

APARE SUB EGIDA
UNIUNII Scriitorilor din România

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 4 (94)/ iarnă 2020

Tema numărului

POEZIE ȘI RAȚIUNE

Iarnă 2020

Editor: FUNDAȚIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDAȚIA:

DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON

REDACTOR ȘEF: Marius CHELARU

REDACTOR: Liviu PAPUC

SECRETARIAT DE REDACȚIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:

Lucian ALEXIU (Timișoara)

Diana Dobrița BÎLEA

Leo BUTNARU (Chișinău)

Dragoș COJOCARU (Iași)

Chiril COVALGI (Rusia)

Ioan HOLBAN (Iași)

Olimpia IACOB (Satu Mare)

Carmelia LEONTE (Iași)

Güner AKMOLLA (Constanța)

Mihaela MOSCALIUC (SUA)

Mircea PLATON (Iași)

Mircea M. POP (Germania)

George POPA (Iași)

Adam PUSLOJIC (Serbia)

Cristina RUSU

Christian W. SCHENK (Germania)

Baki YMERY (Pristina)

Andrei ZANCA (Germania)

Michael WATERS (SUA)

Pe cop 1.: William Blake, *Newton* (1795-1805). Collection Tate Britain

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1

700037, Iași

Tel./Fax: 0232-260390

e-mail: poezia95@yahoo.com

www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI

ABONAMENTE pe adresa **REDAȚIEI** sau în **contul** revistei
**(cu condiția expedierii pe adresa revistei a documentului de plată
precum și a adresei poștale complete unde să fie expediată revista).**

Costul unui exemplar este 9 lei.

Costul abonament anual este 44 lei (din care 8 lei taxe poștale).

Tipărit la **BLUE SIM & CO**

SUMAR

Cassian Maria SPIRIDON – *Rațiunea inimii, poezia/ 5*

„Aforismul – statuia unui gând ce se vrea nemuritor”

– convorbire cu scriitorul **Vasile GHICA/ 24**

POEME de: Remus Valeriu GIORGIONI (29), Dan MOVILEANU (31), Constantin NOVĂCESCU (33), Mihai MERTICARU (36), Monica ROHAN (37), Constanța NIȚĂ (39), Adrian MUNTEANU (41), Mihaela MERAVEI (41), Gabriela PACHIA (43), Constantin MĂNUȚĂ (44), Olga Alexandra DIACONU (47), Marilena APOSTU (50), Felix Gelu CONSTANTINESCU (51), Geo GĂLETARU (52), Lidia GROSU (55), Anne Marie BEJLIU (56), Mădălina BĂRBULESCU (57), George VIGDOROVITS (58), Nicolae VĂLĂREANU SÎRBU (58), Marian HOTCA (61), Carmen MĂCELARU (65), Alexandru CAZACU (67), Gabriela GHERBĂLUȚĂ (68), Ștefan DUMITRESCU (69), Sibiana Mirela ANTOCHE-BRĂILA (74), Iulia REBREAN (76)

POEME DE LA CENACLUL SCHENK/ 78

Adrian VIZIREANU, Ionuț PANDE, Cristian Ovidiu DINICĂ, Nicolae SERE, Virgil ZAMFIRA, Gabriela Mimi BOROIANU, Cristian CRUȚI, Steluța CRĂCIUN, Ovidiu Oana PÂRĂU

CENACLUL DE LA ROMA / 83 (Valeriu D.G. BARBU)

Mariana CORNEA, Mirela LEAHU VARGA, Alexandru PARASCHIV

POEZIA REPREZENTANTEI NEAMȚ – George SIMON / 89

POEZII DE IERI PENTRU AZI / 95

ARTE POETICE LA ROMÂNI: Ion HELIADE-RĂDULESCU – Satira / 97

POEME ROMÂNEȘTI de: Alexandru VLAHUȚĂ (101), Marin SORESCU (101), Petre STOICA (104), Gabriela PACHIA (104), Max BLECHER (106), Marcel GAFTON (107), Paul ARETZU (109), Andrea H. HEDEȘ (111), Elisabeta BOGĂTAN (115)

Traduse de: Gabriela PACHIA, Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE, Dagmar Maria ANOCA, Baki YMERI

Marius CHELARU – *BIBLIOTECA HAIKU/ 116*

P O E Z I E de: Elizabeth JENNINGS (127), R.S. THOMAS (128), Steve DALACHINSKY (130), Guillaume APOLLINAIRE (133), Vénus KHOURY-GHATA (134), Valentina NERI (137), Antonio SPAGNUOLO (140), Antonio MACHADO (144), Daniel MĂRS (146), Burcu SAHIN (150), Kristofer FOLKHAMMAR (151), Czesław DZWIGAJ (155), Grzegorz ŁATUSZYŃSKI (163), Ivan ŠTRPKA (170), Jaroslav REZNÍK (173), Yuko OTOMO (179), Proverbe și zicători tătare (181)

În românește de: Felix Gelu CONSTANTINESCU, Olimpia IACOB, Mircea M. POP, Denisa CRĂCIUN, Geo VASILE, Daniel ONACA, Nicolae MAREȘ, Slavomir GVOZDENOVICI, Lucian ALEXIU, Dagmar Mária ANOCA, Olimpia IACOB, Guner Akmolla

POEZIE ȘI RAȚIUNE

Dragoș COJOCARU – *Rațiune, tălmăcire și răstălmăcire*

în Divina Comedie / 184

Cristina RUSU – *Revelația biblică, sinergie rațiune-simțire a credinței omului*

în Dumnezeu / 190

Diana Dobrița BÎLEA – *Rațiune și raționament în baladele populare engleze*

și în lirica engleză cultă / 193

Daniela ANDRONACHE – *Sufletul rațional sau puterea omului*

de a hotărî liber / 199

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie / 204*

Ioan HOLBAN – *Ființa vie a orașului / 210*

Constantin DRAM – *Intrarea în poem / 211*

Octavian MIHALCEA – *Enigme în desfășurare / 213*

Marius MANTA – *Ioan Enache – „Scrisori pe unde râului. Cartea a doua a pocăinței” / 214*

Simion BOGDĂNESCU – *Inteligent pescar în Hazard / 217*

Lina CODREANU – *Îndurerat, Poetul... / 218*

Zenovie CÂRLUGEA – *Din poezia primitivă a lumii: Căntece vorbite / 222*

Maria TRANDAFIR – *Drumul luminii spre viața adevărată / 226*

Diana Dobrița BÎLEA – *O voce lirică surprinzătoare / 233*

Marius CHELARU – *Microantologie de aforisme / 236*

ÎNSEMNAȚII: Florentina NIȚĂ – *POEZIA DIASPOREI (XVII)*

Lăcrămioare / 244

Carmelia LEONTE – *Prima verba / 248*

Mihai EMINESCU – *Răsai asupra mea / 250*

Cassian Maria SPIRIDON

Rațiunea inimii, poezia

O definiție sintetică a rațiunii propune Dicționarul de filozofie Larousse: facultatea de a înțelege, de a sesiza raporturile intelectuale, și tot aici este identificată cu *intelectul*, iar după câteva scurte trimiteri citim: „În general, rațiunea se definește ca o facultate de a înțelege, de ordin nu numai teoretic, ci și practic și afectiv (Max Scheler): spiritul fineții, care ne permite să sesizăm «prin simpatie» față de celălalt natura sentimentelor sale, este o manifestare a rațiunii”.

Etimologic, cuvântul este din latinescul *ratio* și își are rădăcinile în grecescul *logos* (λογος), aproximat de filosofii latini drept *ratio et oratio* – rațiune și discurs.

Aristotel definea omul ca *animal înzestrat cu „logos”*. Rațiunea se constituie totodată în cel mai bun ghid în activitatea intelectului.

„În calitate de facultate de a combina judecăți, citim în *Filosofia de la A la Z. Dicționar enciclopedic de filozofie* (Élisabeth Clément și colectiv, traducere Magdalena Cojocă- Mărculescu, Aurelian Cojocă, All, 2000), rațiunea ghidează spiritul în investigația sa măsurată și ordonată a tot ceea ce el încearcă să cunoască. Conceptele sintetizează reprezentările formate pornind de la senzații, de la sentimente și de la manifestări ale voinței; judecățile unesc conceptele pentru a elabora cunoașterea ființelor și a lucrurilor. Rațiunea este în ultimă instanță facultatea care ne face capabili să formăm aceste concepte și aceste judecăți, să organizăm cunoștințele noastre în sisteme, și să dăm un sens universului, introducând o ordine în reprezentările simbolice pe care le avem despre el. În exercitarea acestei funcții rațiunea se opune deci sensibilității, care nu poate conduce singură la problema sensului, și credinței, care pune problema sensului în ordinea credinței și nu în cea a științei”.

Între primii filosofi greci preocupați în afirmarea *logos*-ului îl aflăm pe Heraclit, cum citim în câteva din fragmentele ce s-au păstrat și sînt adunate în *Filosofia greacă pînă la Platon*, vol.I, partea a 2-a (Ed. Științifică și Enciclopedică, 1979). Din care reproducem două: „Oamenii se arată neputincioși să pătrundă sensul acestui *logos* care există dintotdeauna, fie înainte, fie deîndată ce au auzit despre el; deși toate se petrec pe potrivă acestui *logos*, oamenii seamănă cu niște nepricepuți cînd fac pe pricepuții în asemenea cuvinte și lucruri ca acelea pe care le descriu eu, divizînd fiecare lucru după natura lui și arătîndu-i alcătuirea”; „Cercetînd hotarele sufletului,

n-ai putea să le găsești, oricare ar fi cărarea pe care ai merge. Atît de adînc *logos* are”.

În *Republica lui Platon, Cartea a III-a* (Opere, vol.V, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986, traducere Andrei Cornea), Socrate încearcă să afle cuvîntul care să lămurească *gradul de claritate a gîndirii*: „Ei bine, atunci – am zis eu – ca, așa cum am făcut mai înainte, să numim prima parte știință, a doua inteligență analitică, a treia credință și a patra reprezentare. Ultimele două sînt în domeniul opiniei, primele două – în cel al intelectului. Opinia se referă la ceea-ce-devine, intelectul – la ceea-ce-este. Iar raportul acestuia din urmă față de celălalt este raportul intelectului față de opinie; și ce este intelectul față de opinie este știința față de credință și inteligența analitică față de reprezentare. Să lăsăm însă deoparte, Glaucon, analogia și diviziunea fiecărei părți – a opinabilului și a inteligibilului – în alte două diviziuni, pentru ca să nu trebuiască să vorbim mai mult decît pînă acum”.

„Eu unul sînt de acord și te urmez, pe cît pot”.

„Dialectician – am zis – îl numești pe cel care percepe rațiunea esenței fiecărui lucru? Iar despre cel ce nu poate face aceasta, atîta vreme cît nu poate da seamă nici sieși, nici altuia, nu vei afirma că, în acea privință, înțelege ceva!”

„Cum aş putea afirma?” – zise .

„La fel și despre Bine: cel care nu l-ar putea distinge cu ajutorul rațiunii, extrăgîndu-i ideea din toate celelalte și care nu ar trece, parcă luptînd, prin toate obiecțiile, silindu-se să obiecteze la rîndul său, conform cu esența și nu cu opinia, cel care n-ar trece prin toate acestea fără greș și cu rațiunea, acela nu va putea fi numit de către tine cunoscător al Binelui însuși”.

În *Cartea a V-A* asistăm la o pledoarie, la o adevărată diatribă în contra poeziei, ce se cere, după Platon-Socrate citire, alungată din Cetate în numele rațiunii și întru dominarea acesteia, dominare periclitată de Muza agreabilă. Îl apreciază pe Homer, poetul despre care unii *pretind că a educat Grecia* : „Dar trebuie știut că în cetate trebuie primite, din poezia sa, doar imnurile către zei și elogiile adresate celor buni. Căci dacă ai primi în cetate – sub forma tragică sau epică – Muza agreabilă, plăcerea și suferința vor domni la tine în cetate, în locul legii și al rațiunii, care par a fi mereu, după opinia generală, cel mai bun lucru”.

„Foarte adevărat” – spuse el.

„Iată deci ce să spunem, atunci cînd ne reamintim că, în mod cuvenit, *am alungat mai demult poezia* din cetate, deoarece firea ei o arată în felul văzut. Căci rațiunea ne-a silit. Să-i mai spunem ei însă, să nu ne învinuiască de mărginire și de necioplire, mai ales că există *o veche vrajbă între filozofie*

și poezie. Totuși, să spunem că, dacă poezia și imitația ar vorbi cu rațiune în favoarea plăcerii, cum că trebuie ca ea să existe într-o cetate bine orînduită, noi le-am primi bucuroși, fiindcă ne dăm seama că suntem sub vraja lor. Însă ceea ce pare a fi adevăr nu se cuvine trădat”.

Se cere celor din Cetate, pentru a nu fi răpiți de vraja poeziei, să procedeze precum Ulise, să se lege de catargul rațiunii, sau să rămînă surzi, prin astuparea urechilor, la cîntecul Muzei, precum însoțitorii vicleanului Odiseu, la ademenirile Sirenelor.

Cu toate încercările filosofului antic întru constituirea unei Republici văduvită de roadele liricii, Poezia și Rațiunea au continuat să conviețuiască într-o benefică armonie a sufletului.

În *Politica*, Aristotel se arată mai puțin drastic privind raportul dintre cele două, fiind preocupat de a afirma că scopul naturii sînt *rațiunea și gîndirea* și ca urmare *geneza deprinderilor și grija față de ele trebuie să se realizeze în vederea lor*: „Tot așa cum sufletul și corpul sunt două, tot așa constatăm că și sufletul are două părți, una irațională și una rațională. Din acest motiv, și dispozițiile acestora sunt două la număr, dintre care una este dorința, cealaltă este gîndirea. Tot așa cum trupul este anterior sufletului în ordinea devenirii, tot așa și partea irațională <este anterioară> celei raționale. Acest lucru este evident, căci avîntul, voința și apoi dorința se ivesc la copilașii care tocmai s-au născut, însă raționamentul și gîndirea se realizează natural pe parcurs. De aceea, grija față de trup este necesară înaintea celei față de suflet, apoi aceea față de dorință, însă grija față de aceasta are loc în vederea gîndirii, iar grija pentru trup are loc în vederea sufletului”.

În *Enneada a III-a*, 2(47), 16, (Editura IRI, 2005, traducere Vasile Rus și colectiv) Plotin apelează la comparații din domeniul artelor pentru a clarifica *rațiunea „lucrurilor”*:

„Să îndrăznim deci, poate că vom și reuși: așadar, această rațiune nu este inteligență pură și nici inteligență absolută, nici nu este din genul sufletului pur, ci depinde de el și este ca o strălucire din amîndouă; inteligența și sufletul (sufletul dispus conform inteligenței) au născut această rațiune în repaus. Orice viață este act, chiar și cea inferioară, iar acest act nu acționează ca focul, ci actul ei, chiar dacă nu este perceput în nici un fel, constă într-o anume mișcare deloc întâmplătoare. Dintre cele în care viața este prezentă, dacă unul participă într-un anumit fel la ea, primește imediat rațiune, adică primește formă, căci actul ce corespunde vieții poate da formă și pune în mișcare în măsura în care dă formă. Actul ei este unul artistic, cum ar fi mișcarea dansatorului, căci el seamănă cu viața artistică de acest fel, iar arta îl mișcă pe el, și îl mișcă astfel pentru că este într-un fel

asemenea vieții înseși. Acestea fie spuse despre cum trebuie înțeleasă orice fel de viață”.

Urmînd modelul lui Platon din *Republica* și *Legi*, Cicero la rîndul său publică *Despre stat* și *Despre legi*. De interes pentru noi este ultimul tratat, din care ne-au rămas doar trei cărți din cele inițiale. Între personajele care dialoghează în tratat, îi aflăm pe Titus Pomponius Atticus, pe Marcus Tullius Cicero și fratele acestuia Quintus Tullius Cicero. Ne vom opri asupra argumentației lui Marcus oferită lui Atticus, în care pledează în favoarea rațiunii echivalată cu înțelepciunea: „Această viețuitoare prevăzătoare, ageră, complexă, pătrunzătoare, întru totul rațională și înțeleaptă, numită de noi om, a fost înzestrată prin naștere de către zeul suprem cu o condiție specială. Căci dintre toate speciile și felurile de viețuitoare singur omul beneficiază de rațiune și de inteligență, dat fiind că niciuna din celelalte nu sînt înzestrate cu ele. Ce poate fi însă mai divin, nu spun în om, ci în întreg cerul și pămîntul, decît rațiunea? Rațiunea evoluată și desăvîrșită este numită pe bună dreptate înțelepciune. Așadar fiindcă nu există nimic mai bun decît rațiunea și fiindcă rațiunea se află deopotrivă în om și în zeu, primul contact al omului cu zeul l-a constituit rațiunea”.

La care adaugă și prezența simțurilor: „Natura ne-a învățat să descoperim nenumărate meșteșuguri, iar rațiunea, imitînd-o, a dobîndit cu dibăcie toate cele necesare vieții. Însă pe om nu l-a înzestrat numai cu mintea iute, ci i-a dăruit și simțurile ca pe niște servitori și soli și i-a indicat primele noțiuni, încă neclare și nu îndeajuns de bine formulate, ale majorității lucrurilor, iar noțiunile au constituit primele fundamente ale științei; i-a dăruit o anume conformație menită să-i facă trupul îndemînat și potrivit cu mintea omenească. Căci după ce le-a aplecat pe celelalte viețuitoare spre pămînt, silindu-le să se hrănească pascînd, l-a ridicat doar pe om și l-a îndemnat să-și înalțe privirile spre cer, ca și cum s-ar uita la familia și casa lui de odinioară. Totodată i-a plămuit o înfățișare care să-i marcheze trăsăturile de caracter adînc ascunse. Pe de o parte ochii foarte expresivi pun în lumină reacțiile sufletești, pe de alta ceea ce se cheamă fizionomie, imposibil de găsit la altă viețuitoare cu excepția omului, evidențiază caracterul; deși i-au cunoscut forța, grecii n-au nici un termen care s-o desemneze. Las la o parte celelalte capacități și calități ale corpului, adică posibilitatea de a mînuî vocea, forța discursului, cel mai important element de legătură în societatea umană...”

Și în definirea omului pune în comun simțurile și rațiunea, se arată mult mai conciliant în a le armoniza, comparativ cu cei dinaintea sa: „Căci rațiunea – numai ea ne conferă superioritate asupra fiarelor – care ne îngăduie să judecăm, să argumentăm, să contrazicem, să discutăm, să

conchidem, este fără îndoială comună tuturor oamenilor deopotrivă, diferă în funcție de cultură, dar este aceeași în privința capacității de a învăța. Căci și simțurile percep la fel, toate stimulentele simțurilor au efect asupra tuturor indivizilor și impresiile sufletești, adică primele noțiuni elementare, pe care le-am menționat înainte, există deopotrivă în toate sufletele, iar interpretul minții, limba, chiar dacă este deosebită în utilizarea cuvintelor, exprimă de fapt aceleași idei. Nu există om, indiferent de neam, care să nu poată dobîndi virtutea, dacă urmează natura”.

Autorul unuia dintre primele tratate de filozofie politică modernă, *Leviatanul*, Thomas Hobbes scrie în capitolul al V-lea *Despre rațiune și despre știință* (traducere Alexandru Anghel, Herald, 2017). Filosoful englez consideră că putem defini cuvîntul *rațiune* dacă îl situăm printre facultățile minții: „Căci RAȚIUNEA, în acest sens, nu este altceva decît calculul (adică adunarea și scăderea) consecvenței numelor generale admise pentru a *marca* și a *semnifica* gîndurile noastre. Spun a *marca* atunci cînd calculăm de unii singuri și a *semnifica* atunci cînd demonstrăm sau dovedim calculele noastre altor oameni”.

Acordă totodată cuvintelor, limbii în general, capacitate de autoreglare în exercițiul rațional în care suntem implicați; în marginea celor afirmate de Cicero: „Omul depășește toate celelalte animale prin acea facultate care îl face capabil, atunci cînd concepe orice lucru, să cerceteze consecințele aceluia lucru și ce efecte ar putea obține pornind de la el. Iar acum adaug un alt grad al acestei superiorități: faptul că prin intermediul cuvintelor omul poate reduce consecvențele descoperite la reguli generale, numite *teoreme* sau *aforisme*, adică poate raționa sau calcula nu doar în domeniul numerelor, ci în cazul tuturor celorlalte lucruri ce se pot aduna unul cu altul și se pot scădea unul din celălalt”.

Cere totodată, între altele, celui care raționează să aibă o bună stăpînire asupra proprietății cuvintelor, aceea că ele definesc cu exactitate, aici aflînd cauza concluziilor absurde, în lipsa metodei, în faptul de a nu începe *raționamentul pornind de la definiții*, dar și *faptului de a folosi metafore, tropi și alte figuri retorice în locul cuvintelor potrivite*. Căci, cu toate că *(de pildă) este legitim să spui în vorbirea comună: «calea merge» sau «conduce aici sau într-acolo»; «proverbul spune cutare sau cutare lucru» (în timp ce căile nu pot merge și nici proverbele nu pot vorbi), totuși, în cazul calculului și în cel al căutării adevărului, astfel de expresii nu trebuie admise*.

Și remarcă, nu departe de Aristotel: „Rațiunea nu se naște odată cu noi, asemenea senzației și memoriei, nu este dobîndită doar prin experiență, asemenea prudenței, ci este căpătată prin muncă, în primul rînd, prin atribuirea potrivită a numelor și, în al doilea rînd, prin obținerea unei

metode bune și riguroase, pornind de la elemente care sunt nume, pentru a ajunge la aserțiuni făcute prin intermediul conexiunii acestora și apoi la silogisme care sunt conexiuni ale unei aserțiuni cu o alta, până când ajungem la cunoașterea tuturor consecvențelor numelor ce țin de subiectul în discuție, iar aceasta este ceea ce oamenii numesc ȘTIINȚĂ. În timp ce senzația și memoria nu sunt decât cunoaștere a unui fapt, care este un lucru trecut și irevocabil, *știința* este cunoașterea consecvențelor și a dependenței unui fapt în raport cu un altul – știința prin care, pornind de la ce putem face în prezent, știm cum să facem altceva atunci când ne dorim sau să facem ceva asemănător într-un alt moment; fiindcă, atunci când înțelegem cum se petrece un lucru, prin ce cauze intră în puterea noastră, înțelegem cum le putem face să producă aceleași efecte.

În consecință, copiii nu sunt înzestrați cu rațiune până când nu capătă folosirea vorbirii, dar sunt numiți creaturi raționale în virtutea posibilității aparente că vor avea uzul rațiunii în viitor”.

La fel ca Platon, în numele rațiunii eficiente pledează în contra metaforei, implicit a liricului: „Pentru a conchide, cuvintele limpezi sunt lumina minții omeneste, dar mai întâi eliberate de impurități și curățate de ambiguitate prin definiții exacte. *Rațiunea* este *pasul*, dezvoltarea științei este *calea*, iar beneficiul pentru omenire este *țelul*. Dimpotrivă, metaforele și cuvintele lipsite de sens și ambigue seamănă cu niște *ignes fatui* (focuri inutile), iar a raționa pornind de la acestea înseamnă a rătăci printre nenumărate absurdități; iar țelul lor sunt disputele, rebeliunea sau disprețul”.

Totuși poezia nu-i lipsită de marile limpezimi ale emoției.

Contemporan cu Thomas Hobbes, Blaise Pascal este între primii filosofi moderni care argumentează întru concilierea și nu excluderea reciprocă a rațiunii și simțurilor. În *Cugetări despre om* (Cugetări, Ed. Științifică, 1992, traducere George Iancu Ghidu), capitolul II: *Contradicții uimitoare ce se găsesc în natura umană cu privire la adevăr, la fericire și la mai multe alte lucruri*, pune în balanță „cearta” dintre sceptici și dogmatici, în care *primii voiesc să răpească omului „orice cunoaștere a devărilor, ceilalți se silesc să i-o facă cât mai sigură, însă fiecare cu argumente atât de puțin verosimile, încât ele măresc confuzia și încurcătura omului, când el nu are altă putere decât cea pe care o găsește în firea sa*.

În privința scepticilor, consideră argumentațiile și principiile pe care le vehiculează ca avînd *șubrede temeieri*. În schimb un singur *punct tare* crede de cuviință să afirme dintre principiile dogmaticilor: „Dacă ești de bună-credință și sincer, nu te poți îndoi de principiile naturale. Noi aflăm, spun ei, adevărul nu numai pe calea raționamentului, ci și pe calea simțurilor

și pe cea a unei înțelegeri vii și revelatoare. Numai acest din urmă fel de-a vedea ne ajută la cunoașterea primelor principii”.

Continuă să argumenteze în sprijinul existenței unui echilibru și a unei necesare intreferențe între rațiune și simțire întru aflarea adevărului: „De fapt, rațiunea trebuie să se sprijine pe cunoștințele dobândite cu ajutorul inteligenței și al simțurilor; pe ele să-și întemeieze toată puterea ei de convingere. Ar fi ridicol ca rațiunea să ceară inimii și inteligenței dovezi despre primele adevăruri, după cum ar fi ridicol ca inteligența să ceară rațiunii «cunoașterea» tuturor lucrurilor (problemelor) pe care le demonstrează”.

Pentru Pascal este de natura evidenței că, dacă natura pune în dificultate pe sceptici, în aceeași măsură rațiunea îi încurcă pe dogmatici și sceptici, și nu fără o anume ironie, constată: „Războiul lăuntric al rațiunii împotriva pasiunilor a făcut ca cei care au voit să aibă pacea să se împartă în două secte. Unii au voit să renunțe la pasiuni și să devină dumnezei; ceilalți au voit să renunțe la rațiune și să devină vite.

Dar nici unii, nici ceilalți n-au putut-o face; și rațiunea rămîne totdeauna în picioare acuzînd nimicnicia și nedreptatea pasiunilor care tulbură odihna celor ce li se abandonează; și pasiunile sînt totdeauna vii, chiar și în sufletul aceluia care fac efortul de a renunța la ele.

Iată ce poate omul prin el însuși și prin propriile sale eforturi cu privire la adevăr și la bine”.

În căutarea adevărului, indiferent de căile abordate, aflăm doar incertitudini. Aici, în această căutare aflăm măreția și mizeria omului.

În spirit cartezian, Pascal pledează în favoarea gîndirii: „Pot concepe un om fără mîini și fără picioare; l-aș concepe chiar fără cap, dacă experiența nu m-ar învăța că omul gîndește cu capul. Deci gîndirea este aceea care definește omul. Nimeni nu-l poate concepe fără ea”. Și aici, în capitolul III, *Măreția omului*, aflăm una dintre cele mai inspirate definiții ale ființei umane și a căii sale morale: „Omul nu este decît o trestie, cea mai slabă din natură; dar este o trestie cugetătoare. Nu trebuie ca întregul Univers să se înarmeze spre a-l strivi. Un abur, o picătură de apă e destul ca să-l ucidă. Însă în cazul în care Universul l-ar strivi, omul ar fi încă mai nobil decît ceea ce-l ucide; pentru că el știe că moare; iar avantajul pe care Universul îl are asupra lui, acest Univers nu-l cunoaște.

Astfel, toată măreția noastră stă în cugetare. De aici trebuie să porcedem, nu de la spațiu și de la durată. Să ne silim a cugeta frumos. Iată ideea morală”.

Imaginația, ca *dăscăliță de eroare*, răpește celor însetați de rațiune și certitudinile ei iluzia că aceasta *ar putea da valoare lucrului*, nu rațiunea stabilește *tabla valorilor*.

„Fără har omul nu este decît umil plin de nenumărate greșeli. Nu există nimic care să-i arate adevărul. Totul îl amăgește. Cele două temeuri ale adevărului, rațiunea și simțurile, în afară de faptul că de multe ori sînt lipsite de sinceritate, se și amăgesc reciproc. Simțurile înșală rațiunea prin aparențe false; ele se lasă înșelate la rîndul lor. După aceasta, ea se răzbună.

Pasiunile inimii tulbură simțurile și le dau impresii false”.

Cutuma, obișnuința cu cele ce ne înconjoară și realitățile din care se consolidează ne asigură un temei în perpetuarea unor convingeri care nici nu mai necesită demonstrare, argumentare. Pentru Pascal cunoașterea se realizează prin argumentele minții și se consolidează prin inimă și simțire: „Prin inimă ajungem la cunoașterea principiilor. Principiile se simt”. Inima pentru filosof este simțire, cunoaștere directă, altfel spus, intuiție; iar intuiția este izvorul mereu viu al poeziei.

Pe urmele lui Orfeu, ale lui Platon și a altor filosofi ai Antichității și pentru Blaise Pascal omul este alcătuit *din două firi opuse și diferite ca genuri, din suflet și trup* (soma/sema – cum spuneau vechii filosofi); *căci este cu neputință ca partea care raționează în noi să fie altfel decît spirituală*.

Context în care statuează ordinele sub care își afirmă prezența spiritul și inima: „Spiritul își are ordinea lui, care constă în principii și demonstrații. Inima o are pe a ei. Nu cauți a dovedi că trebuie să fii iubit, expunînd în ordine cauzele iubirii: acest lucru ar fi ridicol”.

Și cu trimitere la Noul Testament adaugă: „Iisus Hristos și sf. Paul n-au urmat ordinea spiritului, ci pe a inimii, care de fapt este cea a dragostei; căci nu au urmărit numai să-i instruiască pe oameni, ci să-i încălzească. La fel și Fericitul Augustin”.

Dă și cîteva sfaturi autorilor, sfaturi de care sînt destui care se leapădă spre paguba lor și a celor care-i citesc: „Tot ce nu este decît pentru autor n-are valoare. *Ambitiosa recidet ornamenta* (Va suprima podoabele pretențioase). Trebuie să placi celor ce au sentimente omenești și duioase, iar nu sufletelor barbare și lipsite de umanitate”. Dar nu uită, cu apel la o inspirată comparație, să amendeze și pe cei care critică neîntemeiat: „Există oameni care ar voi ca un autor să nu vorbească niciodată de lucruri despre care au vorbit alții; altminteri îl acuză că nu spune nimic nou. Ei însă nu țin seama de faptul că dacă subiectele lui nu sînt noi, poate forma în care le expune este nouă. Lucrurile se petrec la fel ca atunci cînd jucăm oina: aceeași minge o aruncă și unul și altul, dar unul o plasează mai bine decît celălalt”. Definește totodată cum se manifestă o judecată de gust:

„Există un anumit model de plăcere și de frumusețe care constă într-un anumit raport între natura noastră, așa cum e, slabă sau puternică, și lucrul care ne place. Tot ce este făcut după acest model îl primim cu bucurie: casă, cântec, discurs, vers, proză, femeie, păsări, râuri, arbori, camere, haine etc.

Tot ce nu-i făcut după acest model displace oamenilor de gust”.

În cugetările sale este constant preocupat de a pune într-un firesc și complementar raport sentimentul și rațiunea. Pentru autorul *Scrisorilor provinciale* rațiunea este în slujba cultivării puterii de înțelegere așa cum sentimentul cuprinde *obiectul unei intuiții imediate*. Pe o astfel de abordare se întemeiază cugetarea în care afirmă compatibilitatea dintre știință și simțire: „Memoria, bucuria sînt sentimente și chiar teoremele geometrice devin sentimente, căci rațiunea face sentimentele naturale, iar sentimentele naturale se șterg prin rațiune”. Plăcerea se manifestă prin simțire, iar pasiunea urmează sfatul rațiunii. Nu altceva ne spune solitarul gînditor de la Port-Royal: „Omul e născut pentru plăcere; el o simte. Nici nu este nevoie de dovezi în acest sens. Și cînd se dedă la plăceri, el urmează sfatul rațiunii. Foarte adesea însă în inima sa își face loc pasiunea fără a ști cum a început”.

Adevărurile la care se raportează Pascal, așa cum ne atenționează, sunt pe *măsura noastră* și continuă: „Mintea și inima sînt ca niște uși prin care aceste adevăruri sînt primite în suflet”.

Consecvent gîndirii sale în care calea mediană este întotdeauna de preferat, cu un constant refuz al exceselor, precizează: „Să excluzi rațiunea sau să nu admiți decît rațiunea, sînt două excese deopotrivă de periculoase”.

Multe sînt cele care depășesc cîmpul de manifestare al rațiunii, între care am putea adăuga, fără a cădea în eroare, și poezia, ca una ce are un înalt grad de libertate față de ea: „Ultimul pas al rațiunii ar fi ca ea să știe că există o infinitate de lucruri care o depășesc. De fapt ar fi și foarte slabă dacă n-ar cunoaște acest lucru. Dacă e depășită de lucrurile naturale, atunci, ce să mai spunem de cele supranaturale?”

Între cugetările creștine ale lui Blaise Pascal aflăm una în care rațiunea își dublează forma de manifestare, cu accent pe emoție: „Inima își are rațiunile ei pe care rațiunea nu le cunoaște, ceea ce se simte în mii de lucruri. Numai cu inima îl simțim pe Dumnezeu, iar nu cu mintea. Iată ce înseamnă credința desăvîrșită, Dumnezeu simțit cu inima nu cu rațiunea”.

În preajma poeziei vibrezi doar cu inima, prin rațiune încerci doar să înțelegi, să aprofundezi pe cît posibil, ceea ce inima deja a simțit, așa cum numai ea știe, ca și sufletul.

Prin lirică avem o nouă posibilitate de a accede la iluminare. Totodată, gînditorul de la Port-Royal ne propune o subtilă cale de urmat în

drumul nostru întru poezie: „Rațiunea lucrează încet. Ea are vederi și principii diferite pe care trebuie să le aibă mereu prezente, dar fiindcă nu le are cade în toropeală și se rătăcește. Nu tot așa este cu sentimentul. El lucrează repede și este mereu gata de acțiune. De aceea trebuie ca, după ce am cunoscut adevărul pe calea rațiunii, să ne silim a-l simți și a sădi credința noastră în inimă; altfel ea va fi totdeauna nesigură și șovăielnică”.

Între empiriștii moderni și care au avut o puternică influență, între alții și asupra marelui său contemporan Immanuel Kant, îl aflăm pe David Hume, (1711-1776) care în lucrarea sa de tinerețe, *Tratat asupra naturii umane* (1739) în Partea I scrie *despre idei, originea, compunerea, conexiunea, abstragerea lor etc.*, unde prioritară este *conexiunea între idei* prin care se afirmă evidența rațiunii în fața sensibilității, recunoscând totodată că asociația între idei poate fi decelată grație intuiției.

Pentru Hume percepțiile minții se împart în două genuri distincte, *impresii și idei* și propune o definiție a lor: „Putem numi impresii acele percepții care pătrund cu mare forță și violență; sub această denumire includ toate senzațiile, pasiunile și emoțiile noastre, așa cum apar ele mai întâi în suflet. Prin *idei* înțeleg imaginile palide ale acestora în gândire și cugetare; astfel sunt, de exemplu, toate percepțiile trezite de discursul de față, cu singura excepție a acelor care provin din văz și din pipăit și cu excepția plăcerii sau disconfortului nemijlocite pe care el le poate prilejui”. Pentru a concede, cu apel la bunul simț, că *oricine își va da seama, singur și fără dificultate, de diferența dintre simțire și gândire*. În mintea noastră percepțiile se manifestă în concomitență și într-o dublă calitate, *apar atît ca impresii, cît și ca idei*: „Găsim, astfel, că toate ideile și impresiile simple se aseamănă unele cu altele; și întrucât cele complexe sunt formate din ele, putem afirma în general că aceste două specii ale percepției își corespund în mod exact”.

Prin șirul argumentelor propuse, Hume îndreptățit afirmă prioritatea impresiilor ca fiind *cauzele ideilor noastre*, și, în consecință, se impune a *examina impresiile înainte de a cerceta ideile*, impresii divizibile în două genuri, după sursa lor: de *SENZAȚIE* și de *REFLECȚIE*: „Primul gen se ivește cel dintâi în suflet, din cauze necunoscute. Al doilea derivă în bună măsură din ideile noastre, conform următoarei succesiuni: mai întâi, o impresie ne afectează simțurile și ne face să simțim caldul sau recele, setea sau foamea, plăcerea sau durerea de un tip sau altul. Mintea realizează o copie a acestei impresii, care persistă după ce impresia se sfârșește; pe aceasta o numim idee. Când revine în suflet, această idee de plăcere sau de durere produce noile impresii (de dorință sau aversiune, de speranță sau teamă), pe care le-am putea numi în mod adecvat impresii de reflecție întrucât derivă din

aceasta. Ele sunt din nou copiate de memorie și imaginație și devin idei, putând da naștere, la rândul lor, altor impresii și idei. Așadar, impresiile de reflecție sunt anterioare doar ideilor care le corespund, dar posterioare ideilor de senzație și derivate din acestea”.

Întemeiată pe experiență, una de care normal avem fiecare parte, filosoful empirist afirmă că, atunci când o impresie *a ajuns să fie prezentă în minte, ea re apare acolo sub forma unei idei. Poate face acest lucru pe două căi diferite: fie atunci când în noua sa înfățișare păstrează o măsură considerabilă din vivacitatea sa inițială și este întrucâtva intermediară între o impresie și o idee, fie atunci când își pierde în întregime acea vivacitate și este o idee perfectă.*

Primul mod de reluare a impresiilor îl numește MEMORIE, al doilea IMAGINAȚIE. Memoria are ca principală funcție *nu aceea de a păstra ideile pur și simplu, ci ordinea și poziția lor.*

În cazul celui de al doilea principiu, se remarcă gradul înalt de libertate *pe care îl are imaginația de a-și modifica ideile și orânduiala lor. Și exemplifică prin apel la realizările literare.*

În Secțiunea IV, vorbind *despre conexiune sau asocierea ideilor*, consideră că trei sînt calitățile ce permit *această asociere și prin care mintea este purtată în acest fel de la o idee la alta, și anume ASEMĂNAREA, CONTIGUITATEA în timp și spațiu și relația dintre CAUZĂ și EFECT.*

Este de tot interesul, pentru demersul nostru asupra conectivității dintre poezie și rațiune, cum, argumentînd asupra relației dintre idei, David Hume, în afara intenției sale explicite, definește, fără să-și fi propus, metafora așa cum se manifestă ea în poezie: „Pentru a înțelege întreaga amploare a acestor relații, trebuie să avem în vedere că două obiecte sunt asociate în imaginație nu doar atunci când unul dintre ele îi este celuilalt asemănător, contiguu sau cauză în mod nemijlocit, dar și atunci când există un al treilea obiect care se interpune între ele și care se află cu ambele în oricare dintre aceste relații. Se poate merge astfel foarte departe, dar putem remarca, în același timp, că fiecare verigă în plus slăbește în mod considerabil relația”. Pentru filosoful englez sînt remarcabile, între asocierile de idei, acele idei complexe care *constituie subiectele obișnuite ale gândurilor și raționamentelor noastre și care se ivesc, în general, dintr-un principiu oarecare de unire între ideile simple.* Idei pe care le divizează în *relații, moduri și substanțe.* Pe parcursul demersului său ajunge în *Secțiunea a VII-a* la discutarea ideilor abstracte, în care, într-o primă judecată afirmă: „Că mintea nu poate forma nicio noțiune de cantitate sau calitate fără a forma o noțiune precisă a gradelor fiecăreia. Putem dovedi aceasta prin următoarele trei argumente. În primul rând, am observat că oricare ar fi acele obiecte

care sunt diferite, ele sunt discernabile; oricare ar fi acele obiecte care sunt discernabile, ele sunt separabile prin gândire și imaginație”.

”În al doilea rând, ne spune David Hume, se admite că nici un obiect nu poate apărea simțurilor sau, cu alte cuvinte, că nicio impresie nu poate deveni prezentă pentru minte fără să fie determinată în gradele sale de cantitate și calitate deopotrivă. Confuzia în care sunt implicate uneori impresiile provine doar de la caracterul lor palid și instabil, iar nu dintr-o capacitate oarecare a minții de a primi vreo impresie care, în existența sa reală, nu are un grad anume, nici proporție. Aceasta este o contradicție în termeni și chiar implică cea mai vădită contradicție dintre toate, aceea că este posibil ca unul și același lucru să fie și să nu fie în același timp”.

Și urmează: „În al treilea rând, este un principiu general acceptat în filosofie că fiecare lucru din natură este individual; ar fi cu totul absurd să presupunem că un triunghi care există în realitate nu are o proporție precisă a laturilor și a unghiurilor”.

Sîntem tot mai aproape, în cele afirmate de filosof, de un veritabil tratat de poetică, e drept, unul neintenționat de către acesta. Vorbind despre idei, despre conexiunea lor, despre rațiune și sentiment, senzație și imaginație, propune implicit, fără o intenție explicită, un veritabil excurs estetic în lumea poeticii. O poietică, *in nuce*, un mini-tratat, un îndrumar de poietică, după cum vom vedea în continuare, în temeiul cîtorva citate: „După ce mintea a produs o idee individuală asupra căreia raționăm, deprinderea care o însoțește, reînviată de termenul general sau abstract, sugerează de îndată orice alt individual, dacă se întâmplă să construim un raționament care nu se află în acord cu acea idee. Atât de fermă este deprinderea încât una și aceeași idee poate fi anexată mai multor cuvinte diferite și poate fi folosită în diferite raționamente fără vreun pericol de eroare. Este cert că ne formăm ideea unor individuale de câte ori folosim orice termen general, că rareori putem epuiza aceste individuale (mai degrabă niciodată) și că cele care rămân sînt reprezentate cu ajutorul acelei obișnuințe prin care ni le readucem în minte de cîte ori ne-o cere situația de moment. Aceasta este deci natura ideilor noastre abstracte și a termenilor noștri generali și în acest mod rezolvăm paradoxul amintit anterior, că unele idei sunt particulare în natura lor, dar generale prin ceea ce reprezintă. O idee particulară devine generală prin anexarea ei la un termen general, adică la un termen care, printr-o legătură realizată pe baza obișnuinței, se află în relație cu multe alte idei particulare, pe care le readuce de îndată în imaginație.

Singura dificultate care ar putea rămâne cu privire la acest subiect se leagă de acea deprindere care readuce în minte atât de prompt fiecare idee

particulară de care am putea avea nevoie, deprindere care este trezită de orice cuvânt sau sunet de care o atașăm în mod obișnuit. După opinia mea, cea mai potrivită metodă de a oferi o explicație satisfăcătoare pentru acest act al minții este să furnizăm alte cazuri care îi sunt analoge și alte principii care îl ajută să funcționeze. Este cu neputință să explicăm cauzele ultime ale activităților noastre mentale. Este suficient dacă putem da seamă de ele în mod satisfăcător cu ajutorul experienței și al analogiei”.

Oricărui dintre cei familiarizați cu poezia, cu procesul de creație al poetului, îi va fi la fel de accesibil să deceleze în gândirea filosofului etapele prin care ideile se întrupează liric. Și în definirea ideilor universale se deschid porțile unei lumi în care poezia este la acasă ei: „Voi remarca, pentru început, că atunci când menționăm orice număr mare, cum ar fi o mie, mintea nu are în general o idee adecvată a acestuia, ci doar puterea de a produce o astfel de idee prin ideea sa adecvată de numere în baza zece, sub care este cuprins acest număr. Această imperfecțiune, deși prezentă în ideile noastre, nu se simte niciodată în raționamentele pe care le facem, ceea ce pare a fi un exemplu analog celui discutat, al ideilor universale.

În al treilea rând, cred că toți cei care urmăresc ce se petrece în mintea lor atunci când raționează vor fi de acord cu mine că nu anexăm idei distincte și complete fiecărui termen pe care-l folosim și că, vorbind despre «guvernare», «biserică», «negociere», «cucerire», rareori ne desfășurăm în minte toate ideile simple din care sunt compuse aceste idei complexe. Se poate totuși observa că, în ciuda acestei imperfecțiuni, noi putem evita să vorbim fără sens despre aceste subiecte și putem percepe orice conflict între idei, ca și cum am avea o deplină cuprindere a lor”.

Nu altfel se întâmplă când citim un poem în care cuvintele ne asigură o largă cuprindere și înțelegere, indiferent de gradul lor aparent sau real de abstractizare.

Și, fără a dori, repet, explicit, cu a patra reflecție filosoful ne propune o surprinzătoare definiție a liricii: „Întrucât individualele sunt adunate laolaltă și plasate sub un termen general pe baza acelei asemănări care există între ele, această relație facilitează de bună seamă pătrunderea lor în imaginație și le face mai accesibile atunci când este nevoie. Și, într-adevăr dacă avem în vedere evoluția obișnuită a gândirii atât în reflecție, cât și în conversație, vom găsi un bun temei să fim convinși în această privință. Nimic nu este mai admirabil decât promptitudinea cu care imaginația sugerează ideile și le înfățișează în chiar momentul în care acestea devin necesare sau folositoare. Fantezia aleargă de la un capăt la altul al universului pentru a aduna acele idei care țin de subiect, indiferent care ar fi acesta. S-ar putea crede că întreaga lume intelectuală a ideilor ar fi expusă dintr-odată privirii noastre

și că noi nu am face altceva decât să le alegem pe acelea care ar fi mai potrivite pentru scopul nostru. Însă nu poate fi prezentă nicio idee decât cu excepția celor care sunt alese astfel, printr-un fel de facultate magică a sufletului, facultate care, deși își află întotdeauna perfecțiunea deplină la cele mai mari genii și este, la drept vorbind, ceea ce numim geniu, rămâne totuși de neexplicat, oricâte eforturi ar face intelectul omenesc”.

Sîntem îndreptățiți să vedem în rezultatul final al rostogolirii fanteziei în lumea ideilor, de la un capăt la altul al universului, calea prin care poezia capătă formă.

Vorbind despre deosebirea în genere a celor sensibile de cele inteligibile, Immanuel Kant (1724-1804) precizează: „Cunoașterea este *sensitivă*, în măsura în care se supune legilor sensibilității și *intelectuală* sau rațională când e supusă inteligenței”.

Cele două căi de cunoaștere sînt, în gîndirea kantiană, coexistente, cum și argumentează în *Critica rațiunii pure* (1781) (Editura Științifică, 1969, traducere Nicolae Bagdasar, Elena Moisuc): „Dacă prin obiecte, care sînt numai inteligibile, înțelegem acele lucruri care sînt gîndite prin categorii pure fără nici o schemă a sensibilității, atunci astfel de obiecte sînt imposibile. Căci condiția folosirii obiective a tuturor conceptelor intelectului nostru este numai modul intuiției noastre sensibile, prin care ne sînt date obiecte, și dacă facem abstracție de acest mod, aceste concepte nu au nici un raport cu vreun obiect.

Filosoful de la Königsberg, în secțiunea a III-a, *De la metafizica moravurilor la critica rațiunii pure practice* din *Critica rațiunii practice* (1788) (Editura Științifică, 1972, traducere Nicolae Bagdasar), afirmă, în continuarea interdependenței dintre sensibilitate și rațiune, nu cu totul diferit de ce afirmau anticii, dar și cei doi gînditori britanici, Hobbes și Hume: „Omul găsește efectiv în sine o facultate prin care se distinge de toate celelalte lucruri, ba chiar de sine însuși, întrucît e afectat de lucruri, și această facultate este *rațiunea*. Rațiunea, ca spontaneitate pură, stă chiar și mai presus de *intelect*: căci, deși și acesta este spontaneitate și nu conține, ca simțul, numai reprezentări care nu se produc decît cînd suntem afectați de lucruri (deci sîntem pasivi), el totuși nu poate produce prin activitatea lui alte concepte decît acelea care îi servesc numai pentru a *subsuma reprezentările sensibile sub reguli* și a le reuni astfel într-o conștiință, căci fără folosirea sensibilității el nu ar gîndi absolut nimic. Dimpotrivă, rațiunea manifestă, prin ceea ce se numesc Idei, o spontaneitate atît de pură, încît, cu ajutorul ei, ea depășește tot ceea ce-i poate procura sensibilitatea și-și dovedește funcția ei eminentă care constă în a distinge lumea sensibilă de cea inteligibilă, iar prin aceasta în a trasa intelectului însuși limitele lui.

De aceea, o ființă rațională trebuie să se considere pe sine însăși, întrucât este *inteligentă* (deci nu pe baza facultăților ei inferioare), ca aparținând nu lumii sensibile, ci lumii inteligibile; prin urmare, ea are două puncte de vedere din care se poate privi pe sine însăși și să cunoască legile folosirii facultăților ei, prin urmare ale tuturor acțiunilor ei, *pe de o parte*, întrucât aparține lumii sensibile și este supusă legilor naturii (eteronomie), *pe de altă parte*, întrucât aparține lumii inteligibile, este supusă legilor care, independent de natură, sînt întemeiate nu empiric, ci numai pe rațiune.

Ca ființă rațională, prin urmare, aparținând lumii inteligibile, omul nu poate concepe cauzalitatea propriei lui voințe niciodată altfel decît sub Ideea libertății; căci independența de cauzele determinante ale lumii sensibile (independență pe care rațiunea trebuie să și-o atribuie totdeauna) e libertate”.

Tot aici, comentînd *empirismul lui Hume*, ține să atenționeze că *empirismul se bazează pe o necesitate „simțită”, iar raționalismul pe una înțeleasă*. Și, în continuarea acestei aserțiuni în *Cartea I a Rațiunii practice* în argumentarea accederii la legea morală, notează: „Natura sensibilă a ființelor raționale în genere este existența acestor ființe supuse legilor condiționate empiric, prin urmare pentru rațiune: *eteronomie*. Natura suprasensibilă a acelorasi ființe este, din contra, existența lor după legi independente de orice condiționare empirică, prin urmare aparținînd *autonomiei* rațiunii pure. Și fiindcă legile, după care existența lucrurilor depinde de cunoaștere, sînt practice, natura suprasensibilă, atît cît ne putem face un concept despre ea, nu este altceva decît o *natură sub autonomia rațiunii pure practice*. Dar legea acestei autonomii este legea morală, care este deci principiul unei naturi suprasensibile și lumi a intelectului pur, a cărei replică trebuie să existe în lumea sensibilă, dar totuși fără a prejudicia legilor acestei lumi”.

Marele triptic al *Criticilor* kantiene se încheie cu *Critica facultății de judecare* (1790), unde încă din prefața care însoțește prima ediție definește domeniul ei de cercetare: „Cît privește prezenta critică a facultății de judecare, preocuparea ei este de a stabili dacă facultatea de judecare, termen mediu între intelect și rațiune în ordinea facultăților noastre de cunoaștere, conține și ea principii *a priori* proprii, dacă acestea sînt constitutive sau doar regulative (și, prin urmare, nu au un domeniu propriu) și dacă ea dă *a priori* reguli sentimentului de plăcere și neplăcere, ca termen mediu între facultatea de cunoaștere și facultatea de a dori (așa cum intelectul prescrie *a priori* legi celei dintîi, iar rațiunea ultimei)” (Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, traducere Vasile Dem. Zamfirescu, Alexandru Surdu).

În *Analitica frumosului*, din a treia *Critică*, cu privire la Judecata de gust și cum se raportează la sentimentul de plăcere, citim: „Facultățile de cunoaștere care sînt puse în mișcare prin această reprezentare se află într-un joc liber, deoarece nici un concept determinat nu le limitează la o anumită regulă de cunoaștere. Deci starea sufletească creată de această reprezentare trebuie să fie sentimentul jocului liber al facultăților de reprezentare provocat de o reprezentare dată în vederea unei cunoaștere în genere. Pentru ca dintr-o reprezentare prin care este dat un obiect să rezulte într-adevăr cunoașterea, este nevoie de *imaginație*, pentru sintetizarea diversului intuiției, și de *intelect*, pentru unitatea conceptului care unifică reprezentările. Această stare de *joc liber* al facultăților de cunoaștere prilejuit de o reprezentare, prin care este dat un obiect, trebuie să poată fi universal comunicabilă, deoarece cunoașterea, ca determinare a obiectului cu care trebuie să se acorde reprezentările date (indiferent de subiectul care le are), este singurul mod de reprezentare care este valabil pentru fiecare”.

La astfel de facultăți ale cunoașterii apelăm la întâlnirea cu poezia, cu arta, cu frumosul în genere. Pentru Kant, două sînt facultățile sufletului – imaginație și rațiune: „Așa cum imaginația și *intelectul* produc în aprecierea frumosului, prin acordul lor, finalitatea subiectivă a facultăților sufletului, tot astfel, imaginația și *rațiunea* obțin același rezultat în aprecierea sublimului, prin conflictul lor. Cu alte cuvinte, se ajunge astfel la sentimentul că avem o rațiune pură independentă sau o facultate de apreciere a mărimilor, a cărei superioritate nu poate fi sesizată prin nimic altceva decît prin neputința chiar a acelei facultăți care nu cunoaște limite în înfrunghirea mărimilor (obiectelor simțurilor)”.

În realizarea esteticii sale prin *Critica facultății de judecare*, Kant reduce la trei totalitatea facultăților sufletului omenesc: *facultatea de cunoaștere*, *sentimentul plăcerii* și al *neplăcerii*, în sfîrșit *facultatea de a dori*. Pe acest temei și prin apel la intuiție putem avea acces la judecata de gust, despre care autorul *Prolegomenelor la orice metafizică viitoare* stabilește că: „În general, poate fi deci lămurită drept acea judecată al cărei predicat nu e în stare niciodată să fie (deși poate conține condițiile subiective pentru o cunoștință oarecare) o adevărată cunoștință (un concept al obiectului). Într-o asemenea judecată factorul determinant este senzația. Există însă o singură așa numită senzație, care nu poate fi niciodată concept al vreunui obiect, iar aceasta este: sentimentul de plăcere și neplăcere. Ea e doar subiectivă, pe cînd, dimpotrivă, orice altă senzație poate fi folosită în vederea cunoașterii. Așadar, o judecată estetică este aceea al cărei factor determinant sălășluiește într-o senzație ce e nemijlocit legată cu sentimentul de plăcere și neplăcere. În judecata estetică a simțului, e senzația aceea

nemijlocit produsă de intuiția empirică a lucrului; dar în judecata estetică de reflexiune e acea senzație pe care o pricinuieste în subiect jocul armonic al celor două facultăți de cunoaștere active în judecată, imaginația și intelectul – prin aceea că, în reprezentarea dată, își sînt de folos reciproc facultatea de aprehensiune a celei dintîi cu facultatea de reprezentare a celei de-al doilea. O astfel de relație trezește, în acest caz, prin simpla ei formă, o senzație, care e factorul determinant al unei judecăți, numită ca atare estetică și legată, în chip de finalitate subiectivă (fără de concept) cu sentimentul plăcerii.

Judecata estetică a simțului conține o finalitate materială, iar judecata estetică de reflexiune, una formală. Dar, întrucît prima nu se raportează defel la facultatea de cunoaștere, ci în chip nemijlocit, prin simț, la sentimentul de plăcere, ultima singură e de socotit ca întemeiată pe principii proprii facultății de judecare”.

Filosoful german consideră prezente și valide ambele facultăți de cunoaștere în prezența judecății de gust, necesară în aprecierea poeziei, a artei în ansamblul ei.

Și Hegel (1770 – 1831) în *Estetica* sa, publicată postum, conciliază gîndirea, rațiunea cu sensibilitatea, cu poezia. Citim în al doilea volum din *Prelegeri de estetică* (Ed. Academiei R.P.R., 1966, traducere D.D. Roșca): „Întrucît reprezentarea, în ale cărei elemente se mișcă îndeosebi poezia, este de natură spirituală, revenindu-i din această cauză universalitatea gîndirii, arta poeziei nu este capabilă să atingă nivelul de precizie al intuiției sensibile”.

Și continuă excursul său conciliator făcînd diferența între percepția unei conștiințe obișnuite și capacitatea intuiției poetice de a aduna laolaltă rațiunea interioară și exteriorizarea obiectului: „Conștiința *obișnuită* nu se îndreaptă deloc spre conexiunea interioară, spre ceea ce este esențial în lucruri, spre temeiuri, cauze, scopuri etc., ci se mulțumește să recepteze ceea ce există și se întîmplă ca pe ceva ce este numai singular, adică accidental și deci lipsit de semnificație. O viziune justă și un suflet de calitate nu sînt mulțumite decît atunci cînd văd și simt în fenomene realitatea corespunzătoare a esențialului și a ceea ce e adevărat. În fața unei priceperi mai adînci, ceea ce este viu în exterior trece drept mort cînd nu e străbătut, ca de adevăratul său suflet, de ceva ce este de natură interioară și în sine însuși bogat în semnificații.

Aceste lipsuri ale reprezentării ce ține de intelect și ale felului obișnuit de a vedea sînt înlăturate de gîndirea *speculativă*, care în felul acesta se înrudește pe una dintre laturile ei cu imaginația poetică. Aname cunoașterea rațională nu se îndreaptă nici spre amănuntul accidental, pierzînd din vedere esența fenomenelor, și nici nu se mulțumește cu

separațiile și simplele raportări ale reprezentării și reflecției proprii intelectului, ci ia împreună în totalitate liberă cele ce pentru felul finit de a vedea sînt în parte separate, fiind considerate independente, iar pe de altă parte sînt puse în relație lipsită de unitate. Gîndirea este numai o conciliere a adevărului și a realității în *gîndire*, creația și plămuirea poetică sunt însă conciliere a acestora în forma – deși numai reprezentată de spirit – a unui *fenomen real*".

Poezia nu are ca obiect *generalul în forma lui științifică abstractă, ci înfățișează raționalul individualizat*. Vedem cum filosoful de la Jena conectează punctual poezia și rațiunea, prima, *în sfera artei atinge cel mai înalt grad de limpezime și cea mai completă expresie pentru conștiință tocmai prin mijlocirea poeziei, întrucît cuvîntul este în stare să exprime întregul conținut al spiritului uman*.

Punînd față în față poezia și filosofia, evidențiază punctele comune, dar, cum e firesc, și diferențele: „Filozofia speculativă produce și ea opere care, asemănătoare sub acest aspect celor poetice, posedă o identitate încheiată în sine prin însuși conținutul lor și o desfășurare organic structurată, dar, comparînd cele două activități una cu alta, trebuie să scoatem în evidență, în afară de deosebirea ce există între dezvoltarea gîndirii pure și dezvoltarea artei figurative, o altă deosebire esențială. Anume deducția filosofică dovedește, fără îndoială, necesitatea și realitatea particularului, dar prin suprimarea dialectică a acestuia ea demonstrează explicit iarăși că orice particular își are adevărul și subzistența numai în acea unitate concretă cu generalul. În schimb, poezia nu trece la o astfel de demonstrare explicită. Unitatea armonioasă trebuie să fie, desigur, prezentă completă în orice operă a ei și în orice parte singulară a acestuia și să acționeze ca element însuflețitor al întregului. Dar această prezență rămîne ceea ce arta nu scoate explicit în evidență, ci este un «în sine» interior, întocmai cum sufletul este nemijlocit viu în toate membrele, fără să le priveze de aparența unei existențe independente”.

Poezia se situează pe o poziție mediană între *extremele intuiției nemijlocit sensibile și ale subiectivității sentimentului sau ale gîndirii*. Opera lirică nu refuză speculația filosofică, nici existența concret sensibilă, apelînd totdeauna la mijloace specifice însoțite obligatoriu de harul, talentul creatorului: „Poezia are latitudinea să prelucreză conținutul ales, cînd mai mult pe latura gîndire, cînd mai mult pe latura lui ca fenomen exterior, și din această cauză ea are posibilitatea de a nu exclude din cuprinsul său nici cele mai înalte gînduri speculative ale filosofiei și nici existențele naturii exterioare; aceasta cînd primele nu sunt expuse în formă de raționamente sau de deducție științifică, iar cînd acestea din urmă nu sunt aduse în fața

noastră în forma existenței lor lipsite de semnificație, întrucât și poezia trebuie să ne înfățișeze o lume împlinită, a cărei esență substanțială se exteriorizează și se explicitează potrivit regulilor artei, în chipul cel mai bogat în conținut, tocmai în forma realității exterioare, a acțiunilor, evenimentelor și efuziunilor omenеști ale sentimentului”.

Nicolai Hartmann în *Estetica* sa (Ed. Univers, 1974, traducere Constantin Floru) atenționează că arta, mai ales poezia, *își produce efectul pe calea intuiției și folosește cuvîntul numai ca să stîrnească imaginația*. Cînd pierdem în exercițiul liric *forța neînteruptă a intuiției*, riscul este ca poezia să se transforme în disertație, arta în exprimare conceptuală a experienței de viață. *Și este binecunoscut ce ușor se depășește granița aceasta. Ceea ce avem în fața ochilor, în cazuri de acest fel, este deja un fenomen de margine al creației poetice*.

O marginalitate despre care esteticianul ne spune că prin caracterul ei fluid ne dă posibilitatea să constatăm că, *există în adevăr, un element poetic chiar în unele expuneri științifice: cel mai puternic în expunerea istorică, dar și în cea filosofică*.

Apelînd la Pascal, dar și prin filtrul gîndirii filosofilor la care am făcut trimitere, în poezie rațiunea inimii este muza care conciliază pe drumul cunoașterii rațiunea, prin intelect, cu simțirea. Poezia este rațiunea inimii.

În Olimpul muzelor, rațiunea inimii este regină.

Viitoarele numere vor avea ca temă:

-
- 2021** – Poezie și hrană; Poezie și istorie, Poezie și flacără, Poezie și cenușă
2022 – Poezie și voință; Poezie și taină, Poezie și infinit, Poezie și timp
2023 – Poezie și inimă; Poezie și spațiu, Poezie și senzație, Poezie și revoluție
2024 – Poezie și pîine; Poezie și realism, Poezie și miracol, Poezie și natură
2025 – Poezie și limbă; Poezie și moralitate, Poezie și regalitate, Poezie și idee

„AFORISMUL – STATUIA UNUI GÂND CE SE VREA NEMURITOR”

convorbire cu scriitorul VASILE GHICA

Lec mi-a pus mintea pe bigudiuri

Nicolae MAREȘ: Cum ați ajuns la aforism, Domnule Ghica?

Vasile GHICA: În copilărie, pe căi ocolite, am început, ca tot românul, cu versuri. În clasa a III-a, pregătisem o poezioară dedicată, de 8 Martie, tovarășei învățătoare. Văzând titlul, colegul de bancă a trecut la șantaj: – *Dacă nu-mi dai două penițe, te spun tovarășei!* Totuși, am recidivat. În clasa a VII-a, aveam chiar o rubrică la gazeta de perete a școlii. În liceu am fost la un concurs al tinerelor speranțe. În facultate, am dat-o pe jurnalism. Pentru o știre publicată de *Viața studentescă* primeam niște bănuți suficienți pentru o friptură și o halbă de bere. Atunci am câștigat, din scris, cei mai mulți bani. La literatură am renunțat. Am întreat-o, chiar în anul întâi, pe o funcționară, cam câte volume are Biblioteca Eminescu. Mi-a dat cifra exactă: două milioane și ceva. Oho, mi-am zis eu pe un ton moromețian: – Cum să te bați cu ăștia? Și am închis capitoul. Ajuns la catedră, am continuat să fiu un asiduu cumpărător și cititor de literatură. Într-o zi am luat de la librărie cărticica *Gânduri nepieptănate*, a polonezului Stanislaw Jerzy Lec, apărută la Junimea, tradusă de dvs., stimabile domn, Nicolae Mareș. Am citit și am recitit cărțulia de nu știu câte ori, în noaptea aceea. O știam pe de rost. M-a prins somnul doar spre ziuă. Am înțeles atunci că, prin intermediul acestei minuscule specii, aș putea să comunic și eu cu semenii. Aveam 31 de ani. Timp de jumătate de secol, această zgâtie de aforism mi-a furat liniștea, mi-a pus mintea pe bigudiuri, dar mi-a adus și ceva satisfacții.

– Știți că aforisme din Lec se citau în timpul războiului rece și la Tribuna ONU. Eu l-am cunoscut la Varșovia în 1965. Erau reviste în Polonia, care trăiau din publicarea a 8-10 aforisme din Lec. Și apăreau în sute de mii de exemplare. Și la noi le-am publicat, inclusiv în România literară, pe vremea în care Geo Dumitrescu era redactor șef, dar cu pseudonimul Nicolae ARMES.

– Cum îl definiți aforismul?

– Am încercat de mai multe ori să-l pictez în câteva vorbe. Îmi amintesc o variantă. *Aforismul ar putea fi statuia unui gând.*

– Care a fost calea aforistică a scriitorului Vasile Ghica, fie ce-o fi, departe de București, trăind de când se știe la Tecuci?

– Începusem să public, pe ici pe colo, câte un grupaj de ziceri.

- Și ai rămas consecvent !

- Îmi amintesc cum prin anii 70 s-a anunțat, cu surle și trâmbițe, sosirea *Cenaculului Flacăra* al poetului Adrian Păunescu. Organizatorii le-au cerut condeierilor să le dea câteva pagini din ce au ei mai bun. Lui Păunescu îi plăcea să citească, pe parcursul manifestării, secvențe din textele aborigenilor. Culmea, s-a oprit asupra aforismelor mele. M-a chemat pe scenă, apoi la București. Mi-a făcut rubrică săptămânală în celebra lui revistă cu un tiraj de 600.000 de exemplare. De aici le lua Ion Ghițulescu, și le citea dimineața la Radio 1, iar fantasticul Paul Grigoriu le comenta, uneori, pe Radio 2. M-am obrăznicit și am dus un manuscris la Editura Junimea din Iași. A fost aprobat imediat, dar am așteptat șase ani la rând, pentru că nu existau decât 15 edituri în țară.

- Acum sunt cca. 5000

- Pe baza chestionarelor aplicate cititorilor, s-a ajuns la tirajul de 100.000 de volume. Era prea frumos să poată fi adevărat. A venit însă Revoluția... Câțiva ani buni, românii nu au mai citit decât ziare. După alți ani, a apărut oportunitatea traducerii în limbi de circulație universală. Trei traducători de excepție: C-tin Frosin (l. franceză), Petru Iamandi (l. engleză) și Fatma Sadâc (l. turcă) mi-au tradus trei volume pe care le-au trimis în afară, de unde s-au întors cronici favorabile. Cu volumul *În ghearele râsului* am luat un premiu în țară și altul la Beirut. A urmat lansarea cărții la Forumul Asia-Europa și la Congresul scriitorilor arabi. Cartea și-a continuat drumul la Madrid și în țările de limbă spaniolă. Asha Bhosle, o mare cântăreață și actriță din India a pus, ca titlu, pe un album aniversar, un aforism de-al meu (a precizat și numele autorului). A vândut zece milioane de albume. Cel mai important premiu l-am luat la Torino. Apoi, trei aforisme de-ale mele au figurat în subiectele de la Bacalaureat. Au mai fost și alte bucurii, dar nu am sentimentul că am atins niște cote superlative. Mai caut încă. Am publicat prea multe aforisme, nu am manifestat, uneori, suficientă exigență în selecția textelor.

- Nu vreau să trec la o altă întrebare, fără a vă felicita în mod cordial pentru organizarea Festivalului de aforistică de la pentru românii de pretutindeni de la Tecuci. Cum îl veți dezvolta?

- Am organizat acest festival împreună cu Fundația Pelin și cu sprijinul financiar modic din partea Primăriei.

- Primăria din Tecuci nu conștientizează oare că prin scriitorul Vasile Ghica și prin ceea ce face e o în această direcție intră în istorie?

- Modestia mă îndeamnă să nu vă răspund.

- De acord, dar arătați, vă rog, interviul primarului. Nu de altceva dar alegerile bat la ușă!

- Eu vă răspund doar că am fost onorați de prezența unor personalități de renume internațional: acad. Nicolae Dabija (Republica Moldova), acad. Naji Naaman (Liban), eminescologii N. Georgescu și Th. Codreanu, criticul literar Doina Rizea, poetul și traducătorul C-tin Frosin. Printre premianți s-au aflat scriitori din: Franța, Canada, SUA, Italia, Israel, Republica Moldova. La ediția a patra, (dacă pandemia se va îndura să ne păărăsească), așteptăm să vină de la Paris două somități: Francois Vacluse și Creola Băltărețu Thenault. Ne propunem pentru viitoarele ediții să operăm o selecție mult mai riguroasă a textelor, să adâncim calitatea dezbaterilor și să avem o participare mai bogată din partea scriitorilor români din afara granițelor țării.

- Personal am convingerea că, începând de la cronicari și până azi, românii au dezvoltat o literatură sapiențială de prestigiu. De ce oare „elitele” nu îi dau locul cuvenit azi? Din ignoranță sau din invidie?

- Dacă deschidem diverse antologii ale aforismului românesc realizate de Centrul Cultural Galați, de Efim Tarlapan, de Fabricio Caramagna (scoasă la Torino și difuzată în toată Europa) sau cea a sârbului Alex. Ciotrici, putem observa, cu ușurință, că această specie a fost

îndrăgită și ilustrată de mari scriitori valoroși cum ar fi: cronicarii, D. Cantemir, B.P. Hașdeu, Titu Maiorescu, M. Eminescu, N. Iorga, Emil Cioran, Lucian Blaga, C-tin Noica, iar din cei de azi: Gh. Grigurcu, Th. Codreanu, Valeriu Butulescu, N. Petrescu Redi, Nicolae Mareș, Mircea Oprea, C-tin Ardeleanu etc.

- Cu toate acestea, un distins domn din conducerea Uniunii Scriitorilor Români îmi spunea că aforismul românesc actual nu există. Iar unele edituri și aproape toate revistele USR nu publică aforisme. Cred că această culpabilizare a unei specii nu s-a mai întâmplat nicăieri în lume. Este adevărat că se tipăresc multe volume de aforisme de nivel mediu. Dar nu apar destule cărți foarte proaste de poezie, de ce nu și de proză? Desconsiderarea aforismului contemporan nu este o chestiune de invidie, ci de necunoaștere a realității.

- **Împărtășesc integral punctul de vedere al Domniei Voastre. Să nu cedăm: Blaga a debutat acum o sută de ani cu volumașul „Pietre pentru templul meu”, pe care Tudor Vianu l-a elogiat imediat după apariție în presa vremii. Mai mult, în secolul al XIX-lea receptarea lui Goethe în românește s-a făcut prin traduceri frecvente din aforistica/senințele titanului de la Weimar.**

Tinerii din Tecuci au intrat pe harta culturală a lumii

- În altă ordine de idei, știu că profesorul Ghica pregătește tineri pentru aforistică, că lărgeste astfel baza răspândirii. Cum merge proiectul?

- Încă de la prima ediție a Festivalului nostru ne-am îndreptat atenția spre elevi, viitorii noștri cititori și creatori. Am ieșit chiar din tiparele obișnuite când, la întâlnirile cu elevii, scriitorii citeau iar ei ascultau sau butonau telefoanele mobile. I-am rugat pe ei ca, sub îndrumarea profesorilor, să lucreze. Și s-au apucat de treabă. Au căutat în biblioteci ori pe internet aforisme, le-au grupat tematic, le-au comentat, s-au contrazis, au alcătuit și ei simple cugetări pornind de la proverbe, au făcut desene după ele. Observând înaltul spirit de creativitate al elevilor, acad. Naji Naaman m-a rugat să selectez 50 de lucrări. După câțva timp, echipa distinsului oaspete a realizat cărticica ***Gânduri desenate***, în șase limbi, 3000 de exemplare și difuzată în multe țări, inclusiv pe rețelele de socializare. S-a scris atunci că acești tineri au așezat Tecuciul pe Harta Culturală a Lumii. Este, evident, o exagerare, dar acești tineri reprezintă pentru noi un câștig și o speranță.

Interviu realizat de **Nicolae MAREȘ**

CASTELUL CU INCUNABULE

kyrie eleison

s-a produs un uragan un
taifun:
El nu era în taifunul acela

s-a iscat un incendiu pustiitor
și o minge de foc pe cer:
El nu era în focul acela

s-a produs o mișcare tectonică
un vulcan un tsunami:
nici aici nu era

... din colivia înaltă și fragedă
a cerului răzbătu
un susur subțire un freamăt
gungurit ca de porumbel:
era El!

în hambar șurubarul

iată-l din nou suit în hambar,
șurubarul de verbe... montează
și demontează poeme
și n-are și n-are habar
că e și el om sub vreme

șurubărește întruna la verbe
adverbe-proverbe (la el
planeta e plină de semne
ideograme și cercuri
trasate cu apa de funingine
de îngerii logofeți)

meșterește întruna șurubărește
fără șurubelniță

doar cu o vîrtelniță
în formă de călimară

... de cînd îl știu le montează le
demontează
și le montează iar
printre nori și stele-n hambar
bietul
șurubar!

balada Culegătorului

Culegătorul copt se cațără în cireșul
copt încărcat de rod îl apucă
de crengi ca de ugere negre
... Culegătorul
se cațără sus tot mai sus
se aburcă

ajunge în vîrful cireșului
negru sub el crengile negre
uscate trosnesc iar vîrful
se clatină se îndoaie
sub greutatea lui în bătaia vîntului
(albe strălucitoare aripi
are vîntul ca de arhanghel)

iată-l se-apeacă întinde mîna
spre ultima chită neagră iar ochii
îi cad pe proximalul nor

... un Culegător
se-ndepărtează se-ndepărtează
tot mai tare
în zbor

Movilița, mon amour
(sau o fată fugită de-acasă)**1**

Îmi spui că atunci când plouă
miezul cuvintelor într-o gură străină
devine o clisă cu parfum de bioxid
de carbon și de obscenități clamate
în piața aglomerată de nervi,
îți porți pașii ca și celelalte cruci vii,
care-și exhibă întâmplările de pe
toate câmpurile de bătălii domestice,
prin scrumul unui imperiu,
obosită și duminica (doar Dumnezeu
se odihnește), tu aduni și scazi
cu inima cioburile ultimei iubiri,
ultimului plâns de copil, ultimului drum prin curtea casei natale,
duminica e ziua statisticilor
sentimentale (există viață și în
statistică), mâinile ți s-au scorojit,
foșnesc pe pagina goală, tălpile
ți s-au lățit de la urcat și coborât
scări, de-atâta existență întoarsă pe dos,
pantofii – ultimul strigăt al adolescenței
scâlciate – au rămas la intrarea
într-o nouă memorie (ca într-un recyle bin), prințul visat pe un
cal alb e o imagine în mărime naturală
a unui brad pitt,
deja șchiopătezi!

2

Îmi spui că ultima ta adresă
era o bancă într-un parc
dintr-un mare oraș,
că te-nveleai cu ziarul în care
îmi publicasem câteva poeme scrise
pe cartoane de ness (de aceea aveai
insomnii), că nu-ți țineau nici de cald,
nici de foame, nu-ți oblojeau
bătăturile sângerânde.

Când ai plecat
ai luat cu tine în poșetă
un lan de grâu plin cu maci,
dar niște păsări ciudate
au ciugulit boabele și-au înfundat
drumul,
când te privești în oglinda
retrovizoare toate păsările
îngheață în zbor, te-nzidești
în pereții unei case care se
prăbușește în altă limbă (în alt poet),
nu poți salva pe cel care nu
vrea să fie salvat,
în urma ta a rămas conturul
degetelor de la mâna stângă
pe un perete cu cicatricile
ultimei iubiri din satul natal
invadat de cârțițe.

3

Mergi ca hipnotizat pe via,
pe street sau pe strasse
și prin gări de metrou,
alergi pe treceri de pietoni
alături de celelalte păpuși gonflabile,
daca-ntârzii, îți pierzi lacul
de pe unghii, ca apa care trece
(doar dragostea rămâne să se depună
mărturie) ca pe Zăbrăuț, zic eu,
tu râzi de ți se rup curelele
de la sandale,
te-am întrebat cum se rade
într-o altă limbă, cum latră câinii
sau cum se geme de dor,
cum se respiră, mi-ai răspuns
că ai început să crezi în reîncarnare
și că înveți mandarina.

4

Pe-aici ești o fugită de-acasă,
majoritatea te strigă „femeie

de folosit în stare de urgență
 imediată” (eu nu cred)
 majoritatea are întotdeauna
 dreptate, e un fel de homo erectus
 nu sunt sociabil
 (poate sunt sociopat) în mulțime
 simt zgârieturile unor unghii pe spate,
 îmi doresc uneori să n-am
 simțul mirosului, doar mirosul
 sânilor tăi de adolescență îmi indicau
 nordul, carul mare și drumul spre
 cârciumă, când se bălbâiau ca două
 portocale sub rochia ieftină
 pe Râpa lui Hărăbor. Îmi spui să
 nu mai strănut că-ți tulbur visul
 și pisica din fotografia de perete,
 să mă îmbrac în uniforma de soldat,
 cu masca de gaze, să-l sperii
 pe străinul care-ți bate în ușă
 în fiecare seară, ușa ta suferă
 de comoție cerebrală, iar tu nu
 poți face copii, ca strada pe
 care te plimbi, fiindcă nu-ți
 place să faci vizite, să îmbraci
 pijamaua pe dos, te fac să visezi
 (visele se impregnează în pereții casei)
 că vine cineva și te ridică în aer
 să vezi gutuiul din spatele casei
 noastre cum plânge ca a rămas
 fără tine!

Constantin NOVĂCESCU

lumile din spatele lucrurilor

vibrează

în țesătura luminoasă a minții

ca o uriașă hologramă de semne ascunse

ca o stingere a entropiei

în acel limes a lui dincolo

cum altfel să fii

decât încercând să străpungi tăcerea grea

ce le acoperă căutând cuvântul

abia acum

în liniștea atotcuprinzătoare
ce învăluie
locul
luminat în oglinzi însemnat cu putere
ochiul teurgului
deschide lumi
ar trebui să te înalți în spatele lucrurilor
ar trebui să pătrunzi
ar trebui să
zbori

să-nșiri clipele ca numere deasupra lui zero

ca un joc de înainte-după
uitând singurătatea clipei de început
despre care nu se poate cunoaște nimic
— e nașterea timpului —

cerul înstelat și spațiul

împreună
ca o țintă a ochiului sunt
răsfățate parcă
în splendoarea nemărginirii
cum să îndrăznești să crezi să speri că dincolo
de orizont
e ținutul cu îngeri în deplină singurătate
șoapta ta târzie-i atinge oare
în marea tăcere nu poți
să deschizi ochiul

contemplă

perfecta simetrie a ordinii
frumusețea neasemuită a locului
unde poate ființa prezent și non-prezent
și atotputernica legătură cauză-efect
(înainte și după)
și totuși

nu uita a s i m e t r i a din univers
 săgeata timpului ireversibil
 ce dă sens devenirii
 (să nu uiți fuga spre roșu și înflorirea entropiei)
 și poate și acele universuri rotitoare
 (cu linii de timp închise)
 sfidând trecerile în trecut spre limita
 (începutului timpului)
 (și/sau a lumii în timp)
 (și/sau înfricoșătoarea singularitate de început)

după care nu mai poate fi
 decât tăcerea

– **ar trebui poate să te scufunzi**
 în adâncurile spațiului –

în jur sunt lucruri care parcă
 rămân dincoace de orizont
 străine

ar trebui poate să le mângâi cu privirea
 ochiul deschis să le străpungă
 să simți durerea numărului
 înghețat în ele

ar trebui poate să chemi îngerul singur
 să-l privești
 în vână de pneumă înfiorând clipa
 în lumină

cum ar putea uriașe vârtejuri
 în turbulența născătoare de lumi
 să dea sens unei ordini
 asemenea
 divinei geometrii

–
 – căzut din locul de joacă al zeilor
 vestitorul fără chip fără mască fără cuvânt
 și înfricoșata tăcere a îngerului –

SONETUL SUFERINȚEI

Flacăra durerii te preface-n scrum?
Mănâncă jăratric fără zăbavă,
Dormi pe spini și îmbăiază-te-n lavă,
Înghite cu curaj cartușe dum-dum!

Nu lua în seamă carnea bolnavă,
Fă o rotație la stânga-mprejur!
Suferința-ți va filtra sunetul pur
Ca, mai apoi, să te înalțe-n slavă.

Arzând doar în vâlvătaie de furnal,
Se va lichefia brutul minereu,
Din suflet, înălțat pe creastă de val,

Transformându-se-n luceferi de opal
Ce vor lumina pământu-ntreg mereu
Ca tu să mergi, de mână, cu Dumnezeu.

SONETUL UNEI VRĂJITOARE

De-apare ea într-o noapte pe stradă,
Orașu-ntreg se face feerie,
Toate avioanele intră-n vrie,
Lumina din văzduh curge-n cascadă.

Izvor de vrajă și minunăție,
Nu e ființă să nu-i cadă pradă,
Cum n-a putut Universul să vadă
Și nici într-o istorie nu scrie.

Cu trup de ambră și părul rubiniu,
Cu-ndemânări de zboruri printre stele,
Stăpână peste-un imperiu azuriu,

Dotată cu șosele, cu momele,
Femeia e una dintre acele
Ce pot să facă, inima, surcele.

Monica ROHAN**CĂLĂUZA**

În mintea mea nu se mai înfiripă
făina aceea ușoară
cât briza unui sărut călător –
o caleașcă numai zăpadă
plutitoare deasupra domoalelor depărtări.
Nu nu se mai încheagă la fel
răcoarea în jurul tâmpelilor dimineața
când încă mai licărește
versul diafan scris pe aer
poemul fragil dizolvat în splendoare
un desen început
înaintea ieșirii din vis...

OCHIUL

El ține în mână o carte
și ca printr-o fereastră
vede-n adâncul lumii
prin foile date cu ceară subțire
corpolentele umbre tresaltă
transparență îmblânzită în seu
turmă mică –
la iernat coboară inima ostenită
pe o pârtie de lumină
translucid peretele
spectacol vremelnic
ca un acvariu pământul
prin care puzderie de făpturi se foiesc...

CĂLĂTORIND

În cașeta de melasă
tău adânc ochiu-și desface
se deschide, adumbrită
pleoapa lumilor, vorace,
să ne-nghită.
Nu te teme! Iezeru-i iluzia unde mă scufund
și respir vocalele laolaltă cu ploaia
din raiul duminicii
merg mai adânc peste șinele încinse

de dogoarea
tălpilor mele
carne vie răzuită în colții
cuvintelor călătoare.
În căsuța de melasă gara mică își smulge inima
și suieră de dor
și scrijelește dulci cântări
peste pereții umbrei, tremurători.
Tu nu lua seama la bocetul inimii sale
sapă-nainte, tu nu ești prada ispitei,
taie precis o copcă rotundă
în gheața sângerândă
forează gang înțelept în muntele acestor nelămurite plecări.

ARCA

Într-o liniște mare începuse lentoarea
fulgii orașului se cojeau de pe trupul păsării uriașe
se desprindeau agale din
privirile dansatorilor osteniți
apele cerului scăldau duminici tihnite
asemeni zeppelinelor
împăcate plutind
printre norișori muzicali,
plauri înfloriți,
nuferi din care se va scutura luminoasă ploaia.
Sosise ziua aceea fără nume
ca o fereastră goală în calendar
și ne-am adunat toți cei rămași
în dreptul ferestrei
și ne-am aruncat sufletele prin rana ei
uimindu-ne de atâta blândețe
și calmă înțelepciune în plutirea lor deplin fericită.
Într-o pace fără de margini
începuse dimineața
soarele nou era ochiul ei răcoros
revărsat peste slava cetății...

Constanța NIȚĂ

japonizând

Micropoeme în stil tanka

ALTARUL SUFLETULUI

Să îngenunchiem
înainte de a intra
în sufletul unui om –
precum în fața
unui altar.

PIERDEREA ARTIȘTILOR

Stânga mea era un artist al faptelor,
dreapta mea era un artist
al gândirii.
Pe amândouă le-am pierdut
pe drum.

DEȘERTIFICARE

Contradicțiile îți brăzdează fața
precum temperaturile succesive
cu plus și minus -
până ajungi
deșert.

CASTITATE

Somn cast, fără vise
chiar date la remaiat
la vopsit, la curățat
la topit, la măturat
la măcinat, la spulberat ...

SINTAXĂ SUBIECTIVĂ

Cuvânt nearticulat,
propoziție fără predicat,
fruct oprit... Și totuși
se vorbește, se speră,
se supraviețuiește !

FILTRUL ALBASTRU

Ce n-ar da
să poată vedea
și ea lumea
prin filtrul albastru
al ochilor lui!

ÎNCERCARE

Încercați să mă alungați
din dormitoarele fricii,
din iarmaroacele milei,
de pe peroanele somnului,
din garsoniera perlei.

MUZICA SFERELOR

Poezia – muzica sferelor
ce ține planetele pe orbită
nelăsându-le să alunece
inconsistente
în abisul sufletului.

DESTIN

Era precum efemerida
sedusă și atrasă
de lampa care-i lasă
avânt și-aripe
arsă...

RĂZBUNARE

Marea-și dezlănțuie
în larg furtunile
răzbunându-și toate
îngenunchierile la picioarele
plajelor pustii.

TROC

Nu-i cerea în schimb
decât să existe
pentru a da
un sens
ofrandei sale.

Adrian MUNTEANU

DE DRAGOBETE DESPRE UN ALT FEL DE DRAGOSTE

Din tânăr rod îmi pregătesc merinde,
Să îmi pătrundă seva lor ținutul.
Mi-or amâna poverile sărutul
Și rădăcini de glod lutos s-or prinde.
Din iarba chibzuinței Țes avutul,
De-o-mbucătură foamea mea depinde.
Pe cruci de fum primejdia mă-ntinde
Și îmi mângâie tâmpla neștiutul.
Târziu le strâng pe toate-acestea-n minte
Și-mi fac sălaș din zvelte crengi de măr
Ce s-or zvânta când vremea-n jur, fierbinte,
Îmi va lua-ndoiala în răspăr.
Zidesc nădejdi din străvezii veșminte,
Iubirea mea de vis și adevăr.

Mihaela MERAVEI

inchiziția depresiilor

o emoție divină strecurată în pântecul meu să erupă
bob de lumină ca semn distinctiv lăsat pe obraz
pentru a nu mă pierde în diletantismul mării de oameni
în care trăiam căutarea din suflet până ieri

recunoaște-mă
după aripă

știu că ești jumătatea aceea cu care am ajuns acasă
un acasă străbătut în sute de vieți
disperarea făcându-mă să mușc lanțurile care mă țineau captivă
în toate coliviile planetelor pe care am poposit

poate buzunarul peste care tragi fermoarul
de frică să nu iasă pasărea și să-ți pierzi identitatea
este doar un replay din memoria trecutului
ceva altceva decât ingineria sărutului
sau construcția edificiului cărnii când intră cu gura-n poezie

identitatea ta abia în colosseum va fi adevărată
când vei da drumul fricilor ca unor animale sălbatice

și pe rând le voi vâna
sau prinde de coame încălecându-le
ce imagine idilică ar fi să mă vezi galopând
deasupra inchiziției depresiilor de care te lași manipulat
ca într-un galop cu îngeri peste viața schizofrenică
impusă de un maestru timp analfabet la iubire
sunt incredibilă cum vezi
când nu mai poți să te naști singur te vei naște prin mine
și când asta ne va părea un paradox al abatorului cârnii
te vei naște din sinele meu un fel de arc electric care mă stimulează
să cresc în marsupiul din inima ta

și nici nu știi încă ce pasăre pot deveni
sau cât de demential ar putea fi zborul
până nu vei stoarce ultima frunză din copacul răsucit al acestei vieți
și îmi vei picta numele în fiecare bucată de ADN
al moșilor strămoșilor tăi
în veci vecilor

sâmbăta asta suntem mult mai sălbatici

dintre toate scenariile al sângelui diluat
mi se pare cel perfect
când îl torni în scorbură cu formă de inimă
și de sete
te păcălești că este iubire
ți se prelinge pe barbă între coaste
udând rădăcinile moarte

din tine se aud clopote de Război și Pace
precum dorința unei (ne)dorințe
vis sfârtecat de *discursul velin* al lichenilor
în roiul de șoapte

și-atunci te întreb cu mirarea unui vechi uitat
în crama munților de rubin din sânge
iubite de ce răstignim păsări în umbre

zona zoster

știi starea aceea când lumea ți se oprește în gât la final de zi
și te simți mai inutil decât timpul care curge prin tine
cu ampolarea unui ciclon al cărui ochi nu vrea să se mai deschidă

ca prin el să privești corsetul fraged al unei iubiri
pregătită să-ți arate pulpele pe care tu să le depărtezi
fascinat de lumea de dincolo de tine

refuzi să mai crezi în virusul care
străbate fașele cu care ai acoperit
ființa neființei
ajungi să te simți un vierme
hulpav sau introvertit

viața curge ca sângele zero negativ
netăiat nedecantat nedistilat
prin venele tale încâlcite de antigenul presupunerilor
aglutinate de tăcere
prin cavele nopții pe care ai înfulecat-o până când
fondul tabloului din sufletul tău s-a închețat
ori prin arterele orașului ale cărui mâini le-ai folosit
să-ți pictezi înțelepciunea pe zidurile lui vânat

și urla

da urla a iubire
a neuitare și veșnicie
urla a mine și timp
cu glasul meu urla

Gabriela PACHIA

Rutină, dragă rutină !

... Nu știam că-mi ești vecină,
amfetamină, lămentină și oxitocină !

Plumbuim același drum spre visterii și înapoi,
avem alergii de bun augur, dar cui îi pasă de ciocoi ?

Coama tenace a timpului și frica răstignitului
în medievale porți mistuitor dau ghes nitului.

Ne scaldă orele în giulgiul lor cu flori de gheață,
topazul gândirii divergente dogorește-n fortăreață...

Evlavios, rărim păstîrnaci, devorăm dialoguri,

ne punem bine cu moartea recitînd decaloguri.

Postere perisabile împănează toate ideologiile,
rulade și rumenele ne traversează nevralgiile...

Cu calendare reci pe umeri eviscerăm iubirea.
Nepăsarea de ierbar votează supraviețuirea.

Ce ghinion ! Norocul și-a luat liber pînă la Crăciun,
Veșnicia a intrat în vrîe, iasomiile au gărgăuni...

Doamna poematică polenizînd blonda răsură
și-a șatirat azurul, și-a vopsit recent ecotrăsură!

Étrangère, mon étrangère, vive le programme scolaire !
Mușețel, volatil mușețel, dăruit c-un olimpian fler,

istoria vălurată se măsoară în Bobîlne !
Orașul viselor injectabile ne-atîrnă lesa de cîine.

Periodic, reînnoim contractul cu colivia,
ale argilei slugi torc euristic neoveselia...

Orașul îmbuteliază trîmbe de glorie – trădătorul –!
Pe versantul de vest, hai să mai dăm cu aspiratorul!

Ce bine c-am semnat factura de tăcere: 'Predat' / 'Primit'!
Dizarmonice beții de putere ne vor răsplăti însutit !

Hieratice orare perfide ne vizitează cu nesaț. Haț !
Cu periscop și turbofor, ne-am prins, fără să știm, în laț!

Constantin MĂNUȚĂ

COLINDELE DE IARNĂ

Se-aud Colindele de iarnă
Împodobindu-vă casele cu toate culorile;
Zăpada începe să se-aștearnă
Vin Sărbătorile...

Azi, inima este mai curată
Gingășia-i o petală de Soare;
Se-ntâmplă ca niciodată
Sufletul ca pasărea să zboare...

Ascultați, spre ceruri se-avântă
Un cântec întors din ființă;
Crăciunul e Ziua cea Sfântă
Iubiți-vă cu mai multă credință...

În Domnul ce mereu așteaptă
flori albe, de pe românescul plai;
Române, cu mintea-nțeleaptă
Se deschide iar Poarta la Rai...

E Decembrie și e zi senină
Se-ntorc sărbătorile. Te chem
În Casă, să aducem lumină
Ori poate nu știm, ce mai vrem?

Cât de frumoasă-i zarea albastră!
Politicienii doar farse îndrugă;
Rugați-vă, că Ruga voastră
Ar putea fi Ultima Rugă...

Se-aud Colindele de iarnă
Vin sărbătorile. În suflute cresc
Zăpezile ce-ncep să se aștearnă
În Cer, la Tatăl ceresc...

A VENIT IARĂȘI CRĂCIUNUL

A venit iarăși Crăciunul
De două mii de ani tot vine;
Îngerii cântă, dar nici unul
Nu privește în suflet la tine...
Anul acesta nu e zăpadă
Ai mâinile albe și reci;
Închină-te, din cer să cadă
Un astru în 2020...
Va produce multă bucurie
Prin nori desenând o elipsă;
În 2019, pe 26 XII o să fie
O splendidă, frumoasă eclipsă...

Trece prin văzduh o stea plutitoare
Sfera ei pe oameni îi va frige;

Bucurați-vă, chiar de nu e ninsoare
Moș Crăciun la cine să mai strige?

Să-l audă morții și viii
Din Laponia, din țara natală;
Bine ar fi să se bucure copiii
De Pomul îmbrăcat cu beteală...

În Cer e Raiul, pe Pământ Iadul
Creștine, fii atent și ia seama
Fuego zicea că lui Bradul
Niciodată nu l-a-npodobit mama...

A venit iarăși Crăciunul, la noi
Plouă mereu și nu-i zarea albastră;
De ce de Crăciun e nevoie de ploi
Și nu-i ninsoarea pasărea măiastră?

CÂINELE DIN WUHAN

Trei luni și-a așteptat, Stăpânul
Un câine credincios din orașul Wuhan;
De mai trăia, putea să-și aștepte jupânul
Lui, câinele fantastic încă un an...

Dar a murit se pare de Covid
Câinele nu renunța să-l aștepte;
Seara când ochii lunii se închid
Câinele plângea și urla pe trepte...

La spitalul unde Stăpânul său
Zăcea. Și niciodată nu s-a îndreptat;
Să-l ierte și pe câine Dumnezeu
Pentru cât de mult l-a așteptat...

Nu este aceeași lume, oameni buni!
Afecțiune primim multă de la animale;
S-a uitat orânduiala din străbuni
Că unii vor, să li se închine osanale.

Trei luni a așteptat un câine pe Stăpânul Lui
Și nu zicea lumii nimica ce îl doare;
El avea Stăpân și nu era al nimănui
Dar, acum, cine-i va da câinelui mâncare?

DOUĂ PĂSĂRELE

Urcate sus pe un gard
Două păsări vorbărețe;
Se spovedeau unui leopard
Le-am privit printre ostrețe...

Uite, cum se urcă fala
Zicea o pasăre cu tărie;
Parcă tu, îmi ești rivala
Am să te omor de vie...

Vin acuma de la moară
Răspunse pasărea mică;
Am în gușă grâu, secară
Îți voi da că nu mi-e frică...

Fiindcă aceasta-i minunea
Ochii seara nu-i închid;
De sâmbătă până luna
Eu te vindec de Covid...

Dumnezeu știe și iartă
Ce-i cu aceste păsărele;
Discuția lor nu este ceartă
Ci lumina de la stele...

Olga Alexandra DIACONU

A TRECUT DEMULT VREMEA

A trecut demult vremea
când timpul mă stresa –
simțeam că-mi scapă, fugi
fără a mă lăsa
să fac ceva din multe proiecte
ce aveam

Nici nu știam prea bine
ce-aș vrea să fac anume
dar simțeam că m-așteaptă
ceva nedeslușit
să-l scot din plasma nopții
cu mintea să-l creez
și-apoi să îl arunc

din nou în infinit

Nu mai mâncam semințe
ca să nu omor timpul
mă duceam rar la teatru
și rar la cinema

Eram numai o fugă
ascunsă-n mine însămi
de parcă pierdeam trenul
ce inima-mi oprea
Mergeam avid spre moarte
crezând că merg spre viață
trăiam și-apoi în mine
viața mistuiam

Nici n-am băgat de seamă
de când nu mai sunt fugă
simt doar c-acum e pace
unde război voiam

Nu bag în seamă timpul -
trăiesc și vremea trece
și-n liniște mă-nvălui
ca-n veac patriarhal
cu tava cu dulceață
și un pahar cu apă
ce, scoasă din fântână,
paharul aburea

Mă las furată-n viață
de filme și lectură
dar nu mai fac din ele
un scop de nelăsat
cum am făcut cândva

Simt aeru-n toți porii
când timpul mă îngână
și-l las să mă cuprindă
cu tainica lui pânză
ce duce undeva.

SUNT VEȘNICIE TRECĂTOARE

Nu vă mirați –
sunt veșnicie trecătoare
indiferența mea e semn
că am murit –
nu știu să mă revolt
am doar răbdare
nu mai știu câte euri
am trait
nici câte voi avea –
un infinit?

Nici vreau să știu –
vreau timpu-ncremenit
îl vreau încet
să pot să-i gust lentoarea –
mă las cuprins de tot ce-i împrejur
de tot ce văd, de tot ce mi se-ntâmplă

Nu meditez la viața nimănui
și nici la viața mea
ascunsă-n tâmplă
E totul doar o roată
ce se-nvârte
și eu sunt
când mai sus
și când mai jos
ca un actor
ce sare de pe stâncă
și râde-apoi
ca de un gest frumos

E totul doar un joc
zvâcnind în tâmplă
și inima-i răspunde
mereu cu un alt ton
O las pe ea să spună
ce mie mi se-ntâmplă
și spune când cu frig
și când cu foc
cu voce de tenor

sau de bariton
după cum urc
sau după cum cobor

Sunt vocea mea
sau vocea lumii-ntregi?...
Aștept răspunsul tău –
doar tu alegi.

Marilena APOSTU

trei tăceri respiră

* * *

Eram curtată de cele mai frumoase culori,
îmi plăcea să curg cu tine printre două vorbe,
mâinile tale visau sâni de femeie frumoasă. A mai trecut o noapte,
un înger foșnește în oglindă, somnul e adânc.
Un copac obosit a intrat în casă,
crengile au venit să-mi numere degetele în tăcere.
O așteptare e mâna vinovată că a stârnit fluturii
la ce bun să răsfoiesc vechile cărți!
ce-mi folosește cerul umplut de păsări!
Toată viața am așteptat să se întâmple ceva care să-mi bucure sufletul.
Ai plecat și nu te-ai mai întors.
Măcar un țipăt dacă ar ajunge la mine l-aș crește
ca pe al meu copil și amândoi am fi fericiți.
S-a terminat ziua, alta mai începe peste un veac.
Aștept să treacă noaptea aceasta să-mi pot vedea chipul,
nu-mi amintesc al cui este. Ți-am scris,
dar cuvintele s-au veștejit așteptându-te,
uimirea unui copil îmi colorează singurătatea.
Radiografia tristeții mele va apărea în ziare.

* * *

Uneori moartea vine ca o domnișoară, alteori
ca o căruță încărcată cu flori,
o găsesc tolănită pe pat, la ușă doar o secundă frumoasă.
Tu îmi spui că nu voi muri niciodată,
că ai găsit niște șoapte ce-au adus o scrisoare de dragoste.
Această dimineată e proprietara unor cuvinte sfâșietoare.
Lasă-mă să stau lângă tine să răsfoiesc ziarul!

Uneori seara îmi privesc mâinile uitate pe masă,
 un cântec dureros ca un ucigaș se izbește buimac în ferestre,
 de pe ziduri cade varul. De tine mă desparte,
 doar un tei înflorit mă vrea regină peste albine, să rătăcesc de lumină
 când închisoarea îngerilor a fost închisă.
 Ne-am cunoscut într-o seară
 luna strălucea vinovată, amândoi așteptam să treacă vântul.
 Sufletul deschis ca o gară plimba iarba în zori,
 stăteam lipiți de fereastra de la dormitor și așteptam un câine să facă
 umbră.
 Moartea, prietene, nu primește bacșiș,
 mă lupt cum pot să nu-mi fure ziua a șasea.

Din volumul în pregătire *Opt tăceri*

Felix Gelu CONSTANTINESCU

Diată

Vă las drept moștenire galbene păpădii
 Care vă vor înflori pentru vecinicii
 Când le veți vedea aurul cizelat
 Veți ști că la Dumnezeu am plecat
 Din păpădii vă voi da tezaure
 Și voi chema albinele faure
 Miere să vă dea și ceruri
 Să mă oglindeți în cerneluri.

Planeta zăvorâtă

Deja nu mai știu cât am de trăit
 Planeta toată s-a zăvorât
 Ca într-o ortodoxie fără Crez
 Ba adorm ba-ma-ntrez

O suferință obsedantă ca un deceniu
 O viață lungă cât un mileniu
 Suntem în mâna lui Dumnezeu
 Planeta va trăi nu știu însă eu.

O altă înfrângere a zeilor

Cântă tu Muză focul ce inspiră pe Atena cea cu ochi albaștri
 Când pe o Fată o văzu ținând mai frumos ca ei Olimprienii
 Și jos printre muritoare un suflu prometeic în Babilon furnicar iască

O nouă înfrângere a zeilor vai o ce năpastă!

Cântă tu Muză din lira țesută din sufletul lânii de aur
Ca-n vremurile mai vrednice când Pleiada își dăltuia viersul
Neștiutoare de propria-i frumusețe ca pliscul de privighetoare în flutur
Cântă tu Muză și fă obrajii Atenei de purpură.

Biserica îngropată. Fantasie

Jos în lumina câmpului pe locul vechi al satului pentru alte vremi cerești
Se întinde o biserică din pământ spre Lună cu turnul fortăreață în iarbă
Un veci de livadă vid negru înveșmântat în pământ un alb calm pinten
Pentru rezidirea din pământ și gheață a unei alte biserici marianice
Precum fata din fată puțini îi știu locul ascuns precum cântecul tăcut
Despre Dumnezeu al lui Woytila sub toporașii de april strălucind mov
Cândva un loc al luminișurilor și rugăciunilor al fetelor boscoroditoare
În ii românești cu vitralii cât palma la gât în salbe și bolte umede ca
smaraldul celtic
Acum e un loc tăcut ca un mormânt al unei oi mamă vizitat doar de turme.

Geo GĂLETARU

CINEVA FACE JOCURILE

1.rămâi și
rămâi.
sub caldele auspicii ale
unui vânt rebel.
sfințenia se câștigă la ruletă.
un drum de țară. un deal
înflorit sub lună.
miracole în cuvinte, în
fânul cu respirația fragilă.
așa vei cunoaște. așa
se întâmplă loviturile și
extazul. aceeași măsură.
aceeași propoziție atroce, fără
cusur. cineva face jocurile,
cineva așteaptă. cu inima la
pândă.
cu inima care
din când în când
privește în locul nostru

și vede
doar păsări și râuri amare.

2. nu, nimic.
ce se va spune e cândva și,
mai ales,
fierbinte.
ce se va spune, chiar și frunza spune.
altminteri, iubim ferestre și ziduri.
asta înseamnă că ne vom vedea mai târziu.
poate niciodată.
mâna mea rămasă în așteptare,
ca o pădure prematur îmbătrânită.
și cine încearcă acum
să treacă apa aceasta,
să ajungă dincolo,
nicăieri.
avem de făcut un lucru important
și
spațiul nu-i de-ajuns,
nu-i de-ajuns,
cuvintele se mișcă în aer ca scoicile grele.
ce se va spune
e cândva,
eu știu că totul vine spre noi
ca un chip,
ca o floare.

3. un topor melancolic
și această banchiză roșie.
aici am descoperit
urmele celor care respiră în zori.
aici focul are culoarea trădării
într-o zi cu acoperișuri anonime și calde.
nimeni nu trece prin simulacrul flăcării,
nimeni nu aduce somnul păianjenului în prag.
am fost acolo și am văzut
fructele de gheață ale altui anotimp.
aripile materne ale dezastrului
în casele oamenilor de departe.

4. am căzut
într-o parte a lumii
și am definitivat răspunsurile.
păsări negre, păsări negre,
lacuri respirând până la cer.
mai aproape de noi,
inima și trestia bolnavă.
privirea sapă în nisipul fierbinte,
flăcări adultere și
nimicuri improvizate la repezeală.
vom fi aici pentru cei care nu uită,
pentru pietrele sărbătorii perfecte.
eșecuri altruiste,
singurătăți la colțul mesei.

5. dragul meu, dragul meu,
vino.
fructele s-au copt.
noi vom ucide găzele neiertătoare.
și tot ce spui, cutii și voci și amintiri,
batistele însângerate care nu mai sunt.
avem o casă, nimeni nu e singur.
batistele însângerate care nu mai sunt.

6. cineva trece și
vorbește.
chiar dacă nu.

lângă tine o poezie și
un patruped amnezic.
prosoape pentru vânt.
imităm culori, vestigii și
pentru asta iubim sau
ucidem.

doi câte doi, separați
de-o epidermă rebelă.
el se va sinucide în zori.

pleoapele s-au închis,

ferestrele s-au închis,
confesiunea continuă.

de ce călătorim pe râu?
de ce alungăm nisipul
în cer?

gura mea înghite silabe,
creierul e o pivniță sau o pasăre.
vei fi acolo? vei fi?

Lidia GROSU

ASCULTĂTOARE, CALEA ȚI-AM URMAT-O

Îți voi vorbi doar despre tinerețe,
frate-meu...
adolescentă – eu
(aveam doar 16 ani!),
iar tu – „june corupt”
de-a mea iubire,
mă-nfășurai
cu giulgiul pildelor de viață
în care, renăscută, te-auzeam:
„Om să fii, că celelalte doar
prin el le reușești...”
Îmi amintesc:
îți răsfoiam conspectele
când, intenționat sau ba,
le aruncai ici-colo
să-și găsească liniștea
în căutarea mea de gânduri noi.
Aveai atâtea să mă-nveți!
Îmi aruncai la întâmplare
cărți „interzise” vârstei mele
din care savuram,
mimând a lumii înțelegeri,
ca-n vreun week-end să mă întreb
de măiestria lui Victor Hugo
de-a fi preparator
în „Mizerabilii”, în „Omul care râde”...
în timp ce eu mă-mpotmoleam

și-ți povesteam
de „Contele de Monte-Cristo”
de romantismul lui Dumas,
energizant
iar tu rămas, zâmbindu-mi,
ca mâna să mi-o-ntinzi
din iahtul maximelor reconsiderate.
Fărâma mea de-nțelepciune
o datorez lecturilor
ce mi le-ai sugerat,
prestigiosul meu învățător de-atunci,
tu, frate-meu,
„june corupt” de-a mea iubire
și de mândria-mi adolescentină...

Ascultătoare, calea ți-am urmat-o

Anne Marie BEJLIU

rătăcesc

lacrima lui Dumnezeu
mă înfioară
uneori devine atât de incandescentă încât
ajung să rup din mine ploile
pentru a o domoli
copilul cu ochii din aripi de vremuri
se furișează în gânduri
le destramă unul câte unul până devin
o singură sferă
sfera timpului sfera pasului
sfera devenirii în care
rătăcesc odată cu lacrima lui Dumnezeu
pentru a-mi lăsa cu bucurie ființa
în voia sinelui

acel glas

mergi pe șinele unui tren deraiat
numeri vagoanele ca pe zilele unei săptămâni oarecare
în fiecare vagon regăsești o bancă
luni așteptai un cuvânt
marți așteptai un verb care să-ți crească în clipe voința

miercuri te lăsai pe spătarul băncii și priveai trecutul
 nașteri peste nașteri plecări peste plecări
 peste tine se aștern veșnicii și scazi și scazi întruna până te dizolvi în sine
 joi începi să nu mai aștepti
 pleci la pimbare cu umbrele și umbrela nu se mai deschide
 plouă și tu privești alt soare
 pe acela de vineri în care într-un nouă te ascunzi de tot și de toate
 chiar dacă cifra definește o oră, o zi, un sfârșit de an de viață de gând de
 sunet
 sâmbătă aduni ecoul fiecărei zile
 lași poarta deschisă pentru fiecare gest
 să intre să intre
 le poftești pe toate și curge ziua până când
 într-o duminică oarecare te sature de toate și pleci
 pentru o nouă săptămână la fel de anostă la fel de simplă
 un singur ecou strângi în pumn până când, strivit de emoțiile tale
 redevine glas
 simplu glas
 acel glas de care îți este atât de dor

Mădălina BĂRBULESCU

RĂZVRĂTIREA CERBERILOR

Libertatea noastră nu are stăpân!
 Nici sufletul nu-și pune trupul ca tribut
 lui Christos sau vreunui demiurg păgân;
 nici zeilor din norduri, ce-nvârt
 iaduri și raiuri în hăul din fiorduri,
 nu li se mai pleacă nomade seminții,
 deși în urma lor, stirpe după stirpe
 se naște și se-afundă fără a zămisli un ultim
 soi de floare, sânge rupt din soare,
 care să le-atârne istoria-n vârf de cer;
 rămân doar ei, adamici, înfrânții victorioși,
 ce vin, trudesce și pier.
 Nici măcar credința nu mai stăpânește
 mintea spovedită de cerberii din noi,
 ci ne poartă pasul, cu grabă și cu râvnă,
 spre Ziua de Apoi.
 Lumea s-a desprins de nașterea-i păgână,

În vremea când şaduful făurea arginţi
şi din canope Sfinxul reîntrupa doar prinţi.
Acum, iubirea noastră se-afundă în ţărână,
iar visul treaz se curmă pe năluci de sfinţi.
Levitează focul pe tânga de pe cruci,
răzbeşte în nocturnă; prin mine trece moartea,
mă urcă în trăsură, iar eu o bat pe umăr,
se-ntoarce şi îi spun:
– Libertatea mea nu are stăpân!

DELIR SICOFANT

Mă iubeai ca un sufit, dezrobit fiind de căinţe,
şi-ai mei sori nesfârcuiţi se-nălţau ca nişte zmei;
printre ei călăuzeai, fără veghea unor zei,
lumi zidite din osârdie – lumile ochilor tăi.
Cu-o pedanţă de calif, mă iubeai aprins şi straşnic,
îmi puneai în piept iscoade şi zvâcnirile-i neroade
revărsau norod de inimi ce se-mpresurau în pântec
cu pudoare de infanţă; soarta cu gust de curmale
o-nfăşam, ca pe un prunc, cu tasmale din amurg.
Eram noi iubiţii care făureau smintirii dogmă,
fără teama că în evuri dragostea va fi cu normă.

Mă iubeşti ca un ocnaş care îşi păzeşte vina
c-un cinism de cal troian, stors de sângele albastru.
Eu te izbăvesc în suflet, aşa cum un caloian
îşi cadoriseşte vipia şi credinţa cu salmastru;
şi-n dezastrul convertirii la amorul cel ateu,
cercetăm să soarbem timpul, scurs pe cupa lui Orfeu.
Suntem noi iubiţii care, naufragiaţi pe rug,
pervertim al rugii crug, când meschina îndurare,
ascunsă după o dogmă, ne trădează
iar delictul de a ne iubi cu normă.

Şi-n virtutea celor triste, neîntâmpante, constatăm
că doar sânge mai separă întuneric de lumină,
când destinul îşi închină chiar a inimii bătaie
pentru-o dragoste bălaie, solitară şi proscrisă
unui soi de bun rămas, unui soi de amăgire,
prinsă-n acele de ceas.
Oare fi-va despărţirea, în deliruri sicofante,

doar un gest de mare fante al destinului ingrat?
 Hai, iubite, să-l sortim, ca pe-un pașă emigrant,
 la dezmățul diletant din sentințele vacante.
 Ce Destin? Ce mare fante?
 Eu sunt Beatrice, tu, Dante!
 Tu, Tristan și eu, Isolda!

Destinul și-a luat iar solda...

George VIGDOROVITS

Binecuvântarea dimineții

Ador binecuvântarea fiecărei dimineți
 dulce mângâiere a îngerilor treziți din somn.
 Fila de cec în alb trimisă din Ceruri
 pentru a o cheltui cu sensul minimei împliniri.
 Șansa efemerității de a împrăști norii amenințători ai destinului
 de pe bolta intangibilă a infinitului.
 Suava boare însuflețitoare a speranței
 indusă miraculos în secretul profunzimilor celulare.
 Mă scald în lumina diafană a dimineților nesfârșite
 baia divină a posibilelor renașteri,
 metronomul perfect al sfidării timpului
 mănua nobilă aruncată în tunericului strivitor.
 Privesc extatic cum iubita mea întinde de zor rufe murdare ale
 Existenței
 în feeria luminii tămăduitoare a dimineților înmiresmate
 cu parfumul sublim al florilor veșniciei.
 Ador vibrația vitală a dimineților
 versul cosmic ce se scrie de la sine
 al destinului încă necunoscut
 ce se întrupează discret în magica carte a vieții.

Nicolae VĂLĂREANU SÎRBU

Sunt un cutezător

M-ai trădat cu o frumusețe de promisiuni
 să devin un credul convins
 dar nu mi-ai spus că o să uiți,
 într-o zi pe când m-am trezit la realitate
 și acum nu mai sufăr,
 sunt un cutezător în canoanele vieții

cu toate simțurile în stare de veghe.

M-am crucificat înlăuntrul cuvântului,
aștept să-mi înflorească răbdarea în poeme
și le împart ca un moș Crăciun
celor care mă hulesc.

Mă spovedesc și cer iertare
dar oare este iertare pentru naivi?

Cu pânzele întinse corăbiile vieții

Se îndepărtează cu inima frântă,
o tristețe
în care nu mă regăsesc
s-a întrupat într-o limbă de moarte
fără blestem.

Cu pânzele întinse corăbiile vieții
rup valuri mai înalte decât ele
pe o mare de singurătate
cu epave-n adâncuri.

Pe țarmuri țipă pescărușii
cu furtunile-n aripi,
un oraș își îmbată luminile strălucitoare
cu ape spumoase.
Noaptea așteaptă la ferestrele închise
dincolo de perdele-i același întuneric
care-mi aduce pustiu în gânduri.

Cuvintele n-au loc în fapte

Noaptea în alb negru
mă cuceresc prin insolență
ajunsă la apogeu.
Diminețile îmi par rupte din coloana
sonoră a unui anotimp pustiu,
tăcerea nu mă lasă ieșit din rând
și-n mine se zbat
grele lupte de stradă
ce nu vor ajunge în piața trandafirilor
unde a fost răstignit adevărul.

Cuvintele n-au loc în fapte,
nu mai încap în vorbe
și se vor scrie cu sânge.

Te văd tânără cum urci

Câmpia se scaldă în pâinea de pe masă
când rupi un coltuc
se umple cu mirosul ei încăperea.

Se infiltrează-n pereți rugăciunea de zi
apoi se strânge-n icoană și luminează
sufletul cu mulțumire,
îi dă fiecărui gest înălțare până dincolo
de oameni.

Gândul îmi scapă din coajă
cum păsările din colivie,
nimeni nu măsoară tăcerea lăuntrică
cu strigătele inimii de bucurie.

Te văd tânără și puternică-n brațe
cum urci pe trepte voința
și mă tragi după tine
în balconul trăirii depline.

În depărtare arborii se-nclină,
uneori vântul le rupe din ramuri
dar stau de strajă la marginea câmpului
unduind sănătatea spicelor de aur.
Râurile șipotesc între maluri,
sărută fața soarelui,
le privesc ca pe un tablou viu
căzut din cer
peste inimi sângerânde.

Marian HOTCA

poem de toamnă

spune-mi
că de mâine voi fi doar o frunză
scârțâind
în lunga neînțelegere

un gram de pustiu
ce-apasă umărul lui Sisif
același spectacol nelumesc
proiectat într-un ochi de lemn
cu rădăcina
în inima ierbii
țipătul literelor împrăștiat
sculptează
în mine
poduri de frunze
între veșnicele toamne

preobrajanie

îmbracă-mi duhul
în scoarță de copac
să cred că orice îmbrățișare
a vântului
e un vis încolăcit
în inima pietrei
ce se pune
la zămislirea oricărei ființe
cuvintele dezlegate de sens
se uscau ritmic
în aripa îngerului
nefiresc de stinsă

verde-văzduh-amar
îmi sprijin în tine
strigătul-matrice
drept mărturie
a întâmplării
că începe să fie
mai toamnă în mine

moment

cu acest ochi galben perfid
pot strivi furnicile
rotindu-se în somn

coboară din anotimpuri
lumile nezidite

prin foșnete întârziate
de frunze sterpe

amintirile se revoltă
și negăsindu-și locul în punctul
acestei dezamăgiri
stau pe orice pleoapă
gata să spintece o lacrimă

încerc să meșteresc
un moment tapat cu fericire de suprafață
dar hai
să ne vedem
fiecare de nimicul nostru
în care ne zvârcolim

sunt ultimul
supraviețuitor sănătos
al ignoranței

Petruș ANDREI

E lumea noastră...

E lumea noastră-atât de zgomotoasă
Încât îmi vine să m-ascund în mare,
Acolo simt a raiului chemare
Să scap și eu de silnica angoasă.

Sunt tot mai multe căi de poluare
Dar una e de-a dreptul ticăloasă
Din fundul iadului desigur scoasă
Și-n fața ei ești fără apărare.

De poluarea fonică e vorba
Și-ai vrea ca să-i arunci în cap cu ciorba
Ca să-i rămână-n barbă pătrunjelul.

Iar dacă-l rogi să lase gălăgia,
Abia atunci te-apucă bucuria,
Fiindcă pune-o boxă-n plus, tembelul!

De glume...

De glume, de un timp, nu prea-ți mai arde

Că nu mi te mai văd la vreo șuetă
Iar ceata de prieteni îl regretă
Pe cel ce-ai fost până acuma, barde!

Aplică, așadar, vechea rețetă
Și fă să sune iar aceleași coarde,
Fii nelipsit din nou pe bulevarde
Și fă să râdă iar vreo midinetă.

„Nu mai pot fi acela de-altădată,
Boema zvăpăiată e uitată
Iar azi cu totul altul e temeul.

Păcatele juneții încetară,
Mi-a-ncărunțit cerneala-n călimară
Și-a devenit mai serios condeiu!”

Într-un întreg,

Într-un întreg, suntem o jumătate
Și amândouă asemănătoare,
De te rănești, la fel de mult mă doare
Iar inima la fel de iute-mi bate.

Azi nu mai știu cuvântul „fiecare”,
Chiar gusturile sunt îngemănate,
Dorința deodată ne străbate
Și-n geam veghează-aceeași lumânare.
Adesea, de-s nemulțumit de mine,
Vin mângâierile să mă aline
Și-ți mulțumesc că suntem împreună..

Când mână-n mână noi ieșim pe stradă,
Mai mult pe tine vor ca să te vadă
Că tu ești versiunea mea mai bună.

Dormeam...

Dormeam în luntre când m-a smuls marea
Și m-am trezit plutind în largul mării,
Nemaivăzând de-aici marginea zării,
Am constatat că mă-ngrozea ideea.

Dar am gonit mirajul depărtării

Și am vâslit din greu în marea-aceea,
Precum eroul drag din Odiseea
Înnebunit de farmecul cântării.

Am auzit și eu cântând sirene
Când îmi bătură valuri în carene
Dar n-am dorit să mă arunc în ele.

Îi las pe alți matrozi să le înfrunte
Dar, de atunci, eu nu mai dorm în luntre
Ci-mi fac alături un culcuș de stele.

Carmen MĂCELARU

Zgomot de fond

După fiecare iubire rămâne un cearceaf zbârcit
În care s-au chircit câteva nopți de dragoste
Fragile, neputincioase, ca niște pisoai fără ochi
Degeaba mi-am cumpărat ceas care ticăie
Pentru că el nu-ți imită bătăile inimii
Degeaba am învelit lângă mine sticle calde
Pentru că ele se răcesc spre dimineață

După fiecare iubire rămâne o pagină albă

O pagină albă în care simt nevoia să îndes
Ca într-o valiză tot felul de povești alandala
Ca atunci când plec într-un oraș necunoscut
Și îndes tot felul de vise usturătoare
Și e ca și cum aș trece cu degetele prin
Plante urzicătoare și nu prin amintiri

Sau poate rămâne doar un perete, da, acel perete
Care strălucea în lumina cărții, mereu la locul lui, ghemuit
Aproape fără drept de apel în toată făptura mea
Niciodată cucerit, un fel de redută de care
Niciodată nu pot trece, ar însemna
Să dărmăm tot blocul și-n același timp și pe mine

După fiecare iubire rămâne o coroană de spini

Pe un trup imaculat, străin, gol și încă plutitor
Subțire, ca un gât lung de lebădă, undeva în depărtare

Poate pe un lac sau pe o foaie mototolită
Până la urmă după fiecare iubire rămâne o mare mizerie
Închisă bine între copertele unei cărți a cărei limbă
Într-o zi ți-e total străină, doar un zgomot de fond

Iar urmele mele lăptoase pe gresia rece clipocesc
Zi de zi, nu se șterg cu anii, și îngerii le-ar linge

Se apropia să vii

strânsesem toate lucrurile de prin casă
mesele rămăseseră libere și peste ele lucea liniștea
aceea triumfătoare a duminicilor când stai singur acasă
un fel de praf în bătaia unui suflet ferit

deschisesem ferestrele să-l auzi mai bine

perdelele fluturau un aer rece, sobru
pregătit să te-ntâmpine odată cu mine
mai aranjaseam o farfurie albă, întinsă
puțin ciobită, treceam cu degetul pe margine
și speram să nu vezi, mai degrabă era un câmp
al unei copilării știrbite pe care mă întindeam
și mă gândeam la tine, cum ai să vii, cum ai să intri

și toate lucrurile inutile, mărginașe
de care nu voiam să știi, zile îngălbenite
ale unui trecut ciuntit, nu le țineam la vedere
ci într-o debara pe un hol întunecat
pe unde nu cred că ai fi vrut să ajungi vreodată

pe farfurie aș fi vrut să-ți arăt
punctele cardinale ale corpului meu
prins în copertele albastre is, ni, ka, hr
la fel cum tai un măr în patru felii și dai semințele de-o parte

m-am apropiat de ușă și așteptam lipită de lemnul ei
să bați sau să suni sau să strigi sau ce ai fi știut tu mai bine
și cum ai intrat camera se lăbărța, pereții nu-i mai vedeam
era încăpătoare cât pentru o viață
m-ai chemat să privim pe fereastră
și peștii ieșiseră pe uscat

Alexandru CAZACU**Septembrie**

Pe oțelul pumnalelor alunecă liniștea aceasta
 iar picioarele podurilor se coboară milimetric
 Urma nevăzută a cocorilor
 aidoma cu cea a trasoarelor
 desparte apele de pământ
 O senzație de așteptare
 căreia alții îi vor da nume
 aprinde prin piețe ruguri barbare
 Dacă și-ar putea scrie memoriile
 această ziar face-o cu litere decupate
 din revistele abandonate în gări
 ori din pânza de cort
 al unui trib schimbată pe obiecte strălucitoare
 Anotimpul își dansează frunzele
 pe marginea prăpastiei

Seara se inundă de roșul
 atârnat în cârligul măcelăriei

Să-ți amintești

Să-ți amintești nu de mine ci de noi în târziul aceasta
 limpezit de un rece răsărit de lună
 cand ma uit la sosirea cometei
 așa cum copii privesc primul brad luminat
 cu nasul turtit de vitrină
 iar buruienile înfașcă plăcile de beton
 ca pe o pradă
 și don Quijote stă rezemat de o lance albastră
 neavând de gând să plece nicăieri

Să-ți amintești nu de mine ci de noi în târziul acesta
 din tranșeele propriei aniversări
 când fumul tămâios
 la ceas de luări aminte se amestecă
 cu gluga ceții tulburate de respirații
 așa cum o viață cu alte vieți
 să-ți amintești în timp ce mâinile ce înalță statui
 sunt aceleași care spală de sânge
 mâinile călăului

Cea mai frumoasă seară

Cea mai frumoasă seară
a fost atunci când zăpada
se așternea înaintea noastră
ca o lumină calmă
și era de ajuns
Cu o bătaie de inimă se putea darâma
o întreagă civilizație
Din autopsia unei lacrimi reconstituia singurătăți fericite
peroane de provincie
care așteaptă mereu
să ne justifice alegerile importante
și acceleratul ce își fluieră sosirea
printre rostirile lui acum ori niciodată

Cea mai frumoasă seară
a fost atunci când
țintuit în patru cuie de argint
soarelui lui Decembrie
continua să strălucească

Gabriela GHERBĂLUȚĂ

nedumeriri

nu mai recunoștea nimic
toate formele geometrice
toate culorile dar mai ales
nu mai recunoștea drumul
de întoarcere în propria minte
și râsul! râsul acela bizar
care deschisese o poartă ruginită...

cineva îi repeta ceva despre quadratura cercului
decupată din hohotul enorm care îi zgâlțâia mintea
nu putea pricepe de ce ura cădea din cuvinte
cum bolovanii lui sisif
în partea cealaltă a silabei
râdea tâmp
la intersecția dintre alb și negru

ca un amin molfăit într-o gură știrbă
se făcuse noapte...

the old rock'n roll

miroase a crivăț deși copacii sunt în floare
mi-s mâinile reci și rigide
ca rădăcinile încolăcite pe trunchiul unui copac
atât de bătrân
că și păsările refuză
să-și facă veacul pe crengile lui
de teamă să nu rămână
încremenite

primăvara asta are gustul cântecelor
lui janis joplin
cu bruma woodstock-ului așezată
ca un praf de maci
în cuvinte
mi-e teamă de întunericul
spre care mă îndrept
inevitabil
mi-e teamă și râd

Ștefan DUMITRESCU

DOAMNE, IISUSE CRISTOASE, STRIG !

Doamne, Iisuse Christoase
Turlă de izvoare
Și chiparoase !
Mi-ai spus că stai
La ușa mea
Cum tremură pe zare
O stea
Și bați în lemn
Cu mâna Ta de catifea
Numai să aud eu
Și să zic, intră, Doamne !
Vorbește cu mine

Ceață de miere
Murmur de izvoare
Intră, Doamne,
Turn de lumine !

Isuse, Isuse.
Te strig, Isuse!
Nu mai pot!
Doar eu stau
De treizeci de ani
Ca un schilod și netot
Și nu spun
Intră Hristoase,
Ci urlu ca un nebun,
În gura mare.
Intrăăăă, Hristoaseeeee !
Ca un văzduh, ca o mare
Ca o pădure
Ca un munte de sare.
Clocotesc
Ca un Ocean în picioare !

Numai vino o dată !
Mângâiere dulce
Catifelată.
Miluiește-Te de mine,
Blândule Tată,
Turn Împărătesc
Nu mai pot
Hohotesc !

De durere
Se rupe carnea pe mine
Mă prăbușesc
De ani de zile te chem !
Urlând în gura mare
Ca un nebun.
Ca o turlă pe zare
Din toți rărunchii
Urlu și țip
Ca un Munte

Ca un deșert de nisip.
 Intră lisuse
 Numai intră o dată,
 De-atâta suferință
 Nu mai pot.
 Sunt ca o baltă.
 De mocirlă, de viermi,
 De borhot.
 O, Doamne,
 Lisuse Christoase,
 Deal de petale
 Și de mătase.
 Mal înalt de oase.
 Vino, intră
 În carnea mea.
 Ca licoarea de stea.
 În sufletul meu
 Ca puroiul de zeu.
 Ca o mireasmă de tei.
 Nesfârșită și alizeu !
 Ca-ntr-un lac.
 Lisuse Christoase
 Fie-ți milă,
 Fii bun.
 Ajută-mă acum !
 Floare albă de prun !
 Aripă pe zare
 De fum.
 Acum ! Acum !
 Am eu nevoie de ajutor.
 De iertarea și de
 Bunătatea ta !
 Acum țip eu
 Și urlu
 După ea !

 Acum când urlu și
 Când gem.
 Când îmi este sufeltul
 De iască și de lemn.

Doamne Iisuse, fii bun !
Catapeteasmă și azimă
De bunățate.
Iartă-mi Tu păcatele.
Toate !
Și salvează-mă
De această suferință cumplită.
De parcă mi-ar fi inima
Pusă pe plită
Încinsă
Și de rușinea
Care mă omoară
Mă chinuie ca
Mălura amară !

Doamne Iisuse
Întinde-mi mâna
Și salvează-l pe robul Tău !
Mă târâi pe pământ.
Aș urla, aș plânge.
Mi-e rău !

Te mai strig iar
Și iar
Mireasmă de cleștar
Clipocit
De mărgăritar.
Urlu către tine.
Iisuse, Iisuse ! Vino
Așternut de miere
Crâng de lumină.
Salvează-mă o dată,
Nu mai pot,
Tatăăăăăăăă!
O rană sunt
Care te strig,
Te cheamă !
Îți urlă Numele.
Ți-L șoptește,
Ți-L pipăie cu limba
Împărătește !

Ți-l descântă,
Ca pe pește!
Ți-l mângâie
Cu dragoste.
Doamne ferește !

Iisuse Christoase, mi-ai promis
Că Tatăl ceresc este Iubire
Și bunătate !
Te mai strig încă o dată.
Și încă o dată,
În noapte !
Parcă eu aș fi o jumătate
Și Tu cealaltă jumătate.
Din muntele de petale,
Amețitoare, înmiresmate.
Te strig și iar te strig,
Vino Hristoase
Mi s-a depus suferința,
Ca rugina pe oase !
Doamne, ajută-mă.
Nu mă mai lăsa mult,
Șă strig.
Sunt secătuit.
Îmi e urât.
Îmi e frig.
Îmi este rușine,
Fie-Ți Iisuse
Milă de mine!

De tot,
Ajută-mă, că nu mai pot

Sibiana Mirela ANTOCHE-BRĂILA

CLOCOTUL CERULUI

încrucișezi, poetule, cuvinte
născute din fotosinteza azurului
îți înmoi degetele în călimara sufletului
și-mparți cu noi *clocotul cerului*
cântând simfonia primăverii
la pianul crângului înverzit

îți ninge cu flori de tei peste umeri
amețindu-ți simțurile
te-arunci în vârtoarea scrisului
și nu te-oprești până ce
nu s-a scuturat și ultima petală
ce dulce ți-e versul
ce rotundă ți-e strofa
ce leac dumnezeiesc plămădești
pentru rănilor dureros înmugurite...

îți legi ochii de felia de-argint a lunii
și-i deschizi când curcubeul ți-a tăiat respirația
plouă cu soare în inima ta...

condeiul ți-e șuvoi de lumină
ce pâlpâie în mucul undelemnului încins...

HERGHELIE DE FLUTURI...

mi-ai furat un ciob din suflet
și l-ai prins butonieră la sacoul de duminică
să-ți fiu aproape când departele doare

nu-ți fie teamă că ploile mor
atunci când sărută pământul
acoperă-ți trupul cu umbra-ți șireată
și-ascultă vâpaia pietrelor încinse

dezleagă din hățuri iubirea
și-nhamă *herghelia de fluturi*
la trăsura bălaie din poiana narciselor
e nuntă-n seraiul cu flori
în diminețile ninse cu rouă
îmbie-mă-n pletele crude-ale ierbii

și n-o să-ți înșel așteptarea

cu ochii-ți ca șaua murgilor sălbatici
cuprinde-mi privirea și fă-o să-ți fie mireasă...

DEZROBITA PRIMĂVARĂ...

liniștea universului sparge timpanul timpului...

roiesc razele soarelui prin ochiurile ferestrelor
neîntinând candoarea firului de praf
niciodată n-a dansat atâta floare
în poiana-mpânzită de aura *dezrobirii*
niciodată cocorii n-au cântat din flautul trestiei
trezind zorii deltei în splendidul spectacol

fără niciun efort
primăvara și-a deschis larg corola
zâmbindu-ne ironic dintre ramurile de liliac
n-a știut că-și poate etala deplina frumusețe
în lipsa forfotei umane
uitase cum e să fii regină pe pământ...
planetele-i admiră strălucirea
ceru-i aplaudă regăsirea
ea-și pipăie mugurii și frunzele
să-și poată defini granițele

jubilează
iar noi jinduim să-i cuprindem în brațe clorofila
fără să-i scuturăm niciun gram de polen...

DEBUT

Iulia REBREAN

Plaja Vadu

Basmul tăcerii
Ce răsuflă un fior vulnerabil,
Cu nisipul care mi-a învelit inima,
Protejând-o de iubire...
Mă simțeam fără limite.
Eram o mare vie,
Iar valurile mele se agitau
Când mă mângâiai ușor pe obraz.
Eram o mare într-o poveste,
Simțind ceva trecând prin mine,
Dar am uitat că, de fapt,
Tu ești nicipul
Care mi-a arătat viitorul,
Trăind prezentul doar cu tine.

Amor sub două stele

Confuzie sau iubire,
Căci dacă nu ar fi acel „sau”,
Te-aș iubi la infinit
Dar cred că o fac ușor,
Amintindu-mi că ți-am luat numele
Într-o seară pe malul mării,
Când am asistat la confesiunile nopții,
Fumând din Blunt-ul lunii,
În timp ce doi nebuni
Se rugau la o dorință,
Pe aceleași două stele.

Dulcea despărțire

Ești oare tu,
Cel ce-mi ții sufletul în brațe?
Ești oare tu,
Cel ce-mi coase pieptul?
Cred că ești tu,
Cel care m-a susținut
Să urc per scări de șervețele fără să cad.

Te-ai proiectat în umbra din lună,
Iar eu te-am strigat;
Ca în acea amintire,
Mai știi?
Mereu flămând de tine.

Bântui acolo ca niște buze,
Ce așteaptă să fie mușcate și sărutate
În mijlocul orașului de chibrituri.

Dorm într-un pat de paie.
Jelesc: „Mi-e dor de ea”.
Haide să îmi fumezi țigara,
Iar eu doar te privesc
Și aștept să mă îmbolnăvesc în locul tău.

Febră

Nu mi-e frig.
Sunt doar flori.
Fiorii acelei zile,
Pe când culorile cerului
Nu mă vor mai atrage.

Abatere

Detășarea
E singura libertate pură,
Fără resentimente,
Fără amintiri cu repercusiuni.
E sadic
Să te reîntorci,
Într-o atașare
Unde singurul factor
Care te-a orbit
A fost atracția fizică;
Să te supui unor metafore,
Care au la bază
Vina vinului alb,
Căci cel roșu mă adoarme.

POEȚI DE LA CENACLUL SCHENK

Adrian VIZIREANU

În spatele durerii

Ridicați vâslele!
Iată, malul de fum!
Ancorați, prieteni, corabia de piatră
de umbra ploii!
Cuvinte odgoane se-agață de ceață,
catarge-și coboară zilele
înnoptând pe marginea rănilor.
O clipă sângerează prin scripeți
și timpul și-l strânge în sine.
Tăcute urmele își adună cenușa
în urna unei stele...
Aici, pe malul de fum,
vom culege buchetul luminii!
Aici, rănilor pașilor ne vor rămâne
în spatele durerii.
Priviți! Priviți!
L-ați zărit pe Orpheu?!

Ionuț PANDE

Doar un Adam

Sunt încă rege-n trupul meu, dar la hotar îmi stă un zmeu cu noaptea ochiului
viclean
Și mai sunt dorul dintr-un zbor, nălucile care mă vor numai un ciob de
porțelan,
Cu fir de viață mă mai leagă un timp ce visul mi-l dezleagă, sunt azi un ieri
herculean,
Cu dimineți mi-adap necazul, din soare-mi primenesc obrazul, în stele îmi
găsesc alean.

Este puținul ce-a rămas, etern sau doar un scurt popas, dintr-un om sfânt sau
numai om,
Cu Domnul mă mai iau la trântă cu-n ciot și-o aripă frântă, nu sunt nici pasăre,
nici pom,
Sub cer mi-e ochiul retezat, în jur un rătăcit mai cat și-aș vrea să mă arunc din
dom,
Mă scrie viața cu tristeți, din colți de-argint îmi cresc mistreți, m-adun poveste
într-un tom.

Îmi este-azurul disc oval și inima îmi e caval, iar gândul doar un nor opac
Și vreau în taină să cinez, în vin și pâine să-nviez, cu Domnul legământ să fac,
Din ochiul sfânt să iau lumină, iar din Cuvânt să-mi fac grădină, cu lumea-ncerc
să mă împac,
Împlânt în Ceruri rădăcină, mi-așez arhangheli în tulpină, iar din pământ răsar
copac.

Așa mă scriu într-un târziu în colțul dintre mort și viu, din rost, crâmpeii ce-l
mai am,
Dintr-un copac falnic, vânos, crescut în mine până la os, a mai rămas un singur
ram
Crescut o suliță în cer, ca o mirare de mister, iar din senin numai un dram,
În inimă încă mi-e dor, în ochi mai am frânturi de sor, iar din păcat doar un
Adam.

Cristian Ovidiu DINICĂ

Somnul cu pasări

iubito
apele tale sunt pline de fiare
câte un pește se zbate să iasă
din
somnul cu pasări
ce-și caută în fire gândul rotund

în tăcerea cernută cu tipar de vis
s-a pus berzelor scrum
când timpul întârzie la masă
cu un ochi absent
secunda din casă se ascunde în
mătase

Nicolae SERE

Dacică

Pe margini timpul nu se mai frământă,
Nu se sărută frunzele-ntre ele,
Nu-și mai descântă visul printre iele,
Căderi de muguri anacronic cântă.

Fugind prin iarbă și în vremuri grele,
În zori apare Bendis cea ne-sfântă
Cu val de turmaline ce încântă
Iubirile ce-s aripi rândunele.

Al morții nume, nerostit de mine,
În nord și-n sud, e slovă și e viață,
Cersind din nou la ultima instanță –
Să odihnească-o clipă prin ruine.

Virgil ZAMFIRA

Elegie

Cumplitul chin al gustului din măr,
Când stăvilarul lumilor s-a rupt
Și sori se revărsau în ochii noi.
O, zeu, ce rugăciuni aștepți, o, zeu!

Ici-colo, scânteieri de licurici,
Prin văi umede mure se aleg,
E vremea lor, a puilor de umbre,
Când trece luna prin copaci ei cresc.

Mai jos de stăvilar e moara veche,
Cu pietrele tocite, măcinând,
Neobosit, moraru-i fără somn,
La rând îi stau grăunțele cărunte.

Cocori plecau, un țipăt era zarea
Și pași difuzi amestecau cărări,
Din gheizere țâșneau spre cer păreri,
În temple fâlfâit de porumbei.

Și, parcă sunt stropit de Acheron,
Aici, să mă ascund, de-aș ști un loc,
Nu vreau, nici Styx, nici Hades, încă nu!
O, zeu, o, zeu, arată-mi calea, tu!

Gabriela Mimi BOROIANU

Efigie

Foc în ochii de fecioară
Ard grădinile de jad,
Păsări către ieri coboară
Ceruri dinspre aripi cad...

Fâlfâiri de gând, rebele,
Rai de îngeri răsturnat!
Dor ce trage la galere

De iubire condamnat!

Ochi de dragoste albastră,
Lujer de nu mă uita,
Flori de pasăre măiastră –
Fulgi de zbor în palma ta!

Inimă de jar nebună,
Iarbă slobodă de vânt,
Zburători sub clar de lună,
Hoți de taină și cuvânt!

Cristian CRUȚI

Ci iubirea am compus-o

Lin pădure bolta-ți undui,
Ploaia-n frunzele-ți ecou
Face-n tremurări. Și prundu-i
Semne-mi face, vechi, din nou.

Nu sunt demn de încălțări
Când îți bat cărarea sfântă.
Port în suflet înălțări
Când lăuntru-ți triluri cântă.

Viața mea (de viaț-o fi),
Așa cum umbrit am dus-o,
Doar tu înțeales-ai, știi?
Nu poeme, ci iubirea am compus-o.

Dar te las. Astăzi mă duc
La atâtea ce m-apasă.
Nu-mi fă rău când sunt năuc,
Lasă-mi-te așa, frumoasă.

Steluța CRĂCIUN

Uscăciune

Pictate apusuri dormeau în lucernă,
Pe margini de șanțuri luceau aliorii
Și vara părea că e una eternă.
Dar clipele zboară în stol de prigorii.

Câmpia din tine-i uscată de soare,

Cu pași grei de colburi, călcâie crăpate,
Brăzdată de vremuri ce taie răzoare,
Cu albii abrupte, de apă uitate.

Cad falii în suflet și simți că te doare,
Iar dorul se-ascute și sapă întruna
Când fata morgana dizolvă-n dogoare
Tot timpul de-atuncea în cel de acuma.

Destinul matricea îl scrie-n spirale –
Sunt mulți înainte, în spate-i lung rândul,
Tu știi care-i drumul, e scris în semnale:
Sfârșitu-i aproape și-ți „sparie gândul”.

Ovidiu Oana PÂRÂU

Nu plângeți!

Nu plângeți! Însăși veșnicia moare
Prin fiecare încă nenăscut!
Cu viitorul devenit trecut,
Lumina-i zilei, singura culoare.

Cât zbucium, silnicie și sudoare
Se scurg din fiecare învăscut?
Prea mulți își fac „trăiește clipa” scut
Cu răul rege, binele ne doare.

Se-aglutinează lene și candoare.
Lui homo sapiens, insul prefăcut,
Nou viitorul fi-va-i iar trecut,
Nu plângeți! Însăși veșnicia moare!

CENACLUL DE LA ROMA

Cenacul de la Roma, între sintagmă și aspirație

Începând cu anul 2015 s-a experimentat în comunitatea românească ideea de „împreună” sub un pretext literar. Pornisem de la gândul că generațiile care au emigrat se vor stinge, lăsând vlăstarele lor înrădăcinate departe de România. Aceste vlăstare vor simți un dor neînțeles și vor găsi aici o oază mărturisitoare obârșiei părinților lor și vor prețui altfel cenaclul decât noi cei care îl populăm acum.

Astăzi, pentru românii emigrați, scrisul este între terapie și nevoia de păstrare a identității, fiindcă integrarea într-o țară străină presupune adesea și lepădarea unor elemente esențial identitare. Muncitori, *badante* (îngrijitoare), provenind în mare parte din Moldova și Ardeal, sunt cei care frecventează edițiile lunare ale cenaclului. Aici se scrie obsesiv despre distanțe, tărâmul pierdut, o România fabuloasă.

La fiecare întâlnire se încearcă un spectacol al cuvântului și, de puțină vreme, am intrat în grațiile Federației Unitare Italiene a Scriitorilor, FUIS, venind în mijlocul nostru și personalități literare italiene.

Toamna se organizează un *turnir literar* și se tipărește anuarul cenaclului. Au vizitat sau au trimis frecvent publicații la cenaclul nostru, peste cincizeci de scriitori din România și din lume. Numărul celor care au considerat cenaclul necesar inimii lor este relativ mare dar voi nota doar câteva nume: Liliana Smerea Văcaru, sensibilă și pasionată de poezia clasică, Lidia Popa un condei format, autentic, Mariana Cornea, cea mai spectaculoasă evoluție, devenind și o prozatoare de forță, Alina Monica Țurlea, profund sensibilă și harnică, are un masterat la Sorbona și un doctorat în limbi străine la Roma, Roxana Lazăr, numită de mine „Mircea Eliade cu fustă”, este prozatoarea despre care se va vorbi mult, curând, Daniela Mihăeș, exprimă cu franchețe condiția femeii emigrate, Elena Lucia Spataru, poeta care străbate 400 de km doar pentru a veni la cenaclu, Camelia Morda Baci, spiritul moșilor la Roma, scrie cu tâlc și folos, Mirela Leahu Varga, introvertită dar foarte atrasă de spiritual și de natură, Alexandru Paraschiv, un „Păstorel cu chip de Alecsandri”, un rafinat și ironic condeier al moravurilor, Tatiana Ciobanu, doctor lingvist basarabean, o unionistă înflăcărată, Lăcrămioara Maricica Niță, abia debutantă în volum, se remarcă pregnant prin promovarea unei mișcări comunitare necesare: „Te provoc la o carte!”, apoi, Dana Mihiu, Laura Barbu, Norica Isac, Alexandru Popescu, Raluca Mihaela, Daria Rășcan, Laurențiu Ludașan, ș.a.

Iar Giuseppe Tacconelli, Armando Santarelli, Prof. Antonio Natale Rossi, Giorgio Modesti, Paola Ercoli, Marco Onofrio, Federico Angelo Di Paolo, sunt doar câteva dintre personalitățile literare italiene dragi nouă. Lista este scurtă și nedreaptă, merită amintiți cei care nu scriu dar sunt cititori asidui, vin la

cenaclu doar pentru a sta printre scriitori și să asculte, să-și ia cărți... De amintit pictori, sculptori, muzicieni, actori, ș.a. La urmă, să trecem și pe cei doi care așază scaunele în sală: Valeriu D.G. Barbu, fondatorul cenaclului și soția lui, Maricica Goraș, fără de care s-ar pune nu doar scaunele invers!...

Valeriu D.G. BARBU

Mariana CORNEA

rămân un mers de unde am pornit
depărtarea dintre mine și tine
nu e mai lungă decât un lemn
cruce căzută

un întors de două ori pe
săptămână
restul e reînnoire celulară

revenit
când nu mai era nicio
diferență
între coșmar și nepăsare
poemul își ținea ochii-n
palme
cu caractere minuscule
fără semne de punctuație
ca o fericire firavă
striga să fie atins acolo
călătorindu-mă

poate e doar o cale de scăpare
întinderea brațelor și
zdrelirea genunchilor
în aceeași formă de carne
lucești ca la prima întâlnire
într-o enumerare digitală
te străduiești solemn să-ți iei patul
și să umbli
să nu stăm înghesuți
deschidem brațele

când vii când pleci
 pe niște sârme ca niște vene lustruite
 se nasc întrebări continuu
 dacă tot nu te mai naști
 închipuie-ți că ești fericit
 deschide larg brațele
 între apă și pietre
 între credință și tăgadă
 rămâi o umbră
 cu tine însuși

de-ale tăcerii

orice verticală atrage furnici nemiloase
 sunt pe-aceste coaste și pe gâtul alb
 orice verticală ca o lebădă tace și dinții de lapte
 sunt pe-aceste coaste și pe gâtul alb
 străzi neuitare și neiertare
 sunt pe-aceste coaste și pe gâtul alb
 o mănășă de fier taie în porții egale adevărul și peștii
 banană
 câteodată țipă
 o alta despică un tablou vechi
 ce abia începe
 orice verticală capătă tălpi și o riglă de plastic
 în partea de sus
 o barcă legănându-se
 în pupilele tale marea
 se-arcuiește
 un chip criptat drept capăt
 o piatră ovală ține trecerea în palmă
 o altă piatră înghite alte
 pietre
 sunt pe aceste coaste și pe gâtul alb
 poate aer sau apă

în genunchi părem la fel

Mirela LEAHU VARGA

oficial a fost doar o strângere de mână

până atunci
fiecare cuvânt
era croit pe măsură
culorile despachetate
după grija momentului
rotunjimile nivelate
de zilele închise lapidar
până la ultimul nasture
nodul prea strâns al cravatei
abia îngăduia respirul
luminii
doar privirea era
lipsită de orice etichetă
a fost
doar o strângere de mână
ca apoi
să uitam
de orice protocol.

tablou cu nud de primăvară

la drum de seară
o lună de roșu călare
pe o noapte pur sânge
la așternut nimic, doar
eu și somnul pierdut
dincolo de vitraliile privirii tale
în tărâmul păsărilor
mă lepăd de mine și tac
să aud tăcerea înflorind în liliac

diluări

sub pupilele dilatate ale felinarelor
un clopot își scutură poalele
într-un can-can frenetic
vântul întinde un covor roșu
prin mijlocul băncilor goale
gândurile se adună în urma ta

într-un convoi funerar
privirea julită scormonește
după un adio prin aerul împuținat de tine
eu cu un dor la purtător
felinare mijesc pe bulevard
vântul dezgroapă griul
un clopot iese din scenă
sub al frunzelor fard

rana lutului

nu-mi dăruie lumina lunii
pe o tîpsie de argint
ca pe un loz răzuit
lasă-mă întindere albastră
peste rana lutului
dincolo de stăvilarele înfrînte
între munții descrețiți
nici o piatră
un punct neîntoarcerii
diafragma luminii
din adâncuri

Alexandru PARASCHIV

dorință de-o clipă

dă-mi o șoaptă, doar o șoaptă
nu vorbi, o șoaptă doar
de vorbești, trezim cuvinte
și-ar fi totul în zadar!

Dă-mi un zâmbet, doar un zâmbet
să nu râzi, un zâmbet doar
râsul, o s-alunge clipa
și-ar fi totul în zadar!

Prinde-mi umbra, numai umbra
nu m-atinge, umbra doar
de m-atingi se pierde visul
și-ar fi totul în zadar!

Dă-mi o clipă, doar o clipă

nu o viaț-o clipă doar
viața-ar fugări momentul
și-ar fi totul în zadar!

Dă-mi o filă, doar o filă
nu un roman, o filă doar
la roman nu-i știm sfârșitul
și-ar fi totul în zadar!

Dă-mi o șoaptă și un zâmbet
umbra și o clipă doar
fila las-o, n-o mai scriem
dacă mâine-i în zadar?

POEZIA REPREZENTANȚEI NEAMȚ

Gheorghe SIMON

Născut la 27 martie 1950, la Mănăstirea Agapia, județul Neamț. Părinții: Ioan și Natalia. Clasele primare și gimnaziale le-a făcut în comuna Agapia. Cursurile liceale – la Tg. Neamț, Liceul « Ștefan cel Mare », terminate în anul 1969, după care a urmat Facultatea de Litere a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, absolvent în 1975. Înainte de repartitia în învățământ, în ședința Rectoratului Universității, este propus pentru învățământul superior și cercetare, propunere de care nu va beneficia, din motive politice și birocratice, acceptând numirea, ca profesor de limba franceză, la Școala « Nicolae Grigorescu » din Agapia. Membru fondator și redactor șef-adjunct al revistei „Opinia studențească” (1974-1975). **Debut poetic**, în 1969, în ziarul *Ceahlăul*. **Debut editorial: Fulgere captive** (poeme), Editura Junimea, 1984. Publică mai multe volume de poezie, culegeri de eseuri și pagini de jurnal poetic. Semnează în reviste literare poeme și eseuri. Este membru al Asociației Europene „François Mauriac” și membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Pământ fiind noi și cerească lumină

Noi nu venim dintr-un alt cer
nici de pe un alt pământ
moartea ni se trage din mai multe părți
deodată
noi înșine spre noi înșine
urmând celor care ne fac
semne pe furis
pământ fiind noi și cerească lumină
noi nu venim din alt cer
nici de pe alt pământ
supraviețuim prin cuvânt.

La nord de moarte

Fuga de el însuși, omul
canon scris cu fire de iarbă
în cimitire vesele
la nord de moarte
până se coace lumina în asfințit
până la ultima rază.
Mărturie sigilată pe o piatră
cu ieroglifice în formă de cruce

cu brațe întinse spre cele patru zări
până dincolo de moarte.
Mărturie sigilată în Zidul Plângerii
unde se ascund îngerii și citesc
desfăcându-și aripile
toate mesajele secrete
cum vulturul dintr-o ochire
surprinde văzduhul.

Seninul se înspică

În formă de cruce
în întâia dimineață a lumii
întâiul născut din femeie
nimic nu îl mai poate ascunde
și nimic nu îl mai poate pătrunde
nici teama, nici frica
nici moartea din preajmă.
În vremi de furtună
ca un fel de semn
mănunchi de priviri se adună
cum din nimic ne împresoară
o teamă ascunsă
o frică obscură
tulbură această vedere
această cuprindere
cât vezi cu ochii
și zarea să le ascundă.

Într-o lume tot mai singură

O cunună de vocale rostite domol
în ritm de doinare spre asfințire
până îți ieși din fire
și se răcorește valea plângerii
într-un schit de adormire.
Odihnă a pădurii
pe timp de iarnă
amintire albă
cu scânteieri și scâncete de copil
după maica duioasă a luminii
cât să nu uiți

cât mai poți rămâne singur
 într-o lume tot mai singură
 restrânsă într-un sîmbure de adevăr
 în cele patru cămăruțe
 patru semințe dintr-un măr.

Conținător fiind sufletul omului
 miez fraged și fragil
 cum e sufletul unui copil.
 Închipuire mai aspră
 decât poate mintea să priceapă
 cum se face din noian de ape
 ceva să plutească doar la suprafață
 atât de vag
 până valul îngână alt val
 și nu se îneacă la mal.

Transfigurare

Seninul e preaplinul
 împresurat de raze nevăzute
 rotire în spirală până dincolo de moarte
 când toate persistă să fie una cu tine
 neîntrerupt
 un fel de Fugă spre Egipt
 cât mai repede cu putință
 până ajunge icoană de probă
 la Agapia
 unde pictorul fuge de el însuși
 portret viu
 în mișcare
 în alb
 spre transfigurare.

Fiara pustiei

Numai prin cuvânt ești una cu tine
 tăcere vie
 pustie
 din care nu scapă nimeni
 teafăr la minte.
 Pustiitoare cale

deșertăciune
cu urme abia vizibile
după ce fiara pustiei
s-a îndepărtat suficient de mult
încât să-i adulmeci chemarea.

Duhul apei

Litere înlemnite
cu acolade largi
întruchipate într-un nume
cum ai pomeni pe cineva
și el să fie un alt nume al tău
botezat în duhul apei
ca amintire pe când erai una cu tine
un fel de revelație a clipei
când nu vei mai fi
decât pomenit între cei vii
fața e acum lumină
fără de nici un cuvânt.

Întrupare

Uscate la soare
în amiaza mare
fructe încreșindu-și fruntea
retrase în sine
până la miezul lor
ocrotindu-le sămânța
coaptă în asfințituri de taină
ai zice tu
în iarna de acum
înzăpezind clipele toate
troienind tăceri de moarte
restrânse toate
ca într-un ghem
înfășurând viața toată
în foițe de aur
muțenie a firii
pe câmpia umană înlăcrimată
desfășurate în evantai aripile cugetului
precum senzori târzii se limpezesc

în familia de cuvinte a Cuvântului înalt.
 Mai întâi a fost Numele
 și apoi Chipul întrupării
 cum strălucește în fractal
 și în arborele lui Iesei
 mă văd pe mine
 fără oglindire
 pe un perete alb dintr-o ochire
 clipind
 cum s-ar rupe ceva din mine
 și s-ar întregi prin pomenire.

Clipa din urmă

Precum un fruct pe un ram
 e numele tău
 pârguit în asfințitul luminii
 cu semințe coapte în miezul durerii
 și al facerii
 cum pruncul e aruncat în lume
 și mama mamei din moarte
 îl eliberează
 cum s-ar frânge toate razele deodată
 și Fiul Omului ar clipi într-o clipă
 și clipa să se întrupeze într-un etern acum
 arzând în văpăi de încântare
 fără de cenușă și fără de urnă
 ci toate precum am fi fost
 pe când nu eram
 și suntem clipa din urmă.

Lăuntric și dinamic e duhul

Clipire a clipei
 în lumina prea clare dimineți
 spre uitare.
 Nimeni la intrare
 sosind prea târziu
 fără de tine
 pustiu și tăcere de om viu
 prin preajmă nici o mișcare
 numai sufletul se ascunde

după cortina de foc a ispășirii.
Și împrejur doar murmure
înmugurind repede
cât ai clipi
lăstare și vlăstare
răsărind din tulpina netedă
a creșterii interioare.
Lăuntric și dinamic e duhul clipei
pe culmea cea mai înaltă a vederii
de unde poți vedea
fără a fi văzut.

Răspântia crucificării

Omul ajuns la răscruce
la răspântia crucificării
privește și se minunează
cum se eliberează de teamă și de ură
și de tot ce a fost doar trecere
ca o singură clipă
purces deodată în pripă
plutește ca un pai pe valuri
chip în evantai
răcorindu-și fruntea senină
de care se anină câte o rază
până toate cuvintele se topesc
în numele adevărului poetic
și un suflu noetic
înnoiește văzduhul.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

ANONIM

[Versuri închinat Sf. Ioan Damaschin]

Organulu bogosloviei Damaschinu încordează
 Și noao sfînta Troiță bine ne-adeverează
 Cu vîersuri întocmindu-ne canoane și tropare,
 Bogoslovindu peste fire dumnezeiasca-ntrupare,
 Mărturisindu și nașterea a preasfîntei Fecioare,
 Cumu c-au născutu pe Hs. făr'de nici o duroare,
 Rămăindu iară fecioară cu totul nestricată,
 Precum păn a nu-l naște pre Hs. înțîia dată.
 Patemiloru și-nvierii zice să ne închinămu,
 Pentru-aceia și pre dînsul cu credință să-l rugăm.
 Ca pre acela ce priveaște dumnezeiasca față,
 Și pre noi a ne închina sfîntei Troiți ne-mvață.
 Cumu cu ale lui rugăciuni să dobîndimu ertare
 De la Domnulu Is. HS. Împăratulu celu tare.

Octoih, Rîmnic, 1706

Gheorghe MAIOTA

[Cuvînt la patima Domnului]

Purtînd, H[ristoa], Crucea ostenești
 Și nu e minune căci te poticnești,
 Cu greulu lumii totu cel de păcatu
 Deasupra noastră tu l-ai rîdicatu.

Cuvînt la patima Domnului, Rîmnic, 1707(?)

Epigrama

Tu, împărate tuturor, Doamne și părinte,
Sîngur numai premenești vrémile cumplite,
Caré acmu, de cîțiva ani, prîvim cu ochii,
Vădzînd slăvită de tot stingeria cu toții.
Pentru caré la tine suspinăm, săracii,
Strigînd cu glas pre tine, a lumii povață.
Întoarce-le spre tine, domnitoaria mare,
Cu care fă și țărîi parte milei tale.
Iartă, ale noastre, fără număr păcate,
Cu care de la tine mult sîntem departe,
Arată și spre domnul nostru m<i>la sfîntă
A ta și cea bogată, în tot, Doamne sfînte.
Feriaște-l de primejdii, lumii viitoaria,
Cîrmuindu-l cu m<i>la cea feritoaria.
A ta în fericită domnie cu pacia,
S<ă>n<ă>tate și lungă fericită viață.

Robul Mării-tale.

Înainte de 1712

Poezia veche românească. Antologie de Mircea Scarlat, Editura Minerva, București 1985

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Ion HELIADE-RĂDULESCU (1802-1872)

Satira

Satira este descripția ori pictura vițiului și a ridicolului, sau mai bine flagelarea corupțiunii. Din definiția ei dară urmează că satira nu-și poate avea loc unde nu e corupțiune. Satira, cu alte cuvinte, cată să fie ca un remediu eroic la malatiile morale; și unde nu e malatie, unde e sănătate, remediurile nu-și pot avea locul.

Să ne explicăm mai desvolt, cu istoria popolilor în mînă.

Cel ce aspiră la ceva își arată dorințele prin cerere, prin rugă. Ruga e poezia popolilor primitivi ce așteaptă un organizator; ruga e poezia sclavului ce așteaptă un liberator. Ruga se vede la Hebrei în timpii patriarhilor, ce încep a aspira la a deveni un Israel de unde era Hebrei, a deveni adică o națiune organizată, de unde era un popol nomad; ruga se vede în tot timpul lor de rătăcire dintr-un loc în altul și în tot timpul lor de servitute în Egipt.

Cum ajunge omul la împlinirea speranțelor sale, cum scapă omul din sclavie sau dintr-un pericol, îndată în momentele lui de bucurie, de exaltare sau, cu alte vorbe, de poezie, imnul de laudă iese din inima lui, expresia de recunoștință sau către Dumnezeu, sau către liberatorul, mîntuitorul său. Cum trece popolul hebreu Marea Roșie și se vede mîntuit de faraon ce piere în fundul mării, după o consternație generală, prima lui exclamare se aude: „Să cîntăm Domnului, că cu victorie s-a gloriﬁcat!”.

După trecerea popolilor, sau din barbarie la civilizare, sau din servitute la libertate, începînd o epochă de organizare, de creare nouă, poezia popolilor în asemenea epoche organice este epopeea, care este expresia activității, energiei, zelului, devotamentului general, a luptelor din toate părțile și din toate virtuțile. Epopeea este descrierea unei creațiuni, unei fapte generale, și dacă creația se operă și nu este nimeni ca să o descrie, epopeea atunci este în fapte, iar nu în vorbe.

După organizare, după victoria luptelor sau materiale sau morale, începe oarecare repaus, oarecare repaus, oarecare întreruperi, și poezia atunci e în fragmente ce aduc aminte una cîte una cele ce s-au întîmplat în timpul luptelor, în timpul organizării. Drama vine în urma epopeii, drama e un fragment al ei, și fiindcă epocha cînd începe drama este aproape de timpii eroismului ale căruia suveniri sunt încă vii, în drama primitivă cată să domine sublimul, grandiosul, miraculosul, pateticul, teribilul și însuși oribilul; drama cată să fie tragedie. Tersii, bufonii se pot suferi în resbel pe cîmpul luptelor; de multe ori sunt și necesari spre a distrage pe

luptători; cînd însă aspirațiunile unui popor se realizează și realizarea se simbolizează sau printr-un tabernacol sau într-un templu, unde se localizează marele ideal al atîtor generațiuni trecute, cînd în acel templu se celebrează și se recomandă memoria eroilor, se nară sau se reprezintă faptele lor, se apoteoză numele lor, atunci burlescul sau bufonul, nici însuși rîsul nu mai poate avea loc în Sînta Sîntelor, nici însuși pe teatru. Comedia, și încă și mai puțin farsa, nu-și are locul, pentru că nu e naturală nici la ocazie, nici în epoca ce nu e încă coruptă.

După fructele însă bune sau rele ce aduc legile organice nemerite sau neînnemerite, după o prosperitate sau fericire neașteptată, sau după niște dizgrații și mai neașteptate, după îmbuibare sau gemete, soțietatea începe a se demoraliza sau a se corupe ori de multa îmbuibare, ori de multele suferințe și atunci bărbații integri ce mai rămîn sunt coprinși de disperare la spectacolul general; poeții, oratorii publici n-au decît sau lacrămele elegiei sau rîsul sardonice al satirei. Faptele soțietății nemaivînd șir sau unitate, nici poezia ei nu mai are unitatea epopeii și dramei, poezia se vede în fragmente elegiace sau satirice. Poeții devin profeți, adică bărbați ce critică, arată plagele soțietății, și cari aspiră la un viitor mai fericit, așteaptă un mîntuitor. Poezia unei asemenea epoci critice nu mai inventă nimic, căci nu e descrierea unei creațiuni, nici recomandarea unor fapte lăudabile; poezia profeților și satiriștilor plînge sau regretă trecutul glorios, critică și blăstemă și flagelă prezentul vițios și aspiră la un viitor mai fericit.

Atunci apar Isaii și Ieremii; atunci Hipponacii și Archilochii, atunci Horații și Juvenalii, după caracterul popoarelor, după: credințele și legile lor, după modul lor de guvern. Dacă spre exemplu soțietatea a fost bazată pe principe de libertate, și dacă prin corupție libertatea se degenera în desfrîu, în libertinagiu sau în anarhie, care este preția unei tiranii, atunci apar și însuși Aristophani, ce își fac o profesie și o plăcere infernală ele a batjocori talentul, meritul și virtutea. Atunci Socrații și Aristizii sunt victima sicofanților și jucăria bufonilor sclerați, pînă ajung, după ce sunt denigrați și batjocoriți pe scenă și prin pamflete, să fie și condamnați la cicută și ostracism; atunci în alte părți profeții sunt lapidați, Christ expus la invidia luzilor și în prada mărfurilor mincinoși; atunci tîlharilor li se acordă grație și însuși posturi și onori, și dreptul e condamnat la cruce; atunci însă se apropie și căderea Atenelor și a Ierusalimei; poporul pervertit, poporul ce ascultă de sicofanți și se lasă a se conduce de dînșii, așteaptă un despot.

Satira dar presupune un timp de corupție între toți popoarele; și scopul ei este moral, dacă e pedeapsa ridicolului și a vițului; scopul ei este însă

infernă, dacă vine spre a batjocori și acuza talentul, virtutea. La împrejurarea din urmă corupția e așa de generală, incit probitatea, meritul, virtutea se par ca o anomalie. Satira infernală e o simptomă de smintire, de moarte națională; inamicul despot, ce aduce fiare pentru popoul îndrăcit, e la hotarele patriei, la porțile cetății.

Studiind istoria lumii, uitându-ne la viața individelor și a popoarelor, vedem într-un capăt al vieții, la nașterea individelor, la începutul popoarelor, ruga și imnul, iar în cel de pe urmă capăt, elegia mai mult, dacă poporul e pietos, și satira mai mult, dacă e sceptic sau cu credințe păgâne.

Popoarele primitive sau în pruncia lor adoară și ajung până la a apoteoza pe legiuitorii, pe făcătorii lor de bine; iar popoarele ce au trăit deja, popoarele ce s-au învechit în rele, popoarele corupți și pervertiți, batjocoresc și reneagă pe primii lor legiuitori, n-au nici o recunoștință către făcătorii lor de bine actuali, și răzbunarea lor ajunge până la turbare, nu pentru răul, ci pentru binele ce le-ai făcut; poporul corupt e mai fatal decât mârtoaga cu învăț rău : se sperie de ceea ce nu există.

Imnul, ca poezie, e cîntarea nașterii, nunții, liberării, creației; elegia și satira e cîntarea sau rîsul sardonice al durerii, expresia disperării, e gemătul agoniei.

La agoniile vieților mari, între cari primul loc ocupă viața națiunilor, sunt unii care suspină și se lamentă, și gem, și critică cu durere cauzele malatiei și tratarea medicilor, și alții ce așteaptă cu impațiență a suna ora fatală, pentru că așteaptă o mare moștenire. La agonia națiunilor asemenea din partea celor ce critică cu durere, satira este morală și, din partea celor ce le precipită căderea, satira e infernală. Cea dintîi va să susție viața națională și combată cu vigoare răul ori de unde vine; cea de a doua așteaptă cu bucurie moartea și combată cu turbare binele ori de unde ar veni. Prima se armă în contra viciului, ca să apere virtutea ; cea de a doua se armă în contra virtuții și propagă viciul ca un *virus* ucizător în tot corpul social.

Fiindcă e vorba de moarte, cată să ne împlinim parabola. Poeții sau autorii satirici sunt ca Anghelii și Diavolii, ce zic că se arată în timpul agoniei. Unii vin spre a consola și apăra virtutea, și alții spre a acuza și calomnia sufletul celui drept.

Să lășăm deocamdată satira infernală, căci nu e din regiunile pămîntești. Să vorbim tot de satira morală.

Aceasta uneori este politică, flagelînd viciurile guvernului, și alte ori este socială, bătînd defectele și viciurile sațietății sau ale popoului, nu în parte în individe sau în concret, ci în general sau în abstract.

După împrejurări atunci, după talente și dispozițiuni, reveste mai

multe forme: când e în proză, când e în versuri; când e narație simplă, când acție sau punere pe scenă. Prin urmare, când reveste forma dramei, se zice comedie, fie în proză, fie în versuri; iar când comedia se mărginește numai într-o fi bufonă și a provoca râsul, fără nici un scop moral, atunci se zice farsă.

Adevăratul satirist, orice formă va adopta, se ferește de minciune, și prin urmare nu poate grămădi defecte și vițiuni pe o persoană ce nu le are, căci comite un neadevăr; ci adună defectele, ridicolele și oribilul unui vițiu sau ale mai multor și le personifică într-un ideal; astfel, spre exemplu, Molière, ca să arate sau ca să flagele ipocrizia, o personifică în Tartuf, personagiu ideal, fictiv; ca să arate ridicolul și hidosul avariției o personifică în Harpagon. Fiecare ipocrit, fiecare avar se poate vedea singur în Tartuf, în Harpagon; nu se vede însă și arătat cu degetul, uduit, flagelat în persoana sa, în numele său.

Satiristul fals, satiristul de școala infernală, din contra, joacă rolul de delator, de sicofant; adună toate defectele, toate vițiurile și însuși crimele și asuprește cu dinsele pe inocent, pe omul drept.

Diferența între satira proprie și între comedie este că satira spune sau nară faptele, purtările, gesturile, învățăturile, și imită limbajul vițiosului, unde comedia lasă pe vițios să vorbească singur, să se descrie, să se arate singur în toate faptele și momentele sale.

Noi nu facem aci un articol de literatură proprie, ci mai mult de morală, de filosofie și de istoria satirei în genere; și prin urmare nu ne întindem a enumăra numele autorilor satirici de diferite speție și ai diferențelor națiuni, nici a analiza sau a critica operele lor.

(1858)

Arte poetice. Romantismul, Editura Univers, București 1982.

POEME ROMÂNEȘTI ÎN LIMBI STRĂINE

Alexandru VLAHUȚĂ

Sonnet

(Ten years have elapsed. How strange it seems to me...)

Ten years have elapsed. How strange it seems to me
To meet the view of whilom, forgotten things !
As if awakened from sleep, in sudden swings,
They gaze in astonishment, seemingly free...

The house looks cramped, everything's decreased its wings,
Dreamingly, I search through drawers to resee
Precious trifles... my heart throbs in silent glee
When most divine and tender piety springs.

The same pictures adorn the walls as before,
From frames, they give me a long, despondent stare :
Stories lost in life's chaos that are still sore,

Laden with the erstwhile charm I used to spare,
Call to mind the fragrance of my young years' core...
The fragrance of flowers grown on the ruins' share.

Marin SORESCU

Harbingers

If you encounter a chair,
It's a harbinger of good, you'll go to Heaven.
If you encounter a mountain,
It's a harbinger of evil, you'll sink into a wheelchair.
If you encounter the Big Dipper,
It's a harbinger of good, you'll go to Heaven.
If you encounter a snail,
It's a harbinger of evil, you'll crawl back into your shell.
If you encounter a woman,
It's a harbinger of good, you'll reach Heaven.
If you encounter a tablecloth,
It's a harbinger of evil, you'll end up in a cabinet drawer.
If you encounter a snake,
It's a harbinger of good, it'll die and you'll go to Heaven.

If the serpent encounters you,
It's a harbinger of doom, you'll die and it'll go to Heaven.
If you die,
It's a harbinger of doom.

Beware of this harbinger,
And likewise beware of all the rest.

The Clouds

I look upwards,
At the clouds floating away behind me,
Invariably behind.

First
The trees within them tumble down over me,
The towns shatter over me,
The rivers cascade over me,
The crop falls from above,
Rhythmically beating the belly's drum.

I look upwards,
Precisely upwards,
As if from the bottom of a precipice,
At the white clouds,
Amongst which fat stars loom
As if in a soup.

The world floats away above me ;
In this way, looking upwards
I have drifted along
The greatest part of it.

The Silk

Evening is a mere conventional word,
Since it solely depends on us
To call it morning.

If you cross the meridian
I'll carry you in my arms if you can't swim.
You turn back the clock and step into another time,
Conventional likewise,

Since if you travel farther away
 – I'll lead the way as well –
 And so on.
 The hour, our habits may change,
 Still our love stays almost the same
 I'm positive about it,
 I'd like to put it to the proof,
 To ground my statement on facts.
 Indeed, your kiss is the same,
 The Mediterranean way
 In which your nostrils fret and flare,
 The way you sharpen your fingernails
 And soften your skin into silk.
 I've been a silk dealer, I know all the ropes,
 Aforetime silk used to be measured in cubits
 And, as I was saying,
 Put the two of us side by side – wherever that might be,
 And leave the rest of the world to us.

Sonnet XXX

Utterly exhausted we fall into each other's arms
 Leaning upon our lips,
 On the tip of our words of love,
 Robed with your lips as I was saying,
 My words robed with your lips
 Like a parade of queens, clad in Tyrian-purple mantles.
 This fatigue would set me at rest,
 Weariness almost means a beginning,
 I've got strong nerves, like flint,
 They sparkle in a jiffy, they spark off,
 What about setting the light on fire,
 So that the others might catch sight of it,
 With their eyes
 Wide open and astounded, just like ours,
 When watching the scene of our self-devoration.

All the wellsprings are purling over me
 As if I were on the bottom of a river
 Which has driven your hair downstream.

Pieces of Metaphysical Advice

Be heedful you live in the province
in a small town guided
by the code of good manners and the rhythm
in which the old bigoted ladies cough

kiss the hand of the lady with freshly-dressed hair
greet the fanfare of the carrier pigeon breeders
be ceremonious in the presence of the authorities
be they autocratic or lenient or slumber-drowsy

be heedful which tie you put on
which party you enroll in

prove your patriotism wrapped
in your felt cloak its thickness meant
to defend you against the aggression
surging out of the wasps' citadel

watch the steps of your aesthetic options
don't divulge your friendship with Pythagoras
with the bearers of the secret belt buckles

be tolerant of the bisexuals the Daltonians
the people on the margins

my friend be heedful
there are no refuges for tigers hereabouts

English version by **Gabriela PACHIA**

Gabriela PACHIA

On The Inner Wall of My Being...

I wove a square rainbow aright
over the dark ringed discord of my insight
and I rose at your window of rocks,
of tortoise and marsh frogs,
of the filthy drapery sewn by one and three,
of chalices firmly kept under lock and key.
On a day auspicious for taking off to storks,

I winged slanderous fields and trains, long stalks,
 then, like swift Hermes, caressingly,
 I stepped into your carol bashfully...

With your faded ropes I'd bind
 the feud of withered leaves hidden behind
 the years two thousand, prone
 to quaint uproar, turned into stone,
 I'd dispatch wild rose stumps, still grieving,
 to butterflies and buds, back to the beginning,
 to fountains of lily-white altitsa blouse
 where the heart's shadow your love will rouse.
 I'd ever more ardently pour my starry painting,
 should you wish, on the inner wall of my-your being.

No Love in the Stars !

There's so much incertitude in poteaux-sur-solle tomorrows,
 dear lycanthrosophers from the centuries' bouffant marrow !
 Barbed wire houses, everlasting stone houses, properly led,
 literary betting shops, Parmesan and hearth bread,
 lowlife bawdy houses, high-gushing houses of culture,
 houses of ethnodreams, collapsing from congenital vultures,
 cash desks for hallmarking snows, the deficit in infinity,
 magic fashion houses, trousseaux of ratsbane and innate cupidity,
 solid health houses drenching in drowsy reserpine,
 wrought iron safes, paradisiacal nontoxic plasticine...
 Heaven forbid that we ever encounter the latent energies
 in the corollas of the pluripotential ladies' pathologies !
 Soldierly Siberias have plunged into narcissistic fields...
 The tasselled fez affairs still make the mills bring yields...
 Motoscythes serve us with unfaltering flair, they never miss
 the stacks of polychromatic memories. Long live the haggis !
 The offshoots would palisade us — the best salicylates —
 as soon as our pinkish blog dusks and devaluates...
 Let Thy will be done on Earth, General Amnesty !
 There you come on your knees, mendaciously begging for probity.
 From ravines, recollections and red blood love cells are heard...
 Some battles do not breed chasms, some soars may engird a bird...
 Ply the oars antitinnitus, my friend, ply the oars, toil,
 the most flaccid cowardice will wash away with fish oil !

I respected your obmutescence, it stabbed my insight...
Metropolitan full-length films have refined my stage fright...
Why do I revere the poet and his ballerina wife ?
They threw off the slimy cadastres into atrazine's strife.

Well, then ! Splish-splash-splosh-lipanthyl, scobutyl, and tonotyl !
From so much trotyl, my mask will petrify during the vaudeville...
Meanwhile, our hearts interlace mellowings in the epic thread.
Welcome, Carmine, the cave wine is an antiseptic wellhead !

English version by **Gabriela PACHIA**

Max BLECHER

(1909-1938)

Tierschau

Sieh da, bin dein Hund mit Fell und Fransen
Mit Säbelzähnen um dich zu beißen, um dich an zu bellen
Sie da, bin deine Schlange um dich zu verführen
Mit Sonnenapfel, um dich zu vergiften
Sieh da, bin dein Nashorn mit Hanswurstkostüm
Mit Kegeln jonglierend um dich zu amüsieren
Sieh da, bin deine Giraffe. Großbuchstabe
Im Tagestext, lies mich A
Sieh da, bin der Adler des Sonnenuntergangs
Mit dem Herz im Schnabel erleuchtet wie ein Lampion.

Ewigkeit

Unsere Schritte kennen den Abgrund
Der Leib wandelt zum Himmel
Der Sturm verliert Stücke von Fleisch
Immer undeutlicher immer schwächer
Es ist ein blauer Anfang
In dieser festländischen Landschaft
Und ein anderer Rächer
Wie ein geschnittener Finger
Siehst du die Frau sich drehen
Wie eine Spindel
Und ihr Delta übertragen
Auf das Wasserdelta.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP und Joachim SCHWIETZKE**

Marcel GAFTON

Symmetrien

Das lachende Auge – lacht!
das weinende Auge - weint!

Weinen weint Lachen,
Lachen lacht Weinen.

Erde

Es huschten nur Gespenster um die späte
Stunde – und dann entdeckte ich
von oben, vom Mastbaum,
eine Erscheinung genau eine Frau
Und ich rief: Land in Sicht!

Knauserei

Wasser – nur wie eine Auffassung
über dem Scheitel des Ertrunkenen

Dunkel – nur wie eine Auffassung
über der Wimper des Sehens

Böswilligkeit – nur wie eine Auffassung
über dem Scheitel des Herzens

Knauserei

Angesicht

Kleiner Tag – Strafe,
Erinnerungen, eine unermessliche Leinwand
auf die Muffen von Augen heruntergeholt
danach der Diebstahl der Augen mit beiden
in Stöhnen – Munition für Strafe
und Angesicht für verlorene , verlorene Farbe

Eintönigkeit

Barfuß betrete ich die Weite der Einöde Inmem
es brennt das Gesicht der Einöde Inmem
Fetzen in Walzer am Himmel der Einöde Inmem
beklagen sich über mich bei der Einöde Inmem
unter dem Himmel der Einöde Inmem.

Pastellbild

Geschwiegenes – voll wie die Erde von Toten!
Ihre Augen welche in der Sehnsucht nach Farben
Quellen spülen
am Tag ohne Untergang
und mit Durst ohne Untergang
und ohne Untergang...

Wessen Augen?
Die Augen des Geschwiegenen? Die Augen der Toten?
Augen
ohne Untergang.

Vladimir Streinu

Lektüre von Edgar Poe in Balotești
ein Januar verging in Balotești
am Himmel ein Rabe in Balotești
die Feierlichkeit des Fracks ruderte
im verschneiten Januar in Balotești

Der Liegestuhl hielt Wacht in Balotești
ein erschrockenes Weiß in Balotești
gemauerte Wände in Balotești
Zimmer, ein weißes Sanatorium
mit weißem Gast in Balotești

Der Tag lächelte geizig in Balotești
eine weiße Erde in Balotești
stieg in dein Gesicht in Balotești
der Rabe blinzelte mit den Flügeln
im verschneiten Januar in Balotești

Selbstbildnis

In einem strengen Raum - ein Kreis
Der die Schicksalsschläge der Welt einkreisen soll..

Psalm

Erlöse mich vom Sprechen, Liebe –
erlöse mich durch Sprechen, Liebe.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP**

Paul ARETZU

múr

večer prišiel ako zablúdený oblak
bol som už dlho pred múrom
čakajúc na svoju popravu
netušil som akým to bude spôsobom
nikoho na okolo nebolo
až po obzor ničoho nebolo
iba múr nepreniknuteľný hrobl'avý
ktorý sa začal ovíjať okolo
mojej duše
dokola
ako sekundová ručička okolo hodín

tvorca

v tmavej izbe si skladá tvár
treba vedieť že ho už stáročia nikto nevidel
ale sa vyskytujú znaky že žije
pracuje na diele
lebo raz za čas požaduje
zem
vodu
oheň
vzduch

blízkosť

táto lampa
okolo ktorej sa nahromadil
sneh a hojdacie kreslo slov
– dotýkajúc sa cesty smrti
blúznivou substanciou nôh –
táto lampa ku ktorej smerujem
z veľmi ďaleka
na vrchole dňa

high infidelity

pre teba, milý čitateľu, ja som abstrakciou
ráno si vyjdem a vyryjem do vzduchu výdych zhlboka
a predsa a predsa. moja hrud' je hovoriacim pluhom
zahrabávajúc semeno do oblohy

keď som sa pokúšal prejsť cez hranice, cez ostnatý drôt
utekal som do iného lágra, do iného predsudku
a predsa a predsa. kráčam naboso po zamínovanom teréne
nieto úniku. vo mne všetky orloje bijú

biotop

realita je erotickým prekĺznutím absurdity smrti
na absurditu života
unavený pán sedí za písacím stolom. v tej chvíli som ho zazrel
dverami chatrče. polovica z neho už bola definitívne
mŕtva, v hrsti držal kov. a nesmrteľná
polovica rozkvitla. videl som jeho pery.
videl som jeho zakrvavené koleno. pršalo a bolo chladno.
mal veľa otvorených očí.
okolo jeho trasúceho sa mäsa: stovky kníh poukladaných na policiach,
na koberci. fotografie s turistickými pamiatkami. papierová
zemeguľa. vrecková biblia a na nej lupa. zopár
relikvií, fetišov. kalendár. trofeje, niektoré od milovaných žien. zošity,
hárky s poznámkami. nočná lampa. stopy po komároch
rozpučených na stenách. skriňa so šatami. klobúk. nožík.
zlatisté hodiny. zrkadlo tá klepsidra skutočnosti.
rezervácia omaľovaných hláv, napichnutých zôkol-vôkol na kolíkoch

epilóg

nechaj sa prestúpiť, lebo on ťa má rád
zrazu som mal iný hlas, iné písmo
pohľad svojho blížneho
oživ ho
Boh je život a sen
blúdime po antikvariátoch
tisíc rokov pred zjavením diabla
prileteli vtáky ktoré v pazúroch niesli stigmatizovaného
prilákal mnohých veriacich do svojej katedrály v duši, kde bolo tisíce
hniezd a kde anjeli v podobe sviec snovali vnútorné svetlo pre vlak
z kalamárov
pozval som herca, ktorý hral kráľa, aby sme si obaja sadli na kopu
filozofického hnoja
trpel som priveľmi jasnou mysl'ou ako vtedy, keď bolia oči a svet vidieť cez
filter vlastnej bolesti

je veľa neviditeľných vecí, mnoho ľudí treba prestúpiť, a ja som sa ešte
 nenaučil neviditeľný jazyk
 toto je môj život: zamestnanec smrti
 čaká na mňa Uriel, anjel pokánia
 v tomto dobrom svete, so svätcami, extázami, mŕtvymi, obetami, časom, s
 výdychmi
 alebo modlitbami, s básnikmi, s tehotnými ženami. dobrý svet, nádherný,
 od Boha
 je pravda, vo chvíli exaltovanosti v suline, kde som sa takmer zbláznil z
 krásy, po prvýkrát som si pomyslel na nadsvetlo
 analyzoval som posvätné slová, bol som rabínom slov
 býval som vo vízii
 poézia je okraj jazyka
 na chodníku k Bohu prechádzajú ženy s kotlíčkami svätenej vody. a duša
 ach biedna, túži v prachu
 som preveľmi ohúrený. a to spôsobuje koniec mojej básne. ku ktorému sa
 dostaneme my všetci, čitatelia

Andrea H. HEDEȘ

Otec

hada už nieto
 ale už nieto ničoho
 Otec
 nič
 a ja
 uprostred
 ničoho
 nikto nablízku
 nikto na diaľku
 nikto
 nikdy
 so mnou
 Otec
 had už nie je
 kto ešte pozná
 jeho meno?

Lamentácie, VII.

Načo
neohraničenosť
pre moju
malú dušu
načo
nekonečnosť
pre moju každodennú
smrť
načo
toľko svetla
anjelské krídla
všetka tá hudba
modlitby
keď padám
do lásky
ako do bublajúcej priehlbiny
a iba občas
je tam tóna dvíha sa
hore
stále vyššie
spievajúc
načo
načo
či si ešte nepochopila
pýtajú sa anjeli
a hodia do mňa
srdce
a srdce
je ťažké
tak ťažké
až ja
padám padám
stále ako do bublajúceho
priepadliska.

Piesne

(Dedovi Dariovi)

II.

O smrti

by mali hovoriť mŕtvi
 nech sa im páči sem
 nech povedia všetko
 nech nám len povedia
 ako to bolo
 s ich smrťou
 aj s ich smrťou
 nech prídu
 za ruku nech prídu
 aby sme ju lepšie
 spoznali
 aby sme ju videli
 aby sme ju požiadali
 o vysvetlenie
 akože to je
 odkiaľ
 a dokiaľ
 smrť?

VI.

Podaktorí hovoria že jestvuje
 že ju na vlastné oči videli
 na perách pocítili jej vlhkú vôňu
 že je ako dážď ako hmla aj ako tma
 hlúposti počúvajte čo vám hovorím hlúposti
 ja predsa viem že nejestvuje
 ja viem že nič vôbec nič
 nie je pravdou
 pretože ja ja som ju nevidel
 jej lenivý šelmový prechod
 som nepostihol
 jej ťažké zimné oči
 sa na mňa nedívali
 na perách som nikdy
 nepocítil jej tlak
 mlčanie sa nezmenilo na nič iné
 len ticho ako dlaždica medzi ničím a iným
 a tak nechápem
 ako môžu podaktorí povedať
 že ona zaručene príde

príde a odíde
no nikdy sama
keď nič
vôbec nič
nie je pravdou

X.

Mŕtvi sa zhora pozerajú na smrteľníkov
smrteľníci ešte zomierajú
a myslia si že sú živí
ako pieseň pod oblokom
keď kvapká dážď
mŕtvi sa zhora pozerajú na smrteľníkov
smrteľníci ešte zomierajú
obesení na chvíľach
a myslia si že sú živí

čo len od povzdychu
sa im noha
v člne nekláti
keď sa v ňom kľžu
aby im čas nepostačil
na vyslanie
posledného úsmevu

XI.

Kto tu býva
ten čo sa pokúša zomrieť
prečo sa len o to pokúša
nevie ako sa to robí
prečo mu to neukážete
náš čas ešte
neprišiel
prečo mu to neukážu tí
ktorí premohli život
nikto nikto sa odtiaľ
už nechce vrátiť.

Traducere în limba slovacă **DAGMAR MÁRIA ANOCA**

Elisabeta BOGĂȚAN

KËRKOJMË

kërkoja të përjetshmen
në rrugët me pluhur

me hapa gjithnjë e më të rrallë
e ndritur
kur dielli lind mes reve
herë nga sytë e tu të mëdhenj

lërohet
nën një mbrëmje
shpatull në shpatull
me të tjerë të panumërt
kërkoja në qiell
një yll udhëzues

te një nuk e di se çfarë
te a nuk e di ku
te a nuk e di kur

DHE SA MORGANA

rëra e shkretëtirës
e shpupuritur
përmes meje

rëra e trupit
e shpupuritur
nëpër pëllëmbën e kohës

dhe sa
Morgana
tek krojet
e këngës

më fal
o Zot
se i dua për tepër
dhe i kam dashur

Traducere în limba albaneză de **Baki YMERI**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

„Haiku”, revistă de interferențe culturale româno-japoneze, serie nouă (4), anul 30, Nr. 64 / 2020, toamnă-iarnă

Semnalăm un nou număr din revista Haiku, al cărei colectiv de redacție este format din Valentin Nicolîțov, Nicole Pottier, Magdalena Dale, Vasile Moldovan, cu un sumar bogat, ca de obicei. Asteftl, după un editorial semnat de Vasile Moldovan, *haiku anti-covid*, în fapt o secvență poetică, avem grupaje ale autorilor membri ai SRH de haiku, de poeme într-un vers, senryu, tanka, o secvență haiku, *Lecția de zbor*, semnată de Utta-Siegrid König, un text (*Sub semnul clipei*) despre un nou volum al lui Valentin Nicolîțov (prezentat și în acest număr, la „Biblioteca haiku”, și un altul (*O carte de poeme haiku*), despre un volum (*Drumul către Japonia/ Towards Japan*) de haiku și tanka al Anei Drobot. Urmează un interesant text al lui Jean Antonini, *Haiku și anotimpurile*, și un altul, *Haiku în Franța: o altfel de poezie*, de Alain Kervern, un grupaj de haiku și două texte haibun semnate de Nicole Pottier, o selecție de texte semnate de autori români de haiku, apărută între 2017-2020 în „Autumn Moon Haiku Journal” – o revistă online din SUA, un haibun (*Viața ca o clipă*) de Constantin Stroe, un text (De-a-ndoaselea, o carte plină de ironii) semnat de Valentin Nicolîțov, despre o carte a lui Vasile Moldovan, prezentată și la „Biblioteca haiku”, debut în revista Haiku, semnat de ieșeanca Mirela Brăilean. La rubrica „Remember” – Mihaela Cojocar, semnează *articolul Alexandra Flora Munteanu – o amintire frumoasă*, și, în final, sumarul numărul 68, iulie-septembrie 2020, din „Gong”- Revue francophone de haiku, informații despre concursuri haiku (inclusiv cel al revistei „Haiku”, care va avea loc în 2021), Cărți primite la redacție ș.a.

Așadar, un sumar bogat al revistei care, iată, cu eforturile pe care membrii SRH le cunosc, apare și în condițiile complicate de acum.

*

„Ginyu”, nr. 20/10/2020

În acest număr al revistei un editorial intitulat The Aims of Ginyu, semnat de Ban'ya Natsuishi. Urmează „Ginyu Prize 2020” – John Martone, n. în 1952 în SUA, autor pe care l-am mai prezentat cititorilor noștri în traducere.

În secțiunea „Book review” este un text semnat de Ayuhito Ohashi, despre antologia WHA 2020, la secțiunea de critică un text semnat de Ban'ya Natsuishi, „Paleologie”, la secțiunea „Essay”, tot Ban'ya, cu *Speculative fragments*, un altul semnat de Toyomi Iwawaki Riebel despre un poet german (Manfred Hausmann) care și-a luat numele japonez Toyotama Tsuno, apoi un alt text semnat de Ariyo Asada. Secțiunea de poeme haiku este deschisă de un grupaj (My Worn-out Bag) semnat de Ban'ya Natsuishi, apoi Sayumi

Kamakura, m cu grupajul The Sky's Still Alright. Apoi sunt poeme semnate de Kei Kinjo, Hinako Fukuoka, Shin'ichi Suzuki, Kimiko Naganaga, Ryuki Fujii, Yoshihiko Furuta, Chikubon, Saki Inui, Nobuyoshi Kojima, Yoshitomo Abe, Hideki Ishikura, Shihaku, Toshio Kimura ș.a.

În final, cărți sosite la redacție: sunt redate copertele la două cărți: Mary Barnet, *At the Top: Haiku Poetry of Ban'ya Natsuishi*, și *500 de Haiku of Sayumi Kamakura*, ambele apărute la Cyberwit.net, India. La „Ginyu Gallery” sunt și poemele a două autoare din România, Lavana Kray și Maria Tirenescu. Oferim cititorilor un poem semnat de Partha Sarkar, din India: „Este ușa semi-deschisă/ sau semi-închisă? Poate că este/ Nici moartă nici vie”.

Așadar, un nou număr cu sumar interesant al „Pelerinului” (ginyu) sosit din Japonia, de la Saitama.

*

A Haiga Journey, The Art of Haiga, Haiku from 84 International Poets, Selected, Edited and Illustrated by Ion Codrescu, Foreword: Adam L. Kern, Introduction: I. Codrescu, 186 p., *The wanderer Brush, The Art of Haiga*, Foreword: Ito Isao, Introduction: I. Codrescu, 184 p., Red Moon Press, Winchester, SUA, 2020

În anul 2014 Jim Kacian, un nume important în „lumea haiku”, a lansat la editura Red Moon Press un proiect despre haiga. Până în acest moment, asta înseamnă trei volume, cu selecția, text critic, copertă și ilustrații semnate de Ion Codrescu, și el un cunoscut autor de gen, fondatorul Societății de Haiku din Constanța, al revistei „Albatros” ș.a.

Primul volum din această trilogie, apărut în 2014, cu titlul *Something Out of Nothing*, și cuprinde creații a 75 de autori SUA și Canada. Al doilea și al treilea (apărute recent, în 2020) sunt *The Wanderer Brush*, adună creații ale unor autori din SUA (40 de poeți) și Canada (39 de poeți), și *A Haiga Journey*, cu poeme semnate de 84 de autori din țări de pe șase continente (Europa, Asia, America de Nord, America de Sud, Africa și Australia), inclusiv din țara noastră (Ion Codrescu, Cezar Florin Ciobîcă, Magdalena Dale, Florin Golban, Vasile Spinei din Chișinău, și subsemnatul, Marius Chelaru), toate ilustrate, în cerneală, cu penelul de Ion Codrescu.

Sunt multe lucruri interesante de spus despre felul în care este făcută selecția, cum sunt ilustrațiile lui Ion Codrescu, cum reflectă aceste antologii felul în care arată azi acest gen într-un loc sau altul ș.a. Este o realizare aparte, cu ecouri interesante în „lumea haiku”, pe care doar o semnalăm succint aici, pentru a discuta pe larg într-un număr viitor din „Convorbiri literare”.

Magdalena Dale, Amurg de toamnă/ Autumn twilight, 8 x 8 poeme tanka, prefață (*Între zorii zilei și lumina blândă din amurg*) de Vasile Moldovan, Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2020, 102 p.

Despre Magdalena Dale, cunoscută pe plan național/ internațional pentru poemele tanka, mai ales am scris de mai multe ori la „Biblioteca haiku”, am publicat și un interviu cu ea în „Poezia”. În prefața sa la această carte Vasile Moldovan trece și el în revistă, sumar, activitatea autoarei, începând din 2006, când a început să scrie lirică de sorginte niponă.

Despre tanka, reguli, trenduri ș.a., ca și despre felul în care scrie Magdalena Dale cititorii noștri știu deja. Astfel, pentru a nu ne repeta, pe scurt, în acest volum, care a preluat drept titlu un vers dintr-un cunoscut poem al lui Basho (pe care îl redăm așa cum este aici: „pe-o creangă goală/ s-a așezat o cioară/ amurg de toamnă”), și un „corespondent” într-o tanka semnată de autoare („Amurg de toamnă/ în culori de jeratic/ ce nu pălesc –/ nimic nu poate opri/ tumultul din suflet”), în aste vremuri în care se scriu diverse specii conexe, unele apărute mai nou, și cele vechi sunt trecute prin „experimente,, M. Dale se ține aproape de stilul care a consacrat-o. Nu de multe ori se abate de la, de pildă, „regula” 5-7-5-7-7. Și, păstrând ideea că tanka se referă preponderent la dragoste, nu apelează la alte „instrumente”, elemente formale/ tehnice decât cele „clasice”, șlefuiind poemele pentru a se păstra în acest fel de a scrie. Rezultatul: ca în mai toate poemele sale tanka, un volum în nuanțele emoției, viselor/ sentimentelor generate de dragoste/ despărțire/ absența celui iubit ș.a.

Această a treia carte de tanka a Magdalenei Dale ne întărește ideea că este un autor de primă mărime între cei care scriu acest tip de poeme. Încheiem cu două poeme din carte: „Am îmbătrânit/ și renunț la dorințe/ fără de voie – / una câte una/ cad frunzele din pom”; „Visuri.../ gustul ceaiului verde/ pe buzele tale/ a rămas nostalgia/ timpului ce a trecut”.

Valentin Nicolîțov, *Și trîlul mierlei...*, poeme haiku, prefață (*Poemul haiku sub semnul clipei*) de Vasile Moldovan, ediție trilingvă: română, franceză, engleză, corectura poemelor în engleză și franceză: Ana Drobot, Nicole Pottier, V. Moldovan, copertele I și IV: Alexandru Petrea, Editura Scriitorilor Români, București, 2020, 132 p.

Valentin Nicolîțov e un autor cunoscut, păstorește revista „Haiku” a Societății Române de Haiku din București, al cărei președinte este de ani buni, a scris romane, versuri ș.a.. În domeniul liricii de sorginte niponă a abordat diverse genuri, cum, de altfel, se întâmplă și în acest volum (al cărei titlu e dat de un vers dintr-un poem care sună așa: „O cruce nouă/ lângă una putredă./ Și trîlul mierlei...”) în care, pe lângă haiku, regăsim o secțiune de senryu.

Valentin Nicolîțov despre care am scris des la „Biblioteca haiku”, cu care am colaborat la diverse proiecte, este, din multe puncte de vedere (deși nu mereu întrutotul), adept al „regulilor” clasice în haiku, preocuparea, de pildă, pentru păstrarea aceluia 5-7-5 fiind una continuă. Din punct de vedere

tematic este unul dintre autorii care abordează o paletă largă, de la condiția umană/ viața, moartea la dragoste, bucuria de a trăi ș.a.

Volumul este structurat (după mulțumiri, prefața lui V. Moldovan) pe capitolele: Anotimpuri, Părinți și bunici, Marea, Școala, Casa părăsită, Poeme diverse, De dragoste, Senryu, Doar clipa, pentru ca, în final, să citim niște note de lectură semnate de Ana Drobot, postfața autorului și, apoi, cărți publicate de V. Nicolîțov, premii, distincții ș.a.

Încheiem cu trei poeme din această carte a unui autor consacrat, cunoscut și în țară și peste hotare: „În miezul zilei/ nimeni în grădină -/ nu am nici umbră”; „Plimbare prin parc/ un balansoar leagănă/ o frunză moartă”; și, în final: „Casă pustie -/ pe perete doar poză/ de la o nuntă”.

Radu Patrichi, *Iar pescărușii*, ediție bilingvă română-engleză, traducerea în engleză: Alexandra Flora Munteanu, consilier editorial: Taner Murat, Anticus Press, Constanța, 2020, 74 p.

Radu Patrichi este unul dintre cei mai cunoscuți haijini de la noi, cooptat încă din 1992 în staff-ul Societății de haiku din Constanța, și care, după cum scrie și pe coperta acestei cărți, „a scris peste 45000 de haiku”, parte dintre acestea fiind selectate aici.

Despre activitatea, poemele colaborative, cărțile sale am mai scris la „Biblioteca haiku”, astfel că notăm că în această carte, ca și în majoritatea celorlalte ale sale, Radu Patrichi merge pe versiunea „clasică”, și poemele sunt grupate sezonier, primăvară, vară, toamnă, iarnă. Pe de altă parte, alte aspecte formale, după maniera mai recentă în care scriu cei mai mulți haijini, căutând mai degrabă să mențină/ să găsească în textele lor acel „spirit haiku” despre care se face în ultimii ani, cu precădere, atâta vorbire, în special din Occident, dar nu numai, nu sunt urmate atât de strict în toate aceste poeme de autor (cunoscutul 5-7-5, kigo, kireji explicit ș.a.). Exemplele sunt multiple în acest sens. Dar mai curând aș merge pe alt tip de exemplificare, pentru a arăta experiența și modul în care vede acest tip de poem Radu Patrichi.

Astfel, tematica este una variată, pendulând între „clasic” și modern/ actual, de la surprinderea unor instantanee din natură, sau din diverse locuri (Enisala, Constanța, Iași – „amintire de neuitat/ cântecul clopotelor/ din întregul Iași”, Moldova natală, cu amintiri de pe malul Prutului, Basarabia și dorul nostru de ea, marea ș.a. sau din mediul familiar/ de acasă - „pe colțul blocului/ pescărușul/ își scutură penele”; „la taraba cu flori/ un roi de albine/ vesele”. Sau, pe alte paliere, despre credință, biserici, icoane, sărbători religioase, obiceiuri de Crăciun, toamna de afară sau dinăuntru, toamna vieții, necazurile și bucuriile vârstei, singurătate („Și astăzi/ cutia de scrisori/ are doar reclame”) etc.

Încheiem semnalarea cărții lui Radu Patrichi, pe care îl mai așteptăm la „Biblioteca haiku”, notând și colaborările cu Alexandra Flora Munteanu, poate

la una dintre ultimele cărți pe care le-a tradus, și cu Taner Murat.

Dan Doman, *Urmele pașilor tăi*, fotohaiku și alte poeme vizuale, ediție bilingvă română-engleză, versiunea engleză: Vasile Moldovan, postfață: Dumitru Radu, coperta și fotografiile aparțin autorului, Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2020, 194 p.

În cuvântul său înainte, Dan Doman ne spune că în această carte (în care nu a mai împărțit poemele nici după anotimpuri, nici altfel, deși „prin așezarea lor e sugerată o progresie sezonală”, fiind și „poeme de tranziție între anotimpuri”). Apoi, pornind de la atracția autorului către „domeniile/ zonele de frontieră” în diverse domenii, și de la ideea că, în viziunea sa, inclusiv „fotohaikuul, cu cele două componente ale sale, imaginea și haikuul”, este un astfel de domeniu”, în care sunt diverse alte astfel de exemple, tipuri diferite de poeme (senryu, tanka, kyoka, tanrenga, renga – scrise cu David Cobb, Iulian Dămăcuș, Radu Patrichi, Dumitru Radu, Vasile Moldovan), „asociate cu imaginile”, apoi și poeme pentru copii, „poeme vizuale care ar intra în categoriile de fotografii prelucrate digital”, altele plecând de la graffiti ș.a.

Așadar, Dan Doman propune aici o viziune compozită, cu asocieri/ rezultate interesante în acest al treilea volum de fotohaiku al lui său, în care tematicile abordate sunt la fel de diverse, cum sunt și modalitățile de scriere a poemelor și din punct de vedere formal, al vocabularului ales ș.a.. În multe situații sunt relații interesante între text și imagine, ori între poemele de pe paginile alăturate/ opuse, diversitatea de alegeri în cazul imaginilor, drept pentru care este aproape imposibil de redat numai în cuvinte impactul pe care îl produc. Sunt interesante astfel de volume care relevă și schimbările produse în felul de a scrie al autorilor români de gen, dar și modul în care îmbină unele aspecte ale trendurilor actuale cu cele care țin mai curând de „clasic”.

Dar, acestea fiind spuse, pentru că nu putem reproduce imagini, două poeme din carte: „struguri copti/ păianjenii întind punți/ peste vie”; „În codru-acela/ era un elf ce picta/ toți copacii...”.

Daniel Onaca, *Decantări din 365 de zile, poeme gogyohka*, prefață de Florin Grigoriu (*Despre haiku și specii poetice înrudite*), Coresi Publishing House, București, 2020, 146 p.

Daniel Onaca, colaborator „veteran”, de acum, al revistei „Poezia”, al cărui nume l-am amintit legat de mai multe cărți de lirică niponă, propune de această dată, după cărțile sale de haiku, una de gogyohka, decantate, cum ne spune și titlul, în 365 de zile.

Mulți dintre cititori s-au familiarizat mai ales cu formele mai cunoscute de lirică de sorginte niponă, în primul rând haiku, apoi tanka. În timp, am scris în rubrica noastră și despre altele. Acum, pentru că semnalăm acest volum al lui Daniel Onaca, câteva cuvinte și despre *gogyohka/ gogyōka*, care, ca și tanka,

are cinci „versuri/ linii”, dar și diferă în alte privințe, deși s-ar putea asemena cu o „tanka în stil liber”, cum se scrie azi în limba engleză. Deși, cu diferențe de nuanță, au fost poeți care au scris astfel de poeme din prima decadă a secolului al XX-lea (Kenji Miyazawa, Yugure Maeda ș.a.), numele i-a fost dat abia în 1983 de către Enta Kusakabe, când i-a stabilit și cele cinci „reguli”, în care se spune că este „o nouă formă scurtă de poem care se bazează” pe alte două forme japoneze de poezie, „străvechea tanka și „kodai kayo”, are cinci linii, dar „excepțional poate avea patru sau șase”, nu are restricții asupra numărului de cuvinte sau silabe, nici tematic, și fiecare „linie” constă într-o entitate/ frază și e separată de celelalte prin finalul ei sau o „pauză de respirație”.

Așadar, acum, Daniel Onaca propune acum aceste „decantări” ale celor 365 de zile dintr-un an al său, în formula unor *gogyohka*, cu o varietate tematică largă, de la unele cu substrat/ conotații metafizice la altele despre cotidian, poezie, viața personală, condiția umană ori despre metaforă, singurătate, dragoste ș.a. Lipsa de constrângeri formale/ tematice majore i-a permis să scrie lirică niponă altfel decât am citit în poemele sale tip haiku. Cumva se aproprie uneori de aforistic („Multe adevăruri incomode,/ ca să fie ușor acceptate/ de alții,/ trebuie servite treptat/ și în cantități farmaceutice”), alteori apasă mai puternic pe sapiențial ori chiar pășește spre panseu („Obrazul neted al tinerilor.../ atât de fidel exprimă/ deziluziile/ pe care abia peste ani/ vor ajunge să se cunoască”). Alteori apelează la un melanj între cotidian și comparații cu tentă livrescă/ mitologică („Urmărit de zgomotele străzii,/ precum Oreste de erinii,/ m-am refugiat/ într-o cofetărie de unde/ am fost alungat de un șlagăr”).

Una peste alta, Daniel Onaca este, cum am mai spus, de acum cunoscut în mediile autorilor de lirică niponă, care caută să își lărgască orizontul de abordări formale, trecând și dincolo de această cale a poeziei și, prin traduceri din „Poezia”, dar nu numai, și prin celelalte creații ale sale.

Arșaluis Sarchisian Gurău, *Contemplații*, haiku, ediție în română, engleză (traducere de Alexandra Flora Munteanu) și armeană (traducere: Azadui Benlian), fotografii: Mihaela Cojocaru și Tiberiu Tizu, montaj foto: Tiberiu Tizu, Editura Ararat, București, 2019, 120 p.

Cu Arșaluis Sarchisian Gurău am colaborat la mai multe proiecte, în special privind literatura armeană veche și contemporană, rezultând o serie de texte apărut în timp în revista „Poezia”. De data aceasta semnalăm un prim popas al său în lumea liricii de sorginte niponă.

După ce într-un cuvânt deschidere își expune succint viziunea asupra felului în care micul poem a ajuns să intereseze creatori din mai toată lumea, felul în care înțelege ea ce înseamnă haiku, subliniind, în final, că își dorește ca ofere „o lectură plăcută” și să „stimuleze interesul și curiozitatea cititorului român pentru literatura niponă”, își așează textele în secțiuni pe anotimpuri

(începând cu iarna și încheind cu toamna) iar, la final, într-una intitulată *Trăiri/ Sentimente*.

În esență, colaborând mai ales cu membrii Societății de Haiku din Constanța (fapt reflectat și prin felul de a scrie, și prin colaborarea efectivă cu Alexandra Flora Munteanu pentru versiunea engleză a poemelor, și Mihaela Cojocaru și Tiberiu Tizu, despre care am mai amintit în „Biblioteca haiku”, pentru foto-haiku), autoarea e la curent cu felul în care e înțeles și scris acest tip de poem în România, probabil și cu discuțiile din ultimii ani. Astfel, din punct de vedere formal poemele pleacă de la ideile „clasice” (cu structurarea pe anotimpuri, kigo, kireji, 5-7-5), însă și cu „abateri” care duc spre modalitatea modernă acceptată de autori de peste hotare, și de către parte din partea noastră de Europa și de la noi. Așa se face că nu peste tot vom regăsi acel 5-7-5, deși nu sunt „abateri” dese/ semnificative. Mai des e omis kigo (exemple sunt în toate secțiunile: „alergând fără rost/ singuratic în noapte –/ un câine flămând”; un altul, legat și de semnele de punctuație: „trenuri în gară/ întâlniri așteptate –/ ce fericire!”), mai strictă e în ce privește kireji.

Una peste alta, o primă întâlnire cu lirica niponă care relevă o autoare atentă, dispusă să se apropie pe mai departe, de lirica niponă. Vom vedea. Încheiem cu câteva texte selectate prin prisma reflectării felul de a fi al armenilor, și care-mi aduc din nou în gând amintiri din călătoriile în Armenia, Artsakh, frumoasele cruci de piatră de departe, din Transcaucazia ș.a.: „cruce de piatră –/ spre veșnicie privind/ Hacikarul”; „cruci peste tot/ ai noștri dorm somnul de veci –/ Artsakhul tot nu e liber”; „hacikarul de tuf –/ în desenul său încrustată/ toată istoria”.

Alte cărți ale autorilor de haiku

Letiția Lucia Iubu, *Recviem pentru Cristina*, recenzii de carte, evenimente, note de călătorie, însemnări, poezii, cuvânt pe coperta a IV-a: Marian Barbu, Editura Autograf MJM, Craiova, 2020, 182 p.

Letiția Iubu, despre care am mai scris în rubrica noastră, ne trimite acum o carte compozită, în care a adunat, cum citim și pe coperta interioară varii tipuri de însemnări, note ș.a. Între altele, sunt multe informații despre activitatea autoarei, dar și a altor confrăți, mulți cunoscuți deja cititorilor noștri. Sunt și note despre cum vede autoarea evoluția liricii de sorginte niponă în România, activitatea unor autori, asociații, grupuri de creatori, a unor publicații de gen sau nu ș.a..

Un gest frumos, în memoria actriței și scriitoarei Cristinei Taco (1933-2010), al cărei fiu, Cătălin, ucis de timpuriu de o boală grea, a scris *Prima carte, ultima carte*.

Și, pentru că suntem în cadrul *Bibliotecii* haiku, încheiem cu o frază a autoarei dintr-un text intitulat *De ce scriu haiku?*: „Citind, și în momentele de inspirație scriind acest gen de poeme, îmi aduce liniște și se umple golul care

mă înconjoară”.

Iulia Ralia Raclaru, *Capilaria blues*, prefață: Liviu Apetroaie, Editura TipoMoldova, Iași, 2018, 134 p.

Semnalăm, doar, o carte de versuri, apărută în colecția „Opera omnia”, seria „Poezie contemporană”, prefațată de un scriitor, un poet cunoscut din Iași, Liviu Apetroaie.

Iulia Ralia Raclaru, aidoma multor altor autori de lirică de sorginte niponă, publică și alte tipuri de cărți (despre parte dintre ele ați putu citi aici) care sunt remarcate de critica de specialitate. Semnalăm și noi, aici, acest volum, și încheiem cu un scurt poem, care aduce aminte, prin parcimonia de cuvinte doar, și de lirica niponă, *Attach*: „fiecare detaliu al numelui/ lui/ mă aruncă între dinți mici/ și ascuțiți/ mai spre seară începem o nouă zi”.

Olga Duțu, *Constanța culturală 2019*, Editura Celebris, Constanța, 2019, 386 p.

Până acum am semnalat, în „seria” *Constanța culturală* a Olgăi Duțu, volumele din 2017 și 2018, ambele apărute la aceeași editură constănțeană, remarcând bogăția informațiilor despre diverse evenimente care au avut loc cu precădere în Dobrogea, în urbea tomitană. Și acest volum este construit în aceeași linie, cuprinzând texte pe teme diverse, convorbiri cu oameni interesați, recenzii, articole ocazionale ș.a., grupate în capitolele: I. 130 de ani de la trecerea în eternitate a poetului național Mihai Eminescu, II. Unirea Moldovei cu Țara Românească: 160 de ani, III. 100 de ani de la inaugurarea Portului Constanța, IV. Centenarul Colegiului Național „Mihai Eminescu” Constanța, V. 100 de ani de la înființarea Spitalului Militar de Urgență „Dr. Alexandru Gafencu” Constanța, VI. 50 de ani de la înființarea Spitalului Clinic de Urgență „Sf. Apostol Andrei” Constanța, VII. 50 de ani de la înființarea Muzeului Național al Marinei Române, VIII, revista semicentenară „Ecouri” a Colegiului Național „Constantin Brătescu” Constanța, IX. 30 de ani de la Revoluția din Decembrie 1989, X. Educația prin cultură, și, în final, rezumat în română, engleză, franceză, indice ș.a.

Am regăsit în paginile cărții nume ale unor prieteni dobrogeni sau ale unor oameni pe care i-am întâlnit și de la care am avut de altă dată diverse lucruri, am găsit multe informații despre tot felul de evenimente mai apropiate sau mai depărtate în timp.

O lectură interesantă despre atâtea lucruri frumoase, mărturie despre oameni care făptuiesc acte culturale în Dobrogea, în Constanța, despre care cititorii pot afla din această cartea a Olgăi Duțu.

Pe scurt din reviste

În acest număr alocăm mai mult spațiu diverselor publicații în care apar creații de gen sau semnează creatorii de haiku.

*

„Poesis”, revistă de poezie și arte, serie nouă, nr. 1-2-3 (327-328-329), an XXXI, 2020

În acest număr al revistei sătmărene, condusă de Dumitru Păcuraru (director) și George Vulturescu (redactor șef), este prezentat cititorilor români scriitorul sârb Nedeljko Terzić, (n. 12 mai 1949), care e și autor de haiku, membru al unor asociații de gen. Prezentarea este însoțită de câteva poeme, nu haiku, traduse de Ioan Baba (primul în colaborare cu Virginia Popović). Citim și un poem al lui Radu Cange, *Aproape haiku*: „Ca o iarnă murdară,/ moartea încearcă să treacă/ prin sufletul meu”.

*

„Litere euxine”, nr. 13 (1/2020)/ ianuarie – martie; 14 (2/2020)/ aprilie – iunie, 15 (3/ 2020) iulie-septembrie

Cum cititorii știu deja, în staff-ul revistei sunt și autori de lirică niponă (Olga Duțu, Alexandra Flora Munteanu, Dan Norea, Laura Văceanu), și adesea revista găzduiește creații de acest tip sau articole despre activități ale membrilor Societății de Haiku din Constanța. Astfel, în numărul 13, la rubrica „Univers haiku”, Cornelia Grozavu semnează un grupaj de poeme, citim despre o lansare a unei cărți semnate de Coca Elena Gheorghiu ș.a. În numărul 14, la rubrica *In memoriam*, citim un grupaj de poeme ale Anei Ruse (1939 – 2018), la *Univers haiku* un grupaj semnat de Otilia Ardeleanu. În nr. 15, la rubrica „Univers haiku”, citim un grupaj de poeme haiku semnate de Radu Patrichi.

*

„Helis”, anul XVII, nr. 1-2-3 (198-199-200) ianuarie – februarie – martie 2020

În revista trimestrială „Helis”, în acest număr aniversar (200 – dorim să o putem citi și peste alte sute de apariții) care apare la Slobozia, condusă de Gheorghe Dobre, regăsim semnătura Florentinei Loredana Dalian, care răspunde de secțiunea „Proză, cum Șerban Codrin (neobosit și la 75 de ani! – La mulți ani!) răspunde de cea de „Teatru”.

*

„Climate literare”, nr. 122, 2020

Nicolae Băncioiu propune un amplu itinerar, între care și Japonia, început cu o ... Călătorie de pe net, printre cărți, în articolul *Cuvânt înainte – Note de călătorie*. În paginile revistei regăsim și pe Dumitru Ichim, care a cochetat și cu lirica niponă.

*

„Vatra veche”, nr. 3, 6 (138) iunie, 7 (139) iulie, 10 (142), octombrie 2020

În numărul 3 al revistei condusă de Nicolae Băciuț, citim un grupaj de terține intitulat „Haiku-uri”, semnat de Paul Lazăr.

În numărul 6, din iunie, citim un articol interesant, documentat și amplu despre călătoria celui „primit în Japonia ca mesager papal și ca un adevărat „binefăcător”, fericitul și vrednicul de pomenire prinț” monseniorul Vladimir Ghika în Japonia, intitulat *Vagabondul apostolic*, semnat de Radu Șerban, cu al cărui nume de acum cititorii revistei noastre sunt deja familiarizați. În nr. 7, din iulie 2020, Aurora Ciucă Ștef semnează un text (*Imagism și magie în (re)citirea lumii prin haiku*) despre cartea lui Cornéliu Tocan, *Haikui prin grădină. Haikuuri autumnale ilustrate*, Editura Tehnopress, 2020, care a apărut inițial cu titlul *Promeneur dans le jardin. Haikus automnaux illustrés*, la Créatique, în Quebec, în 2020). Radu Șerban, cunoscut cititorilor revistelor „Poezia” și „Convorbiri literare”, în *Mihai Posada – un „haiku” sibian*, scrie despre o carte de călătorie în Japonia a lui Mihai Posada, care va apărea la Eikon. Despre același subiect scrie Mihai Posada și în numărul 10.

*

„Constelații diamantine”, anul XI, nr. 1 (113); 7 (119), 8 (120), 9 (121), 10 (122)/2020

Este o revistă în care regăsim adesea atît poeme de sorginte niponă, cît și articole semnate de autori de gen, pe diverse teme. Astfel, în nr. 1 regăsim semnătura lui Florentin Smarandache, Mulțimi neutrosofice (I), o conferință susținută în China. În numărul 7 citim un text (*La vârsta înțelepciunii*) despre romanul lui Valentin Nicolîțov, *E cineva dincolo?*, apărut în 2020, semnat de Vasile Moldovan, Costel Avrănescu, semnează un grupaj de terține intitulat *Haiku*. În nr. 8, în care se aniversează 10 ani de apariție a acestei reviste (la mai mulți!), Florica Pățan semnează o amplă recenzie la o carte, de haibun, aflăm, a Vioricăi Grigoraș, intitulată *Simple adorații*, și apărută în 2020. În nr. 121 Valentin Nicolîțov semnează o prezentare a cărții *De-andoaselea*, a lui Vasile Moldovan, despre care am scris și la „iar Petru-Ilie Birău o alta despre două volume ale lui David Boia, *Cu îngerii la drum*, *Portal cu îngeri*, ambele apărute la Casa Cărții de Știință, în 2015 și 2016. În nr. 122, Vasile Moldovan scrie despre volumul *Și trilul mierlei*, pe care îl prezentăm și noi în acest număr al „Bibliotecii haiku”.

*

„Cronograf”, nr. 1(17), an V, martie 2020. În acest număr al revistei trimestriale condusă de Radu Ulmeanu regăsim un „Dialog imaginar cu Horea Poenar” al lui Mircea Petean, cu titlul *Ce este Poezia?*

*

„Alternanțe”, anul VIII, nr. 1 (26), ianuarie 2020, 2 (27), aprilie 2020, 3 (28), iulie 2020

În numărul 1 sunt grupaje haiku de Stephen Gill (traduse de Maximilian Dengg), și Mirela Brăilean, un eseu despre kigo în haiku, semnat de Clelia Ifrim.

În numărul 2 un amplu grupaj de poeme semnate de Mariko Sumikura, în traducerea și prezentarea Cleliei Ifrim, și un altul al poetului Tanikawa Shuntaro, în prezentarea și traducerea lui Maximilian Dengg.

În nr. 3 un amplu grupaj poeme de Mariko Sumikura, în traducerea Cleliei Ifrim care, spre final propune un nou tip de poem în lanț, intitulat „renro”, alcătuit din poeme haiku, căruia îi explică și regulile apoi

*

„Banchetul”, revistă de cultură și rostire românească a Fundației „I.D. Sârbu”, Petroșani, anul V, nr. 52-53-54 (aprilie – mai – iunie) 2020

În acest număr al revistei condusă de Dumitru Velea (redactor șef), cu un sumar bogat în nume ale autorilor de lirică niponă, într-o rubrică intitulată „Japonerii”, sub titulatura „haiku clasice” citim un consistent grupaj cu texte semnate de Ottilia Ardeleanu, Felicia Liliana Axentoi, Mihaela Băbușanu, Mirela Brăilean, Ioana Burghel, Corina Cristian, Ion Cuzuio, Ana Drobot, Dana Ene, Mona Gheorghe, Florin Golban, Vasilica Grigoraș, Luminița Ignea, Andreea Maftעי, Carmen Mariana Nanu, Maria Oprea, Mirela Orban, Lucia Cezara Plătică, Rafila Radu, Iulia Ralia, Argentina Stanciu, Ana Urmă, Daniela Varvara, Florina Vulpoi. Spre exemplificare, un poem al Mirelei Brăilean: „viscol peste sat –/ cu glasul molcom buna/ înălțând rugă”. Mai citim un grupaj de poeme ale lui Șerban Codrin, Mirela Savin scrie despre *Jocul încriptării mesajului epic la Alexandru Ivăsiuc*, Angela Nache Mamier traduce poeme de Codruța Vancea și semnează câteva cronici literare.

*

*

*

Încheiem cu alte poeme ale autorilor apărute în **Antologia WHA 16**, 2020, care nu au mai fost prezentați până acum în limba română

Otgonjargal (Mongolia): „culeg stelele/ cu mîna goală/ numărîndu-le una cîte una”; Ram Kumar Panday (1946) Nepal: „în fiecare vineri/ cade un turn/ să umple oceanul”; Bakhtiyar Amini (1975) Tadjikistan & Germania: „nașterea unui copil/ încep să învăț/ limba îngerilor”; Pasquale Asprea (1963) Italia: „linia oriozontului/ se împrăstie secată de soare/ pe pantalonii mei”; Krishna Bajgai (1967) Nepal & UK: „ploaie erotică/ râul stimulat/ alunecare de teren”; Morning Lotus (1970) Vietnam: „În oglinzile lotusului/ Un Buddha/ O mie de Buddha”; Irina Morskaja (1967) Letonia & Rusia: „Într-o seară/ parfumul unei orhidee/ mi-a amintit de tine”; Guliz Mutlu (1978) Turcia: „grădină de piatră/ fiecare pic de ploaie/ altă culoare”; Ngo Ng-Bang (1930) Taiwan: „Munte depărtat/ mă așteaptă ca de obicei/ dimineața asta”; Nguyễn Minh Trí (1964) Vietnam: „dimineață devreme de vară/ platformă cu flori flamboaiante/ o zi lungă”.

POEZIESTRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE ANGLOFONĂ

Elizabeth JENNINGS

Spunând povești

pentru M.

Spunându-ți povești uit că tu
Deja știi sfârșitul
Și uit că eu construiesc
O lume în care nici o bucată nu trebuie pusă
În locul greșit sau timp
Altfel mă vei face să merg iar la început.

Îndemânarea mea în improvizație nu te va vreodată
Înșela în a lua
O schimbare de plan. Ești atât de înrădăcinat în
Absoluturile tale, chiar lumile construite
Din gânduri subțiri, idei suplă
Nu le vei lăsa schimbate ci aștepți

Povestea repetată întreagă. Este atunci când
Îți numim inocența –
Această hotărâtă decizie de a nu lăsa lucrurile schimbate?
Este acesta felul tău de a opri ceasurile, de a îndigui
Impulsul șuvoiului timpului?
Are o istorisire repetată atâta putere?

Astfel este încrederea pe care nu o ai în lucruri mari
Ci în așezarea
Unui verb, un adjectiv, un sfârșit fericit.
Poveștile ce le spunem, le spunem împotriva
Nouă înșine apoi la fine
Cum toate lumile le facem le suntem în afară

Apăsându-se pe timp și clătinat de el
Când tu stai ferm în subiectul fragil.

Un joc de șah

Mutările tăcute, încăperea ușor întunecată:
E ca în copilărie iar când eu
Stăteam cu o cutie de jucării și dumneata veneai
Să-mi iei temperatura și să mă întinzi
Sub pături și să dorm. Acum liniștiți

Stăm deasupra intelectualului joc.
Matematica pură pare să guverneze tabla
Fără emoție. Dar mă simt la fel
Ca pe când stăteam și mă jucam fără un cuvânt
Inventând regate unde mari sentimente vuiau.

Este acel cavaler și rege și acel castel pătrat
Aduc emoție, așezând-o sub supunere,
Așa că problemele cu care ne luptăm acum
Par doar ale minții? Se răcesc sentimentele
Su ordinul unei școli abstracte?

Niciodată în întregime, dat fiind că totul mă
Aduce înapoi în copilăria în care am suferit:
Pari aceeași când îmi pui la loc lucrurile
Seara, jucăriile și uneltele de copilăroasă voință.
Regele mi-e prins într-o lume de încredere.

Traduceri de **Felix Gelu CONSTANTINESCU**

R.S. THOMAS

El

Și micul rechin pătat ca icoana lui Dumnezeu,
Îl privește, și pupila ochiului
De focă e rece. Toamna se lasă
Cu păsări boscorodind în pâlcuri cenușii
Din ceruri imanente. Își ține cele două
Mâini, bătucite de lungul eșec
Al rugăciunii: Ia-mi viața, spune
Mării de umbră, însă marea îl respinge
Ca pe epave. Gunoiește pământul cu

Copiii săi iar pământul îi rodește
Piatra sa. Nimic din ce face, nimic ce
Spune nu e acceptat, și șovăitul subțire
Al poeziei sale se usucă pe stânci
Într-un peisaj aspru sub soarele în opintire.

Râul

Și apa pietruită
A șuvoiului cu ale păstrăvului indelebile
Umbre pe care iarna nu le-a
Șters – merg cu ea
Iar sub un cer
Curat cu peștii, pistruiați ca sturzii,
Încet cântând prin ramurile
Mărăcinilor.
Aduc inima
Nu mintea interpretării
Muzicii lor, lăsând șuvoiul
Pieptănându-mă, simțindu-l proaspăt
În venele mele, revizitând izvoarele
Ce sunt la fel de aproape acum
Ca în dimineața în care am plecat în căutarea lor.

De pildă

Îmi dădea mâncare bună;
Am acceptat

Îmi cosea hainele, butonii;
Eram prezentabil.

Îmi încălzea patul;
Din el păși fiul meu.

Era compusă
Frumoasă. M-am

Obişnuit cu aceasta. E moartă
Acum. E un adevăr

Că am iubit-o? Acesta este felul
În care priveam eu lucrurile. Dar nu ea.

Ferestruica

În Wales sunt geme
De adunat, dar cu ochiul
Doar. Un deal se luminează
Brusc un câmp tremură
De culoare și pălește
La rându-i în unele zile
Poți mărturisi asupra extinderii
Spectrului și să te îmbogățești

De privit. Ai o grijă –
Bogăția e pentru ei puțini
Și aleși. Acei care se îmbulzesc
În jurul unei ferestruici o murdăresc
Cu respirația, deși sublimă
Și de nestins privesc.

Traduceri de **Felix Gelu CONSTANTINESCU**

Steve DALACHINSKY

Steve Dalachinsky (1946-2019), new-yorkez nativ, a fost un cunoscut și apreciat poet, critic, artist, creator de colaje, prozator, și uștinător activ al mișcărilor Free Jazz și Avant-Garde. A fost autor de antologii de poezie [*Where Night and Day Become One: The French Poems*, Great Weather for Media, LLC, 2018; *The Final Nite & Other Poems: The Complete Notes from a Charles Gayle Notebook 1987-2006*, Ugly Duckling Presse, 2006; *Frozen Heatwave*, în colaborare cu Yuko Otomo, Luna Bisonte Prods, 2017; *Flying Home*, în colaborare cu Sig Bang Schmidt, Paris Lit Up Press, 2015; *Fool's Gold* (Feral Press, 2014; *A Superintendent's Eyes*, Unbearable Books/ Autonomedia, 2013. A scris două volume de format mic pentru pianistul Cecil Taylor și, respectiv, saxofonistul Evan Parker (*The Mantis*; *Long Play E.P*) și două volume de proză (*Logos and Language: A Post-Jazz Metaphorical Dialogue*, Rogue Art, 2009; *Reaching into the Unknown: 1964-2009*, Rogue Art, 2009. Steve a fost un devotat cinefil deși această latură a vieții lui nu a fost prea bine cunoscută. A jucat și a participat cu scurte apariții în multe filme realizate de prietenii lui. La un an de la plecarea lui de lângă cei dragi, a fost organizat un festival al filmului, *Culture Vulture: Steve Dalachinsky on Screen/ Vulturul Culturii : Steve Dalachinsky pe ecran*, care s-a întins pe o perioadă de o lună (29 septembrie – 31 octombrie, 2020), avînd acces la el toți cei interesați prin (http://anthologyfilmarchives.org/film_screenings/series/52771). Steve a primit câteva premii: the PEN Oakland/ Josephine Miles Book Award; the Franz Kafka

Prize; Acker Award, și a fost nominalizat la premiul Pushcart, în 2015. A locuit în Manhattan, împreună cu Yuko Otomo, soția lui.

*

*soarele după-amiezii
atingându-mi umărul
un cerșetor*

*

*zorele
în fața teatrului
el vorbește singur*

*

*zăpușeala amiezii
în mica odaie-nghesuită
ea face balet*

*

*prin fereastră
pînă bătrîn scuturîndu-și crengile
de soare*

*

*autobuz în mișcare
mirosul florilor de cireș
pe fața mea*

*

*vară neîntreruptă –
lumină revărsîndu-se prin
palid vitraliu*

*

*delectare cu fulgi glazurați –
zăpada de azi-noapte
unde s-a dus?*

*

*copac
respirînd
unde crapă*

coaşa

*

*petice de răchitan
peste tot
ochii mei. . .*

*

*copil
cu puşcă de jucărie nouă
nimerind copacii*

Prezentare şi traduceri: **Olimpia IACOB**

POEZIE FRANCOFONĂ

Guillaume APOLLINAIRE

(1880-1918)

Cornuri de vânătoare

Istoria noastră este nobilă și tragică
Precum masca unui tiran
Nici o dramă riscantă și magică
Nici un detaliu indiferent
Nu ne redă amorul nostru patetic.

Și Thomas de Quincey bând
Opium, băutura dulce și castă,
La biata Ana merge visând
S-a terminat, s-a terminat, pentru că totul trece
Eu adesea mă voi întoarce.

Amintirile sunt cornuri de vânătoare
Al căror zgomot în mijlocul vântului moare.

Drăguța roșcată

Iată-mă înainte de toate un om plin de bunsimț
Cunoscând viața și de la moarte ceea ce unul viu poate cunoaște
Care a încercat durerile și bucuriile dragostei
Care a știut uneori să-și impună propriile idei
Cunoscând mai multe limbi
Călătorind destul de mult
Care a văzut războiul în Artilerie și în Infanterie
Rănit la cap, trepanat sub cloroform,
Care a pierdut cei mai buni prieteni în înspăimântătoarea luptă
Eu știu din vechi și din nou atât cât un singur om ar putea din amândouă
Ști
Și fără să mă neliniștesc azi de acest război
Între noi și pentru noi prietenii mei
Eu judec această lungă ceartă a tradiției și inovației.

Traducere din limba franceză: **Mircea M. POP**

Vénus KHOURY-GHATA

Poetă și romancieră franceză de origine libaneză Vénus Khoury-Ghata este autoarea unei opere importante, recompensată cu numeroase premii și distincții literare. Dintre premiile acordate pentru ansamblul operei sale poetice amintim: Marele Premiu al Societății Oamenilor de Litere (1993), Marele Premiu al Academiei Franceze (2009) și Premiul Goncourt (2011). S-a născut la Bécharré, pe 23 decembrie 1937, într-o familie modestă. Tatăl său își făcuse studiile într-o mănăstire de călugări, însă abandonase viața monastică și devenise militar după ce, timp de câțiva ani, lucrase ca interpret la Înaltul Comisariat. El le-a transmis limba franceza copiilor. Vénus a avut un frate și două surori; una din ele, May Ménassa, a fost jurnalistă și scriitoare de limbă arabă, foarte cunoscută și apreciată în Liban, unde a trăit până în 2019. Asistentă medicală fără prea multă instruire, mama sa venea, ca și marele poet și pictor Khalil Gibran (1883-1931), din Bcharré, sat situat în munți, în nordul țării, unde cei patru copii își petrec vacanțele de vară. Victor, fratele mai mare, care era poet, pleacă în Franța pentru a se face cunoscut; se întoarce după doi ani, fără să-și fi găsit un editor, emancipat, dar și dependent de droguri. Considerându-l nebun, tatăl, extrem de rigid, îl internează într-un azil psihiatric. Este supus unui tratament radical de lobotomizare și rămâne închis acolo timp de 20 de ani, până la moarte. Vénus scrie primul poem chiar în noaptea în care fratele său este luat cu forța și internat, scrisul devine pentru ea datoria de a împlini destinul acestuia.

*

femeia pe care o regăseai în pat era a ta
a ta și cofa crăpată
la fel și fluviul fără apă

Așezat pe malul râpos ca pe marginea lumii
îi spuneai broaștei să cânte și broasca cânta și mai tare
decât tobele ploii
Îi spuneai vântului să alunge vălurile de fum pe acoperiș
Iar vântul lua cu el fumul
și femeia între coapsele căreia mocnea un incendiu

Iată-te molcom trăgând după tine casa la fel ca pe-o cămilă

*

Cine este această femeie ce-și bate covoarele la sânge dar
se prostornează în fața unui mănunchi de iarbă
înaltă un gard în jurul trifoiului cu patru foi
copiii lăsați în voia fluviului plutesc pe gârlă printre scursurile
așezărilor din deal

morți sau vii
se învârt cu spatele la femeia îngălbenită toamna
care își dă pistruii arțarului

*

În cartea ta e lume multă
vizitatorii se revarsă din pagini
înțesați pe același rând sau gesticulând pe margini
cer puțin aer și milă
Cum să aduni cuvintele provenite dintr-o familie numeroasă
cum să intervii dacă cuvintele viguroase ți se ivesc
în mâini
în vremurile fericite degetele preschimbau foaia de hârtie
în vapor în cuib în zmeu
pe-atunci un cuvânt prețuia cât o piatră
din mișcarea ierbii îți dădea seama dacă vântul era de încredere
și dacă zidul de brumă era destul de solid pentru a-ți rezema de el
scara

*

Cobori de pe nor ca dintr-un tren și te duci în căutarea
vocii tale care te cheamă
străzile te trimit înapoi din ecou în ecou
arborii cu greu te recunosc
locuiai într-o altă grădină pe vremea aceea
o ciocănitoare scrijelise cu ciocul coaja unui sidrat
însă nimeni nu te crede
zgomotul tălpilor tale pe iarbă trezise o femeie cu
subțiori verzi
brațele i se deschideau dintr-odată asemenea obloanelor

aplecă peste fereastră
în dimineața asta privirea ei urmărește despletirea norului care te-a văzut
venind
rușine ție cel ce te întorci cu inima goală ca o nucă seacă
rușine ferestrei închise și vocii ce-ți urează
Ploaie îndelungată

*

În așternut întoarce-te pe partea cealaltă să-ți schimbi visul când o pădure
ți se apropie de pat
Potcoava de pe ușă te apără de alunecările negurii
și a bufnițelor
Aprinde o lumânare pentru fiecare deget al tău
Lasă ceara să curgă până în pântecul pământului pângărit
arborii pleca-vor cu coada-ntre picioare
precum câinii

Prezentare și versiunea română: **Denisa CRĂCIUN**

POEZIE ITALIANĂ

Valentina NERI

Valentina Neri, născută în 1973 în Cagliari, e prezentă în numeroase antologii, recenzată de cei mai mari poeți italieni contemporani. Scriitoare, poetă, scenaristă, istoric de artă, are la activ numeroase studii, eseuri și contribuții ce se adaugă celor patru volume de poezie: *Folliame*. Ed. La Vita Felice, (titlul fiind un cuvânt polisemic ce nu există în dicționar, amintind însă, simultan de frunziș, pagini albe, reziduuri de nebunie cu libertatea erasmică aferentă, de unde versul simptomatic „Fiecare veghează temător/ în pragul propriei nebunii/ gata să de-a pe-afară”, *Voli inVersi*, Arkadia Editore, *Luci di Posizione*, Ed. Mursia, *Zodiaco*, Arkadia Editore. Tradusă în mai multe limbi străine, din 2019 e prezentă în antologia de Literatură italiană *Amor mi mosse*, Mondadori Editore, destinată Universităților.

SARAMURĂ

Îmi decupezi goliciunile trupului
și le sărezi cu saramură.
Vinele mele au un gust ca de măslină
precum culoarea uniforme tale de soldat
ce trage în mine cu pușca
spre-a mă ucide cu gloanțele de sare
din care se compune abecedarul tău ucigaș.

DULCEAȚĂ

Îmbrățișarea cu care
mă despici până la inimă
are în ea melasa
unui sinod de amor
din care îmi ling degetele
oferindu-i-le
îngăduinței săruturilor
ce mă ajung din ochii tăi
și apoi
abia apoi din buzele tale.

SILUIEȘTE-MĂ!

Nu aștepta îngăduința mea,
Siluiește-mă!
Scutește-mă de orice vină,
Fă-mă să cred că n-aș fi vrut
ca și cum nu ne-am fi scris
ca și cum nu ne-am fi spus-o nicicând

cu vorbele trupului.
După ce mă vei fi siluit,
pălmuit, biciuit
batjocorit și acoperit cu sare,
vor jubila toate nerușinările mele
extravagante.

Și cât de dulce va fi fost acea siluire
E dincolo d orice-nchipuire.

COLIVIA

Colivia ta nu vor să fie
brațele mele,
ci refugiul meu
de sub asediul nopților de beznă
și zilelor zălude.
Lasă-mă să mă bucur
de- acest nesațiu de a te-mbrățișa
ca de un antidot al nesiguranței
răsuflării mele pe ducă.

PAT

Zac, răpuse, fantomele
sub zăbrelele patului.
Le-am terninat
cu povara poznașelor înfășurări.
Dau năvală visele
pe pernele noastre. Se-adeveresc
în astrale conjuncții ademenitoare.
Acuplarea speranțelor
concepe miracole.
Laborioși, sub cearșafuri, născocim acostări
unde s-ancoreze trezvia-n ezitare
și doruri, pe – o listă de-așteptare.
În acest port al deliciului, întâmpinându-ne,
împlinim noaptea spre a crea ziua de mâine

MUȘCĂTURA SCORPIONULUI

În noaptea asta a plouat cu sânge
din gura mea

și a trebuit să-ți tamponez gâtul
 cu resturile părului meu însămânțat.
 Ceea ce credeam să fi fost un sărut,
 te-a rănit aidoma
 unei mușcături de Scorpion.
 Neîncrederea mea e primejdioasă
 de când a fugit de la orfelinat,
 recunoscând în povara degetelor tale
 pe chipul meu, un părinte ce face pe stăpânul.
 De-atunci, durerea și desfițarea
 vampirizându-se ntre ele.
 și-au împreunat carnea cea tulbure
 și această filiație e fără întoarcere.
 Dar din fericire tu ești
 antidotul mușcăturii mele otrăvitoare.
 Iată cum te vei mântui de furia oarbă
 a acestei iubiri.
 Iată cum mă vei mântui de nebunia
 geloziei mele.

INIȚIERE

O lumină tulbure îmi scaldă chipul
 oțelit de vise,
 salvat în înrămarea
 slută a unei fotografii vechi
 scăpată obstinatei mele în-
 clinării de – a distruge.
 Închipuiri trăsnite ies la iveală
 din acel surâs inhibat
 ce vrea parcă să irite
 lumi nedescifrate
 în care veghează, anxioase,
 capricioase desfrânări.
 Printre volane, chiloței și șosete
 câtă nevinovată poftă de păcat
 trădează umbra acelei priviri
 de copil oarecare
 ce-am fost, ce scormone
 în noaptea delictelor râvnite

Antonio SPAGNUOLO

Antonio Spagnuolo s-a născut la Napoli în 1931. Poet, prozator, dramturg, este autorul a peste 35 de volume de poezie, publicate din 1953 și până în prezent. Este fondatorul și directorul în anii 1980 al revistei „Prospettive culturali”, care s-a bucurat de colaborarea unor semnături prestigioase. A fondat și codus colecția „L'assedio della poesia”, din 1991 până în 2006. dal 1991 al 2006. A publicat autori de anvergură națională ca Gilberto Finzi, Gio Ferri, Giorgio Bàrberi Squarotti, Massimo Pamio, Ettore Bonessio di Terzet, Giuliano Manacorda, Alberto Cippi, Dante Maffia ș.a.. Reprezentant al suprarealismului italian, a participat la multe expoziții de poezie vizuală, naționale și internaționale, a fost inclus în multe antologii. În prezent colaborează la periodice și reviste de cultură. Conduce colecția „*le parole della Sybilla*” pentru Kairòs Editore, și revista „poetrydream” pe Internet (<http://antonio-spagnuolo-poetry.blogspot.com>). În volumul *Ritmuri din departele prezent*, Massimo Pamio examinează operele sale editate între 1974 și 1990. Plinio Perilli, prin eseu *Come l'ombra di una nuvola sull'acqua* (Ed. Kairòs 2007) revizitează ultimele volume publicate între 2001 și 2007. În 2018 Elio Grasso și Bonifacio Vincenzi realizează pentru el primul volum din colecția „SUD i poeti”, editat de Macabor. Cele mai recente premii: „Libero de Libero” 2017, „Salvatore Cerino 2018”, „L'arte in versi 2018”, Menzione speciale al premio „Aoros 2017” – Lauro d'oro alla carriera „Premio città di Conza 2017”- Premio „N. e C. Di Nezza” Isernia 2018. A fost tradus cu volume în franceză, engleză, greacă modernă, sârbo-croată, spaniolă, română. Despre opera lui au scris numeroși scriitori, dintre care: A. Asor Rosa, ce-l include în al *Dizionario della letteratura italiana del novecento* și în *Letteratura italiana*, edizioni Einaudi, Carmine Di Biase în volumul *La letteratura come valore*, Matteo d'Ambrosio în volumul *La poesia a Napoli dal 1940 al 1987*, Gio Ferri în volmele *La ragione poetica* și *Forme barocche della poesia contemporanea*, Stefano Lanuzza în volumul *Lo sparviero sul pugno*, Felice Piemontese în *Autodizionario degli scrittori italiani*, Corrado Ruggiero în *Verso dove*, Alberto Cippi în *In atto di poesia*, Ettore Bonessio di Terzet în *Genova-Napoli due capitali della poesia*, Dante Maffia în *La poesia italiana verso il nuovo millennio*, Sandro Montalto în *Forme concrete della poesia contemporanea* și *Compendio di eresia*, Ciro Vitiello în volumul *Antologia della poesia italiana contemporanea*, Plinio Perilli în *Come l'ombra di una nuvola sull'acqua*, Carlo Di Lieto în *La bella afasia*, D. Rea, M. Pomilio, M. Fresa, G. Linguaglossa, M. Lunetta, G. Manacorda, Gian Battista Nazzaro, G. Panella și mulți alții.

Polveri nell'ombra/ Pulberi în umbră

(inedite)

Dedicatie: În pânza ta destrămată șoapta mea aleargă pe urma zilelor pe care le-ai dăruit iubirii. Acum mâna mea șovăielnică mângâie bulboane de amintiri, pe urmele tale întru cele veșnice.”

Anxietate

Zadarnic îmi caut orașul jocurilor copilărie
și-ndoiala are zăgazurile fixe
ale neașteptatei anxietăți.

Nici urmă din sclipitoarele șine
 ale tramvaiului ce făcea scânteii când cotea,
 nici urmă din jocul de-a prinselea,
 de-a strâmbăturile pline de patimă, spre-a ieși
 din matcă ușori în neconținutul nostru abandon,
 acum totul s-a prefăcut în greșeli și violență.
 Artera ritmează timpul fără astâmpăr
 în această solitudine perfect gravată
 în amintire și în semne, ce încă mai rămân.
 Și vraja mai durează scurt în chip
 de lumină-orbitoare lipsită de ardoare,
 și tu te reverseși iară în nectarul fragmentat
 și istovit.

O vrăjitoare

Ostateci ochii mei ai farmecelor ei obscure,
 o vrăjitoare mă subjugă, în tăcerea
 acestor zidiri de-acum rămase goale.
 Are nepriincioase vorbe în trupul sfâșiat
 de nedesăvârșite gânduri, aproape nesigure,
 și-mi strigă dintr-o dată-n tample
 simfonia sălbatică a veșniciei.
 Fără de istorie perna parfumată
 absoarbe cutremurarea nopții,
 dincolo de orice făgăduință, și desmărginirea
 se-nvârte în contra timpului.

Șoapte

Absurdul poem al visării ilogice
 are rafale de vânt, din profunda bănuială
 a neantului, de pântec deschis șoaptei.
 Nemăsurata prezență acea sfidare violentă
 ce ferecă cea din urmă genune
 dincoace de-asalturile veșniciei.
 Și veșnic este urletu-mi
 atunci când irosesc închipuiri cu tine
 printre hârtii deja folosite, în lemnul vechi
 al mesei de lucru, de-acum despuiată
 de orice amintire, de orice gingășie.
 Fereastra are oglinzi de nebunie

spre-a spiona pe-ascuns
zgura rândurilor privirii tale
sau farmecul pierdut sub crusta suferinței
și- a focurilor de artificii prefăcute în scrum.

Riduri

Plânsul meu istovește drorul:
zadarnică închipuire ce alină veghea,
schimbă orice cuvânt precum visul
ce rătăcește norii și de-acum gravează
în taina sa ridurile.
În temeri evocă fantasmеle unor neașteptate vestiri,
și-n tremur are palpitul chinuitorului urlet
al celui ieșit din minți.
Sting în ochi chiar și-amintirile
unica anxietate ce-a dăruit
un spin cutezătoarei credințe
la buza harfei încredințată miracolelor,

În sfârșit

În sfârșit să ajungi din urmă tăcerile
în acest exil al meu în mijlocul oamenilor
Fanatica mască a melancoliei,
pe drumul ce se surpă și-negurează
și exclude ideea chipului tău pur și simplu,
mă mângâie în fiecare seară.
Taina cu greu schimbă-ntr-ele transparente,
surprinsă de culorile curcubeului,
între-orizont și patul meu,
ca și cum ar înhăța nerăbdarea
ce-aleargă prin gura ivită subit.

Curba infinită

Sunt fragmente de scriitură și ridurile
în coasa de lumini peste-obraji,
pe care rozul a pălit cu timpul.
Sunete și culori ceva pe care-absurdul
îl azvârle degetelor prin gesturile acelea,
încârligate străfulgerării dorinței,
și tu curbă infinită rămâi în neant

să născocescți legende.

Ai irosit scretele, ademenirile, cuțitele
printre umbrele asediate de-amintiri,
până s-au înălbit în pupilele fără tihnă.
Neaștepat fluture sfârșești în bezna
unde tace desnădăduit orice semn.

Furia mea

Rămâne doar vâlul așteptării
în vertijuri și destramă bezna
sau fărâmițează tăcerea între figurile
pălite ale nemărginitei splendori a neantului.
Furia mea străbate interzisul,
ce se înfruptă chiar din mine însumi și lasă
ofrandele însăilate.

Din nou genele au incendiat
o rămășiță de cer, glisând în rugăciune,
vană făgăduință a unor vocanule nechibzuite.
Furia mea are îndrăzneala imposibilă,
cea de dincolo de oarba nerăbdare,
ce de atâtea ori tulbură amănările,
și iată-mă încă gata să cred
puțin câte puțin farnecul nechibzuit.

Umbra

Umbra se surpă și crapă în detalii,
în dorul de a-ți reconstitui chipul,
parcă-o fantasmă neclintită-n fisurile zidului,
ce mă apasă în fiecare seară, ce-amenință
să sfarme mușchii-mi îmbătrâniți.
Pălește culoarea gată să adumbrească meridiane
și aleargă-n piață ștregarii
ca să destrame viziuni tocite.
Cineva încă așteaptă lumini sporind taina
în mototolite-așternuturi și ape călduțe
închipuindu-mi ploi de pietre asupra-mi.
Gerul are străvechea stupoare a nopții
și se-ntoarce fulgul surprinzător al amintirii.

Prezentare și traducere în limba română de **Geo VASILE**

POEZIE SPANIOLĂ

Antonio MACHADO

(1875-1939)

CLXI

Proverbe și cântece

lui José Ortega y Gasset

I

Ochiul pe care-l vezi nu este
ochi pentru că tu îl vezi
este ochi fiindcă el te vede.

II

Pentru a dialoga,
întreabă mai întâi;
apoi....ascultă.

V

Între a trăi și a visa
mai o ai pe a treia.
Ghicește-o.

XVII

În singurătatea mea
am văzut lucrurile mult mai clare,
care nu sunt realitate.

XVIII

Bună e apa și setea;
Bună este umbra și soarele;
Mierea din flori de rozmarin,
mierea de câmp fără flori.

LIII

După a trăi și a visa
este ceea ce este mai important:
a te deștepta.

LXVI

Fiți atenți:
o inimă însingurată
nu este o inimă.

LXXXI

Dacă a trăi e bine,
e mai bine să visezi,
și mai bine decât tot,
mamă, să te trezești.

XCVIII

Poete, profeția ta
– Măine vor vorbi mușii:
inima și piatra.

Traducere din limba spaniolă: **Mircea M. POP**

POEZIE SUEDEZĂ

Daniel MÂRS

Versurile lui Daniel Mârs (n. 1986) gravitează în jurul unor teme precum identitatea, corpul, sexualitatea... toate acestea înrădăcinate într-un mediu fizic impregnat de referințe rurale. Văzută ca formă ideală de exteriorizare a experiențelor individuale, poezia sa figurează relații queer care se abat de la tipul de expunere tradițională. Cadrul unificator din culegerea de poeme intitulată "Voilà!" (2020) este ferma țărănească – loc idilic de care se leagă amintiri din trecut și care poate fi mereu recreat prin relaționare la fapte și obiecte din prezentul imediat. Scena și decorurile din acest perimetru sunt supuse indicațiilor scenice ale poetului aflat în dubla postură de regizor-actor. Astfel, eul poetic menține ferma "în viață", dar, în același timp visează la un Altceva pe care cititorul este invitat să-l descopere odată cu autorul poemelor de față.

1

voilà!

un pui de cerb în iarbă

lanul secerătoarei
a avut atâtea în ultima vreme

drumuri noroioase

la orizont muntele se va așterne
iar cei îndrăgiți vor crăpa lemne

2

la început publicul e ținut în grajd

țintuit de grinzi
rigolele pentru animale

să continui
ca artist pe firul ocupațiile zilnice

fără să mă rușinez

e curată nebulie
în cuie
în lemne

o diademă de mireasă
și roșul de Falu*

3
sădesc un pâlc de mesteceni
și am să cânt

supunere totală
voi scrie în gudron
pe fundal

4
verdele electric
rozul aprins

am fost căsătorit de mii și mii de ori
fiecare dintre ființele iubite
mi-a devenit soț

am plutit peste lac împreună
le-am arătat fotografia Parisului

unde se croiesc costume
tenorii merg pe frânghie
în afara lojei

undeva ar trebui să existe chiar și
o fotografie a mâinii mele
sub imagine stă scris
mâna mea

ar fi într-adevăr posibil
Paris
mâna mea

5
o ciută de elan care s-a înecat
albă și descompusă
printre crengile căzute

fiarele pădurii vin aici să moară
fiarele pădurii recunosc celebritatea
aplaudați furtunos

6
actul al treilea al
dansului ielelor în luncă
un soare care rotește mașinăria
mă pot strecura în față
să contemphez publicul
toate schițele și modelele
anulate

toate versiunile
un curcubeu dublu ridicat în fundal
nu toată lumea are voce
nu toți pot deveni celebri
scriu pe parfumată hârtie de scrisori
iarăși și iarăși
țărani țărani

7
dacă obștea este un eșec
sau singurul meu ideal

cel puțin trebuie să o spun

lucrul minunat
este acela să rămâi fidel

voilà!

* roșu de Falu: vopsea de culoare roșie care conține pigment de la mina de cupru din Falu, folosită pe scară largă la zugrăvitul caselor în exterior

Burcu SAHIN

Burcu Sahin (n. 1993) scrie poeme în stil uneori reținut, alteori emfatic, adesea împrumutând un ton melancolic. Găsim în ele dese referințe la morminte și bunici, la câini, la pâine și la masa pusă. Sunt motive arhaice, care sugerează cititorului asociații de tip mitologizant. Dar aceste versuri, selectate din placheta "Broderier" (2018), se pretează și mai bine la interpretări în cheie politică, ca reacție, printre altele, la inechitabila distribuire a puterii în societatea de astăzi (și în cea din toate timpurile). Prin scrisul său, Sahin pledează pentru solidaritate. Ea vorbește despre pierdere și separare, dar și despre identificarea cu generațiile mai vechi. Poeziile ei, vizând reconcilierea, izvorăsc din convingerea că literatura nu doar reflectă realitatea, dar o și recrează. Poate că, sub acest aspect, demersul ei poetic rimează cu convingerea altor confrăți în ale scrisului și cu cea a multor iubitori de poezie trăitori pe meleagurile românești.

Nicio mamă nu mai plânge aici

ai visat
că legea era de partea noastră
că se cântau imnuri în numele nostru

tăcutele mormintele te-au avertizat
împotriva chipurilor putrede
și a cadavrelor deghizate

ai visat
că ne aflam în altă parte
pe o plajă cu scoici nefisurate

unde bunica nu culegea scoicile
pentru drumul nostru spre casă
unde nisipul lucea la soare

în casa noastră, masa era pusă așa cum
ai lăsat-o
am înțeles ambiția
am înțeles loialitatea

când dulăii sorbeau din gamela lor
le-am dat ultima bucată de pâine
când veneau vecinii seara
la ultima cană de ceai le-am spus

nicio mamă nu mai plânge aici

din volumul *Broderii*

*

nu ai mâncat nicicând din pâinea tatălui meu
dar tu i-ai dat să mănânce
ani la rând

duhoare purpurie
gunoaie eşapate

memoria palmei
întăreşte pielea

*

stăm în jurul mesei din bucătărie
tu povesteşti despre femeia
care a pierdut
singurul său copil

nimeni nu-şi alege propriul nume
nu-ţi poţi aminti copilul la bătrâneţe

*

miros de pământ desprins din ploaie
când arşiţa este în toi

Eu uit că şi tu
eşti o fiică

*

iei inelele bunicii
le pui pe degete

zirconii argintul

când te întorci noaptea
crezi că mâinile ei
au rămas în părul tău

*

înserare soră

pescăruși deasupra balconului
deși nu suntem aproape
de mare

nu știm
cine pe cine crește

moștenim grele țesături turcoaz
o mașină de cusut
ace de croșetat gheme decolorate
spatele ca loc nevralgic, protecție

nu îți poți alina durerea

(extras din ciclul *Asfaltul*)

Kristofer FOLKHAMMAR

În ciuda aspectului dezlânat, versurile lui K Folkhammar (n. 1983) nu sunt lipsite de o anume rezonanță muzicală. Ele nasc o melodie sincopată al cărei ritm, când aspru, când melodios, deapănă o poveste despre însingurare, despre durere, dar mai ales despre sexualitate. Căci aceasta este tema centrală a poemelor de față, selectate din ultima sa carte „În ritm, la noapte” (2020). Sexualitatea, aspect inseparabil de condiția ființei umane – la fel ca și dragostea, copilăria ori moartea – – dezvăluie adevăruri esențiale despre viață. Autorul ne lasă să înțelegem că ea este în măsura să pună în evidență profunzimi ale sufletului la care iubirea de tip romantic nu are acces. Un singur exemplu. Referințele directe la clubul de motociclete, asociate cu cele aluzive la necesitatea integrării în colectiv cheamă în memorie celebra replică servită, pe vremuri, „părintește”, de către secretarul de partid: „De ce nu vrei să te încadrez și tu în colectiv?” Din astfel de frânturi de enunțuri înțelegem că și comunitatea minoritară are propriile ei standarde și că membrii care nu le respectă sunt expulzați.

1

Un efeb unde
libelulele mozaicului de toamnă
își depun ouăle
și unde își are sediul permanent
clubul motocicliștilor.

Un nor toroidal
de praf și libelule
unde chipurile oarbe
ale hambarelor
se ȋtesc cu tristețe
unde lenjeriile roz
stau și se roagă.

Drumurile ȋnspre pajiști
pajiștile, paturile confortabile
banii cei noi pădurea plină.

2.
O broșură argintie
ce aduce cu un dar de botez
reflexul soarelui
de pe fața omului trudit
ȋl ȋngenunchează acolo
unde pontonul se cufundă ȋn râul negru-verzui
noduros și viclean
ca o poezie.
Acolo unde huruie motocicletele
prin comunitate
este un copil ȋnsingurat
pentru că Dumnezeu l-a făcut urât.

3.
Un efeb
proiectând
viață netrăită
pe Claes care
ȋși sugă pastilele
roz-bonbon și
stă singur cu fratele său.

4.
Ceafa albastră ȋn amurg
pe parcela ieftină
când se ȋntunecă peste alimentară

și pe drumul cu pietriș spre locurile de scaldă
 Frunza luminează
 Centrala este deținută și reparată.
 Stadiul final al unei insecte
 se numește imago.
 Sună
 prevenitor.
 Unde vișiniile cleme de haine
 țin laolaltă grădinile
 între alei și pergolă.
 O depunere verzuie pe
 plasticul pestriț
 unde cuvântul clasă
 sună ca și cum oamenii nu
 ar valora la fel de mult.

5.
 Un om cărnos pe arcul lui
 unde țăntarii sunt atrași de pliurile dulci.
 Un torent de pisici în lumină
 un rezervor de benzină cromat.
 Trebuie că este burdușit cu aur.
 Trebuie contemplat.
 Fundul lui e hipnotic.
 Zgârietura de pe burtoiul gri al copilului
 se adâncește vara
 când este blocat prea mare
 într-un coș de cumpărături
 în parcare
 sus în comunitate.

6.
 Pe efeb îl bântuie poveștile cu Dumnezeu
 Poveștile cu stafii sunt lucrate cu migală.
 Un cadou scris
 răvășește chipul omului trudit.
 O emblemă din piele
 se umflă pe vesta bărbatului cărnos.
 Sună ca și cum copilul își pune

mâinile pe lucruri.
Stupește.

7.
Un efeb acolo
unde fabricile
îndoaie tabla
spre cotul râului
finalizând șasiul.
Unde carcasa costă prea puțin
este de lucru.
Ciuperca de coral cu ghimpi
se bifurcă
iar omul trudit
cumpără hrană pentru grădina sa.
Se aude ca scrâșnetul de motocicletă
în vreme ce se mestecă cina.
Gândul unui parc ecologic
a prins încet rădăcină.
Pare ca și cum nu s-a mai construit
de la sfârșitul anilor '80.

Prezentări și traduceri de **Daniel ONACA**

POEZIE POLONEZĂ

Czesław DZWIGAJ

Nicolae MAREȘ

Czesław DZWIGAJ POET ȘI ARTIST RENASCENTIST¹

*Twórczość człowieka to tylko cień dzieła stwórcy
Creația omului este doar umbra operei creatorului*

Fiu al pământului și al istoriei poloneze

Printre marii artiști plastici și poeți polonezi contemporani se numără cracovianul Czesław Dźwigaj. El s-a născut la 18 iunie 1950 în localitatea Nowy Wiśnicz din sudul Poloniei. A studiat artele plastice la renumita Alma Mater „Jan Matejko” din Cracovia, în clasa profesorului Antoni Hajdecki. Am spus renumita școală frecventată de artist, deoarece de-a lungul celor două sute de ani de la înființare, Academia de arte plastice din vechea capitală a Poloniei a dat țării și culturii universale artiști plastici de renume, printre care: Stanisław Wyspiański, Andrzej Wajda, Moise Kisling, Wojciech Jerzy Has, Tadeusz Kantor, Igor Mitoraj, Stanisław Witkiewicz, Wilhelm Sasnal etc. Aici a ajuns Czesław Dźwigaj – la rândul-i – profesor și șef al catedrei de sculptură. El a funcționat, totodată, ca profesor asociat la numeroase universități europene, inclusiv ca șef al catedrei de artă la Universitatea Catolică din Ruzomberk/Slovacia/ și conferențiar la Universitatea Papală din Cracovia. Este autor a sute de lucrări instalate în spații publice răspândite pe mai toate continentele și pe întreg teritoriul Poloniei; cca 80 din ele au fost închinat Pontifului de fericită amintire, Sfântul Ioan Paul al II-lea. Artistul este și autorul a patru volume/albume/ de poezie, în pregătire pentru tipar, aflându-se al cincilea, cât și a numeroase articole despre artă. A realizat peste 600 de medalii; a avut un număr impresionant de expoziții în Polonia și în lume, lucrările sale intrând în patrimoniul a numeroase muzee și colecții particulare.

Conlucrare strânsă cu Biserica poloneză

A fost bine inspirat Czesław Dźwigaj, când a hotărât, în anii 80 ai secolului trecut, să colaboreze strâns cu Biserica catolică poloneză, care – prin cunoscutul ei militantism, după alegerea în jilful petrin al Papei Ioan Paul al II-lea -, lăcașurile de cult poloneze simțeau o nevoie stringentă de opere de artă pentru a se dota cu ele corespunzător; la fel, ulterior, și autoritățile locale și centrale poloneze, au achiziționat cu sârg opere reprezentative cu caracter istoric, religios sau laic. Din postura unui artist mare care se respectă Czesław Dźwigaj și-a pus imaginația, talentul și hărnicia spre binele societății și al creșterii prestigiului Poloniei în lume. O dată cu creșterea prestigiului și a faimei, a crescut și numărul de comenzi venite din toată țara și din străinătate, câștigând concurs după concurs, propunând soluții arhitecturale insolite, moderne, patriotice de răsunet. În felul acesta a ajuns să se

¹ Fragment din volumul de poeme *Continuum*, în curs de apariție la Editura „Junimea”

angajeze, printre altele, să realizeze în bronz uşile Catedralei din Tarnów şi multe alte obiecte sacrale de mare importanţă din Cracovia, Głogów, Szczecin, Zielona-Góra etc. Cele peste 50 de uşi monumentale turnate în bronz timp de o jumătate de secol, de mărimi apreciabile, vitraliile şi interioarele a numeroase biserici de pe întreg teritoriul Poloniei, stau mărturie a unor opere rar întâlnite realizate de contemporani, în istoria artelor contemporane în general.

În artele plastice româneşti, Czesław Dźwigaj ar putea fi comparat cu marele artist, Costin Petrescu, cel care a realizat cele 25 de tablouri ale frescei de 75 m. x 3 m. de sub cupola Ateneului Român, interioarele Catedralei încoronării regale de la Alba Iulia din 1922 şi alte lucrări monumentale.

A abordat toate domeniile artelor plastice

Nu numai în sculptură monumentală s-a impus Czesław Dźwigaj, dar şi în sculptură mică, în ceramică, desen, grafică şi pictură. A realizat şi expus la Barbakan, în centrul istoric al Cracoviei, în vara anului 2016, ciclul de pânze Continuum, în format 50 cm. x 35 cm., tablouri ce amintesc de lucrările marelui său predecesor, Jan Matejko, şi care au fost admirate de peste 17 000 de vizitatori în decurs de câteva săptămâni. Cu ocazia Centenarului recuceririi independenţei de stat a poporului polonez, în 2018, Muzeul de istorie al oraşului Cracovia, unul dintre cele mai importante lăcaşuri de istorie şi cultură ale Poloniei, a organizat o expoziţie retrospectivă a artistului, care a pus în valoare o parte din creaţiile sale de dimensiune istorică, legate de principalele momente din viaţa milenară şi lupta poporului polonez pentru existenţă şi cucerirea independenţei.

Totdeauna fidel Poloniei

Crezul artistului: *Polonia Semper Fidelis* se află încrustat pe unele din operele sale monumentale. Multe din basoreliefurile în bronz prezintă crearea statului polonez, bătălia dată de polonezi la Grumwald/1410/, la care au participat şi oşteni ai lui Alexandru cel Bun, împotriva Cavalerilor Teutoni, trecând prin despresurarea Vienei de turci/1683/, înfăptuită de Jan Sobieski, moment în care, potrivit unor documente descoperite cu câteva decenii în urmă de Constantin Rezachevici, în arhivele polone, întreaga călărime uşoară „steagurile valahe”/2422 de călăreţi/, 13 procente din cavaleria regelui au luptat ca oşteni alături de acesta, printre ei şi părintele poetului iluminist polonez, Tadeu Haşdeu, pe nume Ioan Haşdeu, bunicul lui Bogdan Petriceicu Haşdeu. La Muzeul amintit, în expoziţie au fost prezentate şi expunate în care au fost oglindite luptele duse de legiunile poloneze împotriva năvalei bolşevice din 1920, în cea de-a 18-a dintre cele mai importante bătălii din istoria militară universală, cunoscută drept „miracolul de pe Vistula”. Nu lipsesc scene cu Ioan Paul al II-lea, cardinalul Wyszyński şi „Solidaritatea”. Nici un eveniment istoric polonez important nu i-a scăpat evocării şi prezentării impunătoare de către artistul cracovian, profesorul Czesław Dźwigaj.

Artist plastic cu vână de poet adevărat

Cu vână şi vocaţie de poet adevărat, artistul plastic cracovian s-a implicat în promovarea marilor reprezentări ai liricii poloneze ale căror oseminte au fost

strămutate de la Paris în Catedrala de la Wawel, în secolul al XIX-lea și al XX-lea, în așa zisa Criptă a Barzilor Naționali. În acest lăcaș, vizitat de sute de mii de turiști anual, Czesław Dźwigaj a realizat basorelieful marelui poet, Cyprian Kamil Norwid, opera sa fiind dezvelită cu deosebit fast în 1993. Creația sa poetică asupra căreia ne vom apleca a fost scrisă sub semnul și în cheie norwidiană.

În mai 2014 am admirat pe Aleja Piłsudski din Cracovia, nu departe de Universitatea Jagielonă și de Casa Muzeu Oleandry – lângă terenurile pe care s-au instruit primele legiuni poloneze, în pragul izbucnirii Primului Război Mondial, în 1914 -, un grup statuar de mare forță realizat cu mare efort exact aici. De cine altcineva decât de profesorul Czesław Dźwigaj. Demn de amintit este și faptul că un alt simbol al polonității, aici în „Roma slavă”, cum a fericit a denumit Adam Mickiewicz Cracovia, s-a înălțat și monumentul marelui pianist, compozitor și bărbat de stat, Ignacy Paderewski. „Crearea unui monument este ceva extraordinar pentru sculptor – sublinia artistul în scrierile sale. Nu-i vorba doar de dimensiunea și materialul din care acesta își realizează opera. Ci – mai înainte de toate – de f u n c ț i a și m e s a j u l monumentului; aspectele din urmă au menirea de a exprima, direct și convingător – prin structura și forma lor –, pentru că numai în acest mod ele pot deveni o p e r e eminamente artistice. Prin realizarea unui monument, creatorul pune în valoare un eveniment, o faptă sau o persoană. Întruchipările enumerate mai sus reprezintă pentru comunitatea receptoare sau pentru o societate în ansamblul ei o chestiune de o importanță cardinală. Monumentul, dacă este cinstit proiectat și executat, devine exemplificarea unei teze precise a autorului, importantă și irepetabilă în timp.” Subliniez aceste lucruri pentru a-i sensibiliza și pe ediliile noastre.

În afara monumentelor din Cracovia și din alte orașe poloneze, foarte cunoscut a devenit cel dedicat Solidarității, înălțat la Szczecin (11m. înălțime), dezvelit în 2005.

Îngerul libertății de la Szczecin

Lucrarea a fost închinată memoriei muncitorilor portuari din localitate, împușcați în revoltele din decembrie 1970; societatea poloneză i-a comemorat peste trei decenii pe cei care au căzut atunci în lupta pentru libertate și dreptate socială pe acele meleaguri. Realizarea proiectului are o întreagă istorie, juriul alegând – din zeci de propuneri – monumentul propus de sculptorul din Cracovia. Szczecinienii – și nu autorul – l-au denumit „Îngerul libertății”; această operă este comemorată totodată și ca simbol al mișcării declanșate de „Solidaritatea” în 1980 și pe care Episcopul Romei de atunci, Papa Ioan Paul al II-lea, a sprijinit-o din răputeri.

Alături de sculpturile monumentale aminte mai sus ca și monumentul de 14 metri înălțime din Ierusalim/lucrare de pe coperta cărții/, amintim și de alte opere de artă la fel de impunătoare concepute și dăltuite de profesorul Czesław Dźwigaj, lucrări amplasate la Chicago, Chomranice, Dołęga, Elk (Piața Ioan Pavel II), Fatima (Portugalia – Sanctuariul Maica Fecioara), Kalwaria Zebrzydowska, Cracovia

(Parcul Strzelecki), Cracovia (Cimitirul Rakowice), Nowy Wiśnicz, Nowa Huta Police, Rzeszów, Varşovia (Rembertów), Wieliczka, Zakopane etc.

În localitatea natală, la Muzeul din Nowy Wiśnicz, Czesław Dźwigaj a deschis la începutul mileniului III o expoziție permanentă cu lucrări reprezentative din creația sa artistică, iar la Castelul Familiei Lubomirski din aceeași localitate a prezentat copii după zeci de lucrări monumentale ce-i poartă semnătura.

Abordarea poetică a actului plastic

Opera poetică a artistului Czesław Dźwigaj este strâns legată de activitatea desfășurată de universitarul cracovian în domeniul artelor plastice. Numeroasele albume pe care le-am admirat, peliculele filmelor documentare consacrate creației sale în Polonia și pe mapamond, pliantele publicate ale manifestărilor, creația poetică originală semnată m-a pus în fața unui Michelangelo Buonarroti al vremurilor noastre.

Multe din aserțiunile artistului Dźwigaj mi-au amintit de versurile lui Michelangelo care spunea: „Împovărat de ani și de păcate plin,/ cu o puternică tristețe înrădăcinată,/ vecină-mi este moartea care mă veghează/ și-n inimă nutresc/ și nu numai”.

Cunosc puțini pictori sau sculptori contemporani care să se fi pronunțat asupra artei, în general, dar mai ales asupra artei timpurilor sale, așa cum a făcut-o Czesław Dźwigaj. Profesorul polonez se dovedește a fi un estetician contemporan de marcă, sincer și cordial, care nu are nici o inhibiție în a emite idei perene. Mă întreb câți confrăți mai tineri care se trag din Brâncuși au încercat să transmită posterității – din interior – mesajul artistic pe care îl emană opera artistului român, așa cum a făcut-o Dźwigaj. A fost probabil predestinat pentru aceasta: numele lui tradus în românește – vine de la a ridica, a sălta ceva.

Czesław Dźwigaj nu s-a sfiit să îl prezinte pe Brâncuși în anii 70 ai secolului trecut, de îndată ce a intrat în contact nemijlocit cu opera brâncușiană, în atelierul artistului de la Beaubourg de la Paris. Cu multă simțire, în cazul sculptorului de obârșie din Hobița, artistul polonez s-a pronunțat liric:/ muzica ai sculptat-o/ și-ai creat forma/ pe-al nostru pământ/ fraza operei de artă ai formatat-o/ armonia ai mulat-o/ sunet să iasă// ai rescris totul în bronz/ cu ecoul ai forjat în piatră/ lemnul l-ai cioplit/ patinei i-ai dat eleganță/ rămâne doar ca sufletul să-l arzi/ să-i dai sinteză formei// în ansamblul esteticii frumosului/ ai cântat pe-ale adevărului acorduri/ despre dorul formei perfecte/ ce-nvinge abisul zărilor// sunetul să-l materializezi/ aceiași confesiune/ dar într-alt mediu// ai crezut într-a verticalismului victorie/ la ideea simbol ajuns-ai/ pentru a cădea în nemurire/

Operele sale de dimensiuni și expresii diferite, grafica, pictura și poemele pe care le-a semnat ne aduc în față chipul unui artist universal, care își declară fără ambiguități obârșiile, o face chiar cu mândrie exact în această perioadă a globalizării. A se reține eleganța exprimării sale fără de echivoc pe această temă: „sunt fiu al pământului polonez și al istoriei Poloniei./ Din această Țară mă trag și nu-mi este permis să uit acest lucru”.

Iată câteva din poemele profesorului Dźwigaj despre artă.

SPAȚIUL ARTEI

zadarnicile dorințe ale artei
prin semnele gestului transparent
ascunzând blestemul impersonal
care facilitează reproducerea
perfecțiunii pierdute
micimea infinitului

și undeva
la orizontul viselor
materialul pierde concretețea
devenind o închipuire
a identității urmei existenței
mărturia mistică a umbrei
perfecțiunii Creatorului

CONTEMPLAREA ARTEI

lucrurile frumoase în noi înfloresc
sunt întredeschisul de dimineată al pleoapelor
și întunericul trecerii în inexistență
trecând prin agonia senilă a întunericului

urechilor surde li se spun
despre operele încetoșate ale amurgului
cuvintele simple învățate
despre efemeritate și ce-i în jurul nostru

ne învață să răbdăm și să medităm
în așteptarea schimbării locului
unde în mod natural vei respira
tranșeele inexplicabile abandonându-le

ARTES LIBERALES

ești instrument al instrumentului
instrumentul pseudoculturii
al epocii apocaliptice ignoranțe
străin de Aristotel, de Horațiu, de Biblie
moloș al anticului Egipt și al Romei
piatră din Donatello, Rodin

colorant a lui Rafael, Tițian, Chagall
sunet ridicol din Cântul Safonei
dintr-un Cor Gregorian, Dansul lui Salome
scârțâieli triste produs-au
Bach, Beethoven, Debuussi
zdrențe ale istoriei fost-au Troia
Hotinul, Samossiera, Verdunul

fundamentul tău e betonul
biologiei existențialitate
care vegetează pe coada timpului
ce crează gnomi genetici
ai intelectualității cultotehnice

ARTIȘTII

emisari ai imaginației
extrag frumosul
urmând calea simțită
a fricii egocentrice
a vieții greșite
de om simțit

fiii ai naturii
maestri în exhibiționismul semiconștient
generează metafora
simfonia plină de înțelepciune
împleticită prin spinii pământului
încolțind imaginile
care din lume se trag și din afara ei

fără să ști cum răului să-i facă față
fără a băga în seamă întunericul
trecând prin țeava moralității evoluționiste
codificând evenimentele trecute
anarhizând mental viitorul
necontând pe aureoleați
în ideoforme tainice proiectați

delicați precum clipa
care se transformă în produs

jucăria erotică
întoarsă de maestrul ceasornicar
unde banalitatea și autoestimarea
puse la punct prin excitare
încearcă înțelegerea

în căderea uitării
fără a mai simți propriul eu
încep nebuniile blogului
și pe culmea curățeniei conștiinței
fără a fi pedepsit acolo nu intri
autofrustrător arzi în flăcări

ZĂRILE ARTEI

dorința deșartă a artei
prin semnele gestului se manifestă
ascunzând blestemele fără de nume
care servesc la reconstituirea
perfecțiunii pierdute
a insuficientului infinit

iar undeva acolo
la orizontul visului
materia își pierde materialitatea
devenind întruchiparea
identității urmei existenței
mărturie mistică a umbrei
a perfecțiunii Creatorului

PICTURA

pictura-i alchimia
care preface materia culorii
în farmece din magia lumii
în capacitatea înăscută a creației
în labirintul istoriei
experimentelor artistice

liniștea auzită din respirația ochiului
cea mai interiorizată spovedanie
a creatorului în fața morții

dimensiune a capacităților umane
atingând spațiul Zeilor

pictura-i estetica viziunii
fără a se ști al cărui adevăr
mărturie a cunoașterii secrete
transformatoare a invizibilului
văzut în cognoscibil și natural
general accesibil

armonie a gesturilor înțelese
care din întunecimea prăpăstiilor țâșnesc
stăruind s-atingă
cu viziunea lor
vremea parcursă dar rătăcitoare
în infinitul materializării
pictura-i depozitarul perpetuării
transfer proorocitor de gânduri în viitor
idei în dialog cu faptele
culoare a compoziție desen
spectacol structural al unității

stare de simțire a prezentului
extracție a spiritului din materie
simbolul celui mai vechi mediu
ce mișcă substratul existenței
strigătul singular al condiției umane
semn de recunoaștere al omului

GRAFICA

în ciuda totalei autonomi de care dispune
ea se află permanent undeva între
componentele aerului desenului și cotidianului
în teritoriul fără de fruntarii

ajunge acolo unde alții nici nu gândesc
înnobilând noua artă
penetrând continuu spații necunoscute
transformându-se în novum
în el aflându-se puterea-i nemărginită

pe care fiecare o are în apropierea lui
vecin fiind cu ale veacurilor împliniri
de cotidian lovindu-se

puterea exemplului și pragmatismul nobil
trezește dorințele experților de-a cunoaște
fenomenul și gustul oricărei arte
biruind prin numărul multiplicărilor

accesibilă maselor
pe multe planuri și pe multe straturi
dialoghează în muzee galerii și de pe garduri
atacând binele și răul

fiind ermetică sau general accesibilă
mâna artistului întinsă-i spre vizitator
grafica-i a universului teritoriu
iar universu-i o străluminare a graficii

Traduceri de Nicolae MAREȘ

Grzegorz ŁATUSZYŃSKI

Scriitor polonez – poet, prozator, critic literar, slavist, autor de antologii, traducător și publicist, Grzegorz Łatuszyński (9 mai 1933 la Zdenćol, lângă Novogrudk, Polonia - 27 iulie 2020 la Varșovia) a studiat la Universitatea din Varșovia limba și literatura poloneză și limba și literatura cehă. Studiile universitare și le-a perfecționat la Universitățile din Zagreb și Belgrad. A fost lector de limba poloneză la Universitatea din Belgrad, și în același timp corespondentul cotidianului „Żiće Varšave”. Între 1963-1967 - atașat cultural la Ambasada Poloniei la Belgrad. În Polonia, a lucrat la Ministerul Culturii și Artelor, la Direcția pentru cinematografie, apoi ca redactor la casa editorială PWN, în grupul cineaștilor TOR, în redacția revistei pentru cinematografie „Studio”. Din 1975, artist liber-profesionist. Membru al Societății Autorilor ZAIKS, al Uniunii Scriitorilor din Polonia (1996-1999), secretar al Conducerii Centrale a Uniunii Scriitorilor (2005-2008), membru al Consiliului de Conducere al Secției Varșovia a Uniunii Scriitorilor (2008-2011), apoi președinte, al aceleiași secții. Membru al Societății Publiciștilor Polonezi și al Societății Traducătorilor Literari Polonezi. A publicat mai multe romane și volume de proză scurtă. Pe lângă traduceri din proza cehă, slovacă, sârbă, croată, muntenegreană, bosniacă, macedoneană și slovenă, a publicat, în propria selecție și traducere, volume ale unor poeți sârbi, croai,

bosniaci. A mai publicat : *Antologia Poeziei Sârbe din secolul XX „Toate clipele sunt adunate și nimic nu le întrerupe în dăinuire”* (două volume, 2008); *Antologia Poeziei Muntenegrene a secolului XX „Cuvintele care stau treze”* (2009), *Antologia poeziei croate a secolului XX „Sub arșița soarelui și răcoarea nopții”* (2010). În 2012, la Novi Sad, a publicat, în limba sârbă, *Antologia Poeziei Poloneze Contemporane „Trăim prin cuvinte”*. A tradus, în limba poloneză, romanul *Migrații* de Miloš Crnjanski. Din cărțile sale de poezie menționăm: *Clipa ta* (2013), *Calea proprie* (2014), *În prag* (2015) și *Jarul acesta nu se stinge* (tradus în limba croată). Conducerea Uniunii Scriitorilor din Serbia l-a ales membru de onoare. Proza și poeziile sale sunt traduse în română, sârbă, croată, albaneză, maghiară și azeră.

TRANDAFIRI

Așteptându-l pe Marek

Se zice:

„Viața nu-i presărată cu trandafiri”

Este presărată cu trandafiri

Este frumoasă

Este valoare-n sine

Are frumusețea unui trandafir

Deci omul pășește prin viață

Pășește călcând pe flori

Cu picioarele desculțe

Pășește și sângerează

Trandafirii au spini

Când nu mai are vlagă

să pășească

se târâște printre trandafiri

se târâște prin viață

Și-i sângerează genunchii

și palmele

Iar viața-i frumoasă și mai departe

Este și mai departe valoare pentru sine

poate cea mai mare

deși e presărată cu trandafiri

Trandafirii-s cu spini

te pot răni

Când omul rămâne fără putere

se târâște

cade cu fața

peste trandafiri

le simte gustul și aroma
aroma vieții
și atunci viața îi este cea mai dragă

O SALCIE PLETOASĂ

A crescut dintr-o crenguță,
a crescut în fiecare an
și a devenit tot mai puternică,
precum democrația noastră din '89,
de vârsta ei.

I-au crescut crengile,
iar din ele coborau spre pământ
crenguțe subțiri cu frunze,
făcând un adăpost umbros,
sub care șerpuia un zid mic.

Te puteai așeza pe el
să te odihnești când ziua devenea
înăbușitoare.

Era adăpost și de ploaie
și de vânt.

Acest lucru l-au descoperit repede leneșii, cei fără casă,
care deveneau în fiecare an tot mai mulți.

Iar această salcie pletoasă a mea
îi învelea cu crenguțele sale.

Le oferea umbră în zilele calde de vară,
Îi ferea de ploi și de vântul rece de toamnă.
Și îi apăra de ochi neprietenoși.

E zgomotos și rezistent adăpostul umbros
sub salcia pletoasă.

MĂTUȘA FELA

sora tatălui meu
măruntă firavă
cu inima mare
plină de dragoste pentru noi puștii
puteam să ne ascundem oricând
sub aripile ei
în fața dojenii părinților

a fost un scut de care se sfârâma
severitatea tatălui și a mamei
a fost azilul nostru sigur

mătușa Fela
făcea o ciorbă rece din Lituania
făcea borșul din Ucraina
piroage rusești
clătite
prăjituri înalte cu noduri
plăcinta dulce cu stafide
și multe altele
ce ne făceau copilăria mai frumoasă

mătușa Fela ne povestea bunica
după ce aveam visele colorate
bunica visa povești despre străbunicul
care a luptat în revolta din ianuarie
și se ascundea în scorbură unui stejar uriaș
de răzbunarea sângeroasă a lui muranjo
visa aceleași povești despre bunicul
care ani în șir
făcea un perpetuum mobile
și dacă nu-l omora calul
sigur ar fi reușit

mătușa Fela a fost sufletul bun
al familiei și ținea
casa pe umerii ei neputincioși
când a trebuit să părăsim
Polonia care a încetat să mai fie Polonia
Și să plecăm în Polonia care abia urma să devină
Polonia
nimeni nu credea
că va fi pentru totdeauna

Tata a spus:
– tu Fela vei rămâne să păzești casa
să avem unde să ne întoarcem
– păi cum fără voi – a început să plângă

– te vei descurca așa trebuie...
am auzit
– dar cum noi fără Tine...
– taci mucosule
am auzit

nu am mai văzut-o pe mătușa
după mulți ani am aflat
că de atâta plâns i-au sărit ochii din orbite
în așteptarea întoarcerii noastre
până la sfârșitul vieții
nu a părăsit-o speranța

a luat-o cu sine

sigur o s-o mai întâlnim
sperăm să nu fie altfel
să nu ne putem întâlni
nici pe lumea asta nici pe cealaltă.

OARE VOI VEDEA

O femeie bătrână ghemuită
Curăță, smulge buruienile,
sapă în jurul plantelor,
să crească mai bine
Acolo sunt roșii, morcovi, căpșuni,
mazăre și fasole
proptite cu bețe
să nu se târască pe pământ.
Și ea însăși se proptește în bețe
ruptă, aplecată,
sfârâmată de viață
în timpul războiului
și după.
Nu mai are pe nimeni pe lume.
Nimeni nu are grijă de ea.

Numai această pensie înfometată
și această grădină de lângă casă.

Aici simte că este nevoie încă de ea,
acolo, laolaltă cu soarele,
își ocrotește plantele
de buruieni,
pune gunoi, le udă
și urmărește cum cresc,
cum înfloresc.
Oare va mai apuca
să vadă cum dau roade?

REANIMARE

Se spune:
Tare ca un stejar!
Se spune:
Tare ca un stejar!
Dar la fel de bine se poate spune:
Slab ca un om.

Zăcea mutilat,
rupt,
cu crengi rupte
ieșindu-i din trup,
cu frunze vestejite, rupte,
smuls brutal din pământ,
aruncat peste ruine,
acest stejărel de trei ani.

Zăcea astfel
probabil de mai multe zile
fără pământ, fără apă,
cu rădăcinile spre vârf.

Ar mai putea reveni la viață?
Iar el,
parcă mi-a citit gândurile,
și-a mișcat frunzele uscate,
a foșnit.

Cum să-l las
să se prăpădească?

L-am plantat în dealul din fața casei.
L-am udat în fiecare seară,
dar frunzele nu-și reveneau,
continuau să se vestejească, deveneau tot mai galbene.

E toamnă – mă consolam.
Și ceilalți copaci
de asemenea aveau frunzele galbene.

A sosit primăvara,
crengile au înverzit,
iar el devenea tot mai gol.
Și în continuare îl udam cu răbdare.

Trebuie să-și recapete rădăcinile,
îmi explicam,
dacă în ele viața mocnește încă...
Și în continuare așteptam muguri.
Au apărut până la urmă, ici colo,
s-au transformat în frunze.

E cântecul său de lebădă – mă gândeam trist.
Nu va supraviețui în această vară.
Totuși n-am încetat să-l ud.
A rezistat până în toamnă.
I-au dat frunzele înaintea iernii,
iar în primăvară acestea s-au înmulțit,
chiar și pe crenguțele neînsemnate
care anul trecut erau goale.

În al treilea an era acoperit
cu frunze.

Iar astăzi este un stejar
care te minunează,
care-ți bucură ochii.

Traduceri de **Slavomir GVOZDENOVICI**, **Lucian ALEXIU**

POEZIE SLOVACĂ CONTEMPORANĂ

Ivan ŠTRPKA

Ivan Štrpka, poet, eseist, s-a născut în 30 iunie 1944 la Hlohovec (Slovacia). Copilăria și-a petrecut-o în Slovacia de vest. Între anii 1963-1969 a urmat cursurile Facultății de Filozofie a Universității Komenský din Bratislava, specializarea limba și literatura spaniolă, limba și literatura slovacă. Activitate, o scurtă perioadă, în redacțiile revistelor de cultură „Kultúrny život” și „Mladá tvorba”, în edituri (Slovenský spisovateľ, Tatran), apoi ca secretar literar pentru emisiunile pentru copii și tineret în cadrul televiziunii slovace din Bratislava. Urmare convingerilor lui politice i s-a interzis să publice în anii 70 ai secolului trecut. În a doua jumătate a anilor 80 a devenit redactor la revista *Mladé rozlety*, apoi redactor-șef adjunct la revista nou înființată *Hebdomadarul literar* (Literárny týždenník). Între 1990 – 1993 a fost redactor-șef al revistei *Kultúrny život* (Viața culturală), în anii 1999 - 2010 redactor-șef al revistei *Romboid*. Volume de poezie: *Scurta copilărie a sulițașilor* (Krátke detstvo kopijníkov, 1969); *Tristan bate câmpii* (Tristan tára, 1971), *Acum și alte insule* (Teraz a iné ostrovy, 1981); *Înainte de metamorfoză* (Pred premenou, 1982); *Știri din interiorul mărului* (Správy z jablka, 1985), *Muntele albastru* (Modrý vrch, 1988, texte pentru cântecele din albumul cântarețului Dežo Ursiny); *Totul e în găoace* (Všetko je v škrupine, 1989); *Minunata lume nudă* (Krásny nahý svet, 1990); *Rovinsko, sud-vest. Moartea mamei* (Rovinsko, juhozápad. Smrť matky, 1995); *Interludii. Păpuși mai scurte cu un cap* (Medzihry. Bábky kratšie o hlavu, 1997); *Bebé: o criză* (Bebé: jedna kríza, 2001, prelucrat și adăugat, 2011); *Voci și alte poeme* (Hlasy a iné básne, 2001, 1. vydanie); *25 de poeme* (25 básní, 2003); *Mâna silențioasă* (Tichá ruka, 2006); *Poeme* (Básne I, 2008); *Marea respirație: Psychopolis, gheață subțire* (Veľký dych: Psychopolis, tenký ľad, 2010); *Poeme II* (Básne II., 2013); *Poeme III* (Básne III., 2014); *Fragment din pădure (al cavalerului)* (Fragment (rytierskeho) lesa, 2016); *Încotro mantia, într-acolo vântul* (Kam plášť, tam vietor, 2018). Lucrări de **teorie**: *Poker cu cuburi de gheață* (Poker s kockami ľadu, 2014) ș. a. Traduceri: *Interludii* (germană, 1997), *Rovinsko, sud-vest. Moartea mamei* (portugheză, 1999; română, 2001, bulgară 2003); *Medzihry* (1997 po nemecky); *Ironična sjanka* (antologie în bulgară, 2003); Prezent în antologia de poezie slovacă în limba arabă (2014); *La Mano silenziosa. Dieci elegie* (italiană, 2014); *Lob des Wildtiers im Winter*. Gedichte aus der Slowakei (germană, 2015); *Mantengan el pánico* (spaniolă, 2018); *Osamlí běžci* (antologie în cehă, 2017); *Palemika z optimizmam*. Antologija sučasnej slavackaj pazii (limba bielorusă, 2014); *Rownina, poludniowy zachod. Smierc matki* (antologie, polonă, 2011); *Rukojmí*. Druhé vydání se Ztracenou kapitolou (cehă, 2014); *Un fragment de forêt* (chevaleresque) (limba franceză, 2019); *Vesti iz jabuke* (antologia, limba sârbă, 2008) ș. a. A tradus din: Cervantes, J. L. Borges, F. Pessoa. A publicat Antologie de lirică portugheză contemporană a secolului XX *Miere și otravă* (Antológia súčasnej portugalskej lyriky 20. storočia Med a jed, 1999).

OPERA CARE NU PUNE FRÂNĂ

Vocile care trec unele pe lângă altele,
 care urcă.
 Statuile de pe acoperiș așteaptă
 alternativ, tensionat și cu indiferență.
 Acțiunea îi dă zor. Opera,
 care nu pune frână, e cu un picior în nori.
 Pata de furtună (o mângăleală întinsă)
 rotindu-se în jurul planetei cu o viteză năucitoare
 (din x în x minute) în fiecare secundă.
 Linii trase peste. Și linii trase peste linii trase. Voci înalte:
 Nemții (mereu) în evadare într-o altă Germanie.
 Acțiunea o zbughește. Spre mai departe. Bagheta de dirijor
 se rupe. Opera care nu pune frână,
 e cu o ureche în trenuri.
 Șinele (adânc) în metroul gol
 se tânguie însingurate.

ZILE MARI

După ce am făcut dragoste stăm culcați împreună, nemișcați,
 purtați de refluxul în comun al sângelui inexprimabil,
 cu care ne-am atins strâns, dar nu am vărsat din el
 niciun sunet.
 Singura picătură curată de sudoare pe gâtul alb nu o poți trece
 în toată lărgimea sărată a acestor mari zile.
 În depărtare, la capătul adevărat
 al respirației ușoare și al textilelor pătate,
 suntem încoronați de degetele mari ale picioarelor noastre
 atât de ușor lipsite de pământ.
 De la o mână la alta e spațiul de nedovedit al statuiilor.
 Contururile vacarmului dispar la orizont. În toiul fugii, vânătorii
 au adormit în crâng cu ochii translucizi
 larg deschiși.
 Suntem plini de o licărire nemărginită care
 se întinde, dar nu se vălurește nici cât un fir de păr – precum o umbră
 tăcută
 a vânătorului, precum o umbră a unui radio cântând foarte încet pe
 undeva.
 Ca niște iazuri de mercur strălucitor ascuns
 adânc în mormintele vechilor dinastii chinezești

pe care plutesc nemișcate sălbaticele rațe clarvăzătoare, din aur.

MEȘTERUL MU INFORMEAZĂ

Poemul nu e informație. Este
tocmai ceea ce dă naștere informației.
Poemul nu este. Informația
este tocmai ceea ce dă naștere
informației. Ah, sunt atât de aproape.
Atât de aproape de mine. De un nimic veritabil
pe un vas în curs de scufundare.

MĂR VERDE (II)

Beau cu nesaț –
apa din pahar nu scade iar setea mea crește;
mușcăm din măr iar mărul ne rămâne întreg,
mereu ne crește în gură.
Nu avem unde să evadăm nici unde să ne întoarcem din nou.
Zilele fug și timpul în ele stă până la genunchi.
Zâmbetul nostru nu se vede în întuneric.
Până la infinit unul în celălalt umblă și umblăm
și nu ne mișcăm din loc;
zi noapte se perindă printre noi ceva mut, ceva fidel, ceva palid –
prietenul tău strașnic, câinele meu de pază.

UNDE E ACEA UȘĂ?

Suntem (poate) ceea ce este
concomitent înăuntru și afară. Atât de mult
încât înăuntru și afară (pentru noi)
de fapt, încetează (să existe separat).
Să fii afară nu înseamnă să nu fii
înăuntru. Vocile de-afară nu sunt
doar afară. Nu suntem doar
înăuntru (ceea ce suntem). Și totuși
(neconținut) cu fiecare răsuflare și suflare
ne lovim de lumi separate.
Sfinți fără sfințire (și fără
sfințenie?) Consacrații doar prin
propria lor tatonare perseverentă: unde
e? Unde e (acea) ușă care
are o singură față?

(Unde e acea ușă care
anihilează toate) ușile? (Unde e)
acea ușă în care lumina
stă în cumpănă? Unde (e acea
ușă) în care râde chiar râsul însuși?

LOCUL

Umbra umblă în cercul umbrei lămpii într-o dup-amiază vidă. Presiunea aceea e intensă. Fixează toate lucrurile. Pe fundul craniului tău.

Nu te clinti din locul tău. Este TU al tău. Și oasele albe, din care te-ai iscat în apropierea focului.

Și nu gelui anapoda. Cenușa mocnește din nou. Lumea este înghițită de gaura din gardul gol. Și toată albeața e în nori. Glasul nu mijeste ochii, urechea nu strigă. Oglinda stă la pândă, dar nu captează – nu reflectă nimic, toate le lasă să treacă.

Capcană este ceea ce mereu circulă în cerc, fără mișcare, deasupra ta. Să scărțâie roata morii.

Acoperișul să fie lovit de o ploaie uscată. Să dispară umbrele, bufonul să devină palid de tot. Să pocnească toate oasele mute.

Stai la pândă și respinge tot. Nu dansa. Nu tulbura apele. Nu te clinti de la locul faței. Ești acesta? Tu ești acesta?

Traduceri de **Dagmar Mária ANOCA și Lucian ALEXIU**

Jaroslav REZNÍK

Jaroslav Rezník (pseudonime Branislav Ostrochovský, Štefan Križen), este poet, autor de literatură non-fiction, scenarist, dramaturg, autor de literaturii pentru copii și tineret, traducător și editor. S-a născut în 6 aprilie 1942 la Ružomberok (Slovacia). După bacalaureatul la liceul din orașul natal (1959) a urmat cursurile de limba și literatura slovacă și limba și literatura rusă la Institutul Pedagogic din Martin (1959-1963), mai târziu muzeologia la Universitatea T.G. Masaryk din Brno (1967-1969). Între 1966-1971 a fost angajatul departamentului literar-muzeistic al Maticей slovenská la Martin. Urmare a atitudinii sale față de evenimentele din 1968, patru ani nu a avut loc de muncă. În 1975 s-a angajat la Bratislava la Agenția literară slovacă. În anul 1990, alături de alți scriitori persecutați din motive politice, a fost reabilitat și ales, în ianuarie, președinte (1990-1993) al Societății Scriitorilor Slovaci. Din 1993 devine directorul Editurii Societății Scriitorilor Slovaci. Între 1997-1999 a fost redactor-șef al cotidianului Republica Slovacă, iar din 2000 redactor la bisăptămânalul Tele plus. Ca editor, a alcătuit cinci ani la rând *Calendarul literar slovac* (*Slovenský literárny kalendár*, 1994-1998), nouă volume bibliofile poliglotte (Bibliofilie LITA), cinci antologii pentru participanții la festivalul

literar din Martin (*Slovesná jar la Martin*). Traduce din rusă și cehă. Din 2013 e președinte de onoare al Societății Scriitorilor Slovaci. Este și dramaturg, autor de literatură pentru copii și tineret, scenarii, montaje de televiziune și radiofonice, literatură document, traduceri. A publicat volumele de versuri: *Ezitare* (Váhavost', 1966); *Împărtășire* (Prijímanie, 1969); *Cu apă pe limbă* (S vodou na jazyku, 1970); *Arșiță* (Horúčava, 1993); *Demnitate și alte poeme* (Důstojnost' a iné básne, 1996); *Secretul liniei drepte* (Tajomstvo priamky, 2007); *Cu trandafirul din blazon împuscat* (S prestrelenou ružou v erbe, 2012); *Când se liniștește sângele nostru* (Keď stíchne naša krv, 2017).

Fluture

Dacă mă uimește curba fină
a formei aripilor,
dacă mă simt smerit în fața culorilor luncii,
care le-au mângâiat suprafața,
dacă admir linia directă
a zborului său în zigzag,
cu o claritate mai mare decât a zilei de vară
știu:
cel mai frumos e
e îmbrobodit
în îmbrățișarea mea.

Înțelepciunea frunzișului de toamnă

Cerul îmbufnat scuipe
în cuiburile părăsite ale păsărilor
rânjetele norilor
și frunze vechi îngălbenite,
ca niște mărgele rupte
pe sub bănci
cu buze fisurate
de iubirii vântoși
rugăciunile foșnesc
cu durere de o sută de feluri
și visează
ultimele vise verzi
despre îndepărtatele culcușuri de primăvară
cu mirosul discret de clorofilă
în caldele înmuguritele
coroane ale copacilor.

O, cuiburi părăsite de pasăre!
O, umilitul frunziș de toamnă!

Nici acum nu știți,
că umbra iubește mai mult întunericul
decât lumina,
deși bănuiește,
că doar în contopirea lor
poate fi conceput
de infinite ori!

Dar tu,
frunziș de toamnă înțelept
rugându-te în genunchi
pe pământ,
cu scurta ta cădere tăcută
cunoști
unicul adevăr absolut
din universul infinit:

Doar timpul are timp!

Zâmbet

Știu că o dată o să mi se frângă inima
din cauza puterii vieții
și a iubirii față de ea,
nu știu însă sigur,
în care punct al feței acestui
mușchi care pe întregul parcurs al vieții
se ruga cu feroare
se va întâmpla,
așa cum, primăvara, gheața nu știe
în care loc
o va ataca râul
cu apele din adânc.

Dar când se va întâmpla
când mă va tăia în adâncul pieptului
ultima frumoasă auditoare
acea mică fisură,
fisura cea plâpândă,

cicatricea tăcută
pe mușchiul surprins –
acela va fi ultimul meu surâs,
care a sărit
– invers, de data asta –
din obraz în inimă,
dar de asemenea pentru voi,
prieteni.

Mărul

Mărul cade din șorțul
pomului.

Pomul se uită la el cu seriozitate,
îi urmărește pașii
amenință cu degetele,
dar mărul,
de regulă, nu se uită înapoi.

Încearcă ascuțișul verde al ierbii,
își fardează obrații
cu culoare verde,
bea rouă verde
în loc de apă.

Și când crede
că le știe pe toate,
că a pipăit totul,
a mirosit totul
în acea junglă verde,
își bagă mâinile în buznare
și – merge... –
transportabil global
în toate colțurile lumii,
pentru a sa proprie,
de o sută de ori înlănțuită,
o netransmisibilă experiență.

Mersul pe iarbă e de-acum permis,
dar iarba e din ce în ce mai înaltă.

O pasăre

Așa ceva n-ați mai văzut:
Pe stradă rătăcește o pasăre cu o singură aripă.
Se oprește în fața rînjitelor
ferestrelor false,
acelerează în fața porților,
dă din cap la urletul câinilor.

Așa ceva n-ați mai văzut:
Pe stradă rătăcește o pasăre cu o singură aripă.
Numără pașii inimii sale
de la un colț la celălalt,
de la cărămidă la cărămizile
părăsite de tencuiala infidelă,
intersecția de la capătul străzii
mijind din ochi și veșnic speriată,
de la casa celui fără casă boschetar
fără număr,
până la disperatul billboard
cu un singur cuvânt care a mai rămas
din fostul gând: „Sunt...”

Ei bine...

Așa ceva n-ați mai văzut:
Pe stradă rătăcește o pasăre cu o singură aripă.
Așteaptă ca luminile de seară
să-i facă cu ochiul, ambiguu
și un loc al lămpilor fermecate,
provocările neoanelor fără sex,
ba și cuburile de piatră din pavimentul
umerilor noștri
iar la ea și de pe piept...
Pe urmă toate acestea le înmulțește
cu iarba cosită
prin colțurile parcului
din orașul derutat.

Mereu îi iese
ireturnabila returnabilitate

a focurilor retezate.

Vremelnicie

Ceața a căzut la pământ
și a plecat șchiopătând dureros
unde va în necunoscut.
Soarele s-a așezat cu picioarele desfăcute
deasupra peisajului,
aplaudă zgomotos
cu digitația razelor
până ce costișele albe din jur
sunt apucate de o tuse puternică
și se umplu de pete negre de lut,
ca pământul să tragă în piept
primăvara.

Așa pleacă iarna.

O iubesc!
O iubesc, când se uită smerit
în ceruri
și resemnată intră în pământ,
fiindcă – înțeleaptă și calmă –
de multă vreme își cunoaște menirea,
respectă locul său stabilit de Dumnezeu
și nu cârtește
împotriva vremelnice sale.

Iubesc vremelnicia
și omagiez lanțul ei invizibil,
dar veșnic,
cu care pe noi toți
– încălziți de dragoste
și îmbibați de răutate –
ne leagă laolaltă
și zi de zi
din adâncurile pământului
și din flăcările focului cumpătat
ne aduce aminte că doar ea este
cu certitudine, din veac în veac
veșnică.

Traduceri de **Dagmar Mária ANOCA** și **Lucian ALEXIU**

POEZIE JAPONEZĂ

Yuko OTOMO

Yuko Otomo s-a născut și a crescut în Japonia. Este artist plastic și scriitoare bilingvă (japoneză și engleză) Pe lângă haiku și alte forme de poezie, scrie și critică de artă, jurnale de călătorie și eseuri. Volume publicate: *Poeme scurte/ Small Poems* (Ugly Duckling Presse); *Mâna poetului/ The Hand of the Poet* (UDP); *Grădina: haiku-uri alese/ Garden: selected haiku* (Beehive Press), *Geneza/ Genesis* (Sisyphus Press); *PINK* (Sisyphus Press), *Studiu & alte poeme despre artă/ Study & other poems on art* (UDP), și *Elemente/ Elements* (The Feral Press). *Koan/ Koan* (New Feral Press) & *Val de căldură înghețat: proiect de promovare a poeziei, în colaborare cu Steve Dalachinsky/ Frozen heat Wave: a poetry collaboration project with Steve Dalachinsky* (Luna Bison Prods). Lucrările ei de artist plastic sunt expuse în galerii și locații selecte (Court House Gallery în the Anthology Film Archives, Tribes Gallery, Vision Festival). Este colaboratoare activă a forumului de critică de artă (www.Arteidolia.com).

*Ploaie caldă de iarnă—
îmi leg șireturile cu nod dublu*

*

*curățînd cartofi
intru în contact cu zeci de mii
de lucruri*

*

*Primăvară blîndă
le vorbesc păsărilor
prin cuvinte*

*

*Stînd degeaba
chemat de lună
o privesc*

*

*semne că vine
fără să mai vină
s-a dus furtuna*

*

Ah!

*agonie revărsându-se
castron plin cu cireșe*

*

*umbră alungită—
conul de pin nu scoate
o vorbă*

*

*vînt puternic:
o fosilă se odihnește
în palma mea*

*

*odaia nopții:
mirosul merelor
din cuvinte*

*

*prima rafală a iernii:
toată ziua caut aiurea
ceva anume*

Versiunea în limba română de **Olimpia IACOB**

Proverbe și zicători tătare

Fratele lui Mustegep Ulkusal, Negip (considerat de către tătarii din Dobrogea un erou al neamului lor), născut în 1906, în satul Azaplar (azi Tătaru), a fost arestat de către comuniști în Constanța, în zilele de Kurban Bayram ale lui 1948. După o săptămână de torturi a fost declarat mort, fără să-i fie anunțată familia. Pe acte scria *sinucidere prin spânzurare*.

Stabiliți în Dobrogea în mai multe valuri succesive (ultimul, spune Guner Akmolla, ar fi din vremea Războiului Crimeii, 1853- 1856), tătarii, care iubesc poezia, cultura, au adus cu ei și cântecele, poemele, proverbele, zicătorile. Adică tot ceea ce ține de literatura populară orală și scrisă, cu vechime încă din secolul al XII-lea.

Negip Hagi Fazıl a început școala în satul natal, apoi a mers la școala germană din Constanța, pe urmă la Seminarul Musulman din Medgidia. După absolvire, a urmat Academia Cooperativelor de Bănci, lucrînd apoi ca inspector bancar la Băncile Populare din Constanța.

După plecarea fratelui său, Mustegep Ulkusal¹, în diverse alte țări (Germania, Turcia) cu misiunea de a apăra cauza tătarilor, trece la conducerea Comitetului pentru Eliberarea Crimeii, cadru în care participă la alcătuirea listelor de voluntari pentru eliberarea țării de origine a strămoșilor săi de sun stăpânirea rusă/sovietică. Apoi, urmare a situației din Crimeea, comitetul pentru eliberare se transformă în Comitetul de Ajutorare al Refugiaților Tătari, tot sub conducerea lui.

Toate acestea vor duce, în final, la arestarea, torturarea și uciderea sa în toamna lui 1948. Până în Decembrie 1989 numele lui Negip Hagi Fazıl (Fazâl, cum mai pronunță tătarii de la noi) nu era pronunțat decît în taină, fiind trecut la „index” de comuniștii de dincoace sau de dincolo de Prut, cu precădere de cei de la Moscova. Militant, lider politic, erou al neamului său, Negip Hagi Fazâl a fost om de cultură, poet, dramaturg, culegător de folclor tătar și de proverbe tătarești.

Oferim cititorilor noștri o selecție din proverbele și zicătorile tătare culese de Negip Hagi Fazıl, în versiunea română semnată de Guner Akmolla.

Copacul nu se rupe din locul în care a fost tăiat.

Corbul cel schiop zboară în frunte. (variante “vulturul”)

Numele de aur nu ți-l transforma într-unul de bronz.

Există și o limită a umilinței.

Dacă îl provoci, va deveni luptător, dacă îl ții flămînd, va deveni hoț.

Dacă cumperi cal, ia-l din băătătură, dacă iei fată, ia-o de la rudele ei.

Datoria pentru cal și cea pentru femeie o va plăti Allah.

¹ Despre cărțile (*Tătarii - turci - crimeeni (trecutul –prezentul – viitorul, O viață în slujba Crimeii. Amintiri)*) și activitatea lui Mustegep Ulkusal am scris pe larg în „Convorbiri literare”, „Poezia”, „Kado”, „Hyperion”, „Oglinda literară”, și în cărțile despre Crimeea și personalități crimeene.

Calul moare de bici, bărbatul de la onoare.
Pentru copil strângi cureaua, pentru patrie te lupți cu dușmanul.
Pentru cel care dă e mult cinci, pentru cel care ia șase este puțin.
Pentru calul obosit este grea și încercarea de a-l ajuta.
Pe cel despărțit îl învinge chiar și puiul de cămilă.
Stomacul nesătul te sărăcește, inima rea te umple de sânge.
Nu se poate face un zid dintr-o singură piatră.
Arcul singuraticului nu se întinde, săgeata lui ne poate atinge.
Arcul singuraticului nu se întinde, săgeata celui bogat în rude, nu se pierde.
Abia după ce v-ați salvat sufletul, aveți nevoie de avere.
Nu există ținut care să nu fi fost împărțit, cal să nu fi fost chinuit.
La bătrânețe i se acrește chipul aceuia ce nu și-a trăit tinerețea.
Vara aparține sărmanului, iarna e a celor bogați.
Dorința ne pune pe calea realizării.
Averea este bucuria băiatului, plecarea bucură fata.
Calea spre inimă trece prin gâtlej.
Între bărbat și femeia lui numai un nebun se amestecă.
De viitorul unui popor ce nu-și uită trecutul nu te îndoi.
Căruța nu merge fără să lase urmă și lumea fără fată.
De socoți moare bătrânul, dacă-i vine sorocul moare tânărul.
Dacă tai pielea netezește-o, dacă peștești fata cercetează-o.
De ai noroc și-n lingură îți sare.
Tot arzând (suferind) omul se obișnuiește chiar și cu iadul.
Cel ce mult alege ori cu chelul ori cu întârziatul se va afla.
Pământul nu se împrăștie mulțimii.
Robul e pentru robi, Creatorul e pentru toți.
Nu există ființă fără de imperfecțiune.
Cel ce a furat minaretul i-a pregătit și ascunzătoarea.
Cocoșelului fața i se umflă, avutului spatele.
Orfanul ce nu moare bea apă din vas de aur.
Decât să te faci de rușine, mai bine nu prețui prea mult banul.
Apa doarme, dușmanul nu.

Calul de curse nici pe drum nu se oprește.
 Nu ieși fără gloanțe la vânătoare.
 Limba dulce șarpele liniștește, limba acră din credință te-ntoarce.
 Vita nesătulă își mănâncă părul.
 De-i moare cămila, puiul (de cămilă) îi rămâne celui norocos.
 Flăcăul aparține tatălui, fata, mamei.
 Copacul ce a înflorit fără de vreme, nu mai crește.
 Este mai de folos chiorul nostru decât ochiul fermecător al străinului.
 Să te sature la alții, apa s-o bei din ghiol.
 A coace vorba.
 Copilul bărbatului se maturizează la șaizeci de ani.
 Ce este bun obicei la alții, de ce la tine să nu fie?
 Se căsătoresc ei de nu i-ar potrivi Dumnezeu?
 Timpul petrecut în casa tatălui tău, precum trecerea zorilor este.
 De nu ai avere s-o urnești, ce să-ți spun de început?
 Muntele s-a speriat de bogătan.
 Cel cu braț puternic, lovește un om, cel cu minte puternică, lovește o mie.
 Neamului nostru la ce i-ar trebui vreun dușman, atâta vreme cât ne batem între
 noi?
 În lumea asta, unii au coroană de aur, alții au nevoie de o zdreanță.
 Lupul nu arată c-a îmbătrânit, dar își ascute dinții.
 Cincizeci de metri de pânză nu astupă gura lumii.
 Cine are fată are de ce fii mândru, cu 40 de oameni leagă prietenii.
 Când fata ta ajunge la vârsta de 15 ani, fii tu peșitorul ei.
 Nu iei de la vecin buba, năravul mai degrabă-l iei.
 Cel ce-și ascunde satul natal este hoț; cel ce-și ascunde neamul este laș.
 Fricosul oropsit devine viteaz.
 Unul este cuvântul, precum unul este Dumnezeu.
 Când m-am întrecut, eram fiul bogătașului, când m-am oprit, am înțeles limita
 zilelor mele.
 Pasărea care zboară, nu cade peste capcana de pe pământ.

Prezentare: **Marius Chelaru**
 Versiunea română a proverbelor și zicătorilor: **Guner Akmolla**

POEZIE ȘI RAȚIUNE

Dragoș COJOCARU

Rațiune, tălmăcire și răstălmăcire în *Divina Comedie*

Înainte ca Francesco Petrarca să antreneze vijelios poezia europeană pe versantul sentimental, îl avem pe Dante Alighieri, a cărui viață și operă se situează sub semnul rațiunii: fapt consacrat atât prin forma, cât și prin conținutul capodoperei sale: *Divina Comedie*. Rătăcirile juvenile, consemnate și savurate amănunțit în *Canționerul* petrarchesc, este, pentru Dante, doar punctul de plecare, eronat, pe care, cu ajutorul marii culturi premeditative a lui, o corectează, exemplar, mântuitor și inegalabil, de-a lungul marelui poem ce descrie calea spre dumnezeire, unde moralitatea ne apare figurată la o scară mai înaltă terestră și mai apoi cosmică. În cele ce urmează, vom analiza termenul înșuși de „rațiune”, așa cum Dante îl întrebuințează în cele trei secțiuni ale *Divinei Comedii*, examinând în paralel soluțiile de tălmăcire în limba română cu care au operat George Coșbuc și, respectiv, Eta Boeriu, semnatorii celor mai vehiculate două variante românești ale acestei capodopere universale, la a cărei universalitate au contribuit după puterile lor. Ca de obicei, accepțiile semantice ale termenului în discuție vor fi preluate după *Enciclopedia Dantesca...* publicată de Giovanni Andrea Scartazzini în 1898, din simplul motiv că, prin caracterul ei sintetic, se dovedește a fi, pentru scopul nostru, mai îndemâncoasă decât edițiile ulterioare, mult mai analitice, ale unor astfel de enciclopedii realizate sau îngrijite de savanți mai apropiați nouă în timp.

Rubrica dedicată aici termenului *Ragione* pornește, firește, cu etimologia sa latinească, iar definiția care îi corespunde este: „Facultate intelectuală, prin care omul judecă lucrurile și se guvernează pe sine”. O binevenită precizare imediată are în vedere contextualizarea medievală și ne servește drept punct de legătură cu articolul nostru anterior: „În limbajul scolastic, *ratio* înseamnă uneori același lucru cu Intellect, și se împarte în speculativă și practică; uneori desemnează acțiunea intelectului, mai cu seamă acțiunea discursivă; uneori definiția lucrului sau, de asemenea, cauza finală, cea formală sau oricare alta” ș.a.m.d. Nu e de mirare că vocabula e utilizată de Dante de numeroase ori, în toate operele sale. Numai pentru *Divina Comedie*, Scartazzini a socotit 32 de ocurențe, distribuite după cum urmează: 7 în *Infern*, 14 în *Purgatoriu* și 11 în *Paradis*. Iar examinarea lor cea mai profitabilă ni se pare a se impune în ordinea dictată de accepțiile semantice.

Sensul cel mai consolidat, atât la nivel științific, cât și la nivelul uzului curent, este acela de „Facultate rațională”. În această accepție, termenul apare pentru prima oară în *Infern*, în faimosul cânt al iubirii trupești, dominat de figura Francescăi da Rimimi. Aici, călătorul Dante întâlnește sufletele condamnate ale luxurioșilor, purtate prin văzduh de o furtună perpetuă și violentă care îi prilejuiește următoarea deducție: „*Intesi che a così fatto tormento/ enno dannati i peccator carnali,/ che la ragion sommettono al talento*” (*Inf. V*, 37-39)¹. Așadar: „Am înțeles că la un astfel de chin/ sunt osândiți păcătoșii trupești,/ care rațiunea o subjugă poftelor”. Iată întreaga terțină în tălmăcirea lui George Coșbuc: „Știi că ăstor chinuri infernale/ supuși sunt cei ce-având plăcerea țel/ fac mintea roabă poftelor carnale”. Vedem cum traducătorul introduce adjectivul „infernale” pentru rimă, întrucât sintagma „pofte carnale” îi este lesne inteligibilă cititorului român, ea putând echivala, în semantica terținei, impactul remarcabil pe care expresia *peccator carnali* îl produce în originalul dantesc. În privința „rațiunii”, poetul nostru o traduce prin „minte”, la fel cum procedase, în repetate rânduri, cu „intelectul” și aceasta va rămâne opțiunea sa în majoritatea colpeșitoare a situațiilor următoare. Iată însă și versiunea Etei Boeriu: „Văzui atunci că pe-astă cruntă cale/ sunt osândiți cei ce-au robit în gând/ puterea minții poftelor carnale”. Aici, sporul explicativ „puterea minții” este pertinent, întrucât rațiunea este o „facultate”, dar adaosul „în gând”, justificabil teologic, dar și prin necesitatea rimei duble din terțina ulterioară, limitează numărul păcătoșilor prin excluderea celor ce au purces și la fapte: fapte dictate, ca și la Coșbuc, de aceleași lesne inteligibile „pofte carnale”...

Mai departe, în *Purg.* III, 3, întâlnim un caz în care lectura originalului iscă interpretări diferite: este vorba de definirea Purgatoriului ca *monte ove ragion ne fruga* („muntele unde rațiunea ne împunge”). După cum afirmă Natalino Sapegno, unii comentatori înțeleg aici prin termenul „rațiune”: „conștiința care îmboldește omul la căință și la ispășire”; el însuși consideră, însă, că Dante se referă la „justiția lui Dumnezeu [care] ne chinuie pentru a ne purifica”, optând astfel pentru o lectură ce nu se mai încadrează în clasificarea semantică a lui Scartazzini (dar care este împărtășită și de mai recente comentarii ale lui Fallani și Zennaro). În aceste condiții, este și mai interesant de văzut cum s-au descurcat traducătorii noștri. Și iată-l pe Coșbuc luând distanță de ambele variante luate în seamă de Natalino Sapegno: „muntele acel/ spre care-a noastră

¹ Toate citatele din *Divina Comedie* în limba italiană urmează ediția lui Natalino Sapegno din *Bibliografie*.

„minte-n veci ne-nvîță”. El se agață de accepția lui Scartazzini, dar înțelege că muntele Purgatoriului însuși este țelul către care rațiunea îl îmboldește pe om. În ceea ce o privește, Eta Boeriu profită admirabil de extravaganța coșbuciană a momentului pentru a oferi o variantă în acord cu accepția dominantă: „muntele din care/ ne-mparte chin cereasca judecată”...

Mai departe, în *Purg.* III. 34, Dante reia termenul *ragione* într-o formulare care, de această dată, nu lasă loc mai multor interpretări: „*Matto è chi spera che nostra ragione/ possa trascorrer la infinita via/ che tiene una sustanza in tre persone*”. Este vorba de rațiunea umană surprinsă în mărginirea ei: „Nebun este cine speră că rațiunea noastră/ ar putea parcurge calea infinită/ care ține o substanță în trei persoane”. Coșbuc menține în joc „minte” pentru „rațiune” și schimbă infinitul spațial cu cel temporal, redând acceptabil, în cele din urmă, sensul terținei: „Nebun acel ce speră c-ar putea/ pătrunde-a voastră minte veșnicia/ ce ține pe-Unul în trei fețe-n ea”. Eta Boeriu oferă, încă o dată, variațiuni (cu virtuozități de adaos) pe o temă coșbuciană: „Smintit e cel ce crede c-a lui minte/ e-n stare să pătrundă veșnicia/ ce-adună într-una trei făpturi preasfinte”. Din păcate, ea confundă esența cu fenomenul și Creatorul cu creația, inversând raportul, astfel încât dumnezeirea nu e prezentată într-o *substanță* (adică esență) manifestată în cele trei *persoane*, ci ca trei produse ale ei înseși („făpturi”), iar adjectivul (bine zis: adjectivul) „preasfinte”, oricât de bine-intenționat, nu le poate ridica din această condiție. În plus, contopirea celor trei „făpturi” într-una singură, tot făptură și ea, afirmată de teologia fără profesor a harnicei traducătoare, e și ea un prilej de coșmarescă fantazare, în aprig dezacord cu blând-luminosul paradox dumnezeiesc al Sfintei Treimi. Pe de altă parte, în textul tradus de Eta Boeriu, cel puțin „minte” omenească a rămas la locul ei: un loc hotărât de Dumnezeu, consemnat de Dante și confirmat de Coșbuc...

Delimitarea metodică (și narativă) a rațiunii umane (constituită științific în filosofie) de credință (care face obiectul teologiei) este operată de personajul Vergilius într-o altă terțină din *Purgatoriu* (XVIII, 46-48), unde maestrul își înștiințează învățăcelul după cum urmează: „*Quanto ragion qui vede/ dir ti poss'io; da indi in là t'aspetta/ pur a Beatrice, ch'è opra di fede*” (adică, într-o tălmăcire directă: „Atâta cât vede aici rațiunea/ pot eu să îți spun; mai departe așteaptă-te/ și [de] la Beatrice, căci este [o] lucrare [ce ține] de credință”). În context, „aici” înseamnă „în această chestiune”, introdusă de Dante-învățăcelul în cele două terține anterioare: este vorba, foarte pe scurt, de responsabilitatea sufletului în săvârșirea binelui și a răului. Coșbuc profită de „vederea” din original pentru a strecura în textul său, metaforic și benign, și organul specializat, și traduce

ideea în mod inatacabil, încă o dată fidel opțiunii sale lexicale (care înmănunchiază sinonimic intelectul și rațiunea): „Cât pot să vadă ochii minții/ ți-am spus; de-aici Beatricei tale-i cere/ dovezi apoi, că-i chestie-a credinții”. Șarja tălmăcitorului provine doar din adjectivul posesiv asociat Beatricei („tale”), lecturabil fie într-un sens sentimental (nu tocmai compatibil cu situația narativă), fie într-un sens etimologic al numelui Beatricei (cea care îl va face duhovnicește „fericit” – *beatus* – pe Dante însuși). Eta Boeriu încearcă din nou să se disocieze de antecedentul coșbucian, iar rezultatul sună așa: „Eu pot să-ți spun câte mă-nvață știința,/ răspunse el; ci-n Beatrice cată/ de vrei mai mult, căci dânsa-i cu credința”. În această tălmăcire, păcatul mai mic (de ordin semantic, acela al înlocuirii „rațiunii” cu „știința”, o substituție periculoasă mai mult pentru cititorul modern nefamiliarizat cu filosofia) este dublat printr-un păcat mai mare (de ordin metric, întrucât endecasilabul dantesc presupune, din nou, sinereza celor doi „i” altminteri separați din „știința”, care se cere citită „ștința”)...

O altă terțină din *Purgatoriu* în care rațiunea figurează cu sensul de „facultate intelectuală” (XXVI, 121-123) nu aduce nimic nou în original, dar merită citată în excursul nostru analitic pentru felurile spectaculoase în care a fost tradusă. Iată cum sună terțina respectivă, mai întâi în italiana lui Dante: „A voce più ch'al ver drizzan li volti,/ e così ferman sua oppinione/ prima ch'arte o ragion per lor s'ascolti” (într-o traducere liberă: „Spre zvon mai mult decât spre adevăr își îndreaptă [ei] privirile,/ și astfel își fixează opinia/ înainte ca artei sau rațiunii să îi dea ascultare”). Această terțină, cuprinzând accente de polemică stilnovistă îndreptată împotriva lui Guittone d'Arezzo și a imitatorilor acestuia, este redată în limba română prin mijloace nu mai puțin frapante. De această dată, George Coșbuc reface cărțile nervos și pare grăbit să etaleze o versiune ce ne apare derutantă, prin aceea că „sună” mult mai complicat decât originalul (pe lângă variația și adaosul lexical din primul vers, drept dovadă stă mulțimea amănunțioasă de cratime cu care își cârpește discursul): „Nu-n fond văd ei, ci-n larma cea deșartă/ talent, și-astfel închid păreri ce-avură/ mainte-a ce-asculta de minte-ori artă”. Nu uită însă marele poet să lase, mai departe, „mintea” la locul ei. Și iată că Eta Boeriu intervine punctual și pune „steagul românesc/ pe crâncena redută”, introducând, în sfârșit, corespondentul autohton – „rațiune” – al italianului *ragione*: „Nu pe-adevăr pun preț, ci pe minciune/ și nu țin seama, judecând, nici unii/ de artă, de-a ei legi, ori de rațiune”. Pentru această (totuși, vremelnică) victorie lexicală a „rațiunii” în limba română, traducătoarea a contribuit cu evocarea, suplimentară în raport cu originalul dantesc, a „legilor” artei,

dar, pasămite tocmai sub presiunea acestora, a jertfit, în rimă, pluralul îndătinat al „minciunelor” din partea locului...

O problemă de ordin scolastic o presupune un alt vers din *Purgatoriu* (XXIX, 49), care în originalul editat de Natalino Sapegno sună în felul următor: „*la virtù ch'a ragon discorso ammanna*” și pentru a cărui deslușire savantul italian identifică în „virtutea” invocată în text „facultatea perceptivă” și recurge la un citat explicativ din Tommaseo: este vorba, așadar, de acea facultate „care, asumând adevărul lucrurilor exterioare, îi pregătește rațiunii materia discursului, adică a deducției și a judecății”. Coșbuc nu avea cum să recurgă la explicația lui Natalino Sapegno, dar se vede că nu l-a avut în bagaj nici pe Niccolò Tommaseo, întrucât îi oferă acestui vers o variantă mult mai pedestră, prin interpretarea strict psiho-fiziologică a „discusului”: „puterea care minți-i dă vorbire”. Pășind mai departe pe făgașul deschis de poetul *Cetății Neamțului*, Eta Boeriu alege să aprofundeze lectura antecedentului prin recursul (cu iz medicinal) la păguboasa deficiență aferentă: „virtutea ce te scoate din mușeală”. Ne plasăm, în ambele versiuni, la o distanță considerabilă de „facultatea perceptivă” identificată de Sapegno (sau de Fallani și Zennaro, care, citându-l pe Bruno Nardi, o numesc „virtutea intelectuală”, cu aceleași atribute). În plus, nota explicativă de subsol, corespunzătoare „virtuții” cu pricina, a lui Alexandru Balaci, ale cărui comentarii au fost adoptate în ambele ediții (George Coșbuc și Eta Boeriu) pe care lucrăm, nu face decât să accentueze nedumerirea: aceasta este „puterea de adâncime”, spune lapidar inimosul italianist...

Urmând traseul parcurs de Dante însuși, urcăm spre *Paradis*, unde aflăm o întrebuintare a termenului care ne interesează (II, 56-57), atunci când proaspăta, paradisiaca învățătoare, Beatrice, îl anunță pe călătorul astral: „*poi dietro ai sensi/ vedi che la ragione ha corte l'ali*” („căci [doar] de pe urma simțurilor/ vezi că rațiunea are aripile scurte”, reiterând astfel ideea limitelor rațiunii umane, atunci când aceasta din urmă prelucrează doar datele oferite de simțuri. Ajuns aici, George Coșbuc se aliniază, finalmente, terminologiei scolastice oficiale și traduce *ragione* prin „rațiune”, menținând, în principiu, nealterată și ideea din original: „când vezi că și urmând vrun simț, ce mici/ spre zbor arîpi rațiunea voastră are”. Eta Boeriu alege să păstreze, în acest caz, pentru „rațiune”, „mintea” pe care se bizuie, mai mereu, dar nu și de această dată, Coșbuc. Ea își stabilește ca punct de plecare metafora sobră din discursul scolastic al Beatricei, dar o răstălmăcește reducând numărul aripilor la una singură, pe care o re-înfățișează într-o nouă imagine poetică, de un romantic, sfâșietor dramatism, cu apăsătoare conotații ecleziastice și cu zumzetul

aliterativ de rigoare: „când după simțuri vezi/ c-aripa minții în zadar se zbate”...

În sfârșit, mai aproape de finalul călătoriei cerești întreprinse de personajul Dante, termenul „rațiune” intervine într-un argument prin care Beatrice își lămurește ucenicul în privința vechimii îngerilor (*Par.* XXIX, 43). Obiectul acestui argument îl constituie adevărul (*questo vero*) care a fost enunțat în prealabil „în multe locuri de scriitorii Sfântului Duh” (adică în numeroase pasaje din Biblie) și care constă în „creația simultană a inteligențelor și a lumii sensibile” (potrivit concisei formulări a lui Natalino Sapegno). În versul care ne interesează – „*e anche la ragione il vede alquanto*” („și de asemenea rațiunea îl vede întrucâtva”) – pronumele în acuzativ *il* („îl”) are ca antecedent tocmai acest „adevăr” afirmat în Sfânta Scriptură și întărit – precum aflăm din notele dantologului italian – de gânditori creștini precum Petrus Lombardus și Sfântul Toma din Aquino. George Coșbuc traduce versul într-un mod cât se poate de limpede, nuanțând mai slabele puteri ale rațiunii prin adverbul concesiv și renunțând la pronumele în acuzativ (fără a afecta sensul în context), dar rămânând fidel până la capăt (cum am văzut, cu o singură excepție pentru această accepție) opțiunii sale terminologice, bine fixată pe „minte”: „și-n parte chiar și-a voastră minte vede”, spune el. Mult mai elastică în corespondențele dintre terminologia originalului și propria sa traducere, Eta Boeriu revine la exactitatea scolastică a vocabulei „rațiune”, dar reformulează, din nou, discursul sobru al celestei dascălițe printr-o metaforizare personificatoare de săltăreață alură, cu tentă sufletistă: „Vă sare și rațiunea-ntr-ajutor”...

În cele de mai sus, am analizat, în ordinea prezențelor din textul *Divinei Comedii*, soluțiile adoptate de cei mai reputați doi traducători în limba română ai capodoperei dantești – George Coșbuc și Eta Boeriu – atunci când au avut de rezolvat redarea în limba română a termenului italian *ragione* („rațiune”), numai atunci când acesta a fost întrebuințat de Dante cu sensul său principal de „facultate rațională”. În acest scop, am urmat reperele textuale propuse de Giovanni Andrea Scartazzini în a sa *Enciclopedia dantesca*... tipărită în 1898. Alte accepții, prezente în textul *Divinei Comedii*, ale aceleiași vocabule includ: „motiv”, „rost”, „materie”, „fundament” și altele similare; „demonstrație argumentată”; „explicație”; „dialog”, „conversație”, „discurs”; „lege”, „drept”; „opinie”; „proprietate”, „posesie”, „avere”... pe care le vom examina cu următorul prilej. De asemenea, termenul *ragione* apare, în originalul dantesc, într-o serie de

locuțiuni verbale și de sintagme substantivale, care însă nu intră, cel puțin deocamdată, în sfera noastră de interes.

Pentru o extensie – mai întâi problematică, însă în cele din urmă lămuritoare – a discursului conceptual, scolastico-metafizic, asupra terminologiei dantești legate de *rațiune*, trimiterea necesară este tot către lucrarea doctrinară *Convivio*, apărută în limba română sub titlul *Ospățul*, în traducerea semnată de Oana Busuioceanu, cuprinsă în volumul de *Opere minore* ale lui Dante Alighieri, cu o introducere, tabel cronologic și note introductive de Virgil Cândea, la Editura Univers în anul 1971.

Bibliografie esențială:

- Dante: *Divina Commedia*, introduzione di Italo Borzi, commento a cura di Giovanni Fallani e Silvio Zennaro, Roma, Newton-Compton, 1996²;
- Dante: *La Divina Commedia* [3 vol.: *Inferno*; *Purgatorio*; *Paradiso*], a cura di Natalino Sapegno, Firenze, La Nuova Italia, 1985³;
- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în românește de George Coșbuc, București, ESPLA, 1954; 1956; 1957;
- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în românește de Eta Boeriu, București, Minerva, 1982.
- Scartazzini, G.A.: *Enciclopedia Dantesca. Dizionario critico e ragionato di quanto concerne la vita e le opere di Dante Alighieri, Volume II (Parte prima)*, M-R, Milano, Hoepli, 1898.

Cristina RUSU

Revelația biblică, sinergie rațiune-simțire a credinței omului în Dumnezeu

Încă din secolul al XII-lea, după filosofia tomistă (a lui Tomas de Aquino – teolog, filosof), în lucrarea *Summa theologiae* găsim: „Credința semnifică acordarea intelectului cu ceea ce este crezut” sau „Credința nu are același interes ca rațiunea naturală, care demonstrează ce anume este crezut, ci tinde către acele lucruri pe care un om este înclinat să creadă, de exemplu, lucruri ce au fost spuse de Dumnezeu și confirmate de miracole.” Lucrarea a fost secole de-a rîndul dezbătută de cei mai mari teologi catolici și ortodocși, care au adus contribuții valoroase la deslușirea conceptului de rațiune, credință și miracol. Dar, dacă rămînem în spațiul ortodox al scrierilor Sfinților Părinți, observăm că se pune accent pe minte și suflet sau altfel spus, pe rațiunea minții și pe cea a sufletului. A raționa este egal

cu a vedea la unii dintre oameni iar, la alții, a simți este egal cu a raționa sufletește. Cunoașterea obiectivă este egală cu rațiunea de a palpa iar cea subiectivă legată oarecum de a simți. Ele sînt în reală concordantă, unite și nedespărțite. Căci Apostolul Toma, numit și necredinciosul, a vrut să vadă rănile lui Iisus ca să creadă, iar Iisus nu l-a certat spunîndu-i că a stat atîția ani lîngă el și că nu a văzut ce trebuia de văzut, adică adevărul, ci i-a arătat semnele de pe corp.

Sfîntul Vasile cel Mare îl dă exemplu pe Moise, care mai întîi și-a exersat mintea cu învățăturile egiptenilor apoi s-a întărit prin credință în învățătura dumnezeiască. Și, în alt exemplu, spune despre profetul Daniel, care a studiat întîi din înțelepciunea haldeilor. Și tot el spune: „Un criteriu esențial îl reprezintă discernămîntul. Este nevoie de cultivarea discernămîntului, de exersarea unei minți capabile să selecteze ceea ce este potrivit cu învățătura creștină”. Fără un discernămînt clar nu poți ajunge să îl cunoști pe Dumnezeu, acela care nu se vede și nu este palpat. Sfîntul Ioan Damaschin scrie despre revelație și adevăr. El crede că revelația de a ne descoperi pe noi înșine prin rațiune este o revelație naturală, pe care Dumnezeu a pus-o în însăși firea lucrurilor. Ea există în structura ființei umane. Gotthold Ephraim Lessing (1729-1781, scriitor, teolog, filozof german), abordează ca un critic pătrunzător adevărurile înrădăcinate în revelație: „Marile adevăruri religioase nu au fost raționale când au fost revelate, dar au fost revelate pentru a deveni raționale. Revelația creștină trebuie să fie un auxiliar indispensabil rațiunii”. Omul este și rațiune și suflet și ar trebui să surprindă natura divină în realul lucrurilor. Sfîntul Antonie cel Mare scrie: „Dar raționali sunt numai aceia care au sufletul rațional, pot să deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvârșesc cu multă mulțumire către Dumnezeu. Mintea se arată în suflet, iar natura în trup. Mintea îndumnezeiește sufletul, iar natura e revărsată în trup. În tot trupul este natură, dar nu în tot sufletul minte. De aceea, nu tot sufletul se mîntuiește”. Și tot el spune că: „Sufletul îndumnezeit presupune o profunzime a minții, un dor al ei către perfecțiune. Mintea (rațiunea) este îndrumătoare, pune ființa pe drumul către Dumnezeu. Ea este clarviziune, luminătoare a căii ce duce către cer. Căci mintea vede toate, chiar și cele din ceruri. Și nimic nu o întunecă, fără numai păcatul... Prin trup omul este muritor. Dar prin minte și cuvânt, nemuritor”. Gînd, simțire, faptă acestea sînt o integralitate de exprimare a trupului întreg cel creat de Dumnezeu. Mintea și sufletul trebuie să îl iubească pe Dumnezeu în același fel.

În toate versetele Noului sau Vechiului Testament găsim nenumărate exemple prin care omul este îndemnat să raționeze și să înțeleagă tîlcul din Parabolele lui Iisus Hristos sau din Pildele lui Solomon. Mîntuitorul Hristos vorbește în pilde, unele dintre ele mai puțin facile de înțeles. El îl lasă pe om să descopere singur, să înțeleagă și să își pună mintea la lucru raționînd corect, ca să descopere adevăratul sens al acelor cuvinte.

În Vechiul Testament, în Cartea Profetul Iezechiel găsim o frumoasă parabolă în versuri. Ierusalimul este cucerit de Nabucodonosor iar populația ia drumul exilului. Profetul Iezechiel este trist după această viziune și știe că Dumnezeu a trimis pedeapsă peste poporul său. Versurile sînt tulburătoare: „Așa grăiește Domnul:/ Pune căldarea la foc/ și toarnă apa într'însa;/ și pune'n ea bucățile de carne/ – fiecă bucată pe alese -/ șoldul și umărul desprinse de pe oase, luate din vite anume alese/,/ și arde oasele sub ele [...] O, cetate a vărsărilor de sânge!;/ căldarea-n care este rugină/ și de pe care rugina nu se ia/ golită va fi bucată cu bucată [...] Că Eu voi atîta tăciunii/ și lemnele le voi spori/ și foc-văpaie voi aprinde...”. Pentru un om de rînd aceste versuri pot fi de nedeslușit. Așa cum sînt multe din parabolele Bibliei. Profeții căutau un anumit mod de exprimare ca poporul să poată înțelege cuvîntul transmis de Dumnezeu. Această deslușire, această gîndire limpede o aveau puțini oameni. S-au scurs mii de ani și multe din parabole au fost tîlcuite spre folos și înțelegere. De ce a preferat Dumnezeu să trimită cuvîntul Său în acest fel, în parabole? De ce Iisus a folosit parabolele pentru a se adresa mulțimii? Pentru că știa că doar cei uniți în minte și inimă vor înțelege aceste cuvinte, adică le vor înțelege cu mintea esență. Mintea este un ansamblu foarte complex de însușiri, energii a căror clasificare nu e ușor de făcut. Puterea de cunoaștere lucrează în minte cu imagini și gînduri, rațiune și intelect și sesizează diferite elemente de percepție dobîndind astfel discernămint și intuiție. Sfîntul Maxim Mărturisitorul ne spune că: „Proprie minții îi este căutarea (o mișcare simplă însoțită de dorința... spre ceva ce poate fi cunoscut), pe cînd rațiunea are ca specifică cercetarea (distanțiere simplă însoțită de intenție). Departate, așadar, de a fi identice, dar, totodată, nici opuse. Deși mintea (ca și cunoaștere intuitivă) e mai adîncă decît rațiunea (ca și cunoaștere discursivă, ca autorevelare a minții), totuși ultima pornește și se întoarce la prima”.

Dumnezeu le-a dat oamenilor harul. Harul reface legătura dintre minte și inimă. Mintea coboară în inimă, adică energia se întoarce spre esență, în sine însuși. Gîndurile sînt în acel moment îndreptate spre inimă. Mintea lucrează după fire, își supune partea irațională și contemplă astfel

rațiunile lucrurilor. Întoarcerea minții în inimă este de fapt descoperirea propriei persoane, a propriului centru ființial a iubirii, a lui Dumnezeu. O minte care Îl iubește pe Dumnezeu este o candelă care luminează toată viața sufletul nostru.

Bibliografie:

Biblia, Editura Renașterea, Cluj-Napoca 2009

Scrieri dogmatice și exegetice, Sfântul Vasile cel Mare, Editura Basilica, 2011

Biblia comentată. Poezia Vechiului Testament, Editura Institutului Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 2000

Filocalia, Dumitru Stăniloae, Editura Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2008

Teologia Sfântului Antonie cel Mare, Preot Marcu Toma, Editura Evanghelistos, 2018

Războiul nevăzut, Teofan Zăvorâtul, Editura Sihăstria, 2013

Daniela ANDRONACHE

Rățiune și raționament în baladele populare engleze și în lirica engleză cultă

Dacă secolul al XIV-lea britanic este indiscutabil marcat de personalități literare precum Geoffrey Chaucer, William Langland și John Gower, în secolul al XV-lea doar baladele populare sunt cele care rețin atenția criticilor și a istoricilor literari. Acestea se disting printr-un pronunțat caracter național, având în centrul lor figura unor personaje emblematice pentru societatea engleză din acele timpuri.

Dintre baladele populare engleze, ciclul despre Robin Hood este probabil cel mai cunoscut, dar sunt și balade care vorbesc despre drame domestice, lupte între nobilii englezi, povestiri fantastice și întâmplări comice în care istețimea englezului din popor se dovedește a fi superioară celei a unui înalt cleric. O astfel de baladă este „Regele John și episcopul”. Regele John, care guvernează „ca un satrap”, află că episcopul de Canterbury a dobândit o avere chiar mai mare decât a sa și, dorind să pună mâna pe această avere, îl cheamă la curte pe episcop și îi dă trei probleme spre rezolvare: „Povestea veche ce veți asculta/ E despre John, crai mare-n vremea sa,/ Născut englez, tronând ca un satrap;/ În toate celea și-a făcut de cap./ De la o vreme începuse să-l înjure / Pe biet episcopul de Canterbury,/ Căci izbutise omul să închege/ Avere mai dihai decât un

rege;/ Tinea o casă decât el mai mare/ Și o ducea în praznic și serbare;/
 Și casa zilnic îi era bătută/ De oaspeți ce-ajungeau pîn-la o sută;/ Și vreo
 cincizeci de paji pe legea mea,/ Slujeau episcopul în strai de catifea./
 Duhovniceasca față cu grăbire/ La curtea rigăi își dădu de știre./ Cum îl
 văzu acesta pe-arhiereu,/ Cum îi grăi: - «O, oaspete al meu!/ Nu este om
 s-aștept cu-atâta dor,/ Fiind tu de coroană trădător.»/ Vlădica, iarăși: -
 «Domnul meu să știe/ Că risipesc ce-mi aparține mie;/ Și socotesc - nu-ți
 fie cu bănat -/ Că știu să cheltui banul cîștigat.»¹

În ciuda răspunsului ferm și pertinent al episcopului, regele nu ezită
 să îl amenințe cu moartea și cu confiscarea averii în cazul în care acesta nu
 va fi capabil să rezolve respectivele probleme: - «În scurt», îi zise domnul,
 ai să mori/ De nu vei dezlega trei ghicitori;/ Voi pune să-ți rezeze
 căpățîna/ Și-averea-ți toată mie-o să-mi rămînă./ Întîi și-ntîi, te uită, zise
 John,/La-acest de aur sceptru și la tron/ Și spune-mi față cu-al meu sfat
 domnesc:/ Eu, după tine, cîți arginți plătesc?//Al doilea, să-mi spui cît
 timp anume/Mi-ar trebui să-nconjur astă lume;/ Al treilea, oriunde m-aș
 afla,/La ce gîndesc, să-mi spui, sfinția ta./ Aștept, dar, să-mi răspunzi de la
 obraz,/ Și douăzeci de zile-ți dau răgaz.”²

Neîncercându-se pe deplin în puterea sa de rațiune și auzind
 amenințarea cu moartea, episcopul se întristează amarnic și pleacă după
 ajutor la savanții de la Cambridge și Oxford, dar fără niciun folos din
 păcate: „Plecă preasfîntul și a doua zi/ La Cambridge și la Oxford se opri;/
 Dar nu găsi acolo firoscos/ Răspuns să-i poată da de vreun folos./
 Episcopul cercă mîhnire mare/ Și multă îl cuprinse întristare;/ Și, pîn' la
 urmă, de ipohondrie,/ La țară se ascunse-ntr-o chilie.”³

Însă Dumnezeu nu îl abandonează pe credinciosul său rob și îi
 trimite un ajutor nesperat în persoana unui cioban, frate vitreg al
 episcopului. Ciobanul îl întâmpină cu veselie pe fratele său de rang înalt și
 îi urează bun venit cu multă bunăvoință: „Un vitreg frate-al său, cam
 năzdrăvan,/ Trăia acolo și era cioban;/ El îi făcu primire mult aleasă/ Și-i
 spuse: - «Bine ai venit acasă!// Ce s-a-ntîmplat? De ce ești abătut?/ Om
 veșnic vesel doar te-am cunoscut!// Răspunse popa: - «Toate-s cum au
 fost;/ Iar de n-ar fi, să-ți spun are vreun rost?»⁴

¹ *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi*, vol. 1, Editura Minerva, București, 1981, p. 117.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ Ibid., p. 117-118.

Dornic să își ajute fratele, ciobanul insistă să afle ce îl supără pe episcop. În plus, acesta e încrezător în judecata și în puterea sa de rațiune, deși e conștient de umila sa poziție socială: «Știi, spuse baciul, deseori, zic unii./ Pe înțelepți îi dovedesc nebunii./ Destănuiește-mi păsul tot și, zău,/ De nu-ți fac bine, n-am să-ți fac nici rău.»¹

Încurajat de insistențele fratelui său și convins fiind de bunele intenții ale acestuia, episcopul îi povestește despre necazul care îl frământă. Imediat fratele decide să meargă la curte și să vorbească cu regele în numele episcopului: „Ciobanul chicoti: – «Mare scofală! / Ce Dumnezeu, că doar ești om cu școală! / La dă-mi veșmîntul tău duhovnicesc./ Să merg la curte,-n locu-ți să vorbesc.»”²

Plin de curaj și încredere în sine, ciobanul se înfățișează regelui care crede că vorbește cu însuși episcopul pe care îl invită să îi răspundă la întrebări: „Se-nfățișă ciobanul, dar, la tron/ La domnitorul zis pe nume John./ ‘L întâmpină și-i zise preaînaltul: - «Mă bucur c-ai venit – neștiutor/ (Prea semăna un frate cu ălaltul)/ Că omul e cioban și nu păstor- //Sfințit părinte, bine ai ajuns!/ Ei, știi la întrebări să dai răspuns?»/ Ciobanul spuse-atunci: – «Măria ta,/ Întîia întrebare cum suna?»// «Întîia? Păi, te uită, zise John,/ L-acest de aur sceptru și la tron/ Și-mi spune, față de-al meu sfat domnesc;/ Eu după tine, cîți arginți plătesc?»³

Regele e convins că l-a înțeles pe episcop cu această întrebare, însă are surpriza să constate că l-a subestimat pe „înaltul cler”: „– «De, știu eu, mărite doamne, cîți?/ Vreo douăzeci și nouă – cam atîți;/ Căci domnul care ne-a răscumpărat/ Cu treizeci de arginți a fost trădat/ De-acei iudei mișelnici; iar Iisus/ E c-un argint ca tine mai presus.»// John rîse și jură: - «Pe sfințu-Andrei,/ Credeam că am un preț mai mare! Ei,/ A doua întrebare: cît anume/ Mi-ar trebui să-nconjor astă lume?»// Grăi ciobanul: – Față luminată,/ Trezește-te cu soarele odată,/ Urmează-l pînă cînd răsare iar/ Și truda n-o să-ți fie în zadar.// Întocmai de vei face, negreșit/ Ai să ajungi de unde ai pornit; / În douăzeci și patru ceasuri, iată, / Putea-vei să înconjori lumea toată,/ De la un cap la celălalt adică – / Să mergi cu soarele, altă nimică.»”⁴

În versurile următoare, interlocutorul regelui își dezvăluie identitatea, iar regele este peste măsură de uimit și totodată încântat de istețimea și raționamentul ciobanului. Ii propune pe loc să îl numească

¹ Ibid., p.118

² Ibid.

³ Ibid., p. 119

⁴ Ibid., p.119-120

arhiereu, însă ciobanul refuză răspunzând că nu știe să scrie și nici să citească. Auzind acestea, regele îi oferă „trei sute de ducăți”: „«Atuncea vei primi pe an, curați,/ Din partea mea, trei sute de ducăți;/ Ți-i dau din suflet și cu bucurie,/ Fiindcă ai fost la mine-n ospete.»”¹ Bucuros, ciobanul acceptă oferta regelui și se întoarce în satul și la fratele său spunându-i: „– «Frăține, cu noroc a fost să fie,/ Căci te-am scăpat cu viață și moșie;/ Măria sa nu-i supărat pe noi – /Iertarea iat-o pentru amîndoi.»”²

Balada se încheie cu cuvintele autorului anonim care elogiază istețimea și raționamentul strălucit al unui cioban englez care, datorită acestor calități ale sale, devine demn de a fi comparat cu însuși regele David din Vechiul Testament: „Ați mai văzut așa cioban vreodată,/ Cu-o minte într-atît de luminată/ Că-n strai popesc știut-a să dezlege/ Ce întrebări l-a întrebat un rege?/ Ați pomenit să aibă un cioban / Trei sute și cincizeci de funți pe an?// Potrivă lui eu nu am întîlnit,/ Nici n-am să întîlnesc. Dar – am greșit./ Din toți, cu dînsul asemănător/ Doar David regele, ce-a fost păstor.”³ (traducere Leon Levițchi)

Balada populară „Fermierul cel hîtru” prezintă înfruntarea dintre un moșneag și un tîlhar care îl are câștigător pe cel dintîi ce se dovedește mai ager la mînte decât cel din urmă. Mergând să își plătească arenda, bătrînul întîlnește în drumul său un tîlhar care, din vorbă în vorbă, află scopul călătoriei bătrînului, știe că acesta are bani asupra sa și decide să îl jefuiască: „Și cum mergeau și nu gîndea/ Moșneagul la restriște,/ Tîlharul scoase un pistol/ Și-i spuse să nu miște.// Bătrînul, om isteț de fel/ (Și-n lume sunt destui),/ Zvîrli desaga peste-un gard: / – «Mai pune-ți pofta-n cui!»/ Înnebunit, după desagă/ Sări din șea tîlharul/ Și-i dete moșului să-i țină,/ 'Ntr-acestea, armăsarul.”⁴ Bătrînul nu stă pe gînduri, încalecă armăsarul și pornește în galop. Tîlharul strigă în urma lui, însă acesta îi răspunde bucuros: „«– Stai! Să-mpărțim frățeste! Stai!»/ Răspunse moșul: «– Aș!/ De cînd tot vreau să păcălesc/ O dată un pungaș!»”⁵

Văzându-se scăpat de tîlhar, dar nu și de calul acestuia, moșneagul îi cercetează desaga și „află adăpostite,/ Trei sute lire în argint/ Și-n aur tot atîtea.”⁶ Ajuns în cele din urmă acasă, bătrînul îi povestește soției cele întâmplare și îi oferă acesteia un nesperat motiv de bucurie: „Cînd baba

¹ Ibid., p. 120

² Ibid.

³ Ibid., p. 121

⁴ Ibid., p.125

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

auzi isprava/ Sări din pat degrabă,/ Se îmbracă și se-nvîrte/ Suveică prin cocioabă,/ Apoi îi trase o cîntare/ Și zise: – «Dacă fata/ S-o mărita și ea cîndva,/ Are și zestrea gata.»” (traducere Leon Levițchi)

Poezia engleză cultă conține și ea referiri la rațiune - această capacitate cognitivă exclusiv umană care se află în strînsă relație cu capacitatea de înțelegere, analiză și reflecție. Din păcate, rațiunea cu care individul este înzestrat de la naștere, nu este o capacitate permanentă și de sine stătătoare. Dimpotrivă, aceasta se poate pierde atîta timp cît nu este susținută de alte calități umane – luciditatea, cumpătarea, stăpînirea de sine.

În poemul „Rugă pentru fiica mea”, William Butler Yeats – cel mai mare poet al Irlandei care a primit Premiul Nobel pentru literatură în 1923, vorbește despre ura care întunecă rațiunea umană și care anulează calități înăscute: „Din toate, ura minții-i cea mai cruntă!/ Să nu-i surîdă gînduri ce se-nfruntă:/ Doar am văzut femei născute parcă/ Din Cornul Abundenței, care-ncearcă/ Să ia-n răspăr tot ce le iese-n cale,/ Să schimbe orice dăruire/ Primită de la maica fire/ Pe un burduf de vorbe goale.”¹

Pentru fiica sa, poetul își dorește o viață izbăvită de ură, plină de iubire și bunătate. Și, mai presus de toate, își dorește ca niciun obstacol să nu-i tulbure rațiunea și seninătatea ființei sale. Poetul își imaginează fiica – ființă cu sufletul curat ce își păstrează nealterate puterea de rațiune și simțire – trăind în lumea esențelor pure, a vibrațiilor înalte, a sferelor divinității: „Luînd aminte, izbăvit de ură,/ Nu-i va fi sufletul esență pură?/Nu va-nvăța că-n inima ce bate/ Sînt daruri și nădejdi și bunătate?/ Atunci și ea și cer nu vor fi una?/ Încruntă-se ce chipuri vor,/ Vuiască vîntul jelitor/ Senină ea va fi întodeauna.”² (traducere Aurel Covaci)

Poeta engleză Edith Sitwell din secolul al XIX-lea, în poemul „Inima și mintea” identifică o relație de antagonism între sentiment și rațiune: „Atîta să-ți aduci aminte/ Despre iubirea noastră trecătoare ca furtuna:/ Că focul inimii și flacăra din minte/ Nu vor fi niciodată una.”³ (traducere Leon Levițchi)

Jurnalistul, poetul, romancierul și nuvelistul britanic Ruyard Kipling, premiat cu Premiul Nobel pentru literatură în 1907 și cu Premiul Gothenburg pentru Poezie în 1934, autorul celebrei cărți pentru copii

¹ *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi*, vol. 3, Editura Minerva, București, 1983, p. 273.

² Ibid.

³ *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi*, vol. 4, Editura Minerva, București, 1984, p. 118.

„Cartea Junglei”, realizează în poemul „Dacă” portretul omului ideal în care rațiunea este însoțită de o pleiadă de alte virtuți – echilibrul, stăpânirea de sine, încrederea în sine, cinstea și modestia: „De poți fi calm când toți se pierd cu firea/ În jurul tău, și spun că-i vina ta;/ De crezi în tine, chiar când omenirea/ Nu crede, dar să-i crezi și ei cumva;/ S-aștepți, dar nu cu sufletul la gură;/ Să nu dezminți minciuni mințind, ci drept;/ Să nu răspunzi la ură tot cu ură,/ Dar nici prea bun să pari, nici prea-nțelept.”¹

Poetul nu vorbește despre manifestarea acestor calități în situații obișnuite de viață, ci în momente de mare cumpănă, în situații limită. Tocmai aceste situații sunt cele care pun cel mai bine în valoare aceste virtuți. Dar el știe că e foarte greu să îți păstrezi cumpătul și rațiunea când toată omenirea e împotriva ta și nu mulți sunt aceia care pot reuși acest lucru, de aceea tot poemul e scris sub semnul ipoteticului. Fiecare strofă debutează cu conjuncția dubitativă *dacă* care se repetă obsesiv în cadrul aceleiași strofe și a întregului poem: „De poți visa - și nu-ți faci visul astru;/ De poți gândi - dar nu-ți faci gândul țel;/ De-nțîmpini și Triumful și Dezastrul/ Trăind pe-acești doi impostori la fel;/ De rabzi să vezi cum spusa-i ta sucită/ De pișicher, să-l prindă-n laț pe prost;/ Când munca vieții tale năruită/ Cu scule obosite-o faci ce-a fost.”²

Această a doua strofă continuă pleiada de virtuți din prima strofă și ni-l înfățișează pe om capabil să își păstreze echilibrul, rațiunea și seninătatea indiferent ce s-ar întâmpla și având tenacitatea și voința de a o lua de la capăt când este nevoie.

Strofa a treia pune din nou accentul pe puterea de a o lua de la capăt și, mai mult de atât, pe atitudinea stoică în fața vieții care trebuie trăită demn, fără lamentații și vaiete: „De poți să joci agonisita toată/ Grămadă, și s-o joci pe-un zar,/ Să pierzi, și iar să-ncepi ca-ntîia dată,/ Iar c-ai pierdut - nici un cuvînt măcar;/ De poți sili nerv, inimă și vînă/ Să te slujească după ce-au apus,/ Și piept să ții când nu mai e stăpînă/ Decît Voința ce le strigă: «Sus!»”³

În strofa a patra, omul imaginat de poet este acela conștient de valoarea și poziția sa, invulnerabil și invincibil în relațiile sale cu ceilalți oameni, fie ei regi sau oameni de rând, prieteni sau dușmani: „De poți rămîne tu în marea gloată;/ Cu regi tot tu, dar nu străin de ea;/ Dușman, om drag răni să nu te poată;/ De toți să-ți pese, dar de nimeni prea;/ De

¹ Poemul *Dacă*, în traducerea lui Dan Duțescu, a fost preluat de pe site-ul www.englishromanian.ro.

² Ibid.

³ Ibid.

poți prin clipa cea neiertătoare/ Să treci și s-o întreci gonind mereu,/ Al
tău va fi Pământul ăsta mare,/ Dar mai mult: vei fi Om, băiatul meu!”¹

De abia în finalul poemului află cititorul care este răsplata pentru
efortul constant de a cultiva acele calități pe care poetul le-a elogiat atât de
mult în poemul său: „vei fi Om, băiatul meu!”

Ultimul vers, rostit cu afecțiune paternă, se referă la om în sensul cel mai
autentic al cuvântului, la omul care se apropie cel mai mult de modelul
divin, de Creatorul său și al universului, la omul adevărat iubit de oameni
dar și de Dumnezeu.

Diana Dobrița BÎLEA

Sufletul rațional sau puterea omului de a hotărî liber

Omul a fost definit *homo sapiens*, adică omul care gîndește, care
raționează. Rațiunea este facultatea omului de a gîndi, de a cunoaște, de a
înțelege esența lucrurilor și a proceselor din natură și din societate, de a
descoperi cauzele și legile acestora, ne spune DEX-ul. Mulți gînditori au
definit rațiunea în moduri apropiate sau diferit: „Rațiunea este acea parte
a sufletului care e principiul judecării” (Platon); „Rațiunea e nebunia
omului tare. Rațiunea omului slab este nebunie” (Eugene Ionesco);
„Rațiunea este condiția permanentă a tuturor actelor de voință prin care
se manifestă omul” (Immanuel Kant); „Rațiunea este metoda lentă și
întortocheată prin care cei care nu știu adevărul îl descoperă” (Blaise
Pascal); „Rațiunea este facultatea pe care o căpătăm cel mai tîrziu și pe
care o pierdem cel mai curînd: copiii nu o au, bătrînii nu o mai au” (Alfred
de Vigny); „Rațiunea este cea mai mare tîrfă a Diavolului; din fire și prin
felul de a fi, este o tîrfă dăunătoare; este o prostituată, tîrfa desemnată a
Diavolului; tîrfă mîncată de rîie și lepră, care ar trebui călcată în picioare și
distrusă, ea și înțelepciunea ei” (Martin Luther).

Raționaliștii (Baruch Spinoza, René Descartes, Immanuel Kant,
Gottfried Wilhelm Leibniz, Nicolas Malebranche) susțin că rațiunea este
sursa întregii cunoașteri umane, a adevărului care nu poate fi obținut pe
baza dogmelor religioase, a credinței. Pe susținătorii senzualismului (John
Locke este un reprezentant de seamă al curentului; el afirmă că ideile
produse de intelect există exclusiv datorită simțurilor și că intelectul este

¹ Ibid.

activ, dar nu și creator), a căror teză spune că nimic nu este în intelect care să nu fi fost mai înainte în simțuri, raționalistul Leibniz îi contrazice adăugînd: „în afară de intelectul însuși”. Opus acestui curent este empirismul. Reprezentanții empirismului, Francis Bacon, Thomas Hobbes, John Locke, David Hume, susțin că nu există cunoștințe decît în urma experienței și neagă existența cunoașterii raționale, apriorice. René Descartes, autorul celebrului aforism „Cuget, deci exist” din lucrarea *Meditații metafizice*, definește rațiunea drept „aptitudinea de a judeca bine și de a distinge adevărul de fals”. Pe de altă parte, în *Noul Testament* suntem avertizați asupra modului în care este uman, moral, creștinește etc. să folosim această facultate a minții noastre: „Căci cu ce judecată judecați, veți fi judecați; și cu ce măsură măsurați, vi se va măsura” (*Matei* 7, 2). De altfel, un alt aforism celebru, „Cunoaște-te pe tine însuși”, inscripționat pe templul lui Apollo din Delphi, îndeamnă la cunoaștere, înțelegerea profunzimilor și înălțimilor propriului eu în contextul lumii în care trăim și în afara ei, la înțelegerea vieții dincolo de destin sau între hotarele acestuia, în relație cu divinitatea ori neimplicîndu-l pe Dumnezeu într-un astfel de proces, care durează practic de la naștere și pînă la moarte sau atît timp cît omul e apt să gîndească, să configureze și reconfigureze, cu mintea, sinele și lumea care-l include. În același spirit vedea lucrurile și filosoful grec Socrate: „Viața necercetată nu merită trăită”.

Sfîntul Antonie cel Mare vorbește chiar de un suflet rațional: „Oamenii se socotesc raționali. Însă pe nedrept, căci nu sunt raționali. Unii au învățat cuvintele și cărțile vechilor înțelepți. Dar raționali sunt numai aceia care au sufletul rațional, pot să deosebească ce este binele și ce este răul, se feresc de cele rele și vătămătoare sufletului și toată grija o au spre cele bune și folositoare sufletului; iar acestea le săvîrșesc cu multă mulțumire către Dumnezeu. Numai aceștia trebuie să se numească oameni raționali”.¹ Aproape un mileniu mai tîrziu, Sfîntul Albert cel Mare (filosoful creștin Albertus Magnus, profesorul lui Toma d’Aquino și al lui Pedro Hispano, viitorul papă Ioan al XXI-lea), în tratatul *De homine* dedică, de asemenea, o atenție deosebită sufletului rațional. Într-un fragment din acest tratat, *Despre sufletul rațional*, filosoful are teoria sa privind intelectul. Din punctul său de vedere, intelectul este singura facultate, singurul motor ce îl așază și îl susține pe om pe un drum ascendent, de transformare și perfecționare, prin care să ajungă să se asemene Creatorului său. Sfîntul Toma din Aquino face distincția între sufletul vegetalelor (suflet vegetativ), al animalelor (suflet senzitiv) și, cel mai complex, sufletul omului, pe care-l numește, de asemenea, suflet rațional

pentru că îl face pe om să aibă inteligență. Referindu-se la păcatul originar și la transmiterea acestuia descendenților prin sămânță, fără să se pună problema transmiterii și a sufletului rațional odată cu respectivul păcat, Toma afirmă: „Se spune că fiul nu va purta nelegiuirea părintelui, în sensul că nu va fi pedepsit pentru păcatul tatălui, dacă nu este părtaș la vină. Așa se întâmplă însă în cazul nostru: într-adevăr, păcatul originar se transmite din tată în fiu prin generare, după cum se transmite prin imitare cel actual. [...] Cu toate că sufletul nu se transmite, neputînd virtutea seminției să producă un suflet rațional, totuși sămînța contribuie la aceasta prin dispoziție. De aceea, în virtutea seminței se transmite natura omenească de la părinți la copii, iar odată cu natura, și coruperea acesteia”². Deslușind sensul sintagmei suflet rațional, Sfîntul Grigorie Palama așază în centrul argumentației sale libertatea omului de a alege și de a acționa, de a merge pe calea binelui sau pe cea a răului: „Sufletul rațional și înțeleghător are viața ca ființă, dar în stare să primească cele ce sunt potrivnice, adică răutatea și bunătatea. De aici se arată că nu are bunătatea ca ființă, precum nici răutatea, ci o oarecare însușire în stare să se îndrepte și spre o parte și spre alta cînd e lăsată. Acestea nu sunt de față într-un spațiu, ci sufletul înțeleghător, primind de la Ziditor puterea de a se hotărî liber, poate să încline spre una sau alta și să viețuiască potrivit cu ea. De aceea sufletul rațional și înțeleghător este oarecum și compus, datorită lucrării mai sus pomenite”³. Camil Petrescu evidențiază legătura indestructibilă dintre rațiune și suflet, felul în care cunoașterea transformă însuși modul de simțire, de trăire a senzațiilor: „Eu sunt dintre acei/ Cu ochi halucinați și mistuiți lăuntric,/ Cu sufletul mărit/ Căci am văzut idei” (*Ideea*).

André Gide afirma că lucrurile cele mai frumoase sunt cele pe care ți le insuflă nebunia și ți le scrie rațiunea. „Nebunia” ține aici de sensibilitate, de emoție. Dacă „vederea trupului este ochiul, iar vederea sufletului este mintea”, cum spune Sfîntul Vasile cel Mare în *Constituțiile ascetice*, înseamnă că sensibilitatea și intelectul se află într-o permanentă interacțiune, în urma căreia se produce cunoașterea. În filosofia lui Kant, cunoașterea este rezultatul unei sinteze dintre trăire și rațiune, al unei prelucrări raționale a materiei sensibile. În acest sens, poetul francez Mallarmé declara: „nu sunt specialist decît în ceea ce are atingere cu absolutul”. Poezia este cu certitudine o parte a artei, care are atingere cu absolutul. Ascensiunea ființei umane pe calea poeziei poate duce la cunoașterea desăvârșirii, a sublimului vieții și al lumii, la cunoașterea fundamentalului, dar și a primordialului, a vieții umane în relație cu indefinitul, cu veșnicia etc. Poetul, conform legendei, era singurul invitat la masa lui Zeus de către profetul Templului de la Delphi: „Pindar, Poetul,

poate veni la masa lui Zeus!" Acesta era văzut ca un formator de opinie, ceea ce azi se cheamă un *influencer*, de judecata căruia depindea până la urmă bunul mers al cetății, pentru că, ideile sale împlinindu-și rostul, rămâneau după acestea frumosul, arta, oamenii educați, cu gusturi estetice mult mai rafinate. Romanticul Shelley acordă aceeași importanță creatorului de poezie: „Poetul este legiutorul nerecunoscut al lumii”. Tocmai de aceea, Nicolas Boileau, considerat cel mai mare teoretician al literaturii franceze, face apel la rațiunea poetului, la sufletul rațional: „Când mintea se frământă o rimă bună-a prinde,/ Atunci ca s-o găsească ea lesne se deprinde;/ Sub jugul rațiunii se pleacă mlădioasă,/ Și-n loc să-i strice,-o face bogată și frumoasă./ Însă neluată-n seamă, devine foarte rea,/ Și ca s-o prindă, sensul aleargă după ea./ Iubiți deci rațiunea și pentru-a voastre lire/ Din ea luați și frumosul, și-a artei strălucire”⁴. Nichita Stănescu găsește drept termen de comparație pentru frumusețea femeii tocmai o formă a cunoașterii logice, ideea: „Ea era frumoasă ca umbra unei idei” (*Evocare*). În poezia *Despre adevăr*, Octavian Paler atrage atenția asupra faptului că rațiunea, în absența iubirii care este lucrarea cea mai de preț a inimii, nu poate cuprinde niciodată întreg adevărul ființei umane: „Goya zicea că somnul rațiunii naște monștri. Da, e adevărat probabil./ Dar și somnul dragostei naște monștri. Și somnul încrederii în ceilalți”. Iar Gala Galaction descrie pasul dintre rațiune și emoție ca avînd uneori particularitățile unui hău greu de biruit: „E afit de greu și de dureros să stai între minte și inimă și să te lupți să o împaci pe cea din urmă cu dreptățile celei dintâi”.

După cum a fost creat, omul este așadar deopotrivă rațional și emoțional. Nici un om nu poate fi numai rațional sau numai emoțional. O spune răsplat Mântuitorul, când se referă la păcatele săvîrșite de om din îndemnul sufletului său rațional: „Căci dinăuntru, din inima omului, ies cugetele cele rele, desfrînările, hoțiile, uciderile, adulterul, lăcomiile, vicleniile, înșelăciunea, nerușinarea, ochiul pizmaș, hula, trufia, ușurătatea. Toate aceste rele ies dinăuntru”. (*Marcu*, 7, 21-23)

„Prințul poezilor sufi”, Rumi, un gînditor și un artist deopotrivă, care știe să îmbine humorul cu înțelepciunea, sentimentul cu spiritul, oferă prin intermediul poeziei *Dascălul și luntrașul* o pildă privind indispensabilitatea cumpănirii drepte a puterii noastre de a hotărî liber: „Urcase într-o luntre un dascăl cam trufaș./ Fudul, se-ntoarse deodată spre luntraș./ „Gramatică-nvățat-ai?” „Vai, mi-e necunoscută”./ „Atuncea jumătate din viața ta-i pierdută”./ Mîhnitu-s-a amarnic luntrașul, dar nimic/ atunci el nu-i răspunsse acelui grămătic./ Un vînt zvîrli deodată acea luntre într-o vîltoare./ Mai apucă luntrașul să strige-n gura mare:/ „Hei, tu, cel bun de

gură, ia spune, știi să-noți?”/ „O, nu!” răspunse omul prin valuri de doi coți./ „O, dascăle, pierdută ți-e atunci întreaga viață,/ Căci luntrea se cufundă. Vîrtejul o înhață.”/ Nu-ți trebuie acum reguli, ci frîngerea de sine./ Aruncă-te în mare cînd mort ești pentru tine./ Pe mort îl poartă marea pe ale sale ape./ [...] Scornii povestea-acelui bărbat ce da poveți./ Ca-a frîngerii de sine gramatică s-o-nveți”⁵.

Bibliografie:

¹Antonie cel Mare, *Filocalia*, vol. I, Editura Institutul de Arte Grafice „Dacia traiană”, Sibiu, 1947;

²Toma din Aquino, *Summa Theologica*, I, traducere de Alexander Baumgartner, Cristian Bejan, Andrei Bereschi, Gabriel Chindea, Marcela Ciortea, Emanuel Grosu, Laura Maftei, Mihai Maga, Adrian Muraru, Laura-Maria Popoviciu, Vasile Rus, Delia Săvinescu, Wilhelm Tauwinkl, Editura Polirom, Iași, 2000;

³Grigorie Palama, *Capete despre cunoștința naturală*, 32—33, *Filocalia*, vol. VII;

⁴Nicolas Boileau, *Arta poetică*, traducere de Ionel Marinescu, Editura de Stat pentru Literatură și artă, București, 1957;

CRONICI ȘI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primum la redacție multe cărți de poezie de diverse facturi. Și, cum de multe
fie timpul fie spațiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem
acest lucru așa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare”, nici în „Poezia”,
ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe
dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie
aici, fie în „Convorbiri”. Poate, și astfel, aceste cărți vor atrage atenția
cititorilor, dar și confracților și vor beneficia și de alte comentarii.

Din motive de spațiu, unele dintre titluri le vom menționa doar, eventual cu
o scurtă remarcă, pentru a sublinia că sunt în atenția noastră.

Singing in the Dark, A Global Anthology of Poetry under Lockdown, edited by
K. Satchidanandan and Nishi Chawla, Published in Vintage by Penguin Random
House, India, 2020, 362 p.

Nu de puține ori marile încercări la care a fost suspusă omenirea, fie
că a fost vorba de cataclisme naturale, de molime sau războaie ș.a., au generat
și lucrări de artă, scrieri ș.a., rămase mărturie peste veacuri. La fel s-a întâmplat
și în cazul pandemiei generate de virusul sars cov 2, care încă lovește mai
peste tot în lume.

Una dintre antologiile poetice apărute în această perioadă, în care
autorii vorbesc despre felul în care au văzut, la ei acasă, efectele acestei
pandemii care a cuprins planeta este *Singing in the Dark*, A Global Anthology of
Poetry under Lockdown, selecția și editarea ei fiind semnate de poetul și
criticul indian K. Satchidanandan¹ și de scriitoarea Nishi Chawla², apărută la
una din cele mai mari edituri din India. Au fost selectate poeme semnate de
112 de poeți din toată lumea (din România – subsemnatul). Este ca un tablou
în 112 de nuanțe, fiecare aducând o notă personală în descrierea în versuri a
felului în care pandemia, solitudinea, incertitudinea, spaima și pierderile de
vieți aduse de ea au generat schimbări sociale, economice, politice, schimbări
în felul de a fi al oamenilor dar și al „răspunsului” structurilor social-politice,
științifice/medicale, corporatiste (nu doar farmaceutice) ș.a. și al manierei în
care au fost receptate de omenire.

¹ Koyamparambath Sachidanandan (n. 1948, în Pullot, un sat din Kerala), poet, autor
dramatic, translator scrie în limbile engleză și malayalam (în care este considerat un
pionier al poeziei moderne).

² Nishi Chawla: universitar, scriitor (a publicat poezii, teatru, romane). A fost aproape
douăzeci de ani profesor de engleză la Delhi University, India, apoi a emigrat cu familia
în SUA. Acum predă la Thomas Edison State University, New Jersey, USA.

Autorii selectați, pe care antologatorii, care au făcut alegerea dintr-un material vast căutând ceea ce au considerat cele mai reușite expresii ale acestei perioade stranii din istoria omenirii, au surprins, în poemele lor, cât de profunde și de dramatice au fost schimbările generate de pandemie pentru ei, pentru oameni și pentru relațiile interumane, pentru țărilor lor. Este interesantă varietatea de nuanțe, de la, de pildă, cele care reflectă cum s-au „retras” oamenii la maniera în care, simultan, a reacționat natura/ planeta.

O antologie interesantă din multe puncte de vedere, realizată din câte știu, după o selecție atentă, și apărută, în condiții grafice/ tipografice deosebite, la una dintre cele mai prestigioase edituri din acea parte a lumii.

*

Dan Movileanu, *Mitologica Arhitecturală a frigului. Eboșe recuperate*, cuvânt înainte (*Mitologica arhitectură a frigului*) de Constantin Oancă, cuvânt de închidere (*Exordiu aproape liric despre arhitectul minunatelor piramide de gheață... (după un manuscris)* de a.g. secară, Editura InfoRapArt, Galați, 2015, 82 p.

Dan Movileanu este un călător aparte, plecat din Movilița Zăbrăuților cu... valuri în urmă) pe corabia unei poezii înzidită ca o lume personală, un ținut mitologic re-alcătuit din „eboșe” de sufler „recuperate” cu dale de singurătate și fantezie, de imaginație și teluric, din cuvinte („vizuale”, cum aflăm dintr-un fragment) angrenate, parcă, într-un (serios) joc ludic, sădindu-se în limba zoolandeză, inventată de autor. Așa se face că citim în această carte (structurată în patru părți: De veghe în hamacul unui curcubeu, Vopsind pe aer balustrade pentru fluturi, Capcane de pentru deriziuni cotidiene și șapte texte deslalice) despre pasărea cu cap de femeie-șarpe”, „hlamidă de tuberoze”, o pipă cu o „elice atașată” sau despre cum poți patina „dezordonat pe geana unei drosofile reciclate” ori cum să cauți în „rucsacul pentru călătorii imaginare”.

E o lume pictată în tușe amintind de suprarealism, dar și cu nuanțe care duc cu gândul la tot felul de mlădițe avangardiste sau nu de aici sau din altundeva, de pe unde o fi trăind sau nu și acel „ultim atlant” ori vreun concept/ vreo propoziție cu trimiteri sau substrat filosofic (sau vreo „concepție filosofică desuetă”) cu gândul la antici, Iulian Apostatul sau mai către noi, pe unde duce cărmaciul acela saltimbanc care diriguiește drumul corabiei de versuri... pe unde o împinge „unghia lui Dumnezeu”, poate sau vreun „peisaj cu valuri care i se lovește de bord, căci „nimic nu a rămas intact/ sub povara zilnică a cenușii din clepsidră”. Dan Movileanu e un personaj aparte, iar, citind aceste pagini, parcă ai putea și să-l vezi șoptind de sub „valul de texte subversive”, din „vasul de lut în care locuiam”, către vreun „bărbat-clopot”: „poetizam, poetizam pe un altar de frunze, / hagiografii ne păzeau ca vulpile șiret să nu ne fure/ blănille de iepuri și de bizami de pe ochi”. În fond,

scrie autorul, „nu eram atent la micile detalii”, când vorbim despre o lume în care... „totul e posibil”.

Un autor aparte, care are o lume a sa, fie și din „eboșe recuperate” de cugetări/ mit, de fragmente de „lăuntru” și din ce ar putea fi dacă ar fi, cu frânturi de meditații despre tot felul, cu personaje care se plimbă printre simboluri, parte dintre ele însele fiind, cumva, simbolice, cu aluzii livrești/ din ceea ce se numește cultura pop interesante, cu tușe aducând aminte de dicteul automat ș.a., ș.a. Un poet care, dincolo de gusturi/ judecăți literare, fie că îți place stilul său ai preferințe diferite, are vocea lui distinctă, pe care merge pe drumul „populat” cu expresii poetice personale pe „coridorul strâmt deschis comunicării”, respirând, în această carte, o proprie și *mitologică arhitectură a frigului*.

*

Armand Gurău, *Cerul înstelat deasupra mea*, Anticus Press, Constanța, 2019, 74 p.

Cu Armand Gurău m-am văzut în trecere, la o acțiunea Uniunii Armenilor din România (cu sprijinul căreia e tipărită și cartea aceasta), la Constanța. Apoi am aflat omul acela vesel și tonic, încă tânăr, s-a dus la *Cerul înstelat*. La scurt timp după asta, mama sa, Arșaluis Sarchisian Gurău, cu care am colaborat la câteva proiecte legate de literatură/ cultura armenilor, în revista „Poezia”, i-a publicat în această carte poemele pe care le-a găsit în calculator. Nu știm dacă ar fi perseverat, dacă ar fi făcut mai mulți pași către poezie, dar, în aceste pagini (care nu erau, cel probabil, încă, menite a fi tipărite), umorul se îmbină cu ironia, nostalgia, tandrețea, afecțiunea față de cei dragi, de familie, înțelegerea față de oameni în general.

Încheiem aceste câteva gânduri despre Armand Gurău și cartea sa cu gândul la dacă și cum ar fi fost pașii săi pe drumul poeziei, și cu o strofă dintr-o *Elegie*: „Actorii foști ai propriei lor drame/ Mai vor un rol, ce l-au avut cândva,/ Dar teatrul e de mucava/ Costumele de gală lasă scame/ Și replica o dă altcineva”.

*

Mihaela Meravei, *Colivia de sticlă*, prefață (*Poezia unui „soldat al iubirii” și forța sa înnoitoare*) și cuvânt pe coperta a IV-a: Diana Dobrița-Bîlea, cuvânt pe coperta a IV-a: Ion Cristofor, coperta: Leonard Vizireanu, 86 p.; *Prezumția de fericire*, ediția bilingvă română-tătară, versiunea tătară: Guner Akmolla, cuvânt pe coperta a IV-a: Diana Dobrița-Bîlea, coperta: Leonard Vizireanu, 158 p., Editura Ex Ponto, Constanța, 2020

Mihaela Meravei (care, din 2012 până acum, a publicat, după știința mea, mai multe volume de versuri, șapte la număr, cu tot cu acestea, o antologie de autor, unul de cronici literare), ne trimite două cărți, ambele apărute la editura constănțeană Ex Ponto, ambele apărute și sub girul/ cu participarea unor colaboratori ai revistei noastre, fie că vorbim de

constanțencele Diana Dobrița-Bîlea sau Guner Akmolla sau de ardeleanul de Ion Cristofor. Pe de altă parte, din ce citim în secțiunea de referințe critice a volumului, *Prezumția de fericire* a fost premiat, în manuscris, în cadrul unui proiect intitulat „Eminescu la Oravița”, în 2018.

Colivia de sticlă are o structură interesantă, cu șase părți (corespunzătoare a șase săptămâni), fiecare dintre ele deschisă de un preambul cu rol de introducere, totul fiind conceput și ca un fel de călătorie inițiativă (primul poem se deschide cu fraza: „Și am plecat în călătoria mea inițiativă”) spre un alt fel de a-și înțelege cât de liberă este între tot felul de condiționări (care pleacă de la chiar condiția umană supusă și apăsării curgerii timpului, locul în universul micro sau macro, între „ceilalți”, semenii săi dintre care face parte ș.a.), de a-și lua astfel „nașterea de la capăt”, dincolo de „colivia de sticlă” (întîlnim și referiri la carantina/ izolarea care a marcat planeta), parcă într-un timp pe care și-l crește, și-l construiește într-un anume fel de înțelegere a lumii și a sinelui în paralel cu celălalt timp.

Omul vine pe lume, afirmă în *Prezumția de fericire* (un volum parcă mai așezat, dedicat iubirii, pierderii și regăsirii acesteia, atingerii visului fericirii prin iubire, nu neapărat carnală), pentru a fi fericit. De aici frângerea unei legături de iubire, a unui cuplu, are efecte dramatice înlăuntrul său, cu multiple efecte, de la un fel de inițiere în ale suferinței dar și înțelegerii căii, drumul necesar pentru a reajunge la fericire, la acel „noi pe toate părțile”, care ar trebuie re-construit „dacă ar fi să dau timpul înapoi”. Și, să nu uităm, spune autoarea, „femeile nu se nasc pentru a fi înțelese/ doar iubite”.

Am cunoscut-o pe Mihaela Meravei nu mult după pătrunderea sa pe drumul versului, moment de la care a făcut pași de remarcat pentru conturarea unui fel al ei de a scrie, de a vedea poezia, iar aceste două volume ilustrează acest fapt. Încheiem, nu înainte de a remarca decizia autoarei de a colabora cu Guner Akmolla pentru o traducere în tătară a volumului *Prezumția de fericire*, și cu Diana Dobrița Bîlea pentru aprecierile critice, cu un fragment din *femeile nu se nasc să fie înțelese*: „cu greu înțelegem noi pescărușii viața muritorilor/ doar când o rafală rebelă de moft feminin/ ne ia pe sus și ne învârte pe degete/ amestecându-ne toate idealurile și cunoștințele/ despre viață/ echilibru ori familie/ izbindu-ne mai apoi de stâncile indiferenței (...)// pasărea de argint face leac/ rănilor din aripile noastre abia înmugurite/ reășează în matca mării râul de sare din pleoape/ și murmură hieratic o mantră în limbajul inimii/ femeile nu se nasc pentru a fi înțelese/ doar iubite”.

Ovidiu Mihăilescu, *Think Floyd*, poeme rock, cuvinte de deschidere: Doru Rocker Ionescu, Florian Lungu, Alexandru Turcu, cuvânt pe coperta a patra: Florian Lungu, Editura Semne, București, 2016, 154 p.

Despre Ovidiu Mihăilescu nu este prima dată când scriu în „Poezia”, notând, și atunci, între altele, maniera în care sunt scrise textele sale (și) în

ideea că ar putea fi, în parte sau cu totul, și cantabile, fapt subliniat, printre alte aspecte, fiecare în felul său, de cei trei colegi și prieteni ai săi care i-au scris cuvintele de deschidere: Doru Rocker Ionescu (*Cartea – cântec*), Florian Lungu (*Cartea – manifest*), Alexandru Turcu (*Gândește Floyd și fă ce vrei!*).

Sigur, este dificil să lecturezi/ să „cântărești”/ analizezi o astfel de carte în modul în care se petrec lucrurile cu oricare alta având în vedere mai multe aspecte: necesitatea de a crea un text cantabil, tipul de mesaj dorit de autor, referințele/ intertextualitatea/ secvențele care țin de domeniul muzical, unul cu multiple valențe și tehnice, dar și de alte facturi (de pildă mesaje legate de drama de la „Colectiv” sau „meditații cu sens pentru muzicieni sau pasionații de muzică” ș.a.) și legate de tipurile de muzică vizate (cum spune chiar autorul la final „curente folk-rock”, „luate împreună și fără diferențele atât de dragi criticilor muzicali” etc.). Dar, pe de altă parte, poezia a fost dintotdeauna legată (fără a omite nici diferențele, semnificative, desigur), într-un fel aparte, de muzică/ muzicalitate și s-au remarcat în timp situații în care cantautori s-au bucurat de aprecieri ale juriilor literare pentru versurile lor (cel mai cunoscut caz este Bob Dylan și în această carte există un text, „parodiare” după cunoscuta melodie a cântărețului american, *Vânare de vânt*). Ne amintim, Valery definea simbolismul și prin „intenția comună a mai multor familii de poeți de a-și relua/ revigora avântul prin muzică”.

Interesant de urmărit la astfel de autori-cantautori este și felul în care „văd” versurile lor și prin prisma poeziei, și a muzicii/ cantabilității lor. Aici, volumul fiind în mod aparte dedicat trupei Pink Floyd, are, dincolo de multe care țin (dar nu numai, pentru că sunt sesizabile și alte ecouri care duc spre Stéphane Grapelli, care are un poem în carte, *Vioara lui Grapelli*, chiar Beatles, dar și cantautori/ muzicieni români: ca, de pildă, Mircea Baniciu sau Florian Pitiș – în texte ca *Doină*, *Dor de Florian Pitiș* ș.a.) de spiritul rock în general (ca: Sex, drugs, guns & rock & roll, mai puțin cantabilul, cred, *Che Guevara Blues*), altele aducând aminte, prin felul în care arată versificația, și de alte genuri (de pildă *Carnavalul*, ducând cu gândul și spre folk, dar nu numai) și multe accente care amintesc de opera acestora, de la cunoscutul *The Wall*, dar nu numai (de pildă în poeme ca *Think Floyd*, *Fuck the System*, *Dark Side*, *Ink Floyd*).

Toate acestea sunt întărite și de autor, într-un text de la final, în care scrie și că „este un elogiu adus muzicii rock, în special trupei Pink Floyd”, că ar putut avea ca modele „The Beatles, Queen, Depp Purple, Rolling Stones”, dar a ales Pink Floyd „pentru felul exemplar în care au transmis în mentalul colectiv o constelație de idei”.

Astfel, autorul pare că a urmărit, dincolo și de modalitățile aparte de prezentare a textelor (cu fonturi diferite, cuvinte grafiate în modalități personale; exemplu - *Drag o stea*), de aspectele estetice/ formale care țin de partea de muzică, de felul în care sunt grupate pe secțiuni poemele, să transmită, în consens cu cele spuse mai sus, și un mesaj anume, despre

libertate, constrângeri, protest față de tipologia modalității de „integrare socială” de azi, cumva și cunoscutul „în rând cu lumea” de altădată ș.a.

Florian Lungu, un nume în muzica noastră, vorbește despre „mesaje multiple” și „carte manifest”, și poate că asta văd muzicienii și cantautorii mai limpede în această carte. Una peste alta, am lecturat această carte, din perspectivele amintite, ca un cititor de poezie dar care s-a bucurat să asculte în timp mulți cântăreți/ cantautori/ multe din formațiile amintite aici, dar și cu nostalgia după muzica de altădată, după muzică în general.

Calistrat Robu, *Misterul lupului alb*, ediție bilingvă română-engleză, versiunea engleză: Lăcrămioara Deliu, cuvinte de deschidere de (*Calistrat Robu – misterul lupului alb*) Teodor Pracsiu (*Lupul alb și dacul liber*), Ana Ardeleanu, postfață (*Calistrat Robu – omul lupului alb*): Corina Matei Gherman, și de (*Calistrat Robu între legendă și vis*) Benone Tiron, StudIS, Iași, 298 p.

Scriam nu cu mult în urmă despre o carte realizată în colaborare de autorul acestei cărți și Corina Matei Gherman (*Între două lumi*). Acolo Corina Matei Gherman semnează textele, iar Calistrat Robu partea de ilustrație/ pictură. De data aceasta, ca pictor, Calistrat Robu este prezent doar cu ilustrația de pe copertă, semnând toate textele (mai puțin prefața, postfața). Așadar, se avîntă pe un alt domeniu decît cel în care este obișnuit și, desigur, cum subliniază și T. Pracsiu, „este conștient de riscurile pe care le impune aventura sa literară”.

Simbolul dacic al „lupului alb” este cunoscut românilor. Pe scurt, în acest volum Calistrat Robu avînd ca „emblemă” lupul alb, simbol/ totem dacic, și plecînd de la Dacia și luptele dacilor pentru libertate, „călătorește”, pe o axă temporală imaginară, în ziua de azi, cînd țara noastră, după ce a suportat „iadul roșu” importat din „Siberiile nopții”. Iad adus de acoliți care purtau „pufoaica lui Stalin”, „diavoli roșii dezlănțuiți” care „au ros țara pînă la osul alb”. Dar țară, scrie Calistrat Robu, încă mai este bîntuită de „haite de hiene”, inclusiv de „hienele democrației sălbatice” care „hoinăresc prin pustiul țării” după revoluția din 1989, avînd alte haine dar asemănîndu-se în ce privește scopul, adesea. Ca tip de scriitură (dincolo de faptul că am găsit și căutări destule, dar și ceva metafore interesante) menționăm doar că sunt texte de influențe/ facturi diverse, de la încercări rimate la tendințe postmoderne, ca mesaj de cel antitotalitar mergînd spre cel justițiar, uneori satiric/ pamfletar (ca în *Democrația sălbatică*) sau pesimist, cum e în *Vindecare* („Sunt vindecate de optimism... de siguranța iubirii/ [...] de speranța că mâine va fi mai bine). Vom vedea dacă și cum va reuși să depășească riscurile despre care aminteam la început autorul, care spune despre sine și că este „un suflet rătăcit în osul timpului”, într-un eventual nou volum al său.

Ființa vie a orașului

Iașul este ființa vie din toată literatura lui Corneliu Carp, în proză și memorialistică, dar, iată, și în poezia din cea mai recentă carte, *Măcar o clipă* (Editura PIM, 2020); poemele lui Corneliu Carp urmează, între sunetele clopotelor din Păcurari sau Toma Cozma, bătăile regulate ale inimii acestei ființe: Copoul "ca un basm", replică la Grădina Paradisului, teii, obeliscul, muzeul, aleile, statuile, poveștile celebrei grădini reprezintă starea dominantă, temele și con-figurația poetului însuși: „La obelisc e-o pace-adormitoare,/ Și pomii stau tăcuți sub bruma vieții,/ S-apleacă și se-nchină frumuseții,/ Iar sufletu-mi înfiorat tresare./ Ca un simbol pe cerul dimineții,/ Apare din senin măritul soare./ Peste Copou e mare sărbătoare/ Ce-o cîntă pe arcușul lor poezii./ Mai trec pe-alei cu fruntea-negurată,/ Și am un vis cu doruri nesfîrșite,/ Acum în astă iarnă-nfrigurată,/ Și-ncă mai cînt cu-acorduri măiestrite,/ Fără să pier de-a timpului ursită,/ Statuilor ce par înveselite" (*Sărbătoare peste Copou*). Natura e, ca la romantici, o *stare de suflet*; tristețea și melancolia sînt ale toamnelor, cu pustiirea aleilor Grădinii, cu ruginiul și galbenul frunzelor, ca în *Glas de toamnă* ori *Lumină*: "Sunt în natură și-o privesc/ Și văd cum ea se vestejește./ Mi-e milă tare, mă sfiesc,/ Cînd știu că ea se ofilește./ Zorii palizi, fără vină,/ Printre raze dulci de soare/ Se alintă și suspină/ După frunze, după floare./ Mă uit în sus și-ncă mai sper,/ S-o mai văd înveșmîntată,/ Să se înalțe pîn'la cer,/ Ca-ntr-o vrajă fermecată". Elanul vital, bucuriile, energiile vieții sînt ale luminilor din decembrie, ale sărbătorilor de atunci; *Decembrie, Vine Moșul, Se schimbă anul, Ajun de Crăciun* mărturisesc dorul mistuitor pentru Copoul vremelnice părăsit sub pecetea iernii, palpitul Iașului viu din "mirosul de tei și pin", care adie dinspre locul identitar al poetului și poeziei, în sfîrșit, efervescența, clocotul trăirii în decorul divin al iernii: "Poverile de nea sunt mîndre-n ramuri,/ Parc-ar sfinți o zîină din povești,/ Și fulgii mici, posomorîți în hamuri,/ Trag obosiți la sute de calești./ Mă uit pe geam; e-o pace-adormitoare./ A prins să ningă-ncet, plăcut și lin,/ Iar sufletu-mi înviorat tresare.../ E zi de iarnă și-un decor divin./ Toți pomii aplecați sub haina vieții/ Parc-ar vorbi, dar nu-nțeleg ce spun.../ Mă-nchin cu ei în fața frumuseții,/ Ca-ntr-o poveste veche de Crăciun" (*Zi de iarnă*) Tot astfel, decorul trist al unor "ierni furate" și figura lirică dominantă a *bătrînului adus de spate* din poeme precum *Mila, Ce știi tu?, Rîndunica* trans-figurează trecerea vremii, a secundelor pînă la inexorabilul amurg: "Un bătrîn, cu pălărie,/ Și cu tașcă neagră-n gît,/ Duce-un ciîne de-o frînghie,/ Ca să-i țină de urît,/ Trece-așa încet pe stradă,/ Lumea-i oarbă, plictisită,/ Oamenii nu par să-i vadă/ Fața-i slabă, ofilită" - aceasta este dintre figurile lirice cele mai puternice din cartea lui Corneliu Carp.

Într-un acroșant cuvînt *Către cititori*, autorul evocă praful și noroiul de pe *drumurile de altădată*, cu visurile lor năruite; între acestea, dominant este *erosul* figurat în povestea unui trandafir (*Enigmă*), dar, mai ales, în *icoana* iubitei din alt timp, ca în *Trecut-au anii*, aceea care încă trezește un fior ce părea adormit, aruncînd, peste ani, "mrejele iubirii": cu toate aceste tresăriri ale dorului și fantasmelor tinereții, erosul din *Măcar o clipă* este unul domolit, departe de flacăra pasiunii, în evocare, în *rechemare*, cu vorba lui Gala Galaction: "O, draga mea, te simt cu mine-acum/ Că-n tot ce am, ești doar ce nu se poate!/ Și nu poți fi nimic, deși din toate,/ Tu mă îmbeți mereu ca un parfum./ Ca flacăra pe care vînt-o bate,/ Eu te credeam aprinsă, ieri în drum!/ Dar te ascunzi sau te transformi în scrum./ Oriunde tu vei fi, eu te voi scoate.../ Acum, cînd nu te văd, însemni risipa/ Cu-n ne-ntrerupt și fermecat îndemn,/ /Sculptată-n veci, într-un statornic semn,/ Cu-ademeniri ce-nnegurează clipa./ De unde să te iau? Dac-amăgirea/ S-ar transforma într-un simbol etern/ Și pentru mine poate un infern,/ Ar merita s-aștept din nou iubirea?" (*Măcar o clipă*). În aceeași tonalitate a elegiei recheamă poetul *vîrsta de aur* a copilăriei, care se asociază pastelului, într-un decor bucolic, în tablouri de pus în ramă, cum scrie Corneliu Carp: „Soarele s-arată blînd,/ Uite-așa fără de veste,/ Cu mici raze și cîntînd,/ Ca-ntr-o magică poveste./ Parcă totu-i ferecat/ În balsam de poezie/ Și gîndesc neîncetat,/ La a mea copilărie ./ Visele încet mai curg./ E-un tablou de pus în ramă,/ Cu răspîntii în amurg,/ Ce le văd cum se destramă" (*Amurg*). Tonalitatea romanței ("Mi-e dor de primăveri trecute./ Mi-e dor de tei, de pini, de fagi,/ Mi-e dor de frunzele pierdute,/ Mi-e dor de cîntecele dragi!", "cîntă" Corneliu Carp în *Vreme tîrzie*) și, în chip surprinzător, asprimea unor *poeme de pandemie* despre un virus ce poartă o „amprentă funerară”, un Paști atipic, zile blestemate și un popor crucificat (*E umbră sau lumină?*, *Aprindeți cîte-o lumînare*, *Hristos a înviat*, *Epistolă către țară*), ca și, mai ales, poeme ale unui viguros sentiment patriotic (*Să ne trăiești, Măria-Ta!*, *Mîndrul meu steag*), fac din *Măcar o clipă* o carte frumoasă, cu poeme vesele și triste: ca viața însăși.

Constantin DRAM

Intrarea în poem

Poeziile Oanei Frențescu (*Gînd tatuat în clepsidră*) conturează o individualitate lirică de calitate, lipsită de supralicitarea unor formule neo-moderniste care să suplinească tocmai poeticitatea. Cultivînd versul de notație interiorizată, autoarea reușește și în acest volum să valideze imaginea unui poet înzestrat, atent la resursele ce pot defini un univers poetic elaborat de o strategie *sui-generis*, ce își arată roadele și în aceste poeme.

Formulînd un drum al auto-cunoașterii, al interiorizărilor ce se nasc în completarea *cunoașterii* largi, îmbrăcînd valențele unei adevărate filosofii

existențiale, textele din acest volum reușesc să surprindă un continuu „transfer” dinspre acel „înafară” populat de imagini și de reprezentări auditive, prin acea strategie originală despre care vedeam care conduce, în final, într-o codare ad-hoc, acele „tatuaje” sensibile invocate de titlul volumului, transformate în adevărate semne adăugate unei clepsidre simbolice, martor imuabil al unei temporalități ce este mereu re-simțită în contextualitatea poetică definită de versurile Oanei Frențescu. De altfel, cunoașterea, auto-cunoașterea și perceperea timpului (cosmic vs propriu) sunt mereu re-luate în curgerea poemelor: „era un drum de cunoaștere,/ glazurat cu litere nesigure,/ o adunare de raze cu o lumină proprie,/ o sosire fără timp, cu vise neucise (...) unde toate secunde pleacă/ dezamăgite și tot mai captivă/ intru în lutul din care niciodată n-am plecat.” Structural, această strategie poetică presupune o primă parte a poemului ce se axează pe adăugarea de imagini/ rod al unei percepții complexe și transformarea lor în semne poetice ce marchează tot câmpul poetic din volum (*cerul, verdele-paradis, luna, lumina, secunde, ploaia, destinul, nunta chimică, singurătatea, destinul, cuvântul, raiul, zi/ noapte, îngerii absenți, anotimpurile, somnul*. Ele pot fi sublimite într-o triadă generică: *scrisul-dragostea-poemul*, cu o reluare simbolică a sensurilor impuse termenului *cuvânt*. Corporalizat, materializat, cuvântul/ descompus și receptat ca atare trimite spre *veșnicie* și *scris*: „veșnicia îmi încurcă gândul și pana de scris/ silabele mocneau în jarul nopții// tu puteai opri sfârșitul poemului/ unde îți desenaseam absența printre frunze/ de n-ai fi rățăcit atom cu atom prin venele mele.” Într-un exercițiu interesant, de re-scriere aplicată, multe dintre poemele din volum ar putea fi re-ordonate după schema amintită, demonstrând importanța elaborării textuale, cerebralitatea actului de geneză poetică. A doua parte (uneori doar sugerată, alteori lucrată în filigran, în versuri de o adevărată și subtilă frumusețe) presupune o mini-poetică a *absenței*, a ne-completării prin eros. *Singurătatea, umbrele, pustiu, nerostirea, părăsirea, numele, dorul, ascunderea, uitarea, întunericul, rănila deschise, tăcerea, mirarea* sunt printre cele mai puternice nuclee care sunt concentrate, imagistic, spre partea finală a poemelor, relevând ipostaze ale unor stări ce converg spre acceptarea unui impas al sentimentului: „Iubirea e o neliniște ce țiue-n pereți, în creier,/ e o prezicere de căi întortocheate, mereu cu plecări/ și niciodată cu popasuri sfârșite de început”

Finalurile poemelor scrise de Oana Frențescu ar merita, în sine, o analiză distinctă. Sunt forme ce trimit, deliberat, spre lapidaritatea exemplară a poeziei orientale, marcând, fără îndoială, un punct de forță în textele acestei autoare: „prin ceață nu se aude nimic./ în mine floarea de cireș a început să doară.”; „tu ești în așteptarea albastră scormonind tăcerea în dialog cu tine, / de cealaltă parte a neputinței.”; „nu pot să te vreau într-o biserică de plumb”; „murim în fiecare clipă ascunși în recele pustiu”, „pe foaia de scris în agonia timpului grăbit./ din nepieire te vreau neuitat.”; „cu vise agățate de stele, / încă

te mai iubesc, când cad culori peste frunte.”, „rămân fără vis peste o paralelă verde cu frunze ucise.”

Cu o percepție mereu evidențiată a *timpului interior* și a *absențelor* ce guvernează un anume mod de existență, poezia scrisă de Oana Frențescu cunoaște un plus valoric de la un volum la altul, rod al unor acumulări de bună calitate și a unor distilări pe măsură. E o poezie a comunicării neîntrerupte, cu *sinele* și cu cosmosul, interiorizările fiind asumate prin fiecare rostire poetică prin care se pecetluiește, de fapt, intrarea fără întoarcere în poem, singurul spațiu în care *ființarea* poate re-începe: „stau între cuvinte/ unele dor și ard în albastru/ altele mă ară până la transparentă/ tu ești departe/ într-un contur neclar din seva vieții// odaia se-nvârtă lunecând în sus/ cu tot talazul ei de întuneric// o strânsoare se prelinge în tălpi/ cuvintele sar peste mine mirate/ iar eu rămân zidită-n ipoteze// și nu mai știu ce funii de dor/ au tulburat sclipirile din astre”.

Octavian MIHALCEA

Enigme în desfășurare

Volumul de versuri al lui Nicolae Vălăreanu Sârbu, *Fluturi de trup* (Editura Blumenthal, București, 2015), ne prezintă puneri în scenă cu evident parfum panteist, profunzimea ideaticii realizând o binevenită sinteză cu elanul metaforic. Poetul acordă întâietate discursului cu vădite accepțiuni metafizice. Imaginile puternice dau o dimensiune aparte cărții, ce poate fi abordată și dintr-o perspectivă labirintică, conferind cititorilor multiple grile de interpretare. Avem senzația plasmuirii unor tablouri care tind spre holistic, spre ample edificări ideale: „Acolo, // voi încrusta în pietre semne, / cine le va descifra / deschide porți spre tâmpilele timpului, / trage durerea după sine și pleacă, // dincolo de prăpastie unde s-a rostogolit cerul / și se naște într-un alt univers. // Aici un Dumnezeu exilat / a creat cuvântul / egal cu sine însuși.” (*Dincolo de prăpastie*). Nedisimulata sensibilitate a versurilor lui Nicolae Vălăreanu Sârbu ne situează în proximitatea inefabilului. Cromatici mutabile însoțesc aceste desfășurări lirice, împreună cu ființa unor penetrante simboluri. Nuanțele pasionale contribuie la consistența mesajelor expuse. Variate stări diafane atrag lectorii în lumi speciale: „Unde retrasă înflorește menta sălbatică / nopțile boreale devin curbe / cum drumurile peste munți. // Cu rotunde flăcări răsăritul se-aprinde / sub genele apelor repezi, / cascade în sărituri deschizând porți. // Acolo trupul tău cu linii spirale / se-mbracă-n rochii de bumbac vaporos / și toamna privește ascunsă după culori. // Ochii mei cu negru brodat în pupile, / te visează-n ii de mătase cu florile albe / ce-mi flutură-n brațe.” (*Fluid și vaporos*). Putem considera împlinirea într-o metaforă

ca un deziderat estetic al autorului. Transcendentul are, ca întotdeauna, virtuți soteriologice: „Dumnezeu aduce prea departele, aproape/ în ochiul său magic/ binecuvântează viața.” (*Până unde cerul atinge pământul*). Memoria pare descinsă din incandescente oglinzi știutoare. Sunt favorizate atitudinile introspective, căile mereu fascinante spre aflarea esențelor. Incontestabilă, propensiunea către verticală a poeziilor din *Fluturi de trup*. Ideatica filosofică asigură diverse potențialități de evadare: „Într-o vreme când timpul se comprimă/ ori poate se dilată dincolo de margini,/ moartea e ucisă/ de propriile ei determinări,/ viața devine nesfârșită/ prin recompunerea materiei vii/ în evoluție/ din ceva în altceva.” (*Din ceva în altceva*). Valorile sufletești ordonează meandricele trasee ale volumului, astfel petrecându-se metamorfoze, redimensionări cu impact deosebit: „E o taină în tine să cauți/ ecoul din golul în care se aude,/ tot ce n-ai vrut să-ți spui/ unde cuvintele cu miere pe limbă/ netezesc riduri./ Iar ochii cu norii pe gene/ privesc înlăuntrul cum te ating/ și urcă prin mine jertfa zidirii,/ să nu mă opresc din lucrare./ Când mâinile se prind de cer/ prin aer fortificându-se/ marea coroană a puterii./ Zilele își pun bețe în roate pe rând/ se miră cum transparența înșală/ și lumina curge-n oglinda adevărului/ surpă fructul mâinii./ Ispitei îi pune zăvoare/ în timp ce fac/ tunel în idei” (*Tunel în idei*).

Nicolae Vălăreanu Sârbu, *Fluturi de trup* (Editura Blumenthal, București, 2015).

Marius MANTA

Ioan Enache – „Scrisori pe undele râului. Cartea a doua a pocăinței”

Acolo unde am putut, cu mai multă sau mai puțină pricepere, am căutat să-mi conving auditoriul că am toate argumentele necesare de a-l plasa pe Ioan Enache în rând cu vocile lirice cele mai autentice ale liricii noastre contemporane, chiar dacă acesta pare să nu fi fost nicicând interesat de propria-i vizibilitate. Totuși, creditând un imaginar ocolit de topurile literare, matricea identitar-estetică pe care mizează devine expresie a unei anume corporalități ce închide în formule inedite fețele râului. Un rău conștientizat/ asumat, ulterior mărturisit, împotriva căruia sunt reorientate toate energiile. E interesant cum funcția lectorului devine cât se poate de activă, participativă, invitat implicit la descoperirea acestei *terra incognita* ce zdruncină în chip serios suma unor crezuri și cunoștințe vădit pragmatice. Alături de primul volum („Iudacainul – cartea întâi a pocăinței”), această a doua carte a pocăinței, apărută la Editura „Studion” (Bacău) semnalează o metanoia, o convertire religioasă care nu se întâmplă „peste noapte”, ci presupune un efort continuu, desfășurat pe mai multe paliere ale ființei.

Deloc sinonime, remușcarea, regretul, pocăința și ispășirea sunt doar în parte interschimbabile, consecințele firești ale drumului (desigur, ascensional) pe care eul liric ni-l dezvăluie. Ne aducem aminte că teologii latini ai Bisericii au tradus „metanoia” prin „paenitentia”, care a ajuns să însemne penitență sau acte de penitență. În mod diferit, Tertulian a protestat împotriva traducerii nepotrivite a termenului grecesc „metanoio” prin latinescul „paenitentiam”, argumentând că „în limba greacă, metanoia nu este o mărturisire a păcatelor, ci o schimbare a gândirii”. Mai degrabă aici se regăsește și Ioan Enache ori – și mai bine! – în învățătura răsăriteană a Sfinților Părinți, întrucât deplina asumare a lumii se face prin cuvântul ce se leagă de o transformare fundamentală a perspectivei, a viziunii omului asupra lumii și asupra lui însuși, dar și un mod nou de a-i iubi pe ceilalți și pe Dumnezeu. Deloc amestecând planurile, pocăința aici se leagă indisolubil de trezvie: aproape că, cele două sunt de neconceput separat. Chiar dacă pentru unii contează ca fiind în primul rând un termen tehnic, denumind metoda sau calea duhovnicească prin care monahul/ creștinul „se purifică/ curățește de toate cuvintele și gândurile pătimase” și se deschide unirii cu Dumnezeu, putând să conducă spre cunoașterea lui Dumnezeu prin nemijlocita experiență a dumnezeirii, îndrăznesc să creditez „trezvia” aici, la Ioan Enache, cu sensuri mai largi, care îmi aduc aminte de felul în care cuvântul era înțeles/ tălmăcit în scrierile românești vechi. Iată un scurt dar edificator exemplu din „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie”: „Și această să nu le gândești că le grăiesc eu din capul meu, ci toate le-am aflat în Sfintele Scripturi și ți le grăiesc ca să-ți fie de certare și de învățătură și de toată trezvia și chibzuiala și bucuria ce va să fie. Deci să nu pară cuiva rău sau să aibă vreo împuțernicie spre noi pentru aceste cuvinte, că pentru folosul sufletelor voastre ne-am nevoit, din adâncul inimii, și v-am adus aminte”. Așadar, trezvia e bună chibzuială și „dăruiește omului cunoștința sigură a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât este cu putință” (Sf. Isihie Sinaitul). Implicit, ea dezleagă, fie și în parte, tainele dumnezeiești. La apariția primului volum apreciam că vina este conștientizată încă din start, eul liric mizând pe catharsisul actului de penitență – cum altfel? -, în ciuda faptului că acesta cunoaște mai ales o definire estetică. Tot acolo, apărea ființa hiper-metaforică a unui rău dual, care îmbracă timpul și locurile, care înveninează istoria, e locul din care ficționalul sugrumă biograficul. Deși nu manifest nicio apetență pentru jocurile culturale de tip postmodern, aş spune că volumul lui Ioan Enache e mai actual ca niciodată, întrucât tot acest excurs în datele cele mai intime ale ființei (a se citi „profund subiectiv”) e deopotrivă interpersonal și chiar transpersonal. În ceea ce mă privește, așa cum l-am înțeles - se poate de altfel lesne observa disponibilitatea de a nu trasa bariere teoretice între eul liric și persoana propriu-zisă a autorului; pe de altă parte, cu discernământ, drumul pe care și-l asumă poate deveni el însuși reper pentru oricine care înțelege să împărtășească aceleași valori. Nu trebuie

să trecem cu ușurință peste faptul că tot acest efort de revenire acasă se întâmplă cumva în Biserică, în sensul că Ioan Enache nu își supra-apreciază eforturile, nu se retrage refuzându-l pe celălalt. În Biserica lui Dumnezeu așa se și face: creștinii se roagă împreună pentru nevoile obștești, dar fiecare în parte înfățișează lui Dumnezeu nevoile și trebuințele sale. Toate se fac însă în virtutea aceleași nevoi de mântuire. Încă din titlu, „râul” anunță înțelesuri conotative, desfășurând în neoprita-i curgere ipostazele diferite ale penitentului. În spate rămâne uneori figura iudacainului de altădată – „suntem doi care încredințăm apei/ copii ale oftatului celuiilalt” ori „Hei, greiere, ce tot învârti lăbuța/ pe tăblițele râului?/ Înveți cristalele apei să-nvie,/ ca duhu-n descântec?/ strigă Iudacainul din prund” - , în față se așază Sensul: „Rogu-mă, Ție, Bunule,/ scapără pe lacrima împietrită un fulger,/ să deschidă o cale de foc prin marea de spini,/ să mă-ntorc prin strâmtorile Tale,/ să locuiesc iarăși/ în surâsul cuminte al zorilor”. Însă Iudacainul nu mai este figura de prim-plan, implicit suntem lăsați să înțelegem că ne aflăm într-un alt punct, că după „șiruri de lașități și trădări” se întrevede șansa eliberării: „O, râule, grea înșelare e scrisul pe undele tale,/ că tu în uitarea lichefiată/ petreci veac după veac!// O, râule, singur te depeni,/ ca tânguirea prin tulnicul serii/ și lepădarea de Iudacain se strecoară/ în taină prin unda grăbită.// Lepădarea de Iudacain este tăietura pe suflet/ și rana rămâne deschisă până când/ lacrima din pleopa lui Dumnezeu învie în ea”. În această redefinire a persoanei (poemele nu poartă titluri, sugerând continua curgere), poetul e nimeni altul decât cel mai mic dintre „caligrafii nebuni”, redactând „zădărnicia pe nălucirile apei”. În bună măsură, aș fi de acord că, într-adevăr, versul lui Ioan Enache reînnoadă (cu) o tradiție culturală cu specific ortodox – am citit în paralel „Viața lumii” lui Miron Costin și al său vanitas vanitatum... Spre deosebire de volumul anterior, autorul are parcă mai multă grijă de a contura personalitatea (a se citi „calitatea”) creatorului, chiar dacă „scrisul pe ape/ doare mai tare ca moartea”. Iar dacă arta nu e decât „o pânză de păianjen,/ prin care lumea strălucește/ în filigranul minciunii de aur/ [...] și-n mijlocul țesăturii, artistul”, putem fi de accord că „mai bine scrii pe coala-stihie-n goană a râului/ și viețuiești ca silaba purtată veșnic pe valuri!”. Tema păcatului strămoșesc și „vina peste generații” presupun de o delicatețe aparte, o temă dublu-fațetată care, scoasă din contextul ortodox, pare cu totul nefirească: „Cine mă va dezlega de blestemul tănuț în părinți,/ că sunt crucea pe care înduri cazne de moarte?// Eu sunt chinuitorul Tău/ ascuns în veciurile semînției stră-părinților,/ eu îngrop în apele râului adevărul cruzimilor mele”. Dar poetul nu caută rezolvări în puțințele rațiunii ci înțelege că pornind pe o cale mistică și deschizând ochii pentru încă o dată („Când am deschis ochii întâi,/ am văzut căprioara fugărită de câini,/ viața mea alergare de fond înspre moarte,/ am văzut apele zilelor mele/ năvălind spre niciunde!”), are cu adevărat șansa de a-L experia pe Dumnezeu.

Deși nici acest al doilea volum nu a fost scris „să placă” – el nu înfățișează realități cosmetizate! -, se instaurează drept încă un semn că lupta continuă în ciuda tuturor vicisitudinilor, e totodată semn al trecerii prin toate bolgiile sufletului, către postura de a striga în Numele Domnului: „Născut din Crucea lui Hristos,/ sufletul meu,/ al tău,/ într-o cămașă din flăcări de sânge,/ cu pași mici pe genele zorilor,/ lasă/ în urmă/ închisoarea de neguri de la apa certării”.

Simion BOGDĂNESCU

Inteligent pescar în Hazard

La poetul Iulian Filip inteligența premerge sensibilității, cel puțin în volumul „Pescuitul în apele mele” (Chișinău, 2014). Atenție mărită, prudența depășită de surpriza nelegiferată a întâmplării, Măriei Sale Hazardul. De unde, o ars poetica foarte concentrată în patru rînduri (ca patru scînduri)ale impenetrabilei taine: „Cu ochii pe mine,/ nu știu nici eu/ la ce mal voi ieși/ urmărindu-mă...” (*Pescuitul în apele mele*).

Pare a fi un destin de Sisif și, sub acest aspect, ipostazele lirico-existențiale și mitico-simbolice suportă lesne filiații cu drama „Iona” a lui Marin Sorescu, fără actul suicidal (existențialist camusian) al piesei. În loc de burta Peștelui uriaș (chitul în chit!), există mijlocul unui ochi în care eul poetic se simte prins ca într-o „capcană sferică” (titlul poemului): „Eram în mijlocul ochiului/ și nu vedeam cine mă vede/ atît de aproape/ și mă ține în chiar inima văzului,/ în miezul ochiului,/ așteptînd să fac și eu ochi...”

Dar, alegerea între *solitar* și *solidar* se rezolvă în favoarea stării de a fi cu ceilalți, pînă la urmă, așadar, ne-sorescian, chiar dacă ușoare contaminări de ton, intenție lirică și viziune demitizantă (postmodernistă) sunt ușor depistabile: „iar o rîmă orbită/ cînd o trimiți după pește,/ încurcă peștele mic/ cu cel după care/ ai trimis o piață întreagă” (*Sfaturi pescărești de bună comportare cu rîmele*).

Inteligent pescar în Hazard, poetul Iulian Filip trăiește în insomniile lirice două călătorii existențiale reale, dar și imaginare: una în abisul interiorității, în subconștient și inconștient și alta a exteriorității – a spațiului marin mediteranean. Cu certitudine, în ambele magice voiajuri nu ni se arată a fi un romantic geniu revoltat și neînțeles, ci un individ insomniac îndrăgostit de-o egipteană, un extraneu cercetător care alege să țină în fața unui select și mut (inexistent) auditoriu o „conferință murată” *despre greieri*, acești muzicieni ai liniștii cosmice, extra sau intra „mallarméeni”, care trăiesc în teama eternă de apă. Iată finalul la fel de inspirat și de demitizant surprinzător: „nici despre ruda de sus a furnicii/ pornea să fie conferința mea despre greieri –, / despre

de unde se ia cîntatul/ într-o pereche de aripi protectoare/ a aripilor zburătoare/ e conferința greierului/ ce se pregătește să sară din accelerat/ și nu prea are cine-l opri.” Departe de nostalgie și de melancolie, aproape de scepticism de întrebări ironice și autoironice, autorul pendulează între meditația intimistă, care-i sondează interioritatea propriului eu și poezia aluzivă, cu implicații social-politice, mai ales, cele referitoare la frățietatea românilor de pe ambele maluri ale Prutului. Ca și Dumitru Matcovschi ori Grigore Vieru, înțeleptul bard Iulian Filip este trup și suflet frate român, însă, spre deosebire de confrății lui literari, este mai abil, mai prudent și atrage atenția asupra unor situații primejdioase ale unificării noastre: în forma ei actuală Basarabia este și un scut statal, o limită care nu lasă ca rusificarea să se extindă în toată România: „De la Chișinău la Iași/ nu-s prea mulți cei cîțiva pași,/ dar n-am vrea, Doamne, cumva/ de din urmă să se ia,/ să v-aducem chiriași/ de de-ai noștri și la Iași,/ c-au plodit și ei urmași,/ frate-al meu!”

Sincer și bonom, fără accentr metafizice dureroase, mai aproape de spiritul voltairean, iluminist, creatorul nostru are încredere în rațiune, în știință, în singurul mit universal, *Cartea*, și în spiritul peren al tradițiilor populare autohtone și ne previne că tot adevărul se înscrie într-o eternă poveste: „Fața adevărului/se-mplinește ca a lunii –/ numai bună de citit, / dar citi luna știi unii,/ adevăru-i zăvorît./ Cheia e pe altă parte,/ nu-n luminează cheia aste,/ Constantin de pe muscel,/ dintr-o veșnică poveste...”

Cîteva „ocasionale”, închinat confrăților săi literari – toți poeți (George Vulturescu, Val Talpalaru, Nicolae Dabija, Horia Zilieru, aristocraticul bătrîn poet!) ne arată că prietenii sunt „pescuiți” în unele dintre ipostazele lor specifice, unele serioase, altele comice și ne delectează prin farmecul jocului de prins în ... cîrlig! Egal cu sine pe parcursul întregii cărți, poetul Iulian Filip dedește inspirația unui talent liric remarcabil încă în stare să tragă la năvod iluziile existenței sale de serios și meditativ creator.

Lina CODREANU

Îndurerat, Poetul...

Îndată după renașterea națională a Moldovei din vara anului 1988, scriitorii basarabeni au scris cu lăcomie despre realitățile trăite anterior cu gândul de a recupera tot ceea nu a putut fi spus nici măcar între membrii familiei. Îmi amintesc de mărturisirea unei școlărițe care învățase despre „Creangă al nostru”, dar nu găsea pe harta RSS Moldova Humuleștii, satul copilăriei lui Nică. Nici măcar „bunelul” nu a îndrăznit să-i spună adevărul, căci pe timpul bolșevismului, pentru cuvinte despre natura identitară a românilor basarabeni oricine punea în pericol viața întregului neam. În dramaticul

context socio-istoric din Moldova socialistă s-a format Dumitru Matcovschi (1939-2013), născut la Vadul Rașcov, județul Soroca, situat în partea de nord-est a României Mari „de ieri”, respectiv a Republicii Moldova „de astăzi”. Până la aproape cincizeci de ani el și generația lui, au fost constrânși „să ne deprindem cu tăcerea, să nu știm ce se face în jurul nostru, să îndurăm, să răbdăm totul, umilință chiar, nedreptate, minciună”, cum scrie revoltat autorul în eseu *Ambiții naționale* din vol. *Amarele confesiuni* (2011, p. 227). Ca filolog, a urmat calea jurnalisticii, fiind redactor la publicațiile „Moldova socialistă”, „Cultura”, „Nistru” / „Basarabia” (din 1988). La 24 de ani, a debutat editorial ca poet *Macii în rouă* (1963), carte urmată altele: *Descânțete de alb și negru*, *Grâul*, *Patria*, *poetul și balada* etc.

La 27 august 1991 a fost votată *Declarația de Independență* a Republicii Moldova față de Uniunea Sovietică. Numeroși artiști-militanți înflăcărați pentru renașterea națională a românilor basarabeni (Grigore Vieru, Leonida Lari, Ion Ungureanu, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Renata Verejanu, Ion Hadârcă ș.a.) au susținut drepturile românilor și simbolurile naționale (suveranitate statală, teritoriu, limbă română, grafie latină, imn, drapel, stemă...) care așezau pe harta lumii o țară mică desprinsă din lagărul Uniunii Sovietice.

Dumitru Matcovschi, nu se afla pe podiumul de declarare a independenței, pentru că în mai 1989, fusese grav accidentat și mult timp spitalizat, unde devine conștient de scurttimea propriei vieți: „O zi în minus,/ O zi în plus!/ Și viața toată/ De-acum s-a dus” (*Cuvântul*, din vol. *Imne și blesteme*, 1991). Prizonier al suferinței fiziologice, scriitorul nu și-a lăsat încătușate ideile din vârful condeiului, care și-au găsit afirmare în publicistică, poezie, proză ori în dramaturgie. Din cele peste cincizeci titluri de volume publicate, înșirăm doar câteva de după 1990: *Imne și blesteme*, *Pomul materiei*, *Vad*, *Crucea*, *Veșnica toamnă*, *Pasărea nopții pe casă*, *Veșnica teamă*, *Amarele confesiuni* (cu o prefață semnată de Th. Codreanu), *Poeme în genunchi*.

Declarația curajoasă din titlul cărții *Morților, vă iubesc* (Editura Profesional Service, 2011) poartă pecetea substratului adânc al legăturii cu strămoșii de neam și nu face notă discordantă cu felul de fi, atitudinea justițiară ori stilistica poetului. În fapt, cartea cuprinde două „poeme dramatice” – *Morților, vă iubesc* și *Neamul Kain* cu o nișă poetică intermediară – *Alte, vechi, noi*.

Intenția auctorială este explicită în incipienta *Nota autorului*: „Am ținut, am vrut, m-am zbatut, m-am încăpățânat,/ ca orișice artist, să unesc realitatea cotidiană/ cu gândirea abstractă”. Pare un nostalgic admirator al creatorilor („ardeau cândva poeziile pe propriul lor rug”), dar nu conținește a „potrivi cuvinte” (T. Arghezi), truda artistului fiind sisifică, anevoioasă: „Drămuiesc, muncă de Sisif, cuvintele./ Aceasta e poezia./ Cu un colțisor de inimă se scrie”.

În primul poem dramatic – *Morților, vă iubesc* – Dumitru Matcovschi stabilește un decor („amvon de biserică”) și distribuie roluri pentru patru personaje-simboluri: *Creatorul de frumos* (poetul), *Alter ego* (forța internă, conștiința), *Frumoasa doamnă* (femeia sufletului) și *Omul în alb* („solia universului”, înțeleptul). Doar *Casa de nebuni* stabilește un schimb dinamic de replici, altfel, personajele constată, cugetă, judecă în ample replici poetice.

Tipologia individualizează personajele ca entități memorabile. În miezul ideatic se află Creatorul de frumos și Alter-ego adică Poetul și spiritul său, ultimul – opozant care-i contracarează și elanul și înfrângerile de creație, încercând să-l pună în armonie cu sine însuși. Poetul își simte zădărnice eforturile de a scrie la gândul că nici *cuvântul* nu mai e catalizator al energiilor unei nații care aspiră la independență: „Altădată cuvântul ne salva./ Vânturate, pleavă, azi cuvintele./ Nimeni nu crede în nimic” (*Zbaterea*). O frică devastatoare a săpat la temelia istoriei sfâșiate, la felul său de-a fi, căci se simte singur, trădat de toți, „de frate bun, mai mare bade”, de prieteni și tovarăși: „Când vreau să cânt, mă tem să cânt,/ când vreau să joc, mă tem să joc/ și nici nu cânt, și nici nu joc,/ mă tem să cânt, mă tem să joc la casa mea. [...] mi-e teamă chiar și să gândesc,/ mi-e teamă chiar și să iubesc, / nici mamei nu vorbesc/ la casa mea” (*Veșnica teamă*). În totul se citește destinul tragic al Basarabiei prinse-n capcanele istoriei care „vinde moarte”.

Răspunsul conștiinței e că rostul creatorului nu e să abandoneze, ci să dăltuiască în cuvânt, să-și împlinească menirea: „Îngân cuvântul, îl scriu, îl tai./ Ca stropul gândul, un fir, un pai./ Cumplită soartă, amar destin” (*Bastarzi*). Ca să-l încurajeze, Alter ego caută modele în faptele lui Avram Iancu și Horia, crucificați pentru idealurile patriotice. De altfel, resemnat și demn, „obosit, sleit, amărât”, artistul înțelege să reziste filtrându-și destinul de artist prin sita versurilor: „Rezist, persist, exist în tropii mei” (*Toată pleava*); „Eu respir, eu mai respir,/ vorbele îngân greoaie. [...] Eu mai sunt, mai sunt, mai sunt.[...] Eu trăiesc, tot mai trăiesc...” (*Bună dimineața, moarte*). Neîncovoiat în fața răului dintr-o lume fără ideal, în care „nu vor mai fi niciodată, dar niciodată, cum au fost/ nici viața, nici arta”, poetul se întărește pentru momentul întoarcerii uroborice, în „pământul făgăduinței, Mărgioara” (*Muncă de Sisif*), pentru a se întâlni cu morții lui și a le mărturisi prețuirea, anunțată încă din titlu: „Bună seara, frații mei cei buni./ Bună seara, bunii mei străbuni./ Bună seara, gură-tu-de-rai./ Bună seara, dulcele meu grai” (*Bună seara*).

Secvența lirică *Alte, vechi, noi* cuprinde un buchet de poeme, unele datate între 1969-2011, între care patru scene monologate din piesele de teatru. Temele și motivele poetice frecvente sunt din aceeași arie scriitoricească a lui Matcovschi și a colegilor de generație: raportul poet-poezie, buneii, casa părintească („Casa mea de-acasă/ cuibușor matern”), destinul moldovenilor din țara „fără de țară”, limba maternă, istoria...

Gruparea a treia – *Neamul Kain* – este tot un „poem dramatic” cu o structură mai adecvată textului dramatic, dispunând de o listă de personaje, de împărțirea în scene (43) și un schimb de replici activat atât complementar, dar și independent. Cvintetul personajelor – *Muza, Poetul, Satirul, Fecioara, Oratorul* –, corespund, în mare, cvartetului din poemul *Morților, vă iubesc*.

Oratorul, factor de echilibru în ecuația poemului, înțelege drama umanității și vorbește cumpătat, lumea fiind „un sistem divers” unde, asaltat de sentimente, poetul basarabean se simte îngrădit precum Iona în burta chitului. Ideile poetice se focalizează mai ales asupra Poetului bătut de soartă, care trebuie să întruchipeze conștiința neamului. El pledează pentru condiția artistului ca ființă emoțională, posesor de cuvânt, de țară și de mormânt: „Când omul n-are țară, el n-are nici destin,/ el nu mai poartă nume, nu mai sfințește locul,/ străin ca tot străinul, dar poate mai străin,/ povara-și duce, piatra de moară, milogul” (*Judecata supremă*).

Omul alb, vocea din *Morților, vă iubesc* (deținătorul cumpenei înțelepciunii), îl povățuia pe Creatorul de frumos să se întoarcă „la neam și la durere” și să creadă în „veșnicul” cuvânt prin care poate însuflă materia creând o altă lume (*Luceafăr*). Similar, aici, Oratorul îi amintește damnatului Poet de menirea sa de creator al lumii de cuvinte, ceea ce l-ar putea apropia de dumnezeire: „poate că prin/ absurd, aidoma marelui Demiurg e, singur, atât de/ singur și atât de marginalizat de nedreapta/ rânduială [...]” (*Spartaniada*) (imagie uzitată cu precauție de poeții de astăzi).

Poetul este un combatant în condeiul căruia cuvintele devin arme de luptă („Ce tărie în ele, ce tărie!”) îndreptate împotriva celor care schimbă viclean traiectoria principiilor morale. Cinismul Satirului taie adânc și nu lasă loc vreunei concilierii: „Bătrâna precupeață, istoria, în stradă,/ răzleață, moartea vinde, tot vinde, la pahar” (*Agonia inspirației*). Poporul „proscris”, „ilot”, „nătâng”, „prostit”, „flământ” e o victimă tragică ce împărtășește soarta biblicului Abel, în timp ce hainul Cain, „un monstru pitic”, este adulat (*Spectacol cu saltimbanci*). Satirul semnalează superficialitatea nou-moderniștilor care „Fac fum, se bucură, mimează, promovează spiritul/ de gașcă... calcă în picioare strădani, biografii,/ convingeri, principii, vieți omenești...” și rostește adevăruri crâncene în sintagme dezvelite de arabescuri stilistice: „Totul e în decădere, viața.../ Patria.../ ca și cum acest cuvânt și-ar fi pierdut sensul...” (*Epigoni în ședință*). În pofida imaginii sumbre, din zbuciumul Poetului se naște înălțătoare, purpurie și neprihănită poezia: „Poezia luminează este, aer este, de primăvară,/ cântec de leagăn, blândă adiere,/ pâinea noastră cea de toate zilele,/ limbă, rugăciune, crez...” (*Rugă în altar*).

Scrierile lui Matcovschi nu-l pot lăsa indiferent pe cititor, pentru că găsește tonul oportun să ajungă la conștiința lui. După 1989, scriitorul a trăit adânc dezamăgirea generată de viața publică și deciziile instituționale, de neîmplinirea idealurilor. Are o viziune proprie asupra acestora, încât pare un

romantic prins în menghina unor vremuri decalate. Cuvintele mustesc de suferință, obidă, revoltă și neputință, pe care poetul le concentrează alegoric în arhetipul binarului biblic Cain și Abel.

Poezia are rol cathartic, prin creație eul liric se vindecă de spaime și-și afirmă, fără o stilistică prea complicată, rostul de bard al neamului românesc așezat între Prut și Nistru. „Sunt și mă bucur că sunt poet de naționalitate./ În țara poeziei m-am născut și trăiesc” – versurile finale din *Testament*, reprezintă crezul artistului ca „voce a Basarabiei”, dincolo de timpul istoric.

Zenovie CÂRLUGEA

Din poezia primitivă a lumii:

CÂNTECE VORBITE

(Selecție, traducere și postfață de Nicolae Mareș)

Prefață de Aurel Rău

Ați citit ceva din poezia *boșimanilor*, „hotărâți și încrezători în puterea lor”? Dar din cea a *eschimoșilor*, conștienți de „importanța «îndeletnicirii lor creatoare» și care „se înfruntă cântând”? Dar de cântecul indienilor de pe Amazoane, de lirica orală a aztecilor și incașilor ați auzit? De poezia triburilor din Mongolia, Vietnam, Malaezia, Hawaii, Tahiti, Insula Cook, Noua Guinee, Maori?

Poetul, eseistul, traducătorul și polonologul Nicolae Mareș a editat de curând o antologie din poezia ingenuă a unor popoare primitive, **Cântece vorbite** (Tipo Moldova, 2016, 176). Selecția, traducerea și postfața aparțin autorului, iar prefața *Poezie „primitivă”* lui Aurel Rău, cel care afirmă că „înaintarea în aval spre sursele modernității nu se oprește la Sapho”, de unde și „experiența bogată, inițiatică” prin „atlase, prin cărțile etnologilor, prin antologii, prin stepe și în oaze, la tomahawk și la caiace de os, la tam-tam și în colțuri de pene, în muzica de violoncel a insulelor pescuite, de pe fundul oceanului, de Gauguin”...

Această poezie a popoarelor primitive, unele abia ieșite din paleolitic ori aflate în stadiul gentilic, altele puțin mai evolute, dar statornicite în aceeași mentalitate tribală, este congeneră cu manifestarea sacrului în varii ipostaze ritualice și exprimă „toată gama atitudinilor liricii cu care ne-au deprins-vrăjit-intimidat anticii, renașterea, clasicii, romanticii, simbolisții, expresionismul”...

Fascinația pe care această poezie primitivă a produs-o de-a lungul secolelor amintește de comunități în diferite stadii de dezvoltare aflate fie pe coastele atlantice afro-americane și din jurul marilor lacuri, din Beninul

populațiilor ioruba, din Asanti și Lundra (Angola) cu urme matriarhale, din Congo, un eldorado cu diamante și uraniu, din Camerunul tribal, din regatele Dahomey și Watutsi (Ruanda) și de cunoscutele triburi prin tradițiile lor arhaice: *fangii*, adoratori ai focului, *bantu*, *pigmeii*, *masaii*, *boșimanii* (mâncători de lăcuste prăjite prin deșertul Calahari și băutori de apă din ouă de struț), *zulușii* cu zeul lor Unkulunkulu și cu colibele lor în trei cercuri concentrice.

Apoi, din Americile „mongoloide, galbene, roșii doar prin vopsire, venite din nord-vest, demult, demult, în mezolitic, prin strâmtoarea Behring”, „indienii”, nordicii centrali și patagonezi, amintind de frații lor siberieni, tibetani și indochinezi... Corbul și Coyotul, irochezii, algonkinii, siuxii din prerii, agricolii și „citadinii” pueblo, navahii podoabelor de argint, aztecii, mayașii, incașii din Anzi, „păstrători de cosmogonii, de piramide, de codexuri pe piele de cerb”, olarii și țesătorii dungați checiuc, călăreții araucani... Apoi, triburile cele mai nordice, precum eschimoșii arctici cu cețoasa lor mitologie abstrusă mirosind a carne crudă, locuind în iglurile vălurite de viscole albe în care își pregătesc harpioanele pentru vânarea de foci, călăreți asiatici îmbrăcați în piei de ren cu blana spre înăuntru, cu glugă cu blana în exterior...

O întreagă constelații de populații primitive din Australia, Noua Guinee și Noua Zeelandă, din Altai în Delta Mekongului, din Hymalaia în groapa Marianelor, din Malacca în Sumatra și Jawa, din Filipine în Kalimantan și Bali, din Micronezia în Polinezia, din Raiatea la maori și papuași, de la malgași la melanezieni... Tot atâtea credințe și superstiții care structurează și esențializează modul de viață al semințiilor respective, aflate în diferite stadii istorice, dar mai adesea încă în preistorie. Așadar un conținut destul de bogat în incantațiile acestora, pe care le percepem ca forme orale de „literatură”, de poezie „primitivă”, în care găsim celebrări aduse soarelui, cerului, focului, în general zeilor și universului în care le-a fost îngăduit să viețuiască. Alături de fenomene de extaz șamanic, de practici magice, de invocare a duhurilor și puterilor atotstăpâne, de cinstire a totemurilor și strămoșilor ce-i veghează din căpățânile păstrate cu sfințenie, de săvârșirea unor sacrificii obligatorii cerute de zeitățile tutelare, de „socializare” în cadrul marilor evenimente din viață (naștere, împreunare, moarte)...

Și în acest fel descoperindu-se virtuțile cuvântului, magnetismul Verbului, al Logosului, „menit să desgrănițeze”, „să supună și să hipnotizeze”: „Pipăindu-și marginile, ca prin onomatopee. Găsind resurse sau momente să se facă înțeles, de pietre, de arbori, de animale, de ploaie, de dhuri. Prin contaminări infinite; convertind în consoane viiturile-valurile, şuierul reptilelor, zumzetul insectelor, în vocale tunetele, orogenezele, sticlirile./ Mituri, povești, ghicitori, proverbe, cântece, încărcate de arhaitate cât și epopeile Greciei și Orientului antic, «răspunsurile» acestea sau mijloacele acestea de ființare...” Omul primitiv trăiește într-o lume sacră și după un cod

de valori prestabilite și transmise din generație în generație. Este o mentalitate puternic engramată, în toate aspectele vieții, de ideea de sacru, de cutume și prejudecăți, cu „eroi” exponențiali și ritualuri comunitare cu multiple funcții reglatoare și definibile în plan existențial și mitic.

Din bogăția aceasta orală cât mai devălmașă și diversificată a popoarelor așa-zis „primitive”, dl Nicolae Mareș și-a alcătuit un cuprins ilustrativ, structurându-și selecția de Cântece vorbite în nu mai puțin de șase cicluri: *Vântu-i pasăre...*, *Sufletul ți se usucă...*, *Vânătorul de foci...*, *Vreau să trăiesc...*, *Nu-mi tulbura chipul...* și *Cerul să fie fără de nori...*

Iată, mai întâi, celebrarea *focului*, adorație unanimă a omului sub soarele dător de viață, într-o creație orală a triburilor *bantu* sau *fangii*: „Focule, foc de vatră, de jos/ Foc din vatră, de sus,/ Lumină cu care luna strălucește,/ Lumină cu care soarele strălucește,/ Stea luminând în noapte, stea ce alergă spre lumină,/ Stea tremurătoare” (*Inimă a trăsnetului*). Mituri creaționiste despre Dumnezeu care „a alcătuit lumea,/ A făcut și Soarele” sunt de întâlnit mai peste tot, autorul reținând o celebrație a tribului *dincii*. Apoi celebrarea unor unele mai profane, precum „flinta” la *mossihii* sau a viteazului Kukutle la *basuto*. „Mai bună moartea decât rușinea” declară rapsodul anonim al tribului *niamii*, în timp ce *pigmeii*, iscusiți vânători de elefanți „prin pădurea bătătorită de ploaia torențială”, celebrează pe *Maica Pădure*: „Pădure!/ Ești mama noastră, a copiilor tăi./ Mamă care ne dai de mâncare, de băut și ne adăpostești,/ Care ne dai arme și leacuri și tot./ Care ne dai viață și putere, dar și moarte și ușurare,/ Care ne dai totul. (...)/ O, mamă nesfârșită, pădure!” Invocații către „duhurile pădurilor” întâlnim și în poezia orală a *fangiilor* sau, bunăoară, a *indienilor* de pe Amazoane.

Faptele de arme, lupta vitejească, răpunerea dușmanului e prilej de bucurie mărturisită, precum la comunitatea *osegilor*: „Tatăl nostru, tată Mare,/ Când dau de dușman,/ Asupra lui mă năpustesc (...)/ Îl căsăpesc (...)/ Casa i-o prefac/ Într-un fum alb.” (*Când dau de dușman*). Viteazul e cel mai apreciat om, precum spune un cântec al mikmakiilor (*E bun și viteaz...*)...

Foarte bine reprezentat este ciclul *Vânătorul de foci*, punând în evidență o bogată tradiție orală de varii sentimente și năzuinți, de la bucuria de a fi „*prieten al focilor*” („Oh, ya, ya, ya./ O, cât ești de roșie!/ Toată te-ai înroșit!/ Să știi că eu te-am omorât,/ Eu, prietenul focilor!”), la fuga din calea lupilor și primejdia de a trăi pe gheață („Gheața e rea,/ A vrut să mă înghită,/ Să se frângă-n două, sania s-o-nghită,/ Să înghită câinii,/ Pe mine să mă-nghită.” – *Cântec de vânătoare*). Nu lipsește eschimosului percepția rece a cerului înstelat: „O, stea care strălucești/ Sus, pe cer,/ O, degete/ Care ar trebui să te țină bine/ Acolo, sus.../ Ele ți-au dat drumul/ Și te-ai prăbușit./ Dar n-ai atins pe nimeni,/ N-ai atins pământul,/ Unde te-ai dus?” (*Steaua căzătoare*). Bucuria de a fi alături de ai casei, dar mai presus aceea de a te înconjura de cântece, cântecul însoțindu-l mereu pe eschimos în lupta cu natura pentru a-și

asigura existența, deopotrivă și un sentiment apăsător al neîmplinirii își găsesc ecoul potrivit: „E plăcut când te-nconjuri/ De cântece./ Avaya./ Numai că de făcut/ Le fac rău,/ Avaya!/ E plăcut când vânezi,/ Numai că fac rar aceasta,/ Și nu plutesc pe pojghița de gheață/ Ca un fitil în flăcări,/ Avaya!/ E plăcut când dorințele ți se împlinesc,/ Numai că ale mele mă ocolesc mereu,/ Asta-i ca să-mi fie greu,/ Avayaya.” (*Dorințele mă ocolesc mereu..., Frica și bucuria te cuprind...*). Nordicul băstinaș are în preajma lui și turmele de reni, iată schițată o bucurie simplă: „Nu departe de râu/ Am văzut un ren,/ Un ren puternic,/ Da, da, da,/ Am văzut un ren puternic./ Era în floarea vârstei.” (*Am văzut un ren*). Nu lipsesc părerile de rău, culpabilizarea: „Mi-e tare frig,/ Am omorât un ren,/ Un ren mic./ Dacă vrei ți-l dau,/ Să nu fii flămând,/ Să nu-ți fie frig (...)/ Mi-e tare frig./ Să mergem împreună./ Poate o să vedem/ Un ren gras.” (*Un ren mic, un ren gras...*). Vânărea „renului gras” are însă și eșecuri, cum ne spune piesa orală *Nici de data asta nu mor*: „Soarele se mai uită la mine,/ Zăpada se așază în nămeți/ De parcă ar vrea să se facă un munte,/ După unul din ei mă ascund/ Și văd un ren în față,/ Un ren frumos și gras!/ Îl prind în țintă,/ Îl prind exact!/ Dar renul fuge,/ Și rămân singur,/ Singur în zăpezi, / Și mi-e tare frig,/ Sunt tare flămând,/ Dar încă n-am murit./ Nici de data asta nu mor.”

Sunt multe alte frumuseți primitive, în aceste „cântece vorbite”, dezvoltându-se, cum scrie autorul în „Postfață”, „un univers bogat în trăiri și sentimente, capacitatea unei spontane și clare exprimări”, o poezie creată de „oameni hotărâți și încrezători în puterea lor: *Pot să mor și azi/ Nu-mi pasă de asta.*” Conștienți de „importanța” îndeletnicirii creatoare, barzii populari anonimi ai acestor populații exprimă, da fapt, odată cu sentimentele și aspectele de viață evocate, o mentalitate gentilică specifică, viziunea diferențială despre lume și viață, felul de a gândi și modul de a trăi al omului primitiv în solidaritatea lui tribală: „Ar fi însă absurd să afirmăm că poemele și cântecele vorbite au apărut doar din nevoi utilitare, așa cum se spunea cândva despre picturile rupestre. Viziunea bogată, plină de colorit, metaforele curajoase sunt dovezi că necesitățile adânci de exprimare estetică nu le-au fost străine. (...)/ Transpunând aceste versuri în limba română, am încercat să prezint cititorului nostru o lume îndepărtată și, de ce n-am spune-o, exotică, dar totuși atât de apropiată de noi, de vremurile noastre, și în general, de aspirațiile umane. Aceste *cântece vorbite*, pe care băstinașii nu le-au cules încă, le ofer din coșul culegătorilor de pretutindeni, cărora le aduc cele mai cordiale mulțumiri pe această cale”

Poate că trebuia o „bibliografie” minimă care să-l lămurească pe cititorul mai aplecat și curios, însă, dincolo de asta, selecția operată de dl Nicolae Mareș este, într-un fel, unică în literatura noastră, ea amintindu-ne de culegerea lui Lucian Blaga din poezia cultă a umanității, *Din lirica universală* (1957), patru milenii de poezie, care se deschidea cu un vechi *Imn* (închinat) *Soarelui*, apoi *Împărăției cerești* și alte versuri de celebrare din Egiptul

secolelor XVI-XIV î. Ch., urmate de *Cea mai veche poezie* din cultura chineză (2000 î. Ch.). Blagolog de reală vocație documentară, dl Nicolae Mareș se dovedește, prin contribuția de față, demn de amintirea ilustrului înaintaș.

Maria TRANDAFIR

Drumul luminii spre viața adevărată

Conform celei mai cunoscute definiții (după dicționar), anticamera este o cameră de așteptare la intrarea într-un birou, într-un cabinet al unei persoane cu funcție importantă. Asociat cu „viața”, cuvântul își schimbă semnificația, în sensul că devine un spațiu de așteptare, pentru a intra în viață. Dar cum să intri în viață, când deja ești, respiri, trăiești? Și gândești că, înainte de a intra în viață, ființa (de fapt, ne-ființa) așteaptă în spațiul uterin, unde trăiește starea de increat, de pre existență. Este locul de unde pornește călătoria spre viață, este locul numit de Lucian Blaga „țara fără nume”, pe care o regretă: „Dar mi-aduc aminte de vremea când încă nu existam/ca de-o copilărie depărtată/și-mi pare așa de rău că n-am rămas în țara fără nume”/. Dar într-o asemenea anticameră/țară fără nume, așteptarea înseamnă doar un singur și trasat drum, de-a lungul căruia ne-ființa devine ființă. Deci, alta trebuie să fie semnificația anticamerei, altul este tâlcul care se dezvăluie după lectură și care este valabil numai pentru cei care cred în Dumnezeu, în Hristos, în rai și în iad. Anticamera vieții este însăși viața pe care o trăim, mai bine zis un simulacru de viață, un spațiu și un timp de așteptare (mai lung sau mai scurt) pentru intrarea în viața adevărată, cea veșnică, stăpânită de Dumnezeu. Și poetul Marcel Miron ne invită la o călătorie în viața – părere/ aparență/ iluzie, al cărei scop este intrarea în adevărată viață, fără sfârșit. Și o altă surpriză: poeziile nu sunt în esența lor religioase, precum psalmii sau didahiile (cu puține excepții), dar ascund un sentiment creștin, un fior religios, o idee metafizică, o emoție omenească, un gând pios, pentru cei care au descoperit și au viețuit în credința în Hristos. În anticamera în care cititorii au intrat conduși de Marcel Miron s-au perindat sfinți consacrați, precum Ioan Botezătorul (care, decapitat la dorința Salomeei, își poartă capul aproape de inimă, sugerând schimbul de idei și de sentimente (dar sensul căutării inițiale a capului a fost să-l găsească în inimile oamenilor, care au rămas credincioși ideilor sale), Avraam din Mambre (primul din cei trei patriarhi din Biblia ebraică, model de asceză monastică; ascultându-l pe Dumnezeu, și-a ales ca iubire „amor spiritualis” care primează asupra lui „amor carnalis”) sau Ignatie Teoforul („copilul purtat de Hristos pe brațe/ zâmbește blând lumii din circ/leilor înfometați/ și poruncește: E Fata/Raiule, deschide-te”), dar și cei pe care

i-am putea numi „homo religiosus”: călugărul Mina „cel care căuta pușcăria/ cu lumânarea aprinsă” sau Nicolae (Steinhardt) „evreul răătăcitor/ călător printre stelele/ și lumile în surpare”. În viața aceasta de așteptare i-a întâlnit pe Apostol Gurău, pe care și l-a ales „apostol baci peste sufletele purtătorilor/ de vise, penițe și pene de lebădă”, pe Ion Gh. Pricop, poet care urcă „din literă/ în literă/ până la zidirea cuvântului”(precum aezii orbi)/, pe bibliotecarul Constantin Donose care „era îmbrăcat în haine/din foi de hârtie/din toate cărțile tuturor limbilor/scrise ori nescrise” și pe poeții din Copou, stăpânii cuvintelor. În anticamera vieții circulă mituri (despre Adam și crearea Evei, care a fost privită întâi de diavol, despre Lilith-vechiul spirit feminin, de natură demonică despre care circulă legende felurite, despre Înviere „când locatarii mormintelor/ împrumută orbilor lumii/făclii aprinse/pentru drumul de întoarcere acasă/la masa de paști”/; aici s-au păstrat obiecte sfinte precum pocalul care a adunat lacrimile vărsate de mama lui Iisus și potirul în care s-a scurs sângele lui Hristos ținut pe cruce; au circulat sentimente și ispite; s-au predat lecții de catehism și de iubire; tot aici a poposit Moș Crăciun (care și-a însemnat trecerea cu daruri rupte din însăși ființa sa și cu hărți nemuritoare dăruite copiilor la plecarea lor în viață); s-au croit cărări, cărora nu trebuie să le fie dor de oameni, căci aceștia au nevoie unii de alții, să se caute și să se găsească, pentru a da o șansă omenirii, și, mai ales, s-au închegat amurguri care s-au stins și au poposit din ceruri stelele.

Poetul, în așteptarea vieții adevărate, devine un neobosit călător, însetat de zările largi, însoțit de credința că oamenii trebuie să se vadă cu ochi buni, îndemnându-i la înțelegere creștină: colindă cu gândul lumea norilor și atinge toate orizonturile, împrumutând ceva de la neodihna vântului. Pătrunde în codru, simbolul lumii trecute, ancestrale, păstrător al istoriei, leagănul haiducilor, născocitorul cântecelor de vitejie. Codrul perpetuează tainele și le înmulțește (amintind de „teoria misterelor adâncite” a lui Blaga „și tot ce-i neînțeles/ se schimbă-n neînțelesuri și mai mari”) prin flori de vis. Codrii devin în viziunea lui Marcel Miron spațiu ezoteric, ca la Eminescu, în care se pot săvârși metamorfoze, căci orice se poate schimba în orice: materia inferioară devine frumusețe (amintind de „florile de mucigai” ale lui Arghezi), frumusețea se poate schimba în eternitate, coarnele de rădașcă devin picioare care pășesc (nu se mai târăsc), roua devine lacrimă a ochilor albaștri, iar aceștia devin nuferi sau stele, ce acoperă nemărginirile albastre ale apelor și ale cerului, acvaticul și neptunicul având aceeași culoare dragă romanticilor. În codri albaștri se mai găsesc: „privirile hotărâte ale melcilor/ toreadorilor,/ învingătorii/ îmbrăcați în togi de mătrăgună”, reținând atenția evidentă discordanță semantică, ce-l apropie pe autor de neomoderniști. Într-o altă poezie, melcul dezvăluie noi semnificații. Condamnat să-și poarte casa în spinare, acesta poate fi simbolul sufletului „închis în chitina salivei păcatului”; casa poate însemna refugiu, prin posibilitatea retragerii imediate și a

închiderii în fața oricărei amenințări, dar e și blestem, e închisoarea pe care o poartă cu sine, e povara vieții lui (e, de fapt, povara vieții oamenilor, pe care aceștia o duc în spate, fără șansa de a scăpa de greutatea păcatelor). Însă importante sunt urmele lucitoare pe care le lasă peste tot pe unde trece, căci acestea „sunt semne ale iubirii celui ce-și sărută urmele”,/ aceasta fiind cea mai mare iubire. În asemenea urme se ascund tainele melcilor, așa cum în urmele lăsate de lanțurile deținuților se ascund tainele oricărei închisori, un fel de cochilie pentru întemnițați. Una dintre taine îl cuprinde pe „biruitorul în turniruri/ învingătorul culorilor roșii (aluzie evidentă la comuniști). Îndemnul final pentru „a ieși dincolo de casa ta/ de spațiul tău/ de trupul tău”/ s-ar putea traduce prin: „dematerializează-te! Ajuns în țara orbilor, învață să vezi, nu doar să privești! Poate ai șansa să privești eternitatea”. O pădure deosebită este cea de psalmi, căci aceștia sunt: „niște copaci înfloriți/în rod/cu dăruire/ viețuind și murind”/ altfel spus „psaltirea”. Dar ochiul poetului, privind codrii, observă și anumiți copaci, cum sunt cei ai lui Cassian sau cei care sunt „hieroglifi”, cărora le acordă puterea creației, reînviind tainele nopții, din care nu lipsesc regi, preoți, zeițe și semizei. Important este și „copacul rănit”, o metaforă – implicație sugerând destinul tragic al călugărului Mina care „îmbrăcat în zeghe/ scoate din inimă/ firimituri de lumină/ semne vizibile/ pe cărarea lui Hristos”/ sau pe acela al lui Nicolae „noul botezat, în haină invizibilă/ ca și timpul/ așa cum ți-a fost nevăzut/ suflăt pe care/ l-ai căutat”/. Poetul trăiește în simbioză cu pădurea a cărei poartă este încuiată, dar în care știe cum să pătrundă, pentru că el se regăsește în fiecare creangă cu tremurul gândului și în fiecare rădăcină ascunsă sub pământ, cu inima lui; învățând zborul de la fulgii de nea, poate zbura din copac în copac. Suspinul inimii trece în rădăcina copacilor, a căror numărare devine dificilă. În pădure, lăcaș de reculegere, se află și mănăstirea Rohia care, în imaginația poetului devine „fată fecioară, cu ochi și sprâncene de cetini/cu voce de clopot ce-anunță/venirea nebunului, pentru Hristos/cel neascultat și necrezut”/. Ca preot ce ascultă suferințele, Mircea Miron se implică în drama tuturor condamnaților politici care, trecând prin iadul închisorilor comuniste (Jilava, Periprava, Pitești) au descoperit drumul spre rai. Aceeași compasiune o manifestă față de bătrâni „copaci cu scorburî”, aluzie la suferințele fizice nelipsite din viața oricărui om. Speriați la gândul morții, de ceea ce îi așteaptă „dincolo”, au șansa ca sufletele să le fie liniștite de îngerii care, prin ușile lor, ajung în anticamera vieții și le pregătesc pentru lumea de dincolo. Lacrimi liniștite curg pe obrajii lor ridai de vreme, ca ogoarele brăzdate de plug. Ei așteaptă înflorirea în alt anotimp, adică în altă viață. Bătrâni sunt și pensionarii, pomi vesteji ce zâmbesc sfielnic, când soarele luminează; este vizibil același paralelism între ființă și copac/ arbore/ pom/; pensionarii sunt asemenea copacilor desfrunziți ai iernii, în care „păstăi încremenite de ger par să sune o simfonie a apocalipsei”. Deși bătrânii au înțelepciune asemănătoare

cu mărgăritarele sau comorile scumpe, cei din jur nu le doresc, din neștiință, din indiferență, din orgoliu nejustificat. Este subliniată condiția tragică a ființei care nu-și mai găsește loc (sau căreia nu i se mai oferă un loc) într-o lume alienată. Pe acești bătrâni îi simte vulnerabili, pentru că se găsesc în fața unei realități noi, în care nu contează ce-au fost înainte, cât au fost de bogați în cuvinte, în inimă și în rațiune, căci pensia devine o unitate de măsură a timpului care anulează valorile. Creștinul călător nu-i uită nici pe sărmanii copii din orfeline, dornici să spună cuiva „mama” și „tata”, pe care îi identifică dureros în orice femeie sau bărbat, pe care îi vor numai ai lor „să le poruncească/ să-i iubească/ să-i slujească”. Veghea la capul copilului bolnav, tristă, îndelungată, devine bucurie în viața cealaltă, adevărată.

Se conturează în poeziile lui Marcel Miron relația cu Dumnezeu, cu Timpul, cu prietenii, cu Binele și Răul. Aflarea adevărului, în general, este scopul unor călătorii spirituale interminabile, tocmai pentru că adevărul e relativ; aflarea adevărului despre Dumnezeu este una dintre cele mai patetice experiențe din câte poate încerca sufletul omenesc, iar apropierea de o asemenea poezie înseamnă, după spusele lui Steinhardt „luptă și suferință, pentru că pune totul sub semnul întrebării”. Monologul adresat lui Dumnezeu de către preotul și poetul Marcel Miron nu așteaptă răspuns, ca cel al lui Arghezi; este, de fapt, o confesiune pătimasă, pornind de la trăirile sale, ca slujitor al Lui, pentru care anticamera în care a fost lăsat să colinde uneori devine prea largă și atunci, pentru căutare și aflare, ar avea nevoie de mai multe vieți. Căutarea are accente elegiace: „În tainele înstelate ale nopții/te caut, te chem, pe tine temnicerul meu cel temut”/, versuri ce amintesc de Blaga: „Caut, nu știu ce caut/caut un cer trecut, ajunul apus/Caut./Sub stele de ieri,/ sub trecutele, caut/ Lumina stinsă pe care-o tot laud”/. Dar adresându-se lui Dumnezeu, poetul are o revelație, când trăiește mirarea cu privire la nonsensul căutărilor sale: „Atâția ani, Doamne, am crezut că te caut/și atât de târziu/ mi-am dat seama/ de timpul irosit./Tu erai lângă mine,/ eu trebuia/ doar să-ți vorbesc”/. Nu comunicare prin revelație, prin intuiție sau prin extaz, ci prin adresare directă. Accente argheziene se regăsesc în versurile care dezvăluie credința ardentă: „Sunt ca un cărbune aprins pe care/ Tu, Doamne, arzi tămâia cu bună mireasmă/ spre slava tronului tău”/. („Ard către tine, încet ca un tăciune/ te caut mut, te-nchipui/ te gândesc”- va mărturisi T. Arghezi). Altă dată declarația de iubire este pentru Iisus Hristos, deși acesta nu e numit. S-ar putea crede că este doar o poezie de dragoste obișnuită, dacă avem în vedere primele două versuri: „Ca pe-un buchet de trandafiri /te iubesc”/. Dar discret se conturează imaginea urcușului spinos pe Golgota: „Prin urcușul spinos/ sângerez,/ iar florile roșii/ ca focul/ străpung inima”/, sugerând dureroasa ardere interioară a poetului, care „vizualizează” supliciu. Relația poetului cu Dumnezeirea este caldă, aș spune de o anumită familiaritate, atitudinea lui apropiindu-se de aceea a lui Vasile Voiculescu din

„Poeme cu Îngeri”, în care cititorul asistă la materializarea și umanizarea acestora. E purtător de duh și de cuvânt al Dumnezeirii și aduce mereu în prezent imagini din vremurile imemorale, cum este aceea a lui Isus, purtând crucea pe Golgota: „Așa te vreau/ înalt ca și înaltul/ privind în sus/ ca viu/ spre viul pol/ ...Și te vreau blând/ ca blânda lună/ ce luminează căile de dor/...și te mai vreau/ voinic viori sub cruce/ urcând pe dealul/ surd și strâmb/ când asudat și sângerat de moarte/ să te topești în lumile de plumb./ Și te mai vreau/ cutremurat de spaima/catapetesmei care-n veci s-a rupt/ să urmărești o pasăre/ ce-n taină/ te-adoarme-apoi în blându-i găngurit”. Iubirea pentru Dumnezeu nu are margini, dar nu este exprimată prin osanale căutate ca formă, ci simplu și emoționant. În alt fel este prezentă relația cu timpul. Acesta, în viziunea lui Marcel Miron, are limite, are o margine unde se găsește apa sfântă a botezului: „vino să te botez/ în apa de la marginea timpului/ultima apă din care să ieși/ viului viu”. Botezul săvârșit care vizează mintea, privirea și ultimul cuvânt, pecetluiește, de fapt, numele dat de Părintele ceresc, pe când „înnotai în ochiul lui Dumnezeu/ din vechea biserică”. Timpul este invizibil ca și sufletul pe care el, poetul, și l-a căutat pe pământ și în cer. Timpul urcă în ființa lui, ducând-o spre lumină, dar asta înseamnă, obligatoriu, părăsirea timpului în care trăiește; și atunci este explicabilă dorința de a opri timpul: „Mai stai,/până torc un fir colorat/ din caierul invizibil./ Până când albinele/ vor căpăci mierea/ pentru iarna vieții” (și iar ne amintim de Blaga și rugămintea lui: „Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte, nu e nici lumină-și totuși, oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsori destrămarea”). Timpul nu vindecă rănilor-scorburi, care favorizează înălțarea „roiurilor de inimi/ pe aripi de îngeri/ în duh și în har/ spre cuiburi de jar”, fiindcă acesta este moara care macină vieți, săptămâni și luni devenite ani, fără ca omul să simtă „trecerea”; este cel care „amețește” busola care trebuie să le arate oamenilor direcția bună a vieții, căci oamenii nu se mai întorc spre sinele lor, unde e întuneric. Cât despre bine și rău, acestea sunt clare: răul e satana, iadul e loc de suferință pentru cei care nu pot muri, deși moartea „se plimbă dureros prin tine/ fără s-o poți birui”/; binele e raiul, de unde poți privi „spre cei dragi/și tainic îi poți îmbrățișa”. Iar pământul, dat ființei spre stăpânire, este între rai și iad, de unde condiția tragică a omului ce aspiră spre cerul-eden, dar e atras de păcat; ca ființă, poetul-preot a cunoscut iadul, dar fulgerul unei lumini i-a arătat o poartă, prin care intrând s-a putut salva de rătăcire.

Scriind poeziile acestea, ca expresie a nevoii spirituale de a trăi și alte orizonturi ale existenței, cărora le acordă pecetea frumosului poetic, Marcel Miron nu urmărește netezirea propriului drum spre viața veșnică; își asumă, asemenea unui misionar, rolul de călăuză, pentru că a călătorit și călătorește mult, prin păduri, în temnițe, în chilii, în parcuri și în mănăstiri. Nu este un ascet, are prieteni, dintre aceștia alegându-și mentorul, care „pe vârfuri de condeie fierbinți/ cu iubire câtând”/ e „străjer pentru mine la poarta ispitei/ la

mijloc de cale surpată/ dincolo de groapa lui Barbu, mergând desculț;/ poposește cu prieteni la Cotnari „în țara vinului/cu poeți din toate vâlcelele lunatice ale lumii”/ și nu ezită să se tânguie: „Mi-e dor de Cotnari/ ca de izvorul cu apă vie,/din care ființa mea moartă să învie”/; își observă prietenii și iubirea lor „laică” (ca aceea dintre Viorica și Dumitru: „de veacuri alerg după tine,/ iubito,/ cu traista plină/ de stele căzătoare./ Să-mi dai,/ te rog,/ să mai gust/din pârguitele cireșe/trosnitoare”/; exemplară este, însă, mărturisirea eului îndrăgostit: „ca niște mici cascade de lumină/din mintea mea/până la inimă/ mă inundă/ iubirea ta/(...) Sărutul tău/roiuride fluturi/mirându-se din aripi/ îmi închid gura”/; iubirea aceasta este unică și va dura și după moarte: „în vârtejul de lumină/ ne rostogolim către cer/ din secundă/ în secundă/ spre clipa de foc./ Ia-mă de mână/ și vom sări/ prin noi/ în departele/de dincolo de noi”/; surprinzătoare este și imaginea unui „eu” îndrăgostit care „înhamat la Carul Mare/ ca un rob trăgeam toate iubirile mele”/. Promisiunea făcută iubitei are tonalități din Cântarea cântărilor: „Cu soare/ și vânt de lumină/ părul ți-l voi înfoia/ și grijile tale,/ iubito,/ se vor tempera./ Cu apă și duh de răcoare/ te voi boteza/ și-n casa de vis/ și viață/ cu tine voi sta”/. Se odihnește, apoi, la poezii din Copou unde calcă pe covor de semințe, unde este împresurat de cuvinte: „cuvinte/ cuvinte/ mare de cuvinte/ pe valuri plutesc”/, căci acolo este Eminescu, ce oferă cununi din frunzele teiului secular. Nu e singura poezie în care poetul subliniază rolul demiurgic al cuvintelor; înlăntuind ramificațiile sensului acestora, pe care le înconjoară cu o rețea ale cărei ochiuri sunt imaginile („sensurile în stare născândă”), poetul își imaginează, fără să vadă, deschiderea fântânilor cerului ce privește grădinile de jos, pentru el; este convins că poezii n-ar avea nevoie de ochi pentru a scrie, pentru că vederea este interioară; de aceea „poezii orbi/cu orbire câtând înflorirea”/ urcă din literă în literă, până la zidirea cuvântului, căci „tainica viețuire a poetului este despietirea și înflorirea”, altfel spus, poetul e cel care are puterea despietirii tainelor, prin cuvânt și a înfloririi cuvintelor, prin talent, mai ales dacă acestea, cândva, s-au scris singure, cu duh și păcat. Călătorind prin anticamera vieții, poetul privește și învață să vadă; aude și învață să asculte; gândește și învață să tacă, fiindcă tăcerea poate oferi răspunsuri: „din cuvinte tăcute/ așterni cărare/ peste boabe de grâu”/. Dar conștiința lui nu stă sub semnul păcatului ce i-ar aduce pedepse satanice. Sufletul lui este atât de plin de iubire pentru Dumnezeu, pentru semenii săi, pentru natură, încât nu acordă nicio șansă răului.

Se detașează în poezia lui Marcel Miron o serie de simboluri prin care acesta își exprimă gânduri legate de soarta credincioșilor în căutare de Dumnezeu și în așteptarea vieții adevărate, sentimente/ trăiri comune oamenilor obișnuiți, dar nu mai puțin adevărate prin emoția trăirilor. Alegându-și simbolurile, delimitând sensurile, pentru a evita confuziile, poetul le acordă valori sugestive, fiind deseori prezente: ca simboluri: ochii, cărarea,

fereastra, lumina, copacul, albastrul. Încărcat expresiv este simbolul ferestrei/ al uşii/ al porţii, care asigură trecerea spre lumea adevărată, văzută dincolo de fereastră: „tu să te priveşti/ cum nu eşti/ cum n-ai fost/ cum vei fi”/; de fapt, se vede urmărind prin fereastă tărâmul celălalt. O fereastră a înflorit în dreptul inimii lui Adam, prin care acesta privea mahnit urmele celei plecate. Prin poartă sau prin uşă, circulă între cer şi pământ îngerii care îi vizitează pe bătrâni şi prin care vor pleca bătrânii în călătoriile lor intergalactice. Există o poartă a luminii deschise spre Rai, o uşă albastră deschisă spre mormânt şi o uşă de rouă deschisă spre căldură: „acolo te ţii de flacăra/ şi treci prin uşa de rouă”/. Alt simbol frecvent este lumina. Nu neapărat cea epicureică, dar cea ascetică şi cumva himerică. Aceasta coboară în poeziile, în care poetul şi-a desenat sufletul. Câteva sintagme vor fi ilustrative: „lumina cerească a asfinţitului irizată în fire anunţă moartea zilei”; „lumina-viaţă se îngemănează cu moartea”; „lumina noptatică a lunii este păzitorul căilor de dor”; un călugăr „scoate din inimă firimituri de lumină-stele, care luminează calea spre Hristos”; „lumina-flacăra este simbolul purificării prin jertfă”. Preferinţa poetului pentru culoarea albastră îl apropie de romantici, pentru care aceasta este culoarea infinitului. Structuri poetice inedite subliniază ideea: „piatra albastră crapă de bucurie”; „fântânile cerului se deschid spre pământ ca nişte ochi albaştri”; „codrii sunt albaştri”; „sufletul l-ai căutat pe toate orizonturile albastre”; „porţi albastre culeg boabe de rouă”; „înfloreşte în tăpile desculţele roua ochilor albaştri ascunşi printre nuferi şi stele”. Pentru poet, visul e o poveste, viaţa e o pădure de apă (sugerând neliniştea, pericolul, agitaţia permanentă), curcubeul este o iluzie sau pod de lumină peste locul în care a fost pădurea-apă; cuvântul este ochi, litera este ureche, aripa este orizont.

Acesta este poetul Marcel Miron care nu se sfieşte să vorbească despre căutare, găsim şi regăsim, despre viaţă ca trecere şi despre viaţa veşnică, despre păcat, despre formele iubirii, despre martiri, despre suferinţă şi despre durere, despre bătrâneţe şi moarte, cu o bogăţie de imagini ce pare a izvorî din sufletu-i receptiv la frumuseţe, la tot ce-l înconjoară, deschis simţirilor adânci, unice în felul lor. Dar tot Marcel Miron este şi psalmistul, credinciosul, dar nu misticul, care se întrupează în homo interrogator, punându-şi întrebări, mărturisind păcate, exprimându-şi credinţa statornică şi adâncă în Dumnezeu, dar nu patetic, ci cu iubire pământească, măsură şi echilibru, cu înţelepciune creştină, ce cuprinde seninătate în aşteptarea vieţii adevărate, compasiune pentru cei aflaţi în suferinţă, adevărul despre ispită şi despre puterea răului, despre rai şi iad. Mărturisirea: „De mii de ori m-am rătăcit în viaţă/ şi o singură dată/m-am salvat prin moarte”/ este frapantă prin sinceritate (subliniind căutarea drumului spre Dumnezeu, drum plin de meandre-ispite, rătăcirea prin ispită şi revenirea la drumul drept, nevăzut de păcătoşi, ca sens al opţiunii definitive) şi, tocmai de aceea, emblematică.

O voce lirică surprinzătoare

O surpriză plăcută oferă lectura volumului de versuri *Niciodată nu spune unei zile că e ordinară* (Ed. Ex Ponto, Constanța, 2018) al Ottiliei Ardeleanu, autoare a încă trei cărți de poezie: *Culorile sufletului meu* (2009), *Totul e să mergi până la capăt* (2016) și *Pe tibia-n jos* (2017). Narativă uneori, dramatică alteori – poeta dovedindu-se un regizor care știe să rînduiască scenele gradual, cât să crească tensiunea pînă la un punct culminant pe care îl atenuează brusc cu o ironie, cu o confesiune autoironică, cu un aforism sau cu o concluzie ce atrage discret atenția asupra realității ce va veni –, de un lirism pur și plăcut de cele mai multe ori, poezia acestui volum se constituie într-un metapoem. Tema principală este viața omului (a femeii în special), căreia i se subsumează altele, precum: iubirea, timpul, singurătatea, moartea, ambientul (îndeosebi cel social). Ottilia Ardeleanu face parte din categoria oamenilor tot mai rari care nu trec cu indiferență nici măcar pe lîngă un fir de nisip, deși sunt asupriți de propria singurătate și de propriile angoase. Observă, își trece impresiile prin filtrul afectivității, apoi printr-o cumpănire înghierească și iar se întoarce să mai judece cu inima realitatea, imediată sau nu, a lumii în care trăiește. Avem de-a face cu o poezie meditativ-confesivă, scrisă într-un limbaj metaforic, cu mesaj puternic, în care ludicul este eclipsat de ironia mai pregnantă, unde declararea adevărurilor se face fie direct, țintit, cu afecțiune sau fără milă, fie teatral, savuros, prin imagini surprinzătoare și tropi uimitori, în funcție de scopul urmărit, ceea ce conferă originalitate volumului de față.

Ea, *femeia de inimă neagră*, atoatevăzătoare și omniprezentă, încearcă să atragă oamenii într-o altfel de lume, a sa, creată după propria-i inimă, în lumea poeziei, desigur, pe care o prezintă ca pe „cîmpia în lumina în care/ orice om are o pîine pe masă”. Face acest lucru conștientă că va răspunde în fața lui Dumnezeu pentru re-crearea lumii și pentru remodelarea semenilor: „Dumnezeu eliberează nota de plată” (*femeia de inimă neagră*). Satisfacția este cea a omului superior: „oameni în fiecare zi cîștig la greu/ oameni mai valoroși decît orice valută” (*singurul meu cîștig în viață*). De altfel, poeta, care își dă seama că Dumnezeu, din iubire, este uneori atît de slab încât ajunge să aibă soarta unor oameni umili, slabi, rămași „pe drumuri”, și față de care nu simte nici măcar compasiune într-o asemenea situație, se lasă totuși de fiecare dată surprinsă de bizara Lui măreție izvorîită tocmai din această iubire, prin care nu poate renunța la nici unul dintre fiii săi. Cînd e vorba de fapta ei, care se înscrie în aceeași sferă a spiritualului, se ascunde în spatele ironiei și a unei imagini cu rol de comparație pentru a transmite adevărul: „am împărțit cărți/ cum împărțea bunica/ în zilele morților colaci/ [...] de parcă s-ar fi putut hrăni cu sufletul meu” (*hoinar prin oameni*). Crezul autoarei este acela că poetul este sortit să se dăruiască, să se sacrifice, să se împartă pe sine

oamenilor, să fie sublimat în propriile cuvinte/poeme, un fel de Hristos care îi invită pe oameni la *cina cea de taină*: *Luați, mâncați, acesta este trupul Meu*. În același sens, poetul este, în viziunea Ottiliei Ardeleanu, un Dumnezeu: „vreau să jertfești cuvinte pentru mine/ [...]// tu/ cel fără mamă fără tată/ tu/ cel Închipuit/ nu fugi/ de suflet cuvintele îmi suferă iar/ ca niște fii răzvrățiți/ arată-le Haina pe care/ trebuie/ s-o poarte în veac” (*ce este simțirea dacă nu te stăpânește pînă la adevăr*).

Singurătatea, un pilon al existenței poetei oricât ar părea de ciudat, este motiv de lamentare, de redresare, de tristețe, de neliniște, de scriere a poeziei, de rugăciune, de luat viața de la capăt, de re-împrietenire cu tot ce mișcă în lume și are un sens pozitiv, de dor, de pus pofta în cui etc.: „pentru neliniștea de mătase în care te aștept să vii/ am pus lîngă Dumnezeu singurătatea” (*am pus lîngă Dumnezeu singurătatea*); „m-am gîndit să împart din singurătatea mea/ trecătorilor/ cîte puțin să ajungă la toți aceia care/ nu au putut schimba nimic în viață/ dar ea crește la loc// [...]// singurătatea are istoria ei// cînd ies pe stradă îi văd copiii/ rătăcind prin felul nostru de a supraviețui/ sau cersind la colț de stradă/ cîte un zîmbet apatic” (*nicio singurătate nu are nimic de pierdut*); „toate jivinele/ își sar la gît/ pentru mine// uitată pe divan/ constelație/ de singurătate” (*noapte de gheață*); „înainte de toate o femeie caldă/ o pîine de femeie la masa singurătății/ [...]// nu mă căuta în altă parte/ în mine locuiesc toate acele/ femei de care ai nevoie” (*ultima femeie care va ieși din mine*).

Dragostea este o temă pe care autoarea preferă s-o reconfigureze în relație cu alte subteme sau motive literare. Buna samariteancă, de exemplu, transcende lumea interioară a poetei confundîndu-se cu ea: „stăteam pe buza fîntînii/ [...]// se apropia cu un aer/ mătăsoș pe piept/ pe frunte cerul lăfăit în ochi/ siiimplu ca un om/ oarecare// [...]// mîinile îmi tremurau/ și trupul/ cană s-a făcut” (*acel trecător*). Iubirea devine în poezia Ottiliei Ardeleanu taina iubirii, dobîndind parfum cu nuanțe religioase: „te recunosc după/ vorbele mele după/ cum mă placi// [...]//sunt femeia care/ te-a făcut să/ te simți bărbat/ femeia ta/ în toate/ felurile” (*de taină*). Nu iartă însă dependența femeii de bărbatul-stăpîn, din vina ei (pentru că vrea să-i placă neapărat), a lui sau din vina amîndurora, mai exact transformarea femeii contemporane într-un obiect personal al bărbatului, de care se plictisește repede și la care renunță cu ușurință: „și-a pipăit coastele// într-o zi a smuls una și i-a dat drumul pe cursul pixelilor/ într-un program/ a modelat-o cu niște unelte de finețe/ i-a desenat cei mai veseli ochi gene umbroase/ buze cu siliconi sîni încrezuți/ un trup de talie/ s/ și clic clic un fel de pocnet din degete a animat-o // [...]// mîine va mai sacrifica una” (*programarea unei eve moderne*).

Viața este în accepția autoarei și „o golgotă plină de oameni” trăitori fără milă față de aproapele și față de Acela care „ne lasă să intrăm/ să-I lăsăm Lui toate păcatele/ ca într-o groapă de gunoi” (*ziua mea aldină de la tine*

începe). Dezorientarea provocată de mersul greșit al lucrurilor în lume suscită nedumeriri, exasperare, căutarea unei soluții pentru ieșirea la un liman de unde să reînceapă firescul vieții: „doamne tu de ce nu candidezi/ [...]// viața nu poate fi suma tuturor voturilor// dar dacă nu/ vii duminică la locul unde/ ne întâlnim la o poantă/ șoptește-mi/ cu cine” (*eu cu cine votez sau urna noastră cea de toate zilele*). Denunță și faptul că firescul vieții se poate transforma oricând în nefiresc, așa cum o dragoste liniștită, frumoasă, ocrotită de sentimente și flori, se poate stinge neplanificat din cauza trădării: „un colț tandru florile/ căroră le vorbesc verde/ [...]// până când/ ne zgâlție ne doboară/ ne coboară/ în subsolul întunericului” (*viața asta e*).

Motivul răstignirii sau al crucii se repetă în cuprinsul cărții. La un moment dat, smerenia poetei („Doamne crucea mea e cea mai ușoară”) se amestecă din ce în ce mai mult și mai tulburător cu disperarea de a nu putea îndepărta moartea din cotidian, din clipă, din oameni, animale, plante, obiecte, dintre cer și pământ: „soarele cruce/ blocuri în formă de cruci/ mașinile cruci căzute/ drumurile cruci mai mari mai mici/ copacii cruci[...]// oamenii nu se mai văd/ de crucea lor” (*cerul pământul și brațele*).

Ironia Ottiliei este inteligentă, are sarcasm dozat deopotrivă pentru pedeapsă și pentru seducție. Este o armă foarte la îndemână autoarei, prin care notează dezordinea lumii. Inclusiv titlul are o tentă ironică, deși prin tonul imperativ solicită o îndreptare a perspectivei din care trebuie privit/ gândit timpul nostru fragmentat aici în zile, timp care înseamnă în ultimă instanță viața omului. Nici Dumnezeu nu scapă de limba ascuțită a poetei: „Dumnezeu este pe val” (*iulie în tornadă la mare*).

Otilia Ardeleanu nu poate fi niciodată, așa cum scrie, „je est l'autre”, situându-se fals-ironic pe aceeași lungime de undă cu poetul francez Rimbaud care spunea „Je est un autre”, pentru că ea are personalitatea ei, iubirile ei, ideile ei despre viață, despre lume și mai ales poezia ei, recunoscută deja dintr-un noian de alte discursuri lirice.

Microantologie de aforisme (I)

În timp, am prezentat fie în „Convorbiri literare”, fie în „Poezia”, „Carmina Balcanica”, „Kadō” cărți ale autorilor de aforisme de la noi (Valeriu Butulescu, Ionuț Caragea, Vasile Ghica, Teodor Dume, Ianoș Țurcanu, Nicolae Petrescu-Redi, Gabriel Petru Băețan ș.a.), sau de pe alte meleaguri (Sabahudin Hadzialici, Djurdja Vukelici Rozici etc.). Aforismul, deși cultivat de nume mari și ale literaturii lumii, și ale literaturii noastre, nu este chiar „în centrul atenției”. Dar fiecare apreciază în felul lui aceste mici flori ale spiritului, „puse de-o parte”, în timp, de multe nume celebre, pentru cititori (etimologic, aforism vine din greacă, de la infinitivul *aforizein*: a alege, a pune de-o parte, a distinge/ a face distincție), și care, de multe ori, pot constitui o lectură plăcută. Nicolae Dabija scrie că „istoria culturii universale datorează mult aforismului, care a însoțit-o, concentrând în cuvinte puține frământări multe, evenimente de dimensiuni mari, experiențe întinse în vreme.”

Din ce știu, la noi a apărut o selecție a creațiilor autorilor acestui gen, *O antologie cronologică a aforismului românesc de pretutindeni*, realizată de Efim Tarlapan, 2005, 216 pagini. Antologatorul a avut în vedere autori de la Dimitrie Cantemir, Eminescu, Ibrăileanu, Caragiale, Tudor Arghezi, Marin Preda ș.a., până în zilele noastre, dar care, la o nouă ediție, probabil ar putea fi extinsă. Pe de altă parte, din 2017 are loc la Tecuci un festival internațional al aforismului, anual o antologie de gen. Până acum am prezentat toate acestea antologii.

Mulțumită lui Vasile Ghica, oferim cititorilor revistei *Poezia* o microantologie de aforisme a autorilor evidențiați/ selectați în edițiile festivalului amintit, pornind de la volumele editate de organizatori, fără a enunța premiile, mențiunile sau cum au fost selectate de antologatori, în ordinea apariției în carte, începând cu ediția din 2017. Dorim să arătăm cititorilor noștri că, așa cum spune Valeriu Butulescu, de pildă, unul dintre cei mai cunoscuți/ traduși autori, „Aforismul clasic era forma de exprimare a unor spirite mari [...]. Forța interioară a aforismului venea în primul rând din personalitatea autorului. Trebuia să fii Iulius Caesar pentru a spune *Veni, vidi, vici!*. Aforismul modern s-a extins enorm. A devenit o specie literară foarte cultivată și accesibilă”. Pe de altă parte, adaugă autorul citat, „și-a pierdut strălucirea pentru că mulți autori se cantonează în calambururi și jocuri de cuvinte, trimițând specia în derizoriu...”.

Marius Chelaru

Mircea Oprea

Cu un pic de bun simț, cu un pic de tact, oricine își poate dubla erudiția prin tăcere.

Aforismul meu, aripă zburând înaintea pășării.

Azi, mâncând colivă din grâul de sămânță, ghicesc ușor istoria neagră a pâinii de mâine.

Nicolae Petrescu Redi

„Eu nu te trag pe sfoară, ci pe firul Ariadnei”, șoptește aforismul.

Cuiul de care nu mai agățăm icoana, Doamne, îți trece iar prin palme.

Pe lacrima săracului bogatul umblă cu iahtul.

Dan Surducan

Înțelepciunea și-a făcut casa pe stâncă, iar prostia în mintea oamenilor.

Cu cât ești mai aproape de Cer prețul Pământului scade.

Poți să fii închis și să te simți liber, poți să fii liber și să trăiești ca un prizonier...

George Geafir

Politica ajută ca lumânarea la capul mortului: luminează dar nu deșteaptă.

Cunoașterea e poarta pe care se ajunge la adevăr, dar de la care s-au pierdut cheile.
Încă suntem în căutarea lor.

Avem nevoie de puțin pentru a fi fericiți, însă avem nevoie de mult pentru a fi mulțumiți.

Teodor Dume

Oamenii se tem de ceea ce nu cunosc, deși cunoașterea este un pas spre împlinire.

Lacrima este o armă care uneori poate învinge neputința.

Bătrânețea este o justificare a ceea ce ai fost.

Paula Adriana Cozian (Pop)

Conflictul între civilizații: aroganța superiorității în opoziție cu umilința neputinței.

În urma fiecărui geniu, la o distanță apreciabilă, mășcăluiește o armată de proști. Și, culmea, se cred în rezervă.

Este un act de cutezanță să iei apărarea celui care s-a ridicat în ochii tăi din același motiv pentru care e disprețuit de ceilalți.

Ion Mățu, Republica Moldova

Cine se teme de abisuri, nu se încumetă să escaladeze piscurile.

Slutele se mângâie cu gândul că și ele fac parte din sexul frumos.

Ce este victoria dacă nu cunoști gustul amar al înfrângerii?

Ionuț Caragea, Canada

Adevăratul pictor al cuvintelor este acela care își face autoportretul cu ochii închiși
pe pânza imaculată a sufletului.

Dragostea este un glonte cu parfum de flori nemuritoare.

Dumnezeu nu-și trage niciodată sufletul, îl oferă neconținut.

Ardeleanu Constantin

Ca să plâng mi-ajung, Doamne, dramele altora.

Premoniție: atunci când Destinul se atașează atât de mult de tine încât îți suflă
tainic următoarea mutare.

Straniu, atunci când forțoși fără minte se încaieră, spunem că s-au încins spiritele.

Ion Cuzuic, Republica Moldova

Dragostea-i ca ploaia, ori îți aduce folease, ori te înecă.

Și râia are demnitatea sa, nu de toți se lipește.

Frigul în casa omului intră nu numai prin uși și ferestre, dar și prin sufletul lui.

Lucian Velea

Am început o cură de slăbire. O țin numai între mese.

Unele femei au o frumusețe monumentală: le-ai tot admira, dar nu le-ai lua acasă.

Poetul ar trebui să moară mai des, ca lumea să-și aducă din când în când aminte de
el.

Nicolae Mareș

Oaia pierdută de alții e nemilos mulsă.

Când crezi că ai descoperit un adevăr, gândește-te că nu ești singur pe pământ.

Și semnele îmbătrânesc. Așa ajunge mirarea semn de întrebare.

Gurău Gheorghe

Pentru merite deosebite, boul privat a fost decorat cu jugul de aur.

De ce aş regreta că sunt maimuţă, când văd câţi maimuţoi sunt printre voi.

Un dobitoc, ajuns pe primul loc, susţine că nu e nici o şmecherie, e... ierarhie.

Viorel Vintila

Chiar şi cocoşilor li se face pielea de... găină.

Mulţi visează să zboare, puţini, însă, dau şi din aripi.

Sufletul pereche - persoana cu care mergi de mână şi când nu eşti lângă ea.

George Budo

Adevărul nu este o sârmă, pe care o poţi îndoi cum vrei şi când vrei.

Doar omul este ateu, diavolul nu. Diavolul nu neagă existenţa lui Dumnezeu:
dimpotrivă, el vrea să-i ia locul.

Duşmanii României au renunţat la acţiunile lor: au constatat că sunt suficiente cele
ale Guvernului.

Victor Martin

Dacă nu poţi fi tu însuţi, nu poţi imita pe nimeni.

Ajunşi la putere, semidoctii se uită de sus la sfertodocti.

Am descoperit o nouă formă de protest: munca.

Dan Movileanu

La lumina lumânării orice pitic pare uriaş.

Gândeşte, gândeşte! Dar nu sta toată viaţa pe gânduri!

E uşor sa filozofezi, ca Hamlet, cu craniul altuia în mână!

Pompiliu Comşa

Femei, luaţi bărbaţii aşa cum sunt. Alţii nu există.

Am atâtea păcate... Ce amintiri plăcute!

Nu poţi apăra democraţia de alegători.

Alina Breje, Italia

Timpul netezește colțurile ascuțite ale durerii, așa cum apa care curge rotunjește marginile pietrelor ieșite în cale.

Nu există drumuri care nu duc nicăieri, sunt ființe care nu pot găsi un sens de-a lungul oricărui drum.

Mintea nu va uita niciodată ceea ce sufletul își va aminti mereu.

Cea mai înaltă formă de comunicare între doi oameni este capacitatea de a înțelege tăcerea celuilalt, de a asculta chiar și ceea ce nu poți să înțelegi și de a înțelege ceea ce este inexprimabil prin cuvinte.

François Vacluse, Tirol – Austria

Dilema aforistului: să displace pentru a seduce, sau mai întâi să seducă pentru a displace după ?

Poezia? O filozofie caligrafică.

Acelora care nu reușesc să facă să tacă limbajul, li se spune poeți.

Emil Dinga

Biblioteca și cimitirul au ceva în comun pentru mine – în ambele cazuri alții mi-au luat-o înainte.

Speranța este încăpățânarea de a crede că ești diferit.

Îmi imaginez dialogul dintre doi înțelepți: o nesfârșită tăcere.

Letiția Coza

Ideile – ca fasolea urcătoare – cad de n-au sprijin.

Rochia veche mai păstrează parfumul celei care-am fost.

Doar cioplitorul în piatră are gene cu praf de stele.

Adrian Racaru

Alegătorii sunt ca niște pești în acvarii. După fiecare campanie electorală li se schimbă apa, dar nimeni nu le curăță filtru.

De ce nu se duc scriitorii în biblioteci? Păi, ce să discute cu niște răposai?

Se stă la coadă și la carte! La cea de identitate !

Dorel Vidrașcu

Am avut o haită de prieteni și am rămas cu unul singur: câinele.

Au mușcat o singură dată din fructul oprit și s-a umplut lumea de meri pădureți.

Adevărata frumusețe umană izvorăște din interior, exteriorul e, de multe ori,
butaforie.

Nu mă tem de bătrânețe, ci de neprevăzutul ei.

Ion Diordiev, Republica Moldova

Când vine vorba despre propriile slăbiciuni, fiecare dintre noi e un avocat puternic.

Poate și vulturul ar prinde muște, dar ele nu se ridică la înălțimea la care zboară el.

Bolile societății nu se vindecă prin spitale, ci în birourile ce conduc țara.

Gabriel P. Băețan

Cercetătorii abia acum au ajuns să descopere atomul lui Dumnezeu. Prostul are de
mult impresia că l-a prins de picior!

Fiind obișnuit toată viața cu jugul, boul chiar crede că libertatea e o mlaștină!

Există și scriitori înrudiți cu zacusca. Singurul lor vis este să ajungă pe raft!

George Drăghescu

Un actor perfect strălucește și prin imperfecțiunile sale.

Visul lui era să joace Hamlet, dar nu l-au lăsat proparii.

Sub aripa unui înger, m-am întâlnit cu cel care am fost odinioară.

Ionel Necula

Gustul de viață este la fel de impetuos și la cei ce n-au dat peste gavanoasele ei.

Acolo unde s-a dat cinstea pe rușine, nu se mai pune și problema câștigului

Oriunde noima își pierde cadența se instalează decadența.

Mihai Enachi

Fiindcă era bătut în cap de razele soarelui, a ajuns să creadă sincer că e luminat.

Când viața noastră nu mai depinde de noi înșine, devenim dependenți de orice.

Dacă vrei să cunoști un prieten, oferă-i posibilitatea să te păcălească. Formalismul politeții este ambalajul ipocriziei noastre.

Constantin Oancă

Noaptea Dumnezeu ne privește cu stelele, iar ziua cu ochii copiilor.

Dragostea - marmura în care ne sculptăm ființele dragi.

Femeia ideală este aceea care face din bărbat un poet. Iar bărbatul ideal este acela care face din femeie un înger.

Mihai Mataringa

Crucile de pe marginea drumului sunt cele mai sugestive semne de circulație.

Când te prinde furtuna pe mare, până și un pahar cu apă ți se pare un dușman.

Scriitorii se mănâncă între ei, chiar dacă sunt sătui unii de alții.

Petre Rău

O lucrare de artă nu își atinge scopul dacă, în afară de autor, nu face și pe alții să vibreze.

Numai în artă durerea are statuie.

Iraționalul se întâmplă adesea în numele rațiunii.

Any Drăgoianu

De când cu fondul de ten nici nu știm dacă fetelor le mai crapă obrazul de rușine.

Nu poezia m-a făcut ce sunt, ci suferința de dinaintea ei.

Dacă-i spune Căpcăunul că e frumoasă și Muma Pădurii se crede Afrodita.

Vasile Plăcintă

Eu întotdeauna aștept să râd la urmă. După ce se oprește șeful.

De unde până unde este dator un deștept, să știe ce gândește orice prost?

Dacă păcatele devin din ce în ce mai rare, înseamnă că îmbătrânim.

Mihai Merticaru

Fiul risipitor a plecat în lume ca să se adune.

Arta de a asculta se învață mult mai greu decât elocința.

Omida atinge perfecțiunea devenind fluture. Se pare că la om procesul este invers.

Zeno Halupa

Fiecare ruină amintește de casa memorială a deșertăciunii.

Sunt calificat să mor; am certificat de naștere.

Cel care se crede centrul lumii se află, de fapt, la periferia propriei ființe.

Fără credință, o diplomă în teologie devine un pact cu diavolul.

Florentina Loredana Dalian

Gustul tuturor lucrurilor este ireversibil legat de cel alături de care le guști.

Sunt drumuri pe care mergi o singură dată, dar amintirea lor te bântuie toată viața.

Marile decizii le luăm doar în gând.

Vasile Sevastre Ghican

Există oameni care dacă nu ar fi proști ar trăi cu mult mai greu.

Cuvântul a fost sfârșitul tăcerii și începutul durerii!

Nesimțirea are și calitate, este statornică!

ÎNSEMĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI (XVII) Lăcrămioare

Când te doare sufletul plânsul e de alean și autoapărare. Se poate plânge pe note, vibrațiile lor se transmit spintecând aerul din strunele viorii ori clapele pianului. Te poți destăinui unui tovarăș de suferință care să te înțeleagă și, astfel, împărtășită, povara să pară mai ușoară. Sau să încredințezi cuvintelor suspinul și ele să se aștearnă în versuri care să spună în șoaptă povestea ta. Atunci, va lăcrima, pentru o clipă, și cine le va citi.

Lăcrămioara-Maricica Niță crede în puterea cuvântului de a exprima sentimentele. Pentru ea „poezia în sine este un bocet al sufletului iar cuvântul este lacrima care udă foaia albă”. Versurile se încheagă pe măsură ce gândurile prind contur: „Fiecare gând, fiecare sentiment se transformă în cuvânt, iar cuvântul se cere immortalizat pe hârtie într-o uniune veșnică!”

Dar asta nu ar fi de ajuns, fără acea sensibilitate în stare să mute trăirile în senzații și cu ele să facă să vibreze strune de vioară, clape de pian ori versuri melodioase. De unde poate să vină această stare de grație? Ea își trage seva de la obârșii, dintr-un „neam de oameni harnici, curajoși, iubitori și cu mult respect pentru strămoși”, s-a adăpat la izvorul „limbii române, leagănul civilizației noastre”, a crezut în valorile spirituale ale neamului și a confluit într-o mare de înstrăinare, în care cu greu încearcă să se regăsească „împrăștiați în patru zări, hrănindu-ne sufletul cu amintiri, tânjind după tot ce am lăsat în urmă”.

„Sunt suflet departe de casă
Un zbucium etern prin străini,
O lacrimă grea ce apasă,
Dor nesfârșit... flori de ciulini.

Mi-e sufletul așa de pustiu
De dor, de amar și de jale
E seară, e frig și nu știu
De ce nimeni nu-mi iese în cale?”

Chiar de la o primă privire, nu poți să nu simți marea tristețe și suferință ce degajă cele două cărți publicate recent de ea la Editura Pim, sub egida Asociației Universul Prieteniei din Iași. Titlurile, grafica aleasă, citatele introductive și mai ales ipostazele lirice pe care le descoperim parcurgând paginile ne conving că avem de a face cu un jurnal sentimental care încearcă să exprime într-un limbaj poetic dorul de casă, de cei dragi, de limbă și neam, de tot ce rămâne în memoria afectivă pentru cine este constrâns să plece la un moment dat.

„Deschide-mă ca pe o carte
 Citește-mi în suflet, răsfoind fiecare pagină
 Descoperă-mă cu fiecare rând pe care îl vei parcurge
 Urmărind cu ochii minții tale cuvânt după cuvânt.”
 (Eu, o carte!)

Suflet departe de casă se intitulează volumul scris în limba română, iar titlul celui în limba italiană, *Il destino di una lacrima*, nu cred că mai are nevoie de traducere. Iată, așadar, o decizie de separație lingvistică pe care autoarea a dorit să o facă, pentru a demonstra că stăpânește deopotrivă cele două limbi dar fără a apela la modelul bilingv pe care ne-am fi așteptat să-l vedem. Multe din texte se regăsesc doar în versiunea originală în care au fost scrise (gândite, simțite) fără a fi traduse în cealaltă limbă. „Am vrut să păstrez dualitatea poetică, dacă îmi este permis termenul” spune autoarea, dar și din teama – credem noi – că traducerea ar putea știrbi din calitatea și sinceritatea mesajului. De multe ori textele lirice riscă să „sune” fals în urma unor traduceri nepoetice.

Volumele au la origine și o poveste tare frumoasă, s-au realizat la îndemnul și din dorința unei mame de a vedea adunate într-o carte pe care să o poată strânge la piept scrisorile primite de la fiica plecată departe. La părinții rămași în așteptare în pridvorul casei, într-un sat din zona Bacăului, trebuie să fi ajuns într-o toamnă aceste versuri, mai întâi într-o scrisoare iar acum, iată, într-o carte:

„E toamnă, tată, și-n zori lucește bruma	E toamnă, mamă, ceața cade deasă
Iar tu cu pas mărunț îmi cauți urma	De când nu ai nepoții tăi la masă
Copiii nu-ți mai trec demult pe-acasă	De când nu saltă-o minge-n
E toamnă iar și dorul greu apasă!	bătătură
	Îți cîntă cucul a pustiu pe șură.”

Un debut care, fără pretenția de a se afirma ca o valoare literară excepțională, se remarcă prin sinceritatea și puritatea discursului, dar și o grijă deosebită în mănuierea cuvântului. Versurile sunt cadențate și ritmate, în sintonie cu starea de spirit de moment pe care o immortalizează: când melancolice și triste ca în *Nostalgie*, *Te leagănă, frunză*, *Spune-mi, râule*, când aprige și mănioase împotriva cuiva care a înșelat așteptările, ca în *Indiferență*, *Loyalitate parșivă*, *Falsitate*”.

În cele două volume de debut se abordează stiluri variate, exersându-se atât în vers alb cât și în cel clasic. Dacă în primul caz se poate cădea ușor în banal și rareori metaforele mai pot salva un discurs diluat, preferința mea rămâne mereu pentru versul clasic în care rigoarea constrânge cel puțin la

alegerea cuvintelor potrivite. Dintre ele, când mesajul este mai profund, pot să răsară perle ca acestea:

„Să ne-aruncăm în marea de cuvinte
Și-apoi sleiți să ne-așezăm la mal
Citind poeme de amor fierbinte
În așteptarea ultimului val.

Nisipurile vremii să ne curgă
Prin degete răsfrânte a chemare
Iar valuri reci să ne ajungă
Să stingă focul ultimului soare.”

Cum tot românul e născut poet, oriunde s-ar afla va scrie poezie. În limba maternă se va descurca ușor, dar în altă limbă trebuie multă muncă pentru o exprimare corectă. Pentru aceasta, autoarea nu s-a oprit la prima redactare, a trebuit să studieze, să migălească, a apelat la corectura unor colegi mai experimentați și nu s-a sfiit să ceară ajutorul chiar și fiului cel mare, elev de liceu, când ”ceva nu suna bine”. Studiind sonoritățile limbii, împreună cu fiul cel mic, în vârstă de 10 ani, compune în joacă *Filastrocca dell'aggio* și ține să o includă în volum în coautorat: mândrie de mamă!

Evitând exprimări complicate, care ar putea deveni capcane lingvistice – și bine face! – descoperim că reușește să transmită cu aceeași intensitate sentimente și trăiri, surprinse în instantanee de viață cotidiană, decupate pentru al său jurnal sentimental și exprimate într-o limbă studiată, străină până la un punct și asimilată din necesitate.

Astfel, o putem urmări când se trezește devreme, în zori, când admiră cum „sulle ciglia dell'alba pende la rugiada della terra” (*pe genele răsăritului atârnă roua pământului*), apoi în metrou, locul în care „sorrisi e tristezza viaggiano insieme” (*zâmbete și tristețe călătoresc împreună*) pierzându-se în furnicarul de oameni ce par „attimi scintillanti sulla via del grande cammino” (*sclipiri de moment pe cale în marea călătorie*) și cu oboseala de la sfârșitul zilei când „il mio corpo urla implorando il dono del riposo” (*corpul meu strigă implorând darul odihnei*). Un țipăt de pescăruș dintr-o piață îi atrage atenția că poate fi strigătul disperat cu dor de casă al unui „emigrato tra gli uomini in questa città frenetica” (*un emigrant între oameni în acest frenetic oraș*), o ploaie rece o face să se întrebe dacă înfrigurarea nu vine cumva din toamna din sine: „sono andata a cercare l'autunno in me”. Față de falsitatea și răutatea constatate la cei din jur își propune ca antidot uitarea și iertarea: „Perché dimenticare è un dono divino. Sarà la tranquillità dei giorni prossimi.”. Sunt frânturi de gânduri ce compun un mozaic multicolor de trăiri.

În prefața la volumul *Il destino di un lacrima*, pe lângă aprecierile referitoare la curajul și tenacitatea de care a dat dovadă autoarea în a-și urma destinul, deloc ușor și deseori în condiții potrivnice, psihologa Alessia Pesaresi ține să atragă atenția asupra fenomenului migrator cu care se confruntă societatea, cu atât mai complex în cazul unei metropole cum este Roma, care nu poate trece neobservat, făcând parte din coexistența cotidiană.

Observând discrepanța dintre aspirațiile înalte și pregătirea profesională, de multe ori superioară față de ocupația și recunoașterea materială, precum și condițiile de marginalizare în care trăiesc emigranții – cu referire nu doar la români, care oricum constituie comunitatea cea mai numeroasă în Italia, ci, în general, la varietatea multietnică și spectrul multicultural pe care ei îl reprezintă – se impune o mai mare atenție pentru integrarea lor în societate, ar merita să se bucure de o mai mare considerație și toleranță, ei putând constitui de multe ori modele de urmat și noi surse de îmbogățire culturală și spirituală: „Această mică broșură de poezii prezintă o realitate mult mai mare, aceea a căutătorilor de speranță, însetați de viitor, care populează orașul nostru. Citind acest volum ochii se deschid spre o nouă privire către celălalt, către acel străin pe care prea ușor îl considerăm inamic... o privire diferită către periferia adesea abandonată. Poeziile Lacrămioarei Maricica Niță sunt o invitație la a nu ne închide în teamă și redau cititorului acel cuvânt prețios pe care l-am pierdut: Speranța.” (trad.n.)

Din păcate, societatea se confruntă astăzi cu atitudini contradictorii față de fenomenul migrator, care degenerează uneori în acte violente, de intoleranță și extremism. Față de proliferarea lor, cultura rămâne o armă puternică de apărare a integrității și de combatere ideologică.

Ar fi greșit să credem că, pradă stării de nostalgie și tristețe ce se desprinde din lecturarea poeziei sale, Lăcrămioara-Maricica Niță nu ar fi o persoană cât se poate de activă în viața socială și de familie, ca și în mediile culturale în care evoluează de când trăiește la Roma, ca de altfel mulți dintre conaționalii noștri. A lucrat ca educator voluntar la Școala de pace a Comunității Sant'Egidio ocupându-se de organizarea laboratorului de artă manuală și lectură. O regăsim mereu prezentă la activitățile culturale organizate în cadrul comunităților românești și o activă promotoare a proiectului „Te provoc la o carte”, ce își propunea promovarea culturii și limbii române printre conaționalii noștri. A mai publicat poezii în antologii, a organizat lansări de carte, a participat la recitaluri de poezie și emisiuni difuzate de posturi locale de radio și televiziune. Câte nu se pot face ca să umpli acel gol pe care îl resimți ca pe o lipsă de vitalitate numit dor? O așteptăm cu noi proiecte și realizări prin care să comunice aceleași emoții sincere, de care avem nevoie cu toții mai mult decât orice altceva, să ne apropie și să ne țină uniți.

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

Miron VASILACHE

A avea o vocație este un dar și o povară în același timp. Pare că îți înlesnește calea spre realizare de sine în domeniul pentru care simți o deschidere, însă devine și o greutate pe care cel chemat o poartă. Încerc să vă spun în cuvinte puține că lucrurile nu sunt atât de simple cum vi se par. Să luăm ca exemplu sportul pentru că talentul acelor oameni este întotdeauna la vedere. Dar câtă muncă aduce cu sine acest talent! Câte sacrificii! Același lucru vi se cere și în literatură dacă vreți să scrieți pagini care să atragă atenția. Evident că ceea ce spun eu acum este un truism - sau cel puțin așa era până mai ieri. Se pare că tehnologia extraordinar de avansată, care ne pune totul la dispoziție fără efort, lasă loc iluziei că se poate realiza ceva de valoare fără a te implica prea mult. Eu nu cred că e posibil.

Din păcate, ar putea surveni o situație bizară, pe care probabil mizați, dacă nu cumva se și întâmplă: să nu mai fie apreciată valoarea. Se pare că așa arată drumul ales de umanitate. În aceste condiții, scriitorii ar trebui să rămână niște idealisti, niște Cavaleri ai Tristei Figuri, unii care își propun să salveze lumea. Dacă vor reuși sau nu, asta e altă poveste.

Mariana ANENCOV

Întotdeauna am știut că există tineri înțelepți care dau cu tifla adulților autosuficienți, prea încrezători în sine. Scrisoarea dumneavoastră m-a impresionat poate chiar mai mult decât versurile. Dacă poeziile vă trădează deocamdată vârsta, maniera de a gândi o depășește. În poezie văd că alegeți unele soluții comode, rime care sună bine dar nu oferă profunzime. Lucruri firești pentru un debutant. În schimb, misiva pe care mi-ați trimis-o ar merita publicată (ceea ce nu fac pentru că nu am acordul dumneavoastră), ca model de sagacitate și curaj. Pentru că nu pot numi altfel decât curaj atitudinea celui care se poziționează împotriva curentului, spunând ceea ce gândește. Această insurgență va da roade și în poezie, cred eu, chiar dacă mai durează puțin. Este firesc să fie așa pentru că e nevoie și de cultură poetică, or asta se acumulează în timp.

Ce pot să spun pentru acest moment este că mă bucur de cunoștință! Mult, mult succes!

Alexandru IZBĂȘEL

Sunteți asertiv, ceea ce e foarte bine în diplomatie, nu și în poezie. Adică nu este suficient să afirmați existența binelui, trebuie să o și dovediți! În acest fericit caz, se cere o dovadă de ordin estetic. Vreau să văd binele din poezia dumneavoastră pentru că nivelul declarativ nu poate să mă convingă. Asta spun mereu politicienii înainte de a fi aleși. Culmea este că ei sunt crezuți, spre deosebire de poeți, care nu se bucură de aceeași credibilitate, ba dimpotrivă, ei sunt undeva la marginea societății, în timp ce politicienii sunt în centru. Iată de ce mijloacele lor de reușită nu țin în cazul dumneavoastră.

Mihai DINVALE

Nu știu dacă îmi prezentați un pseudonim sau chiar așa vă numiți, însă numele dumneavoastră este în tandem cu poezia pe care o scrieți. Pare că vă aflați într-un loc anume ales pentru a vă face mai puțin vizibil, de unde emiteți niște sunete pe care noi, ceilalți, le percepem ca pe niște ecouri, aparent foarte stinse. Însă aceste ecouri fac bine sufletului nostru pentru că în rest totul e cufundat în tăcerea cea mai adâncă. Ne propuneți un peisaj pseudo-apocaliptic asigurându-ne totodată că nu e totul pierdut. Mă bucur că aveți această putere de a restabili ordinea lucrurilor în spațiul estetic pe care l-ați creat. Felul cum numiți lucrurile trădează aspirații de mistagog și acestea, zic eu, se vor adevăra cândva. Sau cel puțin așa sper.

Răsai asupra mea

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

Speranța mea tu n-o lăsa să moară
Deși al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare-asupra mea coboară.

Străin de toți, pierdut în suferință
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic și n-am tărie.

Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Și reapari din cerul tău de stele:
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!